

**YEŞİL ETKİNLİKLERİN CİDDİ BOŞ ZAMAN,
MOTİVASYON, ÇEVRE BİLİNÇ DÜZEYİ VE
DAVRANIŞSAL NİYETLER ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Dilek MUTLU BAYIN

Eskişehir 2025

**YEŞİL ETKİNLİKLERİN CİDDİ BOŞ ZAMAN, MOTİVASYON, ÇEVRE
BİLİNÇ DÜZEYİ VE DAVRANIŞSAL NİYETLER ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ**

Dilek MUTLU BAYIN

DOKTORA TEZİ

**Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Turizm İşletmeciliği Programı
Danışman: Prof. Dr. Çağır Hale ÖZEL**

Anadolu Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Haziran 2025

Eskişehir

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Dilek MUTLU BAYIN'ın "YEŞİL ETKİNLİKLERİN CİDDİ BOŞ ZAMAN, MOTİVASYON, ÇEVRE BİLİNÇ DÜZEYİ VE DAVRANIŞSAL NİYETLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ" başlıklı tezi 04/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim dalında Turizm İşletmeciliği Programında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Ünvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Danışman)	:	Prof. Dr. Çağrı Hale ÖZEL
Üye	:	Prof. Dr. Emre Ozan AKSÖZ
Üye	:	Prof. Dr. Müge AKYILDIZ MUNUSTURLAR
Üye	:	Doç. Dr. Ece DOĞANTAN
Üye	:	Doç. Dr. Yasin Emre OĞUZ

Prof. Dr. Saime ÖNCÜ
Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

YEŞİL ETKİNLİKLERİN CİDDİ BOŞ ZAMAN, MOTİVASYON, ÇEVRE BİLİNÇ DÜZEYİ VE DAVRANIŞSAL NİYETLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Dilek MUTLU BAYIN

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Haziran 2025

Danışman: Prof. Dr. Çağıl Hale ÖZEL

Bu araştırmanın temel amacı, yeşil etkinlik katılımcılarının, etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumlarının tespit edilmesi ve bu etkinliklere yönelik katılım motivasyonu ile davranışsal niyetleri arasında bir ilişki olup olmadığının ortaya konmasıdır. Ayrıca bu ilişkide katılım motivasyonunun aracılık rolü ve çevre bilinç düzeyinin düzenleyici etkisi de araştırılmıştır. Bu doğrultuda bir model geliştirilmiştir. Çalışmanın verileri, kolayda ve amaçlı örnekleme tekniklerinden yararlanılarak, Ankara’da Let’s Do It Derneğinin düzenlemiş olduğu yeşil etkinliklere katılan kişilerden toplanmıştır. Veriler, 16 Eylül 2023 -21 Eylül 2024 tarihleri arasında yüz yüze anket tekniğiyle elde edilmiştir. 411 anket analize dahil edilmiştir. Ölçüm modeli ve yapısal eşitlik modellemesi analizleri gerçekleştirilmiştir. Aracılık etkisi için doğrudan ve dolaylı etkiler incelenmiştir. Düzenleyici etki analizi de üç aşamalı hiyerarşik regresyon analizi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ciddi boş zaman tutumunun katılım motivasyonu ve davranışsal niyeti etkilediği anlaşılmıştır. Aynı zamanda, içsel motivasyonun davranışsal niyet üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir ve ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide de içsel motivasyonun aracılık rolü olduğu belirlenmiştir. Dışsal motivasyonun bu ilişkide aracı rolü olmadığı anlaşılmıştır. Çevre bilincinin de katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide azaltıcı yönde düzenleyici etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulguların; bireylerin çevreci etkinliklere uzun vadeli bağlılığını artırmak için ciddi boş zaman tutumu ve içsel motivasyonun ön plana çıkarılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Yeşil Etkinlik, Ciddi Boş Zaman, Motivasyon, Aracılık Rolü, Düzenleyici Etki.

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF GREEN EVENTS IN THE CONTEXT OF SERIOUS LEISURE, MOTIVATION, ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS, AND BEHAVIORAL INTENTIONS

Dilek MUTLU BAYIN

Department of Tourism Management

Graduate School of Anadolu University, Haziran 2025

Supervisor: Prof. Dr. Çağıl Hale ÖZEL

The primary aim of this study is to identify the serious leisure attitudes of green event participants and to investigate whether there is a relationship between their participation motivation and behavioral intentions toward such events. In addition, the study explores the mediating role of participation motivation and the moderating effect of environmental consciousness in this relationship. Based on this, a conceptual model was developed. The data were collected from individuals who participated in green events organized by the Let's Do It Association in Ankara, using convenience and purposive sampling techniques. Data collection was conducted through face-to-face surveys between September 16, 2023, and September 21, 2024, resulting in 411 valid responses included in the analysis. Structural equation modeling (SEM) analyses were conducted. Both direct and indirect effects were examined to test the mediation effect. The moderating effect was tested through a three-step hierarchical regression analysis. The findings revealed that serious leisure attitudes influence both participation motivation and behavioral intention. It was also determined that intrinsic motivation has a significant effect on behavioral intention and mediates the relationship between serious leisure attitude and behavioral intention. Moreover, environmental consciousness was found to have a negative moderating effect on the relationship between participation motivation and behavioral intention. These findings suggest that emphasizing serious leisure attitudes and intrinsic motivation is crucial for fostering long-term commitment to environmentally friendly events.

Keywords: Green Event, Serious Leisure, Motivation, Mediating Role, Moderating Effect

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Dilek MUTLU BAYIN

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim süresince bilgi, sabır ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, akademik gelişimime yön veren çok değerli danışmanım Prof. Dr. Çağıl Hale Özel'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Kendisinin rehberliği ve bilimsel bakış açısı, bu tez çalışmasının başarıyla tamamlanmasında belirleyici olmuştur. Tez izleme süreci boyunca görüş ve katkılarıyla çalışmama önemli katkılar sağlayan, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Müge Akyıldız Munusturlar ve Doç. Dr. Ece Doğantan'a, ilgi ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim. Savunma jürimde yer alarak yapıcı eleştirileriyle çalışmamın gelişimine katkı sunan Prof. Dr. Emre Ozan Aksöz ve Doç. Dr. Yasin Emre Oğuz hocalarıma da ayrıca teşekkür ederim.

Saha araştırmasında verilerin toplanması aşamasında destek olan Let's Do It Türkiye Derneği başta olmak üzere, araştırmaya katılarak değerli zamanlarını ayıran tüm gönüllülere şükranlarımı sunarım.

Doktora sürecine devam edip etmeme konusunda tereddüt yaşadığım dönemde, en büyük desteği sağlayan ve beni her daim cesaretlendiren kıymetli eşim Mete Bayın'a sonsuz teşekkür ederim. Bu tez çalışmasına iki kişilik küçük bir aile olarak başladım; tezimin sonunda üç kişilik bir aile olduk. Canım kızım Mila, senin varlığınla bu süreci tamamlamış olmak, hayatımda tarif edilemez bir anlam taşıyor. İyi ki varsınız, canım ailem...

Bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan, sevgileri ve emekleriyle her zaman yanımda olan sevgili annem Nesrin Mutlu'ya ve babam Müjdat Mutlu'ya, kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük bir minnet duyuyorum.

Bu zorlu ama öğretici süreçte emeği geçen herkese teşekkürlerimle...

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken ChatGPT üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

(İmza)

.....
Dilek MUTLU BAYIN

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	v
TEŞEKKÜR	vi
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1
1 CİDDİ VE KAYITSIZ BOŞ ZAMAN, MOTİVASYON, ÇEVRE BİLİNÇ DÜZEYİ VE DAVRANIŞSAL NİYET KAVRAMI.....	6
1.1 Ciddi Boş Zaman.....	6
1.1.1 Ciddi boş zamanın tarihsel gelişimi	7
1.1.2 Ciddi boş zaman katılım boyutları	10
1.1.3 Ciddi boş zaman faaliyetlerinin yararları	13
1.1.4 Ciddi boş zaman katılımcılarının sınıflandırılması	14
1.2 Kayıtsız Boş Zaman	19
1.2.1 Kayıtsız boş zaman aktivitelerinin sınıflandırılması	20
1.2.2 Kayıtsız boş zaman aktivitelerinin faydaları	22
1.3 Motivasyon Kavramı.....	24
1.3.1 Motivasyon teorileri	25
1.3.2 Motivasyon türleri	32
1.4 Çevre Bilinci Düzeyi.....	38
1.5 Davranışsal Niyet	43
2 YEŞİL ETKİNLİKLER	46
2.1 Yeşil Etkinlik	46
2.2 Yeşil Etkinliklerin Tarihsel Gelişimi	51
2.3 Yeşil Etkinlik İlkeleri	54
2.4 Yeşil Etkinlik Düzenlemenin Faydaları	57
2.5 Yeşil Etkinlik Sertifikaları	58
3 YÖNTEM	65

3.1 Araştırmanın Amacı	65
3.2 Araştırma Yaklaşımı ve Yöntemi.....	66
3.3 Araştırmanın Modeli Ve Hipotezleri	66
3.4 Veri Toplama Araçları	71
3.5 Ön Uygulamaya İlişkin Analizler	74
3.5.1 Uzman görüşünün alınması	74
3.5.2 Pilot çalışma, güvenilirlik ve açımlayıcı faktör analizi	75
3.6 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	82
3.7 Verilerin Analizi.....	84
4 BULGULAR.....	88
4.1 Ciddi Boş Zaman Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular	88
4.2 Ciddi Boş Zaman Ayırma Analizine İlişkin Bulgular.....	93
4.3 Demografik Özellikler, Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Çevre Bilinç Düzeyi ve Katılım Motivasyonuna Göre Kümeler Arasındaki Farklılıklar	96
4.4 Çevre Bilinç Düzeyi Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular.....	98
4.5 Çevre Bilinç Düzeyi Ayırma Analizine İlişkin Bulgular	101
4.6 Demografik Özellikler, Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Katılım Motivasyonu ve Ciddi Boş Zaman Katılım Durumuna Göre Kümeler Arasındaki Farklılıklar.....	104
4.7 Değişkenler Arasındaki Korelasyon	105
4.8 Doğrulamalı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	106
4.8.1 Ciddi boş zaman dfa bulguları.....	107
4.8.2 Katılım motivasyonu dfa bulguları.....	111
4.8.3 Davranışsal niyet dfa bulguları.....	113
4.8.4 Çevre bilinç düzeyi dfa bulguları	114
4.9 Ölçüm Modeline İlişkin Bulgular	116
4.10 Yapısal Modele İlişkin Bulgular	118
4.11 Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular	120
4.12 Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular	121
5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	123
5.1 Tartışma ve Sonuç.....	123
5.2 Teorik Katkıları	135
5.3 Uygulamaya Dönük Çıkarımlar	138
5.4 Sınırlılıklar ve Gelecekteki Araştırmalara Öneriler	140

KAYNAKÇA.....	143
İNTERNET KAYNAKLARI.....	173
EKLER	
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 <i>Ciddi Boş Zaman Faaliyetlerinin Yararları</i>	13
Tablo 1.1 (Devamı) <i>Ciddi Boş Zaman Faaliyetlerinin Yararları</i>	14
Tablo 1.2 <i>Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Ayırt Edici Özellikleri</i>	18
Tablo 1.2 (Devamı) <i>Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Ayırt Edici Özellikleri</i>	19
Tablo 1.3 <i>Kişilerin Çevre Bilincini İçselleştirme Düzeyleri</i>	41
Tablo 3.1 <i>Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi</i>	78
Tablo 3.1 (Devamı) <i>Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi . Hata!</i> <i>Yer işareti tanımlanmamış.</i>	
Tablo 3.2 <i>Katılım Motivasyonu Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi</i>	80
Tablo 3.3 <i>Davranışsal Niyet Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi</i>	81
Tablo 3.4. <i>Çevre Bilinci Düzeyi Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi</i>	81
Tablo 3.4. (Devamı) <i>Çevre Bilinci Düzeyi Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi</i>	82
Tablo 3.5 <i>Yapılan Analizler</i>	87
Tablo 4.1 <i>Kümeleme Analizi Sonuçları</i>	91
Tablo 4.2 <i>Kümelerin Faktörlere Göre Özellikleri</i>	92
Tablo 4.3 <i>Kovaryans Matrislerinin Homojenliğine İlişkin Test Sonuçları</i>	94
Tablo 4.4 <i>Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Önem Dereceleri</i>	95
Tablo 4.5 <i>Bağımsız Değişkenlerin Öneminin Değerlendirilmesi</i>	95
Tablo 4.6 <i>Ayrırma Analizi Sınıflandırma Sonuçları</i>	96
Tablo 4.7 <i>Kümelere İlişkin Özellikler</i>	97
Tablo 4.8 <i>Kümeleme Analizi Sonuçları</i>	100
Tablo 4.9 <i>Kümelerin Faktörlere Göre Özellikleri</i>	101
Tablo 4.10 <i>Kovaryans Matrislerinin Homojenliğine İlişkin Test Sonuçları</i>	101
Tablo 4.11 <i>Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Önem Dereceleri</i>	102
Tablo 4.12 <i>Bağımsız Değişkenlerin Öneminin Değerlendirilmesi</i>	103
Tablo 4.13 <i>Ayrırma Analizi Sınıflandırma Sonuçları</i>	103
Tablo 4.14 <i>Kümelere İlişkin Özellikler</i>	104
Tablo 4.15 <i>Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyon</i>	106
Tablo 4.16 <i>Ciddi Boş Zaman Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri</i>	108
Tablo 4.17 <i>Ciddi Boş Zaman Tutumu DFA Sonuçları</i>	110
Tablo 4.18 <i>Katılım Motivasyonu Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri</i>	112
Tablo 4.19 <i>Katılım Motivasyonu DFA Sonuçları</i>	113
Tablo 4.20 <i>Davranışsal Niyet DFA Sonuçları</i>	113
Tablo 4.21 <i>Çevre Bilinç Düzeyi Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri</i>	114
Tablo 4.22 <i>Çevre Bilinç Düzeyi DFA Sonuçları</i>	115
Tablo 4.23 <i>Ölçüm Modeli Uyum İyiliği Sonuçları</i>	116
Tablo 4.24 <i>Ölçüm Modeli DFA Sonuçları</i>	117
Tablo 4.25 <i>Hipotez Testi Sonuçları</i>	119
Tablo 4.26 <i>Katılım Motivasyonunun Aracılık Etkisi</i>	121

Tablo 4.27 <i>Katılım Motivasyonu ve Davranışsal Niyet Arasındaki İlişkide Çevre Bilinci Düzeyinin Düzenleyiciliğine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi</i>	122
--	-----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 Ciddi Boş Zaman Perspektifi.....	9
Şekil 2.1 ISO 20121 Etkinlik Sürdürülebilirliği Yönetim Sistemi Modeline Genel Bir Bakış.....	63
Şekil 3.1. Araştırma Modeli	71
Şekil 3.2 Örneklemenin Belirlenmesi Süreci.....	83
Şekil 4.1 Hiyerarşik Kümeleme Analizi ile Elde Edilen Dendogram (Ağaç Grafiği)	90
Şekil 4.2 Hiyerarşik Kümeleme Analizi ile Elde Edilen Dendogram (Ağaç Grafiği)	99
Şekil 4.3 Ciddi Boş Zaman Tutumu Doğrulamalı Faktör Analizi	109
Şekil 4.4 Katılım Motivasyonu Doğrulamalı Faktör Analizi.....	112
Şekil 4.5 Çevre Bilinç Düzeyi Doğrulamalı Faktör Analizi	115
Şekil 4.6 Araştırma Modeli Yol Katsayıları	119

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

f : Frekans

β : Beta katsayısı

α : Cronbach's alpha katsayısı

AVE : Açıklanan ortalama varyans

CR : Bileşik güvenilirlik

p : Anlamlılık değeri

R² : Açıklama gücü

GİRİŞ

Boş zaman, bireyin temel iş yükümlülüklerini ve fizyolojik gereksinimlerini yerine getirdiği sürelerin dışında kalan; kişisel tercihler doğrultusunda fiziksel ya da sosyal etkinliklerle serbestçe değerlendirilebilen zaman aralığı olarak tanımlanmaktadır (Burton ve Turrell, 2000, s. 673). Stebbins (1982), boş zaman etkinliklerini iki temel kategoriye ayırmıştır: kayıtsız boş zaman ve ciddi boş zaman. Kayıtsız boş zaman, kısa süreli, doğrudan haz veren ve genellikle düşük çaba gerektiren etkinlikleri kapsamaktadır. Örneğin, televizyon izlemek, gazete okumak ya da parkta yürüyüş yapmak bu kategoriye dâhil edilebilir. Buna karşılık, ciddi boş zaman etkinlikleri; bireylerin amatörlik, hobi ya da gönüllülük temelli olarak uzun vadede anlamlı, doyum sağlayıcı ve kişisel gelişimi destekleyen faaliyetlerle meşgul oldukları, belirli bir bilgi, beceri ve deneyim düzeyi gerektiren uğraşlardır (Stebbins, 1992).

Boş zaman etkinliklerinden biri olan “etkinlik” kavramı, İngilizce’deki “event” teriminin karşılığı olarak kullanılmakta olup, Türkçede genellikle “olay” ya da “organizasyon” anlamına gelmektedir. Etkinlikler, bireylerin yoğun iş temposu ve günlük yaşamın rutininden kaynaklanan fiziksel ve zihinsel yıpranmayı gidermek, sağlığı korumak ya da yeniden kazanmak ve aynı zamanda haz alma amacıyla gerçekleştirdikleri, zorunlu ihtiyaçların dışında kalan zaman diliminde, kişisel tercihe dayalı ve gönüllülük esasına uygun şekilde yürütülen rekreasyonel faaliyetlerdir (Karaküçük, 1997, s. 21).

Etkinliklerin düzenlendiği destinasyonlara sağladığı katkılar çok yönlüdür. Bu tür organizasyonlar, bölgesel kalkınmayı destekleme, istihdam olanaklarını artırma, çevresel farkındalığı teşvik etme, atıl durumdaki alanları değerlendirme, yerel gelir düzeyini ve gayrimenkul değerlerini yükseltme gibi çeşitli olumlu etkilere sahiptir (Ritchie & Crouch, 2005; Raj & Morpeth, 2006; Kasimati & Dawson, 2009; Allen vd., 2010; Jago vd., 2010; Tayfun & Arslan, 2013; Yılmaz, 2015; McKay & Webster, 2016; Akmeşe, 2018; Tuna & Akpınar, 2018). Ancak, tüm bu olumlu etkilerin yanı sıra bazı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu olumsuzluklar arasında; yetersiz altyapı kapasitesi, artan güvenlik riskleri, yoğun trafik, atık oluşumu, çevre kirliliğinde artış, aşırı enerji tüketimi, yeşil alanlar ve parklar gibi kamusal mekânların aşırı kullanımdan dolayı zarar görmesi, karbon salınımındaki artış, doğal kaynakların aşırı tüketimi, fiyatlarda yükselme ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler gibi sorunlar

yer almaktadır (Pearce, 2009; Allen vd., 2010; Henderson vd., 2010; Jago vd., 2010; Çakıcı & Yavuz, 2012; McKay & Webster, 2016). Bunun sonucunda etkinlik sektörünün daha çevre dostu hale getirilmesi için bir takım yeni uygulamalara gidilerek, sürdürülebilirlik ilkesinin benimsenmesi gerekmiştir. Tüketicilerde çevre bilincinin yükselmesi de işletmelerin yeşil uygulamalara yönelmesinde etkili olmuştur (Dilek, 2012, s. 11). Bu gelişmelerde tüketicilerin giderek daha fazla yeşil ürün ve hizmetleri tercih etmesi ve onlar için daha fazla ödemeye istekli olması da yer almaktadır (Aracıoğlu ve Tatlıdil, 2009, s. 441). Bu kapsamda da yeşil etkinlik ya da diğer adı ile eko etkinlik kavramı ortaya çıkmıştır. Yeşil etkinlik, atıkların azaltılması, enerji tasarrufunun sağlanması ve doğal kaynak kullanımının en aza indirilmesi amacıyla düzenlenen etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Graci ve Dodds, 2008).

Alanyazında yeşil etkinlik türleri farklı başlıklar altında sınıflandırılmaktadır. Bu türler arasında; topluluk temelli yeşil etkinlikler, sanal ve hibrit etkinlikler, çevre dostu spor etkinlikleri, eko atölye ve eğitimler, yeşil turizm uygulamaları ve doğa kampları yer almaktadır (Graci & Dodds, 2008; Laing & Frost, 2010; Mair & Laing, 2012). Bu sınıflandırmalar, etkinliklerin sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı olarak planlanmasında ve yürütülmesinde önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde, Let's Do It Derneği yıl boyunca çeşitli yeşil etkinlikler düzenlemekte; özellikle topluluk temelli çevre temizlik kampanyaları, sanal farkındalık etkinlikleri, çevre bilinci artırmaya yönelik atölye ve eğitimler gibi faaliyetlerle bu sınıflamalara somut örnekler sunmaktadır. Örneğin topluluk temelli yeşil etkinlikler kapsamında Let's Do It Derneği Dünya Temizlik Günü etkinliği yapmaktadır. Bu etkinlikte 2024 yılında 81 ilde 450.000'den fazla gönüllü ile 250 bin ton atık toplanmıştır.

Alanyazında ciddi boş zaman tutumu kapsamında çeşitli araştırmalar (Brown, 2007; Dilley ve Scraton, 2010; Barbieri ve Sotomayor, 2013; Ögüt vd., 2013; Işık, 2014; Kim vd., 2014; Ardahan, 2016; Munusturlar, 2016; Munusturlar ve Munusturlar, 2016; Eraslan, 2017; Ardahan ve Akdeniz, 2019; Gökleme, 2019; Karaküçük vd., 2019; Sprott ve Williams, 2019; Denктаş, 2020; Dinler, 2020; Özant, 2020; Çetiner vd., 2021; Cankül ve Cankül, 2022; Özkılıç, 2022) yapılmıştır. Ancak yeşil etkinliklerin ciddi boş zaman çerçevesinde incelendiği herhangi bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Alanyazındaki araştırmalar (Misener vd. 2010; Pi, Lin, Chen, Chiu ve Chen, 2014;

Yazıcı, 2020) ciddi boş zaman tutumunun katılım motivasyonunu etkilediğini ortaya koymuştur. Ciddi boş zaman tutumuna sahip katılımcılar, etkinliklere, istikrarlı bir şekilde ve uzun dönemde katılım göstermekte ve etkinliğe yönelik yoğun bir ilgiye sahip olmaktadır. Ciddi katılımcılar, etkinlik ruhunu diğer katılımcılara aktararak, onların da etkinlikten memnun kalmalarını sağlamakta ve tekrar katılmalarına teşvik etmektedirler. Diğer bir deyişle, katılımcıların davranışsal niyetlerini etkilemektedirler (Kim, 2004). Bu doğrultuda, yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının belirlenmesine gereksinim duyulmuştur.

Etkinliklerin destinasyonlara sağladığı faydaları artırmak için etkinlik yöneticilerine etkinliklere katılan bireylerin motivasyonları hakkında doğru bilgi vermek gerekmektedir (Kim vd., 2002, s. 127). Etkinlik katılımına yönelik motivasyonların analiz edilmesi, etkinlik yöneticilerine pazarlama çalışmalarında önemli avantajlar sağlar. Ayrıca bu analiz, her pazarın güçlü yanlarını ve sunduğu imkânları tanımlama fırsatı sunar (Lee vd., 2004, s. 69). Bu kapsamda yeşil etkinliklerin itici güçleri ve önündeki engellerin belirlenmeye çalışıldığı bir keşif çalışması (Mair ve Laing, 2012), etkinliklerdeki yeşil uygulamaların neler olduğunu belirlemeye yönelik bir durum çalışması (Wang, 2019) ve kavramsal araştırma (Aydın ve Yıldırım, 2020) yapılmıştır. Wong vd. (2015, 2021) yeşil etkinlik katılımcılarının katılma niyetlerinde neyin etkili olduğunu belirlemeye yönelik iki farklı çalışma yapmışlardır. İlk çalışmada, yeşil yiyeceklerin, yeşil çevre aktivitelerinin, yeşil dizayn ve atık yönetiminin yeşil etkinliklere katılma niyetine etkisini belirlemişlerdir. İkinci çalışmada ise etkinlik katılımcılarının tutumlarının, sübjektif normlarının ve davranışsal kontrol rolünün yeşil etkinliklere katılma niyetine etkisini ortaya koymuşlardır. Yeşil etkinliklere yönelik yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde etkinlik katılımcılarının katılım motivasyon boyutlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma bulgusuna rastlanamamıştır. Bu kapsamda bu çalışmada yeşil etkinliklerin katılım motivasyon boyutlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Motivasyonların davranışsal niyetleri etkilediği önceki araştırmalarda (Filo vd., 2009; Hartley ve Harrison, 2009; Smith, Costello ve Muenchen, 2010; Won ve Park, 2010; Jin, vd., 2013; Huang vd., 2014; Backman ve Baniya ve Ghimire 2017; Chanuanthong ve Batra, 2017; Birinci, 2018; Lim ve Sia, 2018; Dean ve Shuartanto, 2019; Yazıcı, 2020; Davras, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Çavuşoğlu, 2021; Karacaoğlu, 2021)

görülebilmektedir. Ayrıca çevre bilinç düzeyinin motivasyon ve davranışsal niyet ile ilişkisi de (Mohamad vd., 2012; Huang vd., 2014; Yıldız ve Kılıç, 2016; Acar, 2017; Filho vd., 2017; Demir ve Bekar, 2021) alanyazında araştırılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, ciddi boş zaman tutumu, katılım motivasyonu, davranışsal niyet ve çevre bilinç düzeyi arasındaki ilişkiyi bütüncül bir modelde ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki ciddi boş zaman tutumundan davranışsal niyete giden yolda, katılım motivasyonunun bu ilişkide aracılık edip etmediğinin öğrenilmesi, katılımcıların çevre bilinç düzeylerinin bu ilişkileri nasıl ve ne yönde değiştirdiğinin anlaşılması, yeşil etkinlik katılımcılarının iç dünyalarını ve etkinliklere katılım kararlarını anlama yolunda uygulayıcılara önemli ipuçları sunabilir. Rekreasyon alanındaki çalışmalarda da sıklıkla incelenen davranışsal niyet ve motivasyon kavramı bu araştırmanın modelinde ciddi boş zaman tutumu ve çevre bilinç düzeyi değişkenleriyle birlikte ele alınması ise yeşil etkinliklerle ilgili alanyazına yeni bir bakış açısı getirecektir.

Araştırmanın Önemi

Katılımcılar, ciddi boş zaman kapsamında katıldıkları etkinliklerden bir fayda ve ödül elde etmeyi beklemektedirler. Ciddi boş zaman katılımcıları, tercih ettikleri hobi, amatör ya da gönüllülük temelli etkinliklerden elde edecekleri faydaları kısa vadede değil, uzun süreli bir süreç içerisinde edinmeyi hedeflemektedir. Bu tür somut ve kalıcı faydalar, genellikle düzenli ve tekrar eden katılım sonucunda ortaya çıkmaktadır (Akyıldız, 2013, s. 30). Etkinlikler; paydaşlarla katılımcılar arasında daha güçlü bir sadakat ve ortaklık oluşturulmasına, katılımın artırılmasına, hedef kitleye daha kolay ulaşılmasına ve katılımcılarla daha kişisel ilişkiler kurulmasına katkı sağlayabilmektedir (Gedik, 2021, s. 506). Etkinlik organizatörleri de müşterilerin etkinliklere devamlı katılım göstermelerini istemektedir. Bu kapsamda, katılımcıların bir etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumlarının anlaşılması ve ölçülmesi önem arz etmektedir. Zira ciddi boş zaman tutumları yüksek olan kişiler de etkinliklere yönelik sadakat duyguları daha yüksek olmaktadır (Strauss, 1978).

Yeşil etkinlikler, diğer etkinliklerden farklı bir araştırma alanı gerektirmektedir. Çünkü yeşil etkinlikler çevreye verilen zararı en aza indirme amacı taşımaktadır ve sürdürülebilirlik konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalar, tüketicilerin giderek daha fazla yeşil ürünleri tercih ettiğini ve onlar için daha fazla ödemeye istekli olduklarını göstermiştir (Kapelianis ve Strachan, 1996; Laroche vd.,

2001). Aynı zamanda, bir etkinliğin rekabet gücünü arttırmak için de yeşil girişimler tercih edilmeye başlanmıştır (Whitfield ve Dioko, 2012). Dolayısıyla yeşil etkinlik pazarlamacılarının ve etkinlik yöneticilerinin, potansiyel katılımcılara ulaşmak için bireylerin nasıl ve neden çevre dostu faaliyetlere katılmayı seçtiklerini tam olarak kavramaları önemlidir (Won, Park ve Turner, 2010). Bu noktada motivasyonu anlamak kilit noktadır. Yıldırım ve Çeti (2018), yeşil etkinliklere katılan bireylerin motivasyonlarının bilinmesinin, bu etkinliklerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Yeşil etkinliklerin katılım motivasyon boyutlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın, alanyazına ve etkinlik uygulayıcılarına bu kapsamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Katılımcı motivasyonlarının belirlenmesi, yeşil etkinliklerin hedef kitleye etkili biçimde ulaştırılmasında ve sürdürülebilir pazarlama stratejilerinin geliştirilmesinde organizatörlere yol gösterici olacaktır. Bu araştırma, etkinlik organizatörlerine önemli bir avantaj sağlayan ciddi boş zaman tutumlarının ortaya çıkarılması, katılımcıların hangi motivasyonlar ile davranışsal niyetlerinin etkilendiğinin anlaşılması ve katılımcıların çevre bilinç düzeylerinin ortaya çıkarılması konularında organizatörlere önemli bilgiler sunması açısından önem arz etmektedir.

Etkinliklerin etkili bir şekilde yönetilebilmesi, büyük ölçüde katılımcıların motivasyonlarının doğru biçimde anlaşılmasına ve bu doğrultuda stratejiler geliştirilmesine bağlıdır. Aynı zamanda etkinliklere yönelik davranışsal niyetlerin anlaşılmasında da motivasyon önemli bir faktördür. Katılımcıların yeşil etkinliklere yönelik ciddi boş zaman tutumlarının, katılım motivasyonlarının, çevre bilinç düzeylerinin ve etkinliklere yönelik davranışsal niyetlerinin belirlenmesi yoluyla etkinlik organizatörlerine hedef pazar ve marka konumlandırma konularında önerilerin sunulması hedeflenmektedir. Ayrıca, bu çalışma ışığında etkinlik organizatörlerinin, boş zaman katılımcılarının ihtiyaç ve isteklerini daha iyi karşılayabilecek uygulanabilir pazarlama stratejileri geliştirebileceği düşünülmektedir.

1 CİDDİ VE KAYITSIZ BOŞ ZAMAN, MOTİVASYON, ÇEVRE BİLİNÇ DÜZEYİ VE DAVRANIŞSAL NİYET KAVRAMI

Bu bölümde, araştırma modelinde yer alan değişkenlere ilişkin kuramsal açıklamalara ve kavramsal çerçeveye detaylı şekilde yer verilmiştir. İlk olarak, ciddi ve kayıtsız boş zaman kavramları kuramsal çerçevede ele alınmıştır. Ardından, motivasyon, çevre bilinç düzeyi ve davranışsal niyet değişkenleri teorik açıdan incelenmiş ve ilgili literatür doğrultusunda açıklanmıştır.

1.1 Ciddi Boş Zaman

Ciddi boş zaman kavramı, İngilizcede “serious leisure” olarak ifade edilmektedir. Kavramın Türkçeye çevirisinde net olarak düşünceyi ifade edebiliyor olması veya ifadede farklı anlamların oluşmadığının belirlenmesi, teorik ve kuramsal amaçlı bilimsel çalışmalar için önemlidir. Stebbins İngilizce serious sözcüğünün “ciddi, resmiyet, ağırbaşlı, neşesiz ve şakaya gelmeyen” anlamlarından daha çok; “içtenlik, samimiyet, istek, önem, özen, itina” sözcükleri ile anlam elde ettiğini belirtmiştir. Bu kapsamda Türkçede ciddi sözcüğünün “ağırbaşlı, tehlikeli, endişe veren, ağır, şaka olmayan” ifadelerinin yanında “titizlik göstermek, önem vermek, gerçek, önemli” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2023) ifadelerini de içerdiği bilinmektedir. Bu sebepten, serious leisure ifadesinin Türkçe karşılığı olarak “ciddi boş zaman” kavramı kullanılmıştır (Darendelioğlu, 2023, s. 38).

Stebbins (1997, s. 17), yürüttüğü etnografik araştırmalar sonucunda "ciddi boş zaman" kavramını; özel bilgi, beceri ve deneyim gerektiren, birey için anlamlı, ilgi çekici ve tatmin edici olan amatör, hobi ya da gönüllü faaliyetlere, bu alanlarda bir tür kariyer geliştirme amacıyla sistemli ve sürekli biçimde katılım sağlanan zaman olarak tanımlamaktadır. Stebbins boş zaman aktivitesine, günümüzde yalnızca boş zaman olarak nitelenemeyecek kadar farklı bir anlam kazandırmıştır. Ciddi boş zaman katılımcıları, bir aktiviteye katılırlar ve bu aktiviteyi takip etmek için planlar yapmaya başlarlar. Buna ek olarak, aktiviteler için istikrarlı ve öngörülebilir talepler yaratırlar, onunla sıkı bir şekilde özdeşleşirler ve ona önemli miktarda çaba harcarlar. Aktiviteye katılımda algılanan faydalara ulaşabilmek için beceri, bilgi ve deneyim kazanırlar (Cheng ve Tsaur, 2012). Bu kapsamda ciddi boş zaman, daha içeriksel ve zengin

deneyimler sunan, katılımcıların daha çok tatmin olduğu ve daha çok haz aldığı boş zamandır (Stebbins, 2015).

1.1.1 Ciddi boş zamanın tarihsel gelişimi

Ciddi boş zaman kavramının kökeni, Stebbins tarafından yapılan kapsamlı etnografik çalışmalara (1979; 1982; 1992; 1997; 2001; 2004; 2005; 2007) dayanmaktadır. Stebbins, boş zaman sınıflandırmasını yapmak için nitel araştırmalar yürütmüş bir sosyologtur. 1974 yılında Stebbins, bir kütüphanedeki panoda asılı olan amatör müzik ilanını görmüştür. Bu ilan, onun "ciddi boş zaman" olarak adlandırdığı araştırmaya olan ilgisini uyandırmıştır. Daha sonra, 1995 yılında, Stebbins finansman almış ve Dallas-Fort Worth bölgesindeki araştırmalarına başlamıştır. Arkeoloji, beyzbol, tiyatro ve müzik gibi alanlarda amatörleri incelemiştir. Aynı zamanda astronomi, sihirbazlık, komedi ve Kanada futbolu gibi diğer alanlarda da amatörler ve profesyoneller arasındaki ilişkileri incelemiştir. Stebbins, uzun yıllar süren nitel araştırmalarında birçok katılımcıdan sıklıkla ve vurgulanarak duyduğu benzer ifadeler sebebi ile bu kavramın temelini atmıştır. Stebbins, bir arkeoloji meraklısının *'arkeoloji benim için ciddi bir meseledir'* ve bir amatör sporcunun *'biz burada öylesine oynamıyoruz, bazılarımız buradan transfer teklifi alıp profesyonel olmayı hedefliyor'* gibi cümlelerde bahsedilen ve boş zamanın önemine değinmek için vurgulanan *'ciddi olmak'* kavramını, boş zaman alanyazınına eklemiştir (Dinler, 2020, s. 19). Stebbins (1992, s. 3) ciddi boş zamanı *"katılımcının boş zamanında bir kariyer bulması için yeterince önemli ve ilginç olan amatör, hobi amaçlı veya gönüllü bir faaliyetin sistematik olarak takip edilmesi"* olarak tanımlamıştır. Tomlinson (1993) özellikle, Bilgi Çağı'nın gelişile birlikte, mevcut toplumsal bağlantılarını kaybedenlerin, ciddi boş zamanlara katılarak onları geri kazanma eğiliminde olduklarını, iş hayatının pozitif duygusal, fiziksel ve entelektüel enerji yaratmak için yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Stebbins (2001, s. 56) de *"Bilgi çağında, insanların kayda değer bir özsaygıyı besleyebileceği, bir topluluk rolü bulabilecekleri, geriye kalan tek alan ciddi boş zaman olacak"* ifadesi ile bu iddiayı desteklemiştir.

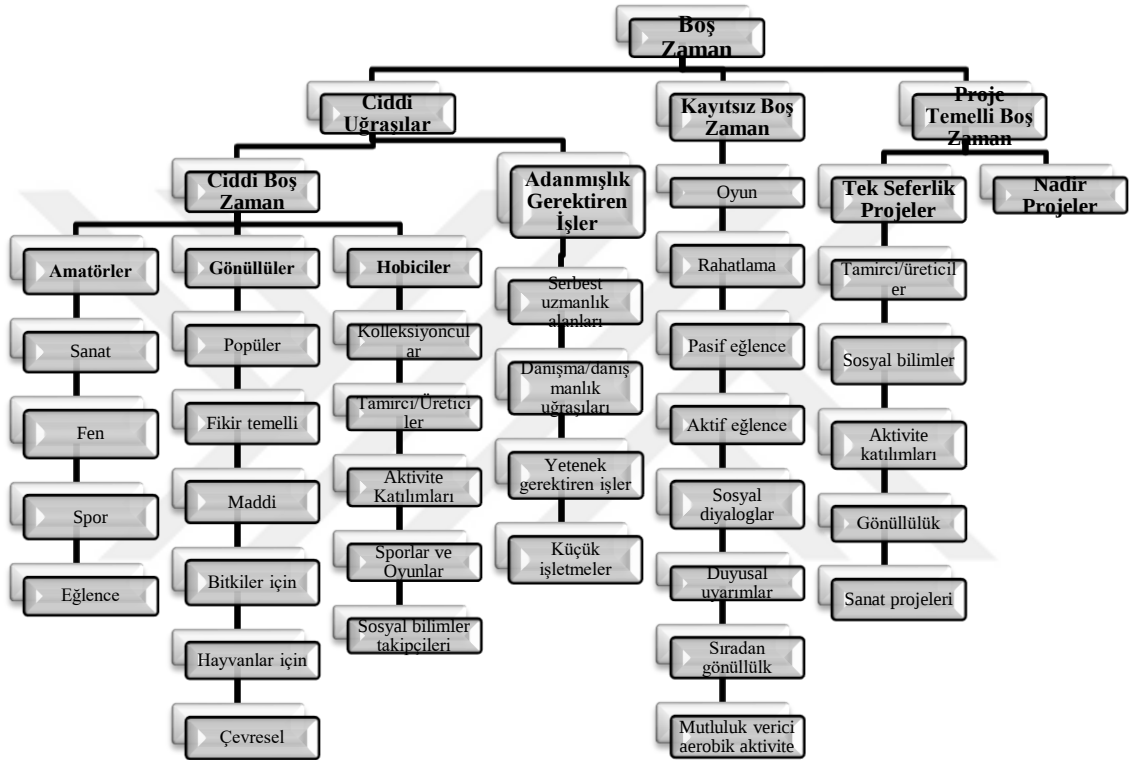
Yayımladığı ilk makalesinde, Stebbins (1982), iki farklı boş zaman aktivitesinden bahsetmiştir; ciddi boş zaman ve kayıtsız boş zaman. Stebbins, ciddi boş zamanla, bir aktivitenin bir kişi için ne kadar önemli olduğu hissini ifade etmektedir, ciddi olma hissini değil. Stebbins (1994), bu terimi bireylerin önemli ve ilginç bulduğu temel

aktivite olarak tanımlamış ve bu aktivitelerle özel beceriler, bilgi ve deneyim kazandıklarında kendilerini başarılı hissettiklerini ifade etmiştir. Zıt bir kavram olarak kayıtsız boş zaman, “*haz almak için çok az özel eğitim gerektiren veya hiç özel eğitim gerektirmeyen, özünde ödüllendirici, nispeten kısa süreli zevkli aktivite*” olarak tanımlanmıştır (Stebbins 1997, s. 18). Stebbins, ciddi boş zaman etkinlikleri dışında kalan tüm aktivitelerin kayıtsız aktiviteler olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda Stebbins, kayıtsız boş zaman aktivitelerinin; oyun, dinlenme, aktif ya da pasif eğlence, sosyal etkileşim, duyuşsal uyarım, gönüllü fakat sistematik olmayan katılım ve eğlence odaklı aerobik faaliyetler gibi çeşitli etkinlik türlerini kapsadığını belirtmiştir. Kayıtsız boş zamanın önemli bir özelliği, ciddi boş zamanın tanımlayıcı karakteri olan kalıcı tatmin ve ödüllendiriciliğin aksine, hazcılıktır. Bununla birlikte, yalnızca kayıtsız boş zamanın hazcılık ile özdeşleştiğini varsaymak gerçekçi değildir. Hem kayıtsız boş zaman hem de ciddi boş zaman, haz sağlama eğilimindedir, ancak kayıtsız boş zaman içinde hazzın daha belirgin olması muhtemeldir. Stebbins, ciddi boş zaman özellikleri, faaliyetin kayıtsız veya ciddi olarak adlandırılmasında önem taşıdığı için teorisini ‘Ciddi Boş Zaman Perspektifi (The Serious Leisure Perspective)’ diye adlandırmıştır (Dinler, 2020, s. 21).

Stebbins, 2005 yılında mevcut ikili yapıya üçüncü bir kategori olan “proje-temelli boş zaman”ı ekleyerek Ciddi Boş Zaman Perspektifi’ni günümüzdeki hâline kavuşturmuştur. Bu perspektif, boş zaman faaliyetlerini üç temel başlık altında sınıflandırmaktadır: kayıtsız boş zaman (casual leisure), proje-temelli boş zaman (project-based leisure) ve ciddi uğraşlar (serious pursuits). Söz konusu yaklaşım, her bir ana kategorinin altında yer alan çeşitli alt boyutlarla birlikte, boş zaman davranışlarını kapsamlı bir biçimde analiz etmeye olanak sağlamaktadır (Dinler, 2020, s.21). Ciddi Boş Zaman Perspektifi'nin tüm bileşenleri Şekil 1’de görselleştirilmiştir.

Şekil 1.1

Ciddi Boş Zaman Perspektifi

Kaynak: <https://www.seriousleisure.net/slp-diagrams.html> (Erişim tarihi: 10.05.2023)

Stebbins (2015), boş zamanın sınıflarının ve tanımının sabit olmadığını, dinamik olduğunu savunmuştur. Her birey, kendi sosyokültürel durumlarına ve değerlerine bağlı olarak boş zaman deneyimleri hakkında farklı bakış açılarına sahiptir ve bu nedenle farklı boş zaman türleri arasındaki ayrımlar, kesin değildir. Stebbins, ayrıca boş zaman deneyimlerine yönelik vakaların anlaşılması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Lin, 2009, s. 15).

1.1.2 Ciddi boş zaman katılım boyutları

Stebbins (1982; 1997; 1999; 2001; 2005; 2008), ciddi boş zamanı kayıtsız boş zamandan ayıran altı boyut belirlemiştir. Bunlar: azim, boş zaman kariyeri, kişisel çaba, kalıcı faydalar, alt kültürler ve kimliktir.

Stebbins, ciddi boş zaman etkinliklerinin zaman zaman bir kişinin azim göstermesini veya zorlukları aşmasını gerektirebileceğini öne sürmektedir. Azim, insanların olumlu duygular kazanmak için genellikle uzun bir süre boyunca boş zaman aktivitelerini kararlı bir şekilde sürdürdükleri ve sorunlar veya zorluklara rağmen devam ettirdikleri nitelikleri ifade eder. Delaware ve Shaw (2006), video oyunu oynayan kişilerin genellikle kazanma ihtiyacı hissettiği için oyun becerilerini devam ettirdiklerini tespit etmiştir. Boş zaman aktivitelerinin ciddi katılımcıları genellikle öğrenme, eğitim ve pratiğin zorluklarıyla başa çıkmak için endişe, yorgunluk, sakatlık, utanç, tehlike ve diğer engeller gibi zorlu aşamaları tolere etmektedirler (Stebbins, 2015). Buna bir örnek vermek gerekirse Arai (1997), toplum gönüllülerinin ara sıra yaşamış oldukları hayal kırıklıkları karşısında azim etmeye devam ettiklerini ortaya koymuştur.

Azim, Stebbins'in (2001) bir kültür turizmi arayışı olarak yerel yemekler için sıra bekleme örneği gibi nispeten küçük olan şeylerden, ciddi ve hatta ölümcül yaralanma tehlikesine rağmen kaya tırmanışına veya paraşütle atlama yapmaya devam eden kişilere kadar değişiklik gösterebilmektedir (Green ve Jones, 2005, s. 167). Green ve Jones (2005), spor turistlerinin, yalnızca boş zaman etkinlik kısıtlamaları karşısında azim göstermekle kalmayıp aynı zamanda seyahat sıkıntılarıyla (örneğin, yüksek maliyetler, havaalanlarında gecikmeler, uzun uçuşlar veya yabancı ülkelerde kültürel sıkıntılar gibi) başa çıkmak zorunda olduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde, boş zamanında balıkçılık ile uğraşan kişinin zorlu hava koşullarında dahi sabırla odaklanmaya devam edip faaliyetini bırakmaması (Dinler, 2020, s. 28) azime örnek olarak gösterilebilir.

Ciddi boş zamanın bir başka boyutu da Stebbins'e (2015) göre, beklenmedik özel durumlar, dönüm noktaları, başarı ve katılım aşamaları tarafından şekillendirilen boş zaman kariyerini bulmaktır. Stebbins (2015), kariyerlerin sadece kurumsallaşmış roller ile ilişkilendirilmediğini, aynı zamanda politika, din ve hatta kişilerarası ilişkiler gibi birçok başka alanlarda da bulunduğunu belirtmektedir. Stebbins'in boş zaman kariyeri, bir kişinin deneyim, yaş veya yaşam boyu önemli olaylarla ilerlediği Pearce'ın (1982)

seyahat kariyeri merdiveniyle oldukça benzerdir. Pearce (1982), bir turistin seyahat ettiği sürece, motivasyonlarının ve psikolojik olgunlaşmasının evrildiğini ifade etmektedir. Aynısı ciddi boş zaman kariyeri için de söylenebilir. Örneğin motosikletle seyahat eden bir turist, seyahat sayısı arttıkça muhtemelen daha yetenekli hale gelmektedir. Bu yeteneklere, seyahate çıkmadan önce sadece gerekli eşyaları paketleme, lastik tamiri konusunda daha iyi olma veya mobil cihazlarındaki haritaları kullanmada daha usta olma örnek olarak verilebilir (Frash ve Blose, 2019, s. 518).

Stebbins (2001) tarafından belirtilen ciddi boş zamanın bir diğer boyutu, etkinlikle ilgili bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmek için harcanan kişisel çabadır. Kişisel çaba, gösteri yapma, atletizm yeteneği, bilimsel bilgi ve uzun vadeli boş zaman aktivitesinde deneyim kazanma gibi başarıları içermektedir. Bu çaba, genellikle kitaplardan, dergilerden, deneyimli arkadaşlardan ve öğretmenlerden gelen bilgilerin toplanmasını ve özümsemesini kapsamaktadır. Kişisel çaba, aynı zamanda etkinlik için hazırlık ve katılımı da içerebilmektedir. Örneğin, bir kişinin Dünya Temizlik Günü etkinliğine katılmak için önceden gönüllü formunu doldurması, etkinlik günü de toplanma noktalarına gidip çöp toplama hareketine katılması, kişisel çabaya örnek olarak verilebilir.

Ciddi boş zaman faaliyetlerine katılım, bireylere ödül ya da kalıcı faydalar sunması bakımından, bu tür etkinlikleri ayırt edici kılan önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Stebbins (1992), amatörler hakkında yapmış olduğu bir araştırmada, ciddi boş zaman katılımcılarının boş zaman etkinlikleri aracılığıyla kişisel zenginlik elde ettiklerini, bu nedenle ruhsal veya entelektüel kaynaklarını artırabildiklerini keşfetmiştir. Stebbins (2001), ciddi boş zamanın en önemli ödülllerinden birinin toplumsal ödüller olduğunu, maddi getirinin ise en az önemli ödüllerden biri olduğunu belirtmiştir. Toplumsal ödüller, ciddi boş zaman katılımcılarının boş zaman etkinlikleri aracılığıyla becerilerini ve yeteneklerini sürdürme ve geliştirme nedenlerinin en önemlilerinden biridir. Başlangıçta Stebbins (1982, 1992, 2001) tarafından on ödül belirlenmiştir. Bu faydalar; kişisel zenginlik, kendini gerçekleştirme ya da kişisel gelişim, kendini ifade etme, kişisel imaj, kişisel tatmin, kendini yeniden keşfetme veya ciddi boş zaman etkinlikleri aracılığıyla yenilenme, finansal kazanç, toplumsal kabul, grup başarısı ile grubun sürdürülebilirliğine ve gelişimine katkı sağlama şeklinde sıralanabilir. Ancak ciddi boş zaman ile ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla beş fayda ön plana çıkmaktadır. *Kendini*

zenginleştirme, genellikle deneyimlerin birikimi yoluyla elde edilen, kişinin manevi veya entelektüel kaynaklarını artırma sürecidir (Stebbins, 1992). *Kendini gerçekleştirme*, kişinin yeteneklerinin, kapasitelerinin ve potansiyelinin farkına varılmasından kaynaklanmaktadır (Csikszentmihalyi ve Kleiber, 1991). Stebbins (1982), ciddi boş zaman uğraşlarında beceri, yetenek, bilgi edinme ve geliştirme sürecinin, kendini gerçekleştirme için bol miktarda fırsat sağladığını belirtmiştir. *Kendini ifade etme*, yeteneklerin ve becerilerin geliştirilmesi sayesinde bireyselliğin ifade edilmesini içermektedir (Brown, 2007). *Kendini tatmin etme*, eğlence ve keyif ile derin kişisel tatminin birleşimidir. Stebbins (1982, 2001b) bu faydanın kayıtsız boş zaman aktiviteleriyle paylaşıldığını ancak kayıtsız boş zamanda tatmin derinliğinin bulunmadığını belirtmiştir. *Grup çekiciliğinin sosyal ödülü*, sosyal dünyaya katılım ve ilişkiden kaynaklanmaktadır (Hastings vd., 1995).

Stebbins (2001), alt kültürleri ciddi boş zaman katılımcılarının paylaşılan idealleri, değerleri veya inançlarını inşa etmesi olarak tanımlamıştır. Ciddi boş zaman katılımcıları, alt kültürler ile kendi sosyal dünyalarını geliştirirler. Unruh (1980, s. 277), sosyal dünyaları, ortak ilgi alanlarını ve ortak iletişim kanallarını paylaşan insanlardan oluşan, mekânsal olarak belirsiz bir sosyal organizasyon biçimi olarak tanımlar. Ciddi boş zaman katılımcılarının, ilgilendikleri etkinlikleri sürdürebilmeleri için kendilerine ait bir sosyal dünya oluşturmaları gerekmektedir; aksi takdirde bu tür faaliyetleri uzun vadede sürdürmeleri güçleşmektedir (Akyıldız, 2013, s. 26).

Ciddi boş zaman etkinliklerine katılanlar, genellikle seçtikleri uğraşlarıyla güçlü bir şekilde özdeşleşme eğilimindedir (Stebbins, 2001). Kimlik boyutu, katılımcıların faaliyetlerini tanımlaması sırasında ortaya çıkmıştır. Bireyler, ilgilendikleri faaliyeti tanımlarken, bu faaliyetin kendilerinin parçası olduğunu, bir başka deyişle bu katılımın kendileri için başka bir kimlik olduğunu ifade etmiştir (Stebbins 2008). Kimlik ile alt kültürler, birbirini destekleyen özelliklerdir. Birey, içinde bulunduğu ortamdan aldığı haz sayesinde kendini o ortamla bağdaştırır (Dinler, 2020, s. 29). Kimlikler, ciddi boş zaman katılımcısına daha geniş bir toplumsal gruba aidiyet veya üyelik hissi ile birlikte özsaygı hissini artırma fırsatı sunmaktadır (Green ve Jones, 2005, s. 169). Kimlik özelliği bir örnek ile açıklanmak istenirse amatör bir yüzücünün faaliyetlerini başkalarına tanımlarken profesyonel olmadığı halde kendisini “yüzücü” ve faaliyetini de “meslek” olarak tanımlaması şeklinde açıklanabilir.

1.1.3 Ciddi boş zaman faaliyetlerinin yararları

Ciddi boş zaman etkinlikleri ile ilgili temel soru, insanların belirli bir boş zaman etkinliğine neden devam ettikleridir. Gerçekten de katılımcılar için böyle bir boş zamanın anlamını anlamak, onların motivasyonlarını anlamak anlamına gelmektedir (Stebbins 2001). Stebbins (1992), bu soruyu bir sosyal değişim çerçevesinden yanıtlamaya çalışmıştır. Değişim kavramı, insanların belirli bir boş zaman etkinliğine gelen maliyetleri ve ödülleri değerlendirdiğini ve motivasyonlarının, ödüller maliyetlerden ağır bastığı sürece sürdüğünü göstermektedir. Daha önceki çalışmalarda incelenen her boş zaman etkinliği sayesinde ayırt edici bir ödül seti oluşturulmuştur. Belirlenen ödüller, katılımcı için etkinliğin anlamı ve katılma motivasyonu olarak yorumlanabilmektedir. Ciddi boş zamanla birlikte gelen ödüller, kişisel ve toplumsal olarak iki gruba ayrılmıştır (Stebbins 2001; 2005). Kişisel ödüller, kendini gerçekleştirme, kendini ifade etme, kişisel imaj, kişisel tatmin, kendini yeniden yaratma ve kişisel zenginlik gibi unsurları içermektedir. Toplumsal ödüller, toplumsal cazibe, grup başarısı ve grubu sürdürmeyi ve geliştirmeyi içerir. Ödüllerin her alt kategorisinin ayrıntılı tanımlamaları ve açıklamaları, Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.1

Ciddi Boş Zaman Faaliyetlerinin Yararları

	Ödüller	Açıklaması
Kişisel Ödüller	Kişisel zenginlik	Örneğin, özel deneyimler.
	Kendini gerçekleştirme veya kişisel gelişim	Örneğin, beceri geliştirme, yetenekler, bilgi kazanma, deneyim kazanma.
	Kendini ifade etme	Örneğin, becerileri, yetenekleri ifade etme, bilgi aktarma.
	Kişisel imaj	Örneğin, belirli bir tür ciddi boş zaman etkinliği katılımcısı olarak diğerlerince tanınma.
	Kişisel tatmin	Örneğin, yüzeysel keyif ve derin tatminin bir birleşimi.
	Kendini yeniden yaratma veya ciddi boş zaman etkinliği aracılığıyla kendini yeniden canlandırma	Örneğin bir iş günün ardından ciddi boş zamanla kendini yeniden oluşturma.
	Finansal getiri	Örneğin ciddi boş zaman etkinliğinden elde edilen maddi kazanç

Tablo 1.1 (Devamı)

Ciddi Boş Zaman Faaliyetlerinin Yararları

	Ödüller	Açıklaması
Toplumsal Ödüller	Toplumsal cazibe	Örneğin, diğer ciddi boş zaman etkinliği katılımcılarıyla birlikte olma, gönüllü olarak müşterilerle birlikte çalışma, etkinlik dünyasına katılma.
	Grup başarısı	Örneğin, ciddi boş zaman etkinliği projesini gerçekleştirme konusundaki grup çabası; yardım etme, gerekli olma, özgeci olma duygusu.
	Grubun devamlılığına ve gelişimine katkıda bulunma	Örneğin, katkıda bulunma konusundaki yardım, gerekli olma, katkıda bulunma konularında altruistik olma duygusu.

Kaynak: Stebbins, 2015, s. 14

Ciddi boş zaman etkinliklerinde algılanan ödüller değişiklik göstermektedir. Örneğin, Stebbins (1996) şarkıcılıkta, kişisel zenginliğin en güçlü ödül olduğunu tespit etmiştir. Genel olarak, çoğu ciddi boş zaman katılımcısı, belirli bir ciddi boş zaman etkinliğini takip ederken gelen ödüller arasında kendini zenginleştirme ve kişisel tatmin ödüllerini sırasıyla 1. ve 2. sıra olarak belirlemiştir (Stebbins 2001). Gibson vd. (2002) Florida Üniversitesi futbol fanatikleri üzerine yapmış oldukları çalışmada, toplumsal ödüllerini tespit etmişlerdir. Fanatik olmanın büyük bir faydasının, aile ile vakit geçirme zamanının kazanılması ve yıllar içinde geliştirdikleri arkadaşlıklar olduğu belirlenmiştir. Dahası, futbol oyunları aracılığıyla oluşturulan sosyal deneyimlerin, yaşamlarına anlam kattığını ve güçlü bir kimlik gelişimi sağladığını ortaya koymuşlardır.

1.1.4 Ciddi boş zaman katılımcılarının sınıflandırılması

Stebbins (1982), ciddi boş zaman faaliyetlerine katılan kişileri üç kategoriye ayırmıştır: amatörler, hobiciler ve gönüllüler.

1.1.4.1 Amatörler

Spor, bilim, sanat ve eğlence gibi alanlarda faaliyet gösteren amatörler çoğunlukla profesyonellerle karşılaştırılmaktadır. Amatörler, profesyonellerden farklıdır. Profesyoneller, amatörlerle aynı boş zaman etkinliklerine katılırlar; ancak boş zaman etkinliklerini bir meslek olarak takip ederler ve performansları için ödüllendirilirler. Buna karşılık amatörler, birçok alanda aynı boş zaman etkinliklerinde bulunabilirler. Bununla birlikte, ne profesyonel oyuncu olarak iş ararlar ne de performansları için ödüllendirilirler. Amatörler, profesyoneller gibi bir izleyici kitlesine sahip olabilirler,

ancak profesyonellerden farklı olarak, gönüllü topluluk gruplarında görülürler (Stebbins, 1982).

Amatörleri diğer ciddi boş zaman katılımcılarından ayıran temel unsur, onların profesyonel-amatör-halk (Professional-Amateur-Public: P-A-P) sisteminin bir parçası olarak konumlanmalarıdır (Göklemen, 2019). Amatör bireyler, hem profesyonellerle hem de genel halkla çeşitli yönlerden etkileşim hâlinde olup, bu iki grup arasında bir köprü işlevi görebilmektedirler. Amatörlerin profesyonellerle ve halkla bağlantısı olduğunu gösteren bazı özellikleri vardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akyıldız, 2013):

- Amatörler de profesyoneller gibi zaman zaman halka hizmet ederler.
- Amatörler ve profesyoneller arasında organizasyonel bir ilişki vardır. Örneğin, profesyoneller amatörleri eğitir, tavsiye eder ve hatta amatörlerle birlikte performans sergilerler.
- Amatör bireyler, ilgili oldukları alanlarda profesyonel aktörlerin çalışmalarını yakından izleyen ve onların faaliyetlerini düzenli biçimde takip eden sadık birer izleyici konumundadır.
- P-A-P sisteminin bir parçası olan profesyoneller, genellikle uğraşlarına amatör sıralarında başlarlar; alanlarını tamamen terk etmezlerse veya onun içinde yok olmazlarsa, kariyerlerinin daha sonraki bir aşamasında tekrar amatörlüğe dönerler. Amatörler ile profesyoneller arasındaki bu bağlar, amatörleri hobicilerden ve gönüllülerden ayırt etmek için en önemli ve ayırt edici kriterleri oluşturmaktadır.

1.1.4.2 Hobiciler

Amatörlerin aksine, hobiciler bir profesyonel karşılığa sahip değildir. Her ne kadar yaptıkları uğraşa ilgi gösteren küçük topluluklar olsa da onlar herhangi bir P-A-P sisteminin parçası değildir (Darendelioğlu, 2023). Hobiciler, çoğu zaman ilgilendikleri uğraşlarında bulunma zorunluluğu veya yükümlülüğü hissetmeseler de ciddi bir şekilde çabalamaktadırlar. Başka bir deyişle, hobiciler rastgele bir şeyler yapmak yerine, özgün bir meslek dışı uğraş olan bir hobiye kalıcı yararları nedeniyle keyifli bulur ve yaparlar (Stebbins, 1982). Hobi amaçlı katılım gösteren bireyler açısından etkinlikten elde edilebilecek maddi kazançlar, etkinliğin sağladığı kişisel, sosyal veya psikolojik faydalarla karşılaştırıldığında ikincil öneme sahiptir. Hobicilerin faaliyetlerine büyük

ölçüde akademik ilgi gösterilmiş ve sonuç olarak hobicilerin beş kategorisi tanımlanmıştır; *koleksiyoncular*, *imalatçılar* ve *tamirciler*, *aktivite katılımcıları* (rekabetçi olmayan, kurallara dayalı uğraşlar), *spor veya oyun katılımcıları* (profesyonel karşılığı olmayan rekabetçi, kurallara dayalı etkinlikler) ve *liberal sanatlardan birine ilgi gösterenler* (Stebbins, 2005; Söyler, 2016; Dinler, 2020; Özant, 2020).

Koleksiyoncular, önemli buldukları herhangi bir nesneyi ciddi ve devamlı olarak toplamayı amaçlamaktadır. Koleksiyoncular, ticari satıcılardan farklıdır. Ticari satıcılar, stoklarını satışlardan kar elde etmek ve dolayısıyla sonraki satışlardan geçimlerini sağlamak amacıyla yaparlar; bu, hobicilikle uğraşan koleksiyoncuları iten amaçtan tamamen farklıdır. Örneğin koleksiyoncular pullar, nadir kitaplar, kelebekler, kemanlar, mineraller veya tabloların, ticari sosyal ve fiziksel koşulları hakkında teknik bir bilgi geliştirirler (Akyıldız, 2013). Ayrıca bu ürünleri dikkat çekici bir şekilde sunarlar (oyuncak araba koleksiyonunun sergilenmesi, pul koleksiyonunun sergilenmesi gibi) ve bu ürünlerin tarihsel süreçte üretim ve kullanımına dair geniş bir bilgiye sahip olurlar (Stebbins, 1982). Bir de kayıtsız koleksiyoncular vardır. Bunlar da kibrit kutuları, bira şişeleri veya seyahat flamaları gibi nesneleri toplayan kişilerdir. Burada öğrenilecek ticari, sosyal ve fiziksel özellikler yoktur; estetik sunum veya teknik bilgi önemli değildir; üretim ve kullanım hakkında geliştirilecek bir bilgi yoktur. Kayıtsız koleksiyonculuk, genellikle kayıtsız boş zaman faaliyetleri kapsamında değerlendirilen bir uğraş alanı olarak tanımlanmaktadır (Özant, 2020).

Hobicilerin ikinci kategorisini, üretim ve onarım faaliyetleriyle meşgul olan bireyler oluşturmaktadır. Mobilya ve oyuncak imalatı, otomobil tamiri, tekne yapımı, terzilik, örgü ve dokuma işleri, taş kesimi, ev tadilatı (eğer düzenli bir uğraşsa) ile el sanatları gibi profesyonel karşılığı bulunmayan faaliyetler bu gruba örnek olarak gösterilebilir (Akyıldız, 2013). Kişi, evini boyama işini tam zamanlı bir işçiye vereceği paradan kaçınmak için kendisi yaparsa, hobici olarak kabul edilemez. Aynı şekilde ticari otomobil tamircisi, giyim üretimi ve seramik yapımında çalışan kişiler de hobici olarak gösterilemez (Stebbins, 1982).

Hobicilerin üçüncü grubu, aktivite katılımcılarıdır. Etkinlik katılımcıları, bilgi ve becerilerini geliştirmek ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla etkinliklere istikrarlı ve bilinçli bir şekilde katılım göstermektedirler (Akyıldız, 2013). Katılımcılar, vücut geliştirme, doğa yürüyüşü (sırt çantasıyla), yelken kanat uçuşu, kros kayağı, sörf,

kuş gözlemciliği, turizm, balıkçılık ve avcılık gibi çeşitli etkinliklere aktif biçimde katılım göstermektedirler.

Rekabetçi aktivitelere katılan hobiciler ise spor veya oyun katılımcılarıdır. Profesyonel bir karşılığı olmayan bu aktiviteler, kano yarışı, kros koşusu, dart, okçuluk, masa oyunları, voleybol, hokey, softbol ve tırmanma gibi aktiviteleri içermektedir. Hobicinin tanımıyla uyumlu olarak, katılım sürekli ve sistemli olup, bilgi ve beceri kazanmayı ve sürdürmeyi amaçlamaktadır (Stebbins, 1982). Beyzbol, hokey, briç ve tenis gibi sporlar, P-A-P sistemine yerleştirilmeleri nedeniyle amatörlük başlığı altında yer almaktadır (Darendelioğlu, 2023).

Boş zamanlarında "kendisi için bilgiyi sistematik olarak araştırma" olarak tanımlanan liberal sanat hobiciliği, insan yaşamının geniş bir alanında bilgi arayışını ifade etmektedir. Son zamanlarda, kültürel turizm (Stebbins 1996; 1997) ve ömür boyu öğrenme, liberal sanat hobiciliğine eklenmiştir (Kim, 2004, s. 16). Liberal sanat hobicileri, güzel sanatlarla ilgilenirler ve müzik, spor, siyaset, bilim veya edebiyat gibi konular hakkındaki bilgilerini sistemli bir şekilde oluşturur ve geliştirirler.

Bazı hobi severler, birden fazla kategoriye uyabilmektedir. Motorlu model uçaklar inşa edenler ile bu işlemin sonunda yaptıklarını yakındaki bir alanda uçuranlar gibi. Tarihsel olarak, sanat, bilim, spor ve eğlence alanlarındaki belirli hobiler, yıllar içinde bazı tutkunlar için tam zamanlı bir geçim kaynağına ve sonunda bir mesleğe dönüşmüştür. Profesyonelleşme gerçekleştiğinde, faaliyete olan ciddi, ancak yarı zamanlı bağlılıklarını koruyanlar zamanla amatörler haline gelmiştir (Stebbins, 1982, s. 260-263).

1.1.4.3 Gönüllüler

Gönüllülük, *"maddi kazanç amacı gütmeyen ve zorlama veya emir olmaksızın gerçekleştirilen, zorlanmamış yardım etkinliği"* (Van Til, 1988, s. 6) olarak tanımlanmaktadır. Ciddi boş zaman çerçevesinde gönüllüler, katılımcının bir kariyer bulabileceği gönüllülüğü ifade etmektedir. Gönüllüler, boş zaman etkinliklerinde kariyerlerini birçok farklı şekilde ve ortamda geliştirebilirler. Örneğin, acil müdahale ekipleri, yerel spor takımları, kütüphaneler veya müzeler gibi topluluk merkezli organizasyonlarda bulunabilirler. Kozak ve Doğantan (2017) da ciddi boş zamanı gönüllülük kapsamında değerlendirmiş oldukları çalışmada, öğrencilerin gönüllü faaliyetlere katılımında, öğrenci kulüplerinin önemli bir işlevi olduğu tespit etmiştir.

Ciddi boş zamanın kavramsal çerçevesi, üç gönüllülük kategorisini içermektedir. Bunlardan ilki olan *yönetim ve kurul çalışmalarında gönüllüler*; fon toplama, komite çalışmaları ve yönetim kurulu faaliyetlerine katılırlar. Diğer kategoriye ifade eden *hizmet gönüllüleri*; bilgi verme, gönüllü şoförlük, başkaları için ev işleri yapma, huzur evlerini ziyaret, özel ders, bebek bakımı ve yazışma gibi görevleri yerine getirirler. Son kategori olan *politik ve sivil alanda gönüllüler ise* toplumsal konularda vatandaşların savunuculuklarına eşlik eder, sosyal ve siyasal işlevlere katılırlar (Stebbins, 1982, s. 263).

Gönüllüleri, ciddi boş zaman katılımcılarının ilk iki türünden ayıran iki özellik bulunmaktadır. Bunlardan biri, özveridir. Gönüllülerin genellikle hem özveri hem de kendi çıkarlarına dayalı motivasyonlarla hareket ettikleri artık kabul edilmiş olsa da (Akyıldız, 2013, s. 28), özveri, gönüllüleri amatörlerden veya hobicilerden çok daha fazla etkilemektedir. İkinci önemli özellik, gönüllülerin hizmet verdiği kurumda üstleri tarafından kendilerine sunulan görevlerdir. Bu görevler, organizasyonun profesyonel veya yönetim kadrosunun, gönüllülerin uygun eğitim ve deneyim kazanmaları durumunda yapabileceklerine inandığı görevlerdir (Stebbins, 1982, s. 264). Bu iki özellik, gönüllülerin ciddi boş zamanlarını sürdürürken topluma özgün bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlar. Gönüllüler faaliyetlerini esas olarak başkalarına yardım etme amacıyla yürütürken, amatörler ve hobiciler için başkalarına yönelik yardım ya da özveri davranışları ikincil düzeydedir; bu gruplar öncelikle bireysel doyum ve fayda elde etmeyi hedeflemektedirler. Bu açıklamalardan yola çıkarak Stebbins (1982) aşağıda yer alan Tablo 2’de amatörlerden, hobicilerden ve gönüllülerden oluşan ciddi boş zaman katılımcılarının özelliklerini sıralı olarak vermiştir.

Tablo 1.2 *Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Ayırt Edici Özellikleri*

Farklılaşan Amaçlar	Amatörlük	Hobicilik	Gönüllülük
Motivasyon	1. Kişisel tatmin 2. Toplumsal katkı 3. Özgecil eğilimler 4. Maddi kazanım arzusu	1. Kişisel haz 2. Topluma yönelik katkı 3. Maddi fayda beklentisi	1. Özgecilik (altruizm) 2. İkincil düzeyde kişisel tatmin

Tablo 1.2 (Devamı)

Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Ayırt Edici Özellikleri

Kurumsal rol	1.Profesyonellik düzeyine yakın sorumluluklar üstlenme eğilimi	1.Kurumsal yapılanmalardan bağımsız bireysel etkinlikler	1. Kurumlar tarafından devredilen sorumlulukları yerine getirme
Katkı	1. Psikolojik tatmin 2. Kültürel üretim 3. Yardımseverlik 4. Ekonomik katkı	1. Psikolojik doyum 2. Kültürel değer üretimi 3. Ekonomik katkı	1. Yardım temelli katkı 2. Psikolojik doyum

Kaynak: Stebbins, 1982, s. 266.

Ciddi boş zamanlarını sürdürme çabaları sırasında, gönüllüler kişisel çıkar elde ederler, ancak yardım etmek, başlıca hedefleri olarak kalır. Amatörler ve hobiciler, boş zamanlarının zorluklarıyla mücadele ederler ve bu mücadele başarı duygularını uyandırmaktadır. Gönüllüler çalışırken, kendilerine ihtiyaç duyulduğu ve zorluklar karşısında zayıflamanın başkalarını hayal kırıklığına uğratmak anlamına geldiği inancıyla işlerine odaklanırlar.

Toplumun gelişmesiyle birlikte amatör, hobiciler ve gönüllünün rolleri bir faaliyet içinde değişebilmekte ve aralarındaki sınırlar belirsizleşebilmektedir (Stebbins, 2015). Bendle ve Patterson (2009), bir grup amatör sanatçının, sanatçılar arasındaki etkileşimleri geliştirmek ve onlar için fırsatlar yaratmak amacıyla yerel sanat organizasyonlarına gönüllü olarak liderlik üstlenmeleri ile ciddi boş zaman rollerinin karıştığını tespit etmişlerdir. Roller arasındaki değişimin bir başka örneği olarak, 2007'de Eiger North Face'e üç saat içinde tek başına tırmanan İsviçreli dağcı Ueli Steck verilebilir. Steck, hobi olarak kabul edilen teknik tırmanışı, sponsorluklar ve başarılarıyla ilgili röportajlar vererek geçimini sağlamak için kullanmıştır (Lee, 2013, s. 16). Bunlar, teknik tırmanışı bir hobiden mesleğe dönüştürmüştür.

1.2 Kayıtsız Boş Zaman

Stebbins (1997, s. 18) kayıtsız boş zamanın, anında içsel ödüller sunan, keyif veren bir etkinlik olduğunu ve onu deneyimlemek için hiçbir özel eğitime ihtiyaç duyulmadığını ifade etmiştir. Stebbins'e göre, kayıtsız boş zaman kavramı, ciddi boş zaman etkinlikleri kategorisine girmeyen tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Bu tür faaliyetler, bireylerin gündelik hayatın stresinden uzaklaşmalarına yardımcı olan, keyif ve dinlenme amacıyla gerçekleştirilen etkinliklerdir. Hutchinson ve Kleiber (2005, s. 16) ise kayıtsız boş

zamanı, bireylerin yoğun ve stresli yaşam koşullarında keyif almalarını sağlayan, rahatlatıcı nitelikteki aktiviteler olarak tanımlamaktadır. Göklemen'e (2019, s. 37) göre ise kayıtsız boş zaman aktiviteleri, herhangi bir kariyer gelişimi gerektirmeyen, öncelikli olarak bireye haz veren ve görelî olarak daha az önem atfedilen etkinliklerdir.

Kayıtsız boş zaman aktivitelerine katılmak için kişiler, özel bir zaman ayırmaz ve çaba harcamaz. Bu aktiviteler için daha az plan yapılır. Ciddi boş zaman aktiviteleri içinse uzun süre öncesinden plan yapılmaktadır. Kayıtsız boş zaman etkinlikleri, gündelik yaşamın doğal bir parçası olarak hemen herkes tarafından gerçekleştirilen aktivitelerdir (Hutchinson & Kleiber, 2005, s.47). Ciddi ve kayıtsız boş zaman faaliyetleri arasındaki temel ayrım, bireyin etkinlik sırasında odaklandığı ana faaliyete dayanmaktadır. Örneğin, Alp Dağları'nda yaşayan bir birey için ciddi boş zaman etkinlikleri; dağ yamaçlarından kontrollü iniş, ağaç ev inşa etme, gönüllü olarak yangınla mücadele ve söndürme faaliyetlerine katılma ya da arama-kurtarma çalışmalarında yer alma gibi daha organize, sorumluluk gerektiren ve süreklilik arz eden faaliyetleri içermektedir. Buna karşın, kayıtsız boş zaman etkinlikleri daha az karmaşık yapıya sahiptir. Bu tür etkinliklerde birey, arkadaşlarıyla sosyalleşme, manzaranın keyfini çıkarma ya da broşür dağıtma, kar temizleme, araç yönlendirme gibi daha basit gönüllülük hizmetlerinde bulunma gibi faaliyetleri yerine getirmektedir (Akyıldız, 2013, s.31).

1.2.1 Kayıtsız boş zaman aktivitelerinin sınıflandırılması

Stebbins, yapmış olduğu çalışmalara dayanarak kayıtsız boş zaman aktivitelerini belli başlı aktiviteler etrafında toplamıştır. Bu tür etkinlikler; oyun temelli faaliyetler, gevşeme ve rahatlama amaçlı uğraşlar, pasif ve aktif eğlence biçimleri, sosyal etkileşimler, duyuşal uyarım sağlayan etkinlikler, kayıtsız nitelikte gönüllü katılımlar ve eğlence odaklı aerobik aktiviteler şeklinde sınıflandırılabilir (Stebbins, 1997; Akyıldız, 2013). Aktiviteler, kavramsal olarak farklı görünse de katılımcılar belirli bir boş zaman etkinliği sırasında bunlardan ikisini veya üçünü aynı anda deneyimleyebilmektedir. Kayıtsız boş zaman etkinliklerinin ortak özelliği, hepsinin haz, zevk ve eğlenme ile ilgili olmasıdır (Özant, 2020).

Bireyler, başkaları tarafından ciddi boş zaman etkinliği olarak takip edilen bir etkinliği denemeye meyilli olabilmektedir. Bazı bireyler, belirli etkinliklere yüksek düzeyde bağlılık ve süreklilik göstererek ciddi bir katılım sergilerken; bazıları ise bu tür etkinliklere yalnızca oyun ve eğlence amacıyla, yüzeysel bir katılımı

başlayabilmektedir. Oyun, genellikle çocukların etkinlikleri veya yetişkinlerdeki çocuksu davranışlar olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda oyun içsel bir motivasyona sahiptir ve kendi anlam dünyamızın geçici bir yaratıcılığını ortaya koymaktadır (Kelly, 1990, s. 28). Stebbins (1997), incelemiş olduğu her ciddi boş zaman alanındaki katılımcıların, ciddi yaklaşımlara tezat olan kaygısız bir tavırla etkinliğin varlığını da tanıdığını tespit etmiştir. Örneğin; kano, tenis, balıkçılık ya da pul koleksiyonculuğu gibi etkinliklere yoğun ilgi ve tutkulu bir bağlılıkla katılım gösteren bireylerin yanı sıra, bu etkinliklere daha yüzeysel bir ilgiyle yaklaşan ve kayıtsız bir tutum sergileyen yeni katılımcılar da yer almaktadır.

Bir diğer aktivite olan rahatlama, oturarak, gezerek, kestirerek, uzanarak ve benzeri aktivitelerle elde edilebilmektedir. Şehirde veya kırsalda dolaşmak, rahatlama aktiviteleri arasında yer almaktadır. Tekne, uçak ve atlı geziler de rahatlama ihtiyacı ile gerçekleştirildiğinde, benzer şekilde sınıflandırılabilir (Göklemen, 2019).

Pasif eğlence, insanların herhangi bir şekilde yükümlülük ve zorunlulukları olmadan yalnızca zevk almak için yapmış oldukları aktivitelerdir. TV programları izleme, kitap okuma, müzik dinleme, kitap ya da makale yazma şeklindeki aktiviteler, pasif eğlenceye verilebilecek örneklerdir (Özant, 2020). Ancak insanlar, etkinliğe aktif olarak dahil olmaya başladıkça, aktif eğlence alanına doğru kaymaktadırlar (Stebbins, 1997). Aktif eğlencede katılımcılar, kendi eğlencelerini sağlamak için hareket etmektedirler. Örneğin bulmacalar, zeka oyunları, parti oyunları, çocuk oyunları ve şans oyunları gibi göreceli olarak basit etkinlikler, aktif eğlence kapsamında yer almaktadır. Ancak aktif eğlenceye katılım, önemli bir düzeyde beceri, bilgi veya deneyim gerektiriyorsa, artık kayıtsız boş zaman etkinliği olmaktan çıkmaktadır (Akyıldız, 2013). Bu doğrultuda ciddi boş zaman etkinliği kategorisi olan, hobi veya amatör etkinlik olarak sınıflandırılmaktadır.

Sosyal iletişim, kişinin uyanık olduğu herhangi bir zamanda ortaya çıkabilmektedir. Genellikle otobüs, taksi ve uçaklar gibi taşıma araçlarında sosyal iletişim gelişebilmektedir (Akyıldız, 2013). Bunun dışında bekleme odaları (örneğin acil servisler, diş hekimlerinin ofisleri) ve bekleme alanları (örneğin sıralar, otobüs durakları) gibi orada olmak dışında bir seçeneği olmayan kişiler arasında da sosyal iletişim tetiklenebilmektedir (Özant, 2020). Ancak belki de en açık ve en yaygın sosyal iletişim fırsatı, bu tür rastlantısal olaylardan değil de resepsiyonlar, partiler ve iş

toplantıları gibi planlanmış etkinliklerden kaynaklanmaktadır. Sosyal iletişim, katılımcılar tarafından dostluk, samimiyet ve cazibe gibi nitelikler sergilendiği zaman başarılı olmaktadır. Başka bir deyişle, sosyal iletişim, bireysel amaçlar yerine paylaşılan keyfe odaklanıldığında daha başarılı olmaktadır (Stebbins, 1997).

Duyusal dürtüler insanların doğasından kaynaklanan aktiviteler bütünüdür. İnsanların, yeme, içme, seks, dokunma, görme, koklama, işitme veya serinlik ya da sıcaklık hissetme gibi aktiviteleri, bu tür etkinliklere örnektir. İnsanlar, kayıtsız boş zaman etkinliklerinde vitrinleri gezerek, yayalara bakarak, müzeleri gezerek, kuşları ve hayvanları izleyerek de meraklarını tatmin edebilmektedir (Akyıldız, 2013). Kayıtsız gönüllülük, bireylerin başkalarının yardım talebine karşılık olarak gerçekleştirdiği, belirli bir süreyle sınırlı ve talep edilen görevin tamamlanmasına kadar süren gönüllü katılım biçimidir. Örneğin, bir tanıdığın davetiyelerini dağıtmak ya da bir arkadaşın iş yerinde geçici olarak servis yapmak bu kapsamdaki faaliyetler arasında yer almaktadır. Eğlenceli aerobik aktiviteler ise, kalp atış hızı ve solunumun artmasına neden olan, pasif ya da aktif eğlence unsurları içeren kayıtsız fiziksel etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Stebbins, 2008, s. 338).

1.2.2 Kayıtsız boş zaman aktivitelerinin faydaları

Kayıtsız boş zaman aktiviteleri katılımcıların kişilik özelliklerini geliştirmesine önemli bir katkı sağlamaktadır. Dünya Boş Zaman Eğitimi Boş Zaman Komisyonu'na (World Leisure Commission on Leisure Education) göre kayıtsız boş zaman bireylerin, yaratıcılık ve buluş becerilerini geliştirmesine ve eğlenerek öğrenmelerine katkı sunar. Aynı zamanda kişilerarası iletişimin geliştirilmesi ve sürdürülmesini sağlar, kişilerin yenilenmelerine katkı sunar ve yaşam kalitelerinin geliştirilmesini sağlar (Hutchinson ve Kleiber, 2005, s. 47). Yapılan çalışmalarda kayıtsız boş zaman etkinliklerine katılım sağlayan bireylerin çevreyle ilişkilerinin yanı sıra zihinsel durumlarında ve davranışlarında değişimlerin olduğu tespit edilmiştir (Stebbins, 2015, s. 337-341).

Kayıtsız boş zamanın faydalarından ilki, yaratıcılık ve buluştur. Yaratıcılık ve buluş, kayıtsız boş zaman etkinlikleri bağlamında, bireylerin anlık ve plansız şekilde herhangi bir unsuru fark etme ya da keşfetme sürecini ifade etmektedir (Özant, 2020). Bu durum, örneğin bir ev aletinin daha önce bilinmeyen bir işlevinin tesadüfen keşfedilmesi, çevrede varlığı fark edilmeyen bir bitki ya da kuş türünün gözlemlenmesi ya da bir müzik aletinde farklı ve estetik seslerin üretilmesinin yeni bir yolunun bulunması gibi

olaylarla somutlaşmaktadır. Bu türden yaratıcılık ya da buluş, önceden planlanmış bir çabanın ürünü olmaktan ziyade rastlantısal bir şekilde ortaya çıkmakta ve tamamen tesadüflere dayanmaktadır (Stebbins, 2015).

Kayıtsız boş zaman faydası olan eğitici eğlence, film ve televizyon programları izlemek, popüler müzik dinlemek, popüler kitap ve makaleleri okumak gibi kitlesel eğlencelere katılmakla elde edilmektedir. Aynı zamanda tema parkları ve müzeler de eğitici eğlence kaynakları olarak kabul edilmektedir (Akyıldız, 2013). Katılımcılar, medya içeriklerini tüketirken ya da belirli mekânları düzenli olarak ziyaret ettiklerinde, içinde bulundukları sosyal ve fiziksel çevreye ilişkin anlamlı bilgiler edinmektedirler. Bu tür deneyimler, bireylere hem eğlenme hem de öğrenme olanağını eşzamanlı olarak sunmakta, dolayısıyla bilgi edinme süreci ile boş zaman etkinliklerini bütünleştirmektedir (Stebbins, 2001b, s. 306).

Kayıtsız boş zaman etkinliklerinin sağladığı bir diğer önemli yarar, bireylerin psikolojik ve fiziksel anlamda yenilenmelerine katkıda bulunmasıdır. Aslında yenilenme, tüm boş zaman türlerinde gözlemlenen ortak bir fayda olmakla birlikte, ciddi boş zaman etkinliklerinde bu süreç daha sürekli ve yoğun içeriklerle gerçekleşirken; kayıtsız boş zaman etkinliklerinde ise yenilenme, daha çok bireyin gevşeme ve eğlenme yoluyla dinlenmesini kapsamaktadır (Göklemen, 2019).

Kayıtsız boş zamana katılımdan kaynaklanabilecek diğer fayda, kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesidir. Kişilerarası ilişkiler, kayıtsız boş zamanın kategorilerinden olan duyuşal dürtüler, pasif ve aktif eğlence aktiviteleri sırasında daha çok ortaya çıkabileceği gibi diğer kategorilerde de ortaya çıkabilmektedir (Akyıldız, 2013). Boş zamana dayalı iletişimlerin çoğu arkadaşlar, eşler ve aile üyeleri arasında oluşsa da söz konusu kişilerarası ilişkiler çok çeşitli olabilmektedir. Stebbins, kişilerarası iletişimle ilgili araştırmalarında bu konuyu şu şekilde özetlemiştir;

“Bir film şirketine üye olan katılımcının aktörlerle sosyal iletişime geçmesi durumu ciddi boş zamanın sağlamış olduğu bir fayda olarak öne çıkarken; bir partiye katılarak yeni insanlarla tanışılıp sohbet edilmesi ve bu ortamda gerçekleştirilen sosyal iletişim, kayıtsız boş zaman aktivitelerinin faydası olarak görülmektedir.” Dolayısıyla etkinliklerin gerçekleşme şekilleri sayesinde, sağlamış oldukları faydaları birbirlerinden ayırmak mümkün olmaktadır (Stebbins, 2015, s. 337-341).

Kişilerin yenilenmeleri ve yaşam kalitesi, kayıtsız boş zamana katılmanın getirebileceği bir başka faydayı oluşturmaktadır. İnsanlar, bireysel veya grup olarak potansiyellerini gerçekleştirmelerini, yenilenmelerini sağlayan ve yaşam kalitelerini artıran boş zaman etkinliklerine katılarak en uygun boş zaman yaşam tarzlarını bulurlar. Yaşam kalitesi, dört bileşenden oluşmaktadır. Bunlar: *Kişinin çalışması sonucunda elde ettiği başarı duygusu, doğadaki ve sanattaki güzelliği takdir etme, topluluğuyla özdeşleşme hissi ve potansiyelini gerçekleştirme duygusudur*. Güzelliğin takdir edilmesi ve özdeşleşme hissi, muhtemelen en yaygın olarak duyuşal dürtü ve sosyal iletişim kategorilerinde bulunabilir (Stebbins, 2001b, s. 306-307).

Kayıtsız boş zaman etkinlikleri, geniş kitlelerin kolaylıkla erişebildiği ve katılım gösterebildiği faaliyetlerdir. Buna karşılık, ciddi boş zaman etkinlikleri daha yüksek düzeyde bağlılık, süreklilik ve çaba gerektiren faaliyetler olarak tanımlanır. Ciddi boş zaman, bireylere boş zamanın sunduğu eşsiz imkânlardan faydalanarak, çevrelerini daha derinlemesine keşfetme fırsatı sunar. Her ne kadar kayıtsız boş zaman etkinlikleri de bireylere yenilenme, sosyal etkileşim ve psikolojik rahatlama sağlasa da ciddi boş zaman etkinlikleri belirli altı karakteristik özelliği ile bu tür etkinliklerden ayrılmaktadır (Akyıldız, 2013, s. 40).

1.3 Motivasyon Kavramı

Motivasyon kelimesi ‘hareket etme’ anlamına gelen Latince kökenli bir kelime olan ‘movere’ kelimesinden ortaya çıkmıştır (Birinci, 2018, s. 31). Türk Dil Kurumu (2023), motivasyon kelimesinin anlamını isteklendirmek, güdülemek ve cesaretlendirmek olarak belirtmektedir. Alanyazın incelendiğinde motivasyon kavramına ilişkin psikoloji, sosyoloji ve davranış bilimleri başta olmak üzere sosyal bilimlerde farklı şekillerde tanımlara yer verildiği görülmektedir (Rogers, 1975; Turner, 1987; Kanfer, 1990).

Motivasyon, bireyin mevcut durumu, tutumları, davranışları ve eğilimleri üzerinde belirleyici rol oynayarak, bireyin yönelimini şekillendirmektedir (Lundy ve Cowling, 1996, s. 298). Daft (1999, s. 23) motivasyonu; bireyin içsel ya da dışsal faktörlerle güdülenmesi sonucu ortaya çıkan ve bireyi harekete geçiren bir güç olarak tanımlamaktadır. Funk vd. (2002, s. 34) ise motivasyonun hedefe odaklı davranışların oluşmasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda motivasyon, bireylerin belirledikleri hedeflere ulaşmalarını sağlayan, onların arzu ve istekleri doğrultusunda

çaba göstermelerine imkân tanıyan temel bir itici güç olarak değerlendirilmektedir (Ünsalan, 2006).

Motivasyon, bireyleri doğru bir tarzda davranmaya yönlendiren ve insanların davranışlarının ardındaki nedenleri keşfetmeye yardımcı olan bir etki olarak tanımlanmaktadır (Svobodová, 2015, s. 10). Danish ve Usman (2010) da motivasyonun, belirli hedefleri gerçekleştirmek için tutum ve davranışları etkileyen, bu davranışları yöneten birçok farklı sürecin birikimi olduğunu ifade etmiştir. Dörnyei ve Ushioda'a (2013, s.3) göre, motivasyon, bir insana belirli seçimler yaptırmak için onu harekete geçiren şey, eylem, efor harcatmak ve eyleme devam etmek için güdüleyen duygular bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle motivasyon, tüm dürtü ve hedeflerin dinamizm, görünüş, dayanıklılık ve eşitlik gibi özellikleriyle ilgilidir (Ryan ve Deci, 2000, s. 69).

Motivasyon, bireylerin belirli bir nesneye ya da duruma yönelik hissettikleri ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Kişi, karşılanmamış istek ve ihtiyaçlarının etkisiyle harekete geçme güdüsünü kazanır. Bu eksikliğin giderilmesiyle birey, sürecin son aşaması olan doyum evresine ulaşır. Tüm bu aşamalar tamamlandığında ise, yeni bir ihtiyacın ortaya çıkmasıyla birlikte motivasyon süreci yeniden başlamaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2013, s. 100). Bu çerçevede motivasyonun; bireyi harekete geçirme, davranışa yön verme ve bu davranışı sürdürme gibi üç temel işlevsel özelliği bulunduğu anlaşılmaktadır (Steers vd., 2004, s. 379).

1.3.1 Motivasyon teorileri

Motivasyon kavramının temelinde güdüler yer almaktadır. Motivasyon için insanların davranışlarının dayandığı güç şeklinde tanımlanan güdülerin, harekete geçirilmesi ve bireyin istenilen eylemi sergilemeye yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda insanların birbirinden farklı olması, motivasyonun sağlanmasını karmaşık bir hale getirmektedir. Bu nedenle günümüzde alanyazında motivasyon olgusunu açıklamakta kullanılan pek çok teori, model ve tanım bulunmaktadır (Kozak vd., 2013, s. 145). Alanyazında motivasyon teorileri, iki farklı tür olarak açıklanmaktadır. İlk olarak insan davranışlarını içsel faktörlerle (tutum, inançlar, önyargılar, değerler, düşünceler ve davranışlar) ortaya koyan kapsam teorilerinden söz edilebilir. Bir diğer tür ise insan davranışlarına neden olan içsel faktörlerin yanı sıra çevresel ve dışsal faktörlerin etkili olduğu süreç teorileridir (Barakazı, 2021, s. 31). İlk grupta yer alan kapsam teorileri,

davranışın öncesini, kısacası amacını ele alırken, diğer grubu oluşturan süreç teorileri ise davranışın sonucunu incelemektedir (Özel, 2010, s. 51).

Tez çalışmasının bu bölümünde öncelikle alanyazında yer alan kapsam ve süreç teorileri alt başlıklarıyla açıklanmıştır. Kapsam ve süreç teorilerinin etkinlik alanındaki uygulama alanının göreceli olarak sınırlı olması nedeniyle, açıklamaların kısa tutulması tercih edilmiştir. Tez çalışmasında kapsam ve süreç motivasyon teorilerini takiben, etkinlik alanında uygulama alanı bulmuş, Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen Öz Belirleme Teorisinin, içsel ve dışsal motivasyon türleri ele alınmıştır.

1.3.1.1 Kapsam teorileri

Kapsam teorileri, insanın içsel durumundan kaynaklanan ve insanların davranışları üzerinde etkili olan gücün kaynağının anlaşılmasına önem vermektedir. Kapsam teorileri arasında belirgin olanları; Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi, Alderfer'in ERG Teorisi, Herzberg'in Çift Faktör Teorisi ve McClelland'ın Başarı İhtiyacı Teorisi'dir. Bu teoriler aşağıda alt başlıklar halinde incelenmiştir.

- **Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi:** Maslow, insan ihtiyaçlarını ilk kez bilimsel bir biçimde ele alan ve insan ihtiyaçlarının motive edici özelliğini ortaya koyan bilim insanı olması nedeniyle motivasyon alanındaki alanyazında önemli bir yer tutmaktadır. Maslow, insan ihtiyaçlarının belirli bir hiyerarşiye sahip olduğunu ve insanların davranışlarını ihtiyaç piramidinde bulundukları basamağa göre belirlediklerini tespit etmiştir. Buna göre insan, alt düzeydeki bir gereksinimi belli ölçüde karşılanmadan bir üst düzey gereksinim kategorisinin varlığından söz edilememektedir (Kozak vd, 2013, s. 146). Maslow teorisine göre, insanların motivasyonu beş temel ihtiyaç seviyesine dayanmaktadır. Bu seviyeler fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sosyal ihtiyaçlar, kendini gösterme ihtiyacı ve kendini tamamlama ihtiyacıdır. Bir seviyedeki ihtiyaçlar karşılandığında, bir üst seviyedeki ihtiyaçları karşılama motivasyonu ortaya çıkar (Ertürk, 2023, s. 33).

İnsanların fizyolojik ihtiyaçları en öncelikli, en temel ihtiyaçlarıdır. İnsan yaşamının devam edebilmesi için hava, su, güvenlik gibi temel ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlardan sonra güvenlik ihtiyacı ortaya çıkar. Ancak fizyolojik ihtiyacın karşılanması durumunda bir üst düzey olan güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması aşamasına geçilebilmektedir. Bireyler kendilerini güvende hissetmeye, tehlikelere karşı kendilerini korumaya ve geleceklerini garanti altına almaya çalışırlar.

Daha sonra bireyler, sosyal ihtiyaçlarla üçüncü seviyeye ulaşarak başkalarıyla yaşama, başkaları tarafından kabul edilme, arkadaşlık, ait olma ve sevgi gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılarlar. Benlik saygısının değer verilme ihtiyacını karşılama düzeyi, özgüven ve başarıya olan inancın gelişmesine yardımcı olur. Bu hiyerarşinin son aşamasında kendini tamamlama ihtiyacı, başka bir ifadeyle kişisel başarı, doyum ve güç gibi kendini kanıtlama ve tatmin etme ihtiyaçları vardır.

• **Alderfer'in ERG Teorisi:** Clayton Alderfer tarafından geliştirilen ERG teorisi, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisini desteklemek ve onun eksiklerini gidermek amacıyla ortaya çıkmıştır. Teori, adını insan davranışlarını şekillendiren üç temel ihtiyaç olduğu savunulan “var olma” (Existance), “beraber olma” (Relatedness) ve “gelişme” (Growth) kelimelerinin baş harflerinden almıştır. *Var olma ihtiyacı*, yaşamak için gerekli olan temel gereksinimleri içermektedir. Maslow'un teorisinde fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları olarak sınıflandırdığı gereksinimlerdir. *Beraber olma ihtiyacı* ise bireylerin aile kurma, iş arkadaşları ve dostlar edinme ve onlardan saygı ve sevgi görme ihtiyacını ifade etmektedir. Maslow'un teorisindeki sosyal ihtiyaçlar ve kendini gösterme ihtiyacı olarak nitelendirdiği gereksinimlere karşılık gelmektedir. *Gelişme ihtiyacı* ise öz-saygı ve kendini gerçekleştirme ile ilgilidir. Bunlar da Maslow'un teorisindeki kendini tamamlama ihtiyacına yakın olarak nitelendirilmektedir (Yang vd., 2011, s. 7886-7887).

ERG teorisinin Maslow'un teorisinden farklı olan yanı motive edici ihtiyaçların yönünün farklı olabilmesidir. Maslow'un teorisinde belirgin ve katı bir basamaklar hiyerarşisi mevcut olmakla birlikte, ERG teorisinde, böyle bir hiyerarşi bulunmamaktadır. Alderfer'e göre var olma ihtiyacını tatmin eden bir kişi, beraber olma ihtiyacını tatmin etmeye yönelik davranışlar sergiler. Beraber olma ihtiyacını tatmin edenler ise gelişme ihtiyacının tatmini için çalışır. Ancak bu hareket, her zaman yukarı yönlü olmayabilir (Kozak vd., 2013, s. 150). Başka bir ifadeyle, ERG kuramı, bireylerin ihtiyaçlarını karşılama durumlarına bağlı olarak gereksinim düzeyleri arasında hem yukarı hem de aşağı yönlü geçişler yapabileceklerini öne sürmektedir. Bu bağlamda, ihtiyaçlar arasında katı bir sıralama veya kesin bir ayrım söz konusu değildir (Eren, 2007, s. 507).

• **Herzberg'in Çift Faktör Teorisi:** Herzberg de motivasyonun temelinde insan ihtiyaçlarının bulunduğunu savunmaktadır. Ancak Maslow ve Alderfer'in

çalışmalarının temelinde insanın içsel durumu yatarken; Herzberg'in çift faktör teorisi, çalışan bireylerin iş ortamlarında elde etmek istedikleri ve kaçınmaya çalıştıkları unsurlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Herzberg'in iki faktör kuramına göre, iş tatmini üzerinde etkili olan unsurlar iki ana başlık altında toplanmaktadır: motivasyon faktörleri ve hijyen faktörleri. Motivasyon sağlayan etmenler arasında; bireyin başarıma arzusu, takdir edilme, statü kazanma, terfi fırsatları ve kendini gerçekleştirme gibi içsel doyum kaynakları yer almaktadır. Bu unsurların varlığı, çalışanların işlerine yönelik motivasyonlarını artırmaktadır. Öte yandan, yönetim politikaları, çalışma ortamı koşulları, ücret seviyesi ve iş arkadaşlarıyla ilişkiler gibi hijyen faktörleri, doğrudan motivasyon sağlamamakla birlikte, eksiklikleri durumunda memnuniyetsizlik yaratmakta ve bu durum çalışan bağlılığının zayıflamasına yol açabilmektedir (Kozak vd., 2013, s. 152).

Herzberg'in Çift Faktör Teorisi, özellikle yönetim ve örgütsel davranış alanlarında yaygın olarak kullanılan bir kuramsal çerçeve olup, yöneticilerin çalışan motivasyonunu ve iş performansını artırmak amacıyla dikkate alabilecekleri etmenleri sistematik biçimde ortaya koymaktadır. Bu yaklaşıma göre, bazı faktörlerin bulunmaması çalışanlarda memnuniyetsizlik yaratırken, bu unsurların varlığı doğrudan bir memnuniyet sağlamamaktadır. Öte yandan, bazı unsurlar ise ancak var olduklarında çalışan memnuniyetine katkı sağlamakta; yokluklarında ise belirgin bir memnuniyetsizlik durumu ortaya çıkmamaktadır (Alshmemri vd., 2017, s. 12).

• **McClelland'ın Başarı İhtiyacı Teorisi:** David McClelland tarafından geliştirilen Başarı İhtiyacı Teorisi, bireylerin davranışlarını üç temel güdüyle açıkladığını öne sürer: başarıma ihtiyacı, güç ihtiyacı ve ilişki kurma ihtiyacı. McClelland'a göre, bu ihtiyaçlar bireyin kişilik yapısını etkileyerek, sosyal ilişkilerinde, başarıya ulaşma biçiminde, yaşam tarzı tercihinde ve özellikle iş ortamındaki performansında belirleyici rol oynamaktadır (Osemeke, 2017, s. 169).

Başarma ihtiyacı, güç ve ilişki kurma ihtiyaçlarına kıyasla daha güçlü bir motivasyon kaynağı olarak öne çıkmaktadır. İnsanlar başarıyı arzularken, aynı zamanda başarısız olma korkusu da taşıyabilirler. Bu korku, bireyin potansiyel başarıya götürecek davranışlardan kaçınmasına neden olabilir. Ancak bu korkuyu aşabilmiş bireyler, ulaşılması zor ve çaba gerektiren hedefler belirler, yüksek sorumluluk duygusu taşır ve gerekli bilgi ile becerileri edinmeye isteklidir. Güç ihtiyacı ise bireyin çevresine

hükmetme, kontrol etme ve etki oluşturma arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu ihtiyacın ön planda olduğu bireyler, güç kaynaklarını artırma, otoritesini sürdürme ve diğer bireyler üzerinde etki kurma eğilimindedir. İlişki kurma ihtiyacı ise bireyin sosyal bir varlık olarak, dostluk, arkadaşlık ve sevgi gibi ilişkiler kurma gereksinimini ifade eder. Bu ihtiyacı yüksek düzeyde hisseden bireyler, sevgi ve kabul gördükleri ortamlarda daha yüksek performans sergilemekte; rekabetten uzak durma, uyumlu çalışma, eleştiriden kaçınma ve reddedilme korkusu gibi eğilimler göstermektedir (Kozak vd., 2013, s. 153).

1.3.1.2 Süreç teorileri

Süreç teorileri, temelinde davranışın nasıl harekete geçirilip yönlendirileceği ya da yavaşlatılacağı bulunan teorilerdir. Kapsam teorileri kişileri motive eden etmenlerin neler olduğunu araştırmaya yönelmişken, süreç teorileri ise kişilerin hangi amaçlar tarafından ve nasıl motive olduklarını konusu üzerinde durmaktadır. Süreç teorilerinde temel konu, kişinin onaylanan davranışı tekrarlaması ya da onaylanmayan davranışı tekrarlamamasının nasıl sağlanacağıdır. Süreç teorileri kapsamında ele alınabilecek olan motivasyon teorileri; Skinner'in Davranış Şartlandırma Teorisi; Vroom'un Beklenti Teorisi, Lawler ve Porter'ın Geliştirilmiş Bekleyiş Teorisi, Adams'ın Eşitlik Teorisi ve Locke'un Amaç Teorisi'dir.

• **Skinner'in Davranış Şartlandırma Teorisi:** Skinner tarafından geliştirilen davranış şartlandırma teorisi, kişilerin sergilediği davranışları sonucunda karşılaştığı sonuçlar tarafından şartlandırıldığı varsayımına dayanmaktadır. Bu şartlandırma türüne göre kişi, davranışları karşılığında kendisi tarafından memnun edici olarak değerlendirilen sonuçlarla karşılaştığında, aynı davranışı tekrar sergilemektedir. Aynı şekilde kişi, davranışları sonucunda, kendisi tarafından üzücü olarak nitelendirilen sonuçlarla karşılaşırse muhtemelen bu sonucu yaratan davranışı tekrarlamaktan kaçınacaktır (Kozak vd., 2013, s. 155). Klasik şartlandırma, tekrarlayan olaylar karşısında verilen tepkilerin benzerlik gösterdiği durumlar olarak gösterilmektedir. En sıklıkla bilinen klasik şartlandırma örnekleri Pavlov'un köpek deneyi ve Skinner'in fare deneyi çalışmalarıdır (Barakazı, 2021, s. 38).

Bu teoriye göre insan, göstermiş olduğu davranışın neticesinde olumlu veya olumsuz bir geri dönüş almaktadır. Bir örgüt içerisinde çalışan bireyin sergilediği davranış, örgüt hedefleriyle uyumlu ve istenen nitelikteyse, yöneticinin bu davranışın devamını

arzulanması doğaldır. Bu tür davranışların sürekliliği ise genellikle uygun bir ödüllendirme mekanizması ile sağlanabilir. Öte yandan, istenmeyen ya da örgütsel hedeflerle örtüşmeyen davranışların cezalandırılması, bu davranışların tekrarını engelleme işlevi görebilir. Bu durum, sonuçsal şartlandırma kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, ödüllendirme ve cezalandırmanın bireylerin motivasyonu üzerinde belirleyici iki temel unsur olduğunu ortaya koymaktadır (Özel, 2010, s. 58).

• **Vroom'un Beklenti Teorisi:** Victor Vroom'un beklenti teorisi, bireylerin davranışlarını belirlerken bekledikleri sonuçları değerlendirdiğini savunur. İnsanlar, belirli bir davranışın istedikleri sonuçları getireceğine inanırlarsa o davranışı sergilerler. Vroom'un beklenti teorisi, üç temel kavram üzerine kurulmuştur. Bu üç temel kavram valens, beklenti ve araçsallıktır. *Valens*, insanların amaçlara ulaşmak için harcadığı çaba ile ödülü arzulanma derecesidir. Ödülün etkisi her birey tarafından farklı algılanmakta ve aynı tatmin duygularını taşımamaktadır. Kimileri ödüle çok değer verebilirken kimileri ise umursamaz davranabilmektedir. Bu bakımdan valens değeri, negatif veya pozitif şekilde ortaya çıkabilmektedir. Valensin negatif değer alması halinde insanların motivasyon düzeylerinde zorluklar yaşanacağı tahmin edilmektedir (Barakazı, 2021, 39-40). Araçsallık, belirli düzeyde bir performansın, çalışan tarafından belirli çıktılar sağlayacağına yönelik sahip olduğu algıyı ifade etmektedir. Vroom, araçsallık kavramını bir sonuç-sonuç ilişkisi olarak değerlendirmekte ve araçsallığın da -1 ile +1 arasında değerler alabileceğini ifade etmektedir. Beklenti, kişinin belirli bir çaba gösterdiğinde, bu çaba karşılığında belirli bir ödüle sahip olacağı inancı ile ilgilidir. Bu bağlamda, beklenti kavramı bir eylem-sonuç ilişkisini göstermektedir. Beklenti 0 ile +1 arasında değişen bir değerle ifade edilebilir (Kozak vd., 2013, 158).

• **Lawler ve Porter'ın Geliştirilmiş Bekleyiş Teorisi:** Lawler ve Porter, Vroom'un beklenti teorisini geliştirerek insanların azmi, yetenekleri, bilişsel kapasitesi ve hayal gücü duygu değişikliklerine göre performanslarını değerlendirmektedir. Lawler ve Porter teorisi, çalışanların bekledikleri memnuniyet ve elde ettikleri sonuç arasında karşılaştırma yapmaktadır. Çalışan, beklediği sonuçtan daha azını görmesi durumunda tatminsizlik yaşamaktadır. Beklenti ve çıktı birbirine yakın olması durumunda ise memnuniyet duymaktadır. Diğer yandan karşılaştığı sonucun beklentisinin çok üstünde olması durumunda kendisini kötü hissedebilmekte veya rahatsızlık duyabilmektedir (Barakazı, 2021, s. 40).

Lawler bu teoride çalışanın hedeflerine ulaşmak için gösterdiği çaba ile performansının yükseleceğine inanmaktadır. Çalışan, bu durumunun kendisine başarı getireceğini düşünüyorsa daha fazla çalışma gösterecek motivasyona sahip olacaktır. Fakat çalışanın iş konusunda yeterli bilgi ve beceri kapasitesi yoksa hedeflere ulaşmada ve işin başarıya ulaşmasında çaba ve azim yeterli olamayacaktır (Kozak vd., 2013, s. 161).

Lawler ve Porter, güdülenme kuramına katkı olarak içsel ve dışsal ödüller kavramını ele almışlardır. Bu ödüllerin bireyler üzerindeki etkisi, bireyin ödülü nasıl değerlendirdiği ve bu değerlendirmeyi başkalarının durumlarıyla kıyaslayarak adil bulup bulmadığına bağlıdır. Başka bir ifadeyle, bireyler performanslarının karşılığında aldıkları ödül ile bu ödülün adil olup olmadığını kendi algılarına göre değerlendirirler. Her bireyin, sergilediği performans düzeyine uygun düşen ideal bir ödül seviyesi beklentisi bulunmaktadır. Bu beklentiyle uyumlu ya da onu aşan ödüller bireyde tatmin duygusu yaratırken, beklentilerin altında kalan ödüller ise tatminsizlik doğurmakta ve bireyin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Eren, 2007, s. 542).

• **Adams'ın Eşitlik Teorisi:** Süreç teorilerinden bir diğeri olan Eşitlik Teorisi, bireylerin eşit muamele görme yönündeki isteklerinin motivasyonlarını önemli ölçüde etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Çalışanlar yeteneklerini, deneyimlerini, zekalarını, statülerini, eğitimlerini ve çabalarını kullanarak işletme için gösterdikleri çabalar karşılığında ücret, terfi, takdir, başarı gibi sonuçlar elde etmeyi beklemektedirler. Ancak bunları elde etmeleri, motive olmaları için yeterli değildir. Adams'ın eşitlik teorisi, çalışanların çabaları karşılığında elde ettikleri ödüllerin adil dağıtımının, işletmelerde motivasyonun sağlanmasında önemli bir nitelik taşıdığını savunmaktadır (Kozak vd., 2013, s. 162). Eşitlik teorisi, dört temel dayanakta toplanmaktadır (Şahin, 2012, s.98);

-Çalışan: Eşitlik kıyaslamasını yapan kişi

-Diğer çalışan: Benzer durumlara sahip olan ve karşılaştırılması yapılan kişiler

-Ödül: Çalışma sonucunda elde edilen değerler

-Katkı: Çalışanın potansiyeli ve yetenekleri

• **Locke'un Amaç Teorisi:** Edwin Locke'un amaç teorisi, bireylerin kendilerine belirledikleri hedeflerin motivasyonlarını etkilediğini savunmaktadır. Yüksek ve ulaşılabilir hedeflerin belirlenmesi, motivasyonu artırabilmektedir (Ertürk, 2023, s. 34).

Bu teori iki temel varsayıma dayanmaktadır. İlk varsayım, bireyin kendi belirlediği hedeflerin, davranışlarını yönlendirmede belirleyici bir rol oynadığıdır. Bu çerçevede birey, enerjisini belirli hedeflere ulaşmak üzere yoğunlaştırır ve söz konusu hedefler, iş performansı üzerinde doğrudan bir etki yaratır. İkinci varsayım ise, çalışanların iş performanslarının örgüt tarafından sunulan teşvik ve ödüllerle ilişkili olduğudur. Başka bir ifadeyle, bu dışsal motivasyon araçları, çalışanların kendi belirledikleri hedefler aracılığıyla davranışlarını şekillendirmekte; hedefler, bu etkileşimde aracılık işlevi üstlenmektedir (Kozak vd., 2013, s. 164).

Edwin Locke, çalışanların başarılı olabilmesi için sahip olması gereken motivasyon kaynaklarını amaç ve hedefleriyle ilişkilendirmesi gerektiğini söylemektedir. Bu kapsamda çalışanların motive olabilmesi için amaç özellikleri şu şekilde kabul edilmelidir (Şahin, 2012, s.100):

- Amaçlar, anlaşılır ve şeffaf bir şekilde ortaya konularak gereksiz detaylar yer almamalıdır.
- Amaçlar, çalışan tarafından kendi amaçları gibi samimiyetle benimsenerek uygulanmalıdır.
- Amaçlar, makul ve yapılabilir olmalıdır. Çalışanın kapasitesi dikkate alınmalıdır.
- Amaçlara ulaşma noktasında geri dönüş sağlanmalı ve denetleme mekanizması işletilmelidir.

Bu teoriler, insanların motivasyonunu anlamak ve yönetmek için farklı bakış açıları sunar. İçerik teorileri, motivasyonun temel nedenlerini ve insan ihtiyaçlarını vurgularken, süreç teorileri, motivasyonun nasıl oluştuğunu ve yönlendirildiğini inceler. İşyerinde etkili motivasyon stratejileri geliştirmek için bu teorilerin birleştirilmesi ve uygulanması, yaygın bir yaklaşımdır (Ertürk, 2023, s. 34).

1.3.2 Motivasyon türleri

Ryan ve Deci (2000, s. 55,60) motivasyon kavramının öz belirlemeye dayalı bir anlayış olduğunu belirtmektedir. Öz belirleme teorisi, bireyde eylem ve hedefi hızlandıran nedenlere odaklanmaktadır. Örneğin, bir çalışan iş yaparken yüksek motivasyona sahip olabilirken aynı zamanda o işi patronundan takdir almak için yapabilmektedir. Öz belirleme teorisine göre motivasyon, içsel motivasyon ve dışsal motivasyon olarak incelenmiştir. İçsel motivasyon, bireyin yaptığı işten keyif alması ve yapmak istediği

şeyi ilginç bulduğu için yapmasıdır. Dışsal motivasyon da birey için odak noktası olarak görülen aktiviteden keyif almaktan ziyade, aktivite sonucunda elde edilecek faydalardır (Varan, 2020, s. 31).

1.3.2.1 İçsel motivasyon

İçsel motivasyon, bireyin kendi zevk ve tatminine yönelik bir aktivite gerçekleştirmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda birey içsel olarak motive olduğunda, aktiviteyi baskı, ceza veya ödül gibi dışsal motivasyonlarla bağlantılı olarak değil, eğlenme, bilinçlenme ve farklılık hissetmek için gerçekleştirmektedir (Ryan ve Deci, 2000, s. 56). İçsel motivasyon bir işi gerçekleştiren bireyin o işin kendisini çekici bulması ya da işin kendisinden haz duymasını ifade etmektedir (Avşar, 2023, s. 16). Armstrong'a (1999, s. 109) göre içsel motivasyon, bireyin belirlediği eylem ve davranışta, kendi yarattığı yönlerin etkisidir. Bu motivasyonlar içsel olduğundan, dış motivasyonlardan daha uzun vadeli bir etkiye sahip olma eğilimindedirler (aktaran Varan, 2020, s. 31).

İçsel motivasyona sahip kişiler ödüle değil kişisel hedeflerini gerçekleştirmeye odaklanmaktadır. Bu kişiler zorluklarla karşılaşmalarına rağmen vazgeçmez ve daha fazla çaba gösterme eğiliminde olurlar. İçsel motivasyona sahip kişilerde çevrelerinde birçok insanın bulunması onlar için önem arz etmez. Kendi başlarına, yaptıkları aktiviteden daha büyük bir haz alırlar (Wu, 2003, s. 502). İçsel motivasyon, bireyin öğrenme gereksinimi ve başarıma arzusunun doğal bağlamlarda kendiliğinden ortaya çıktığı bir motivasyon türüdür (Ryan & Deci, 2000). Bu tür motivasyonda birey, herhangi bir dışsal baskı ya da ödüle ihtiyaç duymaksızın, öğrenme sürecine ya da belirli bir davranışı edinmeye yönelik olarak; beğeni, haz alma ve tatmin duygusu gibi içsel yönelimlerle hareket eder (Meriç, 2019, s. 24).

İçsel motivasyon, bireyin herhangi bir dışsal ödül ya da teşvik beklentisi olmaksızın, yalnızca kendi isteğiyle ve faaliyetlerin kendisinden duyduğu tatmin nedeniyle eylemde bulunması durumunu ifade eder. Bu tür motivasyonda, davranışın kendisi, davranışın gerçekleşmesinin temel nedeni olarak kabul edilmektedir (Avşar, 2023, s. 16). İçsel motivasyon, bireyin dışsal bir ödülün ziyade, yaptığı eylemden duyduğu kişisel anlam, haz ve tatmin duygusuyla beslenir. Birey, değerleri, inançları ve beklentileriyle uyumlu bir biçimde hareket ettiğinde, bu içsel doyumu daha güçlü hisseder. Yetenek, azim, kararlılık, bireysel arzu ve genel memnuniyet, içsel motivasyonu güçlendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır (Meriç, 2019, s. 24).

İçsel motivasyon, insan doğasında var olan olumlu potansiyelin en temel ve doğal dışavurumlarından biridir. Her bireyde doğuştan var olan bu eğilim, bireyin kendi isteğiyle öğrenme, keşfetme ve gelişme arzusunu yansıtır. Ancak bu motivasyonun sürekliliği her zaman kendiliğinden sağlanamayabilir; birey, çevresinden gelen destekleyici unsurlara ihtiyaç duyabilir. Destekleyici koşulların eksikliği, içsel motivasyonun zayıflamasına neden olabilir. Bu bağlamda Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen Öz Belirleme Kuramı, içsel motivasyonun hangi etkenlerle ortaya çıktığını açıklamaktan ziyade, bu motivasyonun oluşmasını ve sürdürülebilirliğini sağlayan çevresel ve bireysel koşulları belirlemeye odaklanmaktadır. Ryan ve Deci (2000, s. 68) motivasyonları belirlemek için psikolojik ihtiyaçların üç bileşenini yansıtmayı amaçlamışlardır. Bunlar; özerklik, yeterlilik ve ilişkililiktir. Teoriye göre bireysel büyümenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bireylerin bütünleşmesi, gelişmesi, ruh sağlığı ve refahı gereklidir. Başka bir deyişle, içsel motivasyonun artırılması için insanların hem yeterlilik hem de özerklik ihtiyaçlarının tatminini deneyimlemeleri gerekmektedir (Ertürk, 2023, s. 38). Özerklik, kişinin aktivitelerini seçme özgürlüğü ve aktivitelerini seçerken kendini yönlendirmesidir. Bir başka deyişle birey kendi davranışlarını tümüyle kabul etmektedir (Andersen vd., 2000, s. 269). Yetkinlik, kişinin çevresiyle olan etkileşimi, öğrenmesi ve uyumu ile ilgilidir. İlişkililik, bireyin diğer insanlarla bağlantı kurma ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır. Bireyin sosyal çevre içerisinde hissettiği aidiyet duygusudur (Kowal ve Fortier, 1999, s. 358).

İçsel motivasyon, çeşitli psikolojik ve bilişsel olgularla ilişkilendirilmektedir. Bu olgular arasında öğrenme faaliyetlerine yönelik ilgi, bireyin kendisine meydan okuma arzusu, kavramsal düzeyde derinlemesine anlama isteği, yaratıcılığın ortaya konması ve yapılan işten duyulan memnuniyet yer almaktadır. Kovacs'a (2007) göre, içsel olarak motive bireyler, dışsal motivasyonla yönlendirilen bireylere kıyasla daha düşük düzeyde kaygı ve öfke yaşamakta, buna karşın daha yüksek düzeyde sorumluluk alma eğilimi göstermektedirler. Bu bağlamda içsel motivasyon, bireyin yalnızca bir görevi yerine getirmesini değil, aynı zamanda bu süreçten psikolojik tatmin elde etmesini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda içsel motivasyona sahip bireylerin bazı ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Meriç'e (2019, s. 25) göre, bu bireyler öğrenme sürecini kendi istekleri doğrultusunda başlatmakta ve bu sürece gönüllü olarak katılım göstermektedirler. Zorlu görevleri üstlenme konusunda isteklidirler ve bu görevleri takip etmekten kaçınmazlar. Mevcut bilgi düzeylerinin ötesine geçmeyi hedefleyen içsel

olarak motive bireyler, sürekli olarak sorgulayan bir yaklaşıma sahiptirler ve öğrenme süreçlerinde derinleşmeyi amaçlarlar. Aynı zamanda mevcut koşulları aşma yönünde çaba sarf ederler ve karşılaştıkları görevleri tamamlamada kararlılık gösterirler; yarım kalan işler onları rahatsız eder. Dışsal koşullar ne olursa olsun, sorumluluklarını yerine getirmede ihmalkâr davranmazlar. Yaptıkları işten haz alarak çalışan bu bireyler, aynı zamanda başarılarını paylaşma ve görünür kılma eğilimindedirler.

Pelletier vd. (1995, s. 37) içsel motivasyonun, bir etkinliği başarmaktan veya yapmaktan duyulan haz ve memnuniyet için boş zaman faaliyetlerine katılmayı ifade ettiğini belirtmişlerdir. Kişilerin katılmış oldukları etkinliklerde mutluluk, hoşlanma, yeni bir şeyler öğrenme, merak etme veya konuya ilgi duyma gibi motivasyonları bir araya gelerek içsel motivasyonu oluşturmaktadır (Ertürk, 2023, s. 37). Frey ve Osterloh (2002, s. 8) da içsel motivasyona yönelik olarak etkinliklerin kendisinin insanlar için bir tatmin temeli olarak görüldüğü ve bu durumun kişilere hoş bir deneyim sunduğunu ifade etmiştir. Bir anlamda, içsel motivasyon bireylerin içinde bulunduğu bir özellik olarak var olsa da başka bir anlamda içsel motivasyon, bireyler ve etkinlikler arasındaki ilişkide de var olmaktadır. Bazı araştırmacılar etkinlikteki içsel motivasyonun görevin ilginç olmasına dayalı olduğunu belirtirlerken, bazı araştırmacılar da içsel olarak motive edilmiş görev katılımından elde edilen tatminlere dayalı olduğunu belirtmişlerdir (Ertürk, 2023, s. 37).

1.3.2.2 Dışsal motivasyon

Motivasyon literatüründe, bireylerin güdülenmesinde dışsal ya da çevresel faktörlerin önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Ödüller, sosyal baskılar, cezalandırmalar gibi çeşitli dışsal unsurlar, bireylerin davranışlarını yönlendiren motivatörler olarak değerlendirilmektedir. Kişinin maddi kazanç elde etmek, ödül veya unvan sahibi olmak, bir cezadan kaçınmak ya da çevresindekileri memnun etmek gibi dışsal nedenlerle belirli bir davranış sergilemesi, dışsal motivasyonun kapsamına girmektedir (Meriç, 2019, s. 26). Dışsal motivasyon, içsel motivasyonun zıttı olarak tanımlanmakta; bireyin eylemini, doğrudan eylemin kendisinden değil, dış faktörlerden kaynaklanan haz ve tatmin beklentileri yönlendirmektedir (Deci & Ryan, 2010). Bu tür motivasyon, dışsal etkiler doğrultusunda şekillenen bir güdülenme süreci olup, bireyin içsel eğilimlerini keşfetmekten ziyade davranışlarını tetikleyen çevresel etkenlerin analizine odaklanmaktadır (Kavi, 2006, s. 86). Kişilerin davranışlarını, gelecek olan ödül ve ceza

doğrultusunda tekrarlama sıklığı da dışsal faktörlerin konusudur. Örneğin, boş zaman aktivitelerine katılan öğrencilerin rekreatif alanlara zarar vermeleri durumunda cezalandırılmaları sonucunda aynı davranışı tekrar etmemeleri ya da alanı temiz tutmaları durumunda takdir edilmeleriyle bu davranışlarından haz duymaları gibi örnekler, dışsal motivasyonun etkisini açıkça ortaya koymaktadır (Barakazı, 2021, s. 30).

Bireylerin davranışlarını ve eylemlerini yönlendiren çeşitli dışsal unsurlar; unvan elde etme, şikâyetlerden kaçınma, prestijli bir makam edinme ya da liyakate dayalı olarak yükselme gibi hedefler etrafında şekillenmektedir. Bu tür amaçlar, dışsal motivasyonun temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Dışsal motivasyonla güdülenen bireyler, gerçekleştirdikleri eylemin kendisinden ziyade, bu eylemin sonucunda elde edecekleri faydaya odaklanmaktadır (Meriç, 2019, s. 24). Örneğin, bir çalışanın iş yerinde daha yüksek maaş alabilmek amacıyla çaba göstermesi, dışsal motivasyonun tipik bir yansımasıdır. Bununla birlikte, dışsal motivasyon genellikle kısa vadeli hedeflere yöneliktir ve bireyin motivasyonunu uzun vadede sürdürebilmesi bu bağlamda güçleşebilmektedir (Ertürk, 2023, s. 40).

Ryan ve Deci (2000, s. 61-62) dışsal motivasyonu dört farklı şekilde sınıflandırmaktadır:

- (1) “Dış düzenleme”, bir bireyin bir cezadan kaçınmak için ödül elde etmekle ilgilenmesi durumunda ortaya çıkar. İnsanların motivasyon değişiklikleri ödül veya cezayla sonuçlanacak davranışlara dayanmaktadır.
- (2) “Belirlenen düzenleme” bireyi kişisel çıkar sağlamaya ve kişisel önem için hareket etmeye yönlendirir. Bireyin davranıştan keyif almasına ve dolayısıyla hemen ödüllendirilmesine gerek yoktur.
- (3) “İçe yansıtılmış düzenleme”, yapılacak davranışın kusur olarak görülüp görülmediği veya bireyin kişisel beklentilerinin azalıp azalmadığı ile ilgilidir. Bu motivasyon içselleştirilmiştir. Suçluluk, kaygı ya da utanç, davranışlar üzerinde baskı yaratan motivasyon kaynağıdır.
- (4) “Bütünleşik düzenleme”, kişinin güdüyü kendi içinde bütünleştirmesiyle ortaya çıkan bir tür motivasyondur. Birey, içsel kaynaklarla ve öz farkındalıkla motive olur ve kendi değerleriyle bütünlük içinde hareket eder.

Getz (1997), etkinliklere katılma motivasyonunun içsel ve dışsal faktörlerden kaynaklanabileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda kültürel ve etnik kökenlerle bağlantı kurma, sosyalleşme, çeşitli gruplara katılma, toplumsallık ve milliyetçilik duygularının sergilenmesi, statü/saygı kazanma ve tanınma isteği gibi boyutlar dışsal motivasyonu oluştururken, arzularını gerçekleştirme, bilgi arayışı, yeni deneyimler arama, anlaşılma isteği gibi boyutlar da içsel motivasyonu oluşturmaktadır. Crompton'a (1979) göre etkinlik katılımcılarının motivasyonları çekme ve itme faktörleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Çekme faktörleri, bireyleri bir etkinliğe katılmaya yönlendiren dışsal unsurlar olup, genellikle belirli bir nesne, ürün veya etkinlik tarafından tetiklenen dış baskılar ya da güdüler şeklinde tanımlanmaktadır. Buna karşılık, itme faktörleri ise bireyin iç dünyasından kaynaklanan, etkinliğe katılma isteğini oluşturan manevi ya da psikolojik güçlerdir. Bu bağlamda Crompton ve McKay (1997), etkinlik katılımcılarının motivasyonlarını “kaçış ve arayış” ikilemi ile itme ve çekme faktörleri çerçevesinde incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; kültürel keşif, gruba aidiyet, prestij/statü arayışı ve sosyalleşme gibi unsurlar dışsal (çekme) motivasyon olarak, yenilik arayışı ve dinlenme gibi unsurlar ise içsel (itme) motivasyon olarak sınıflandırılmıştır. Benzer şekilde Mutlu ve arkadaşları (2020), deve güreşi festivali katılımcılarının motivasyonlarını analiz etmiş ve kültürel/etnik kökenlerle bağ kurma ile grup içi sosyalleşmeyi dışsal motivasyon; eğlenme, yeni deneyimler edinme ve bilgi arayışını ise içsel motivasyon unsurları olarak tanımlamışlardır. Ardahan (2016) ciddi boş zaman faaliyetleri kapsamında AKUT'un faaliyetlerine katılan gönüllü kişilerin motivasyonlarını tespit etmiştir. Dışsal motivasyon kapsamında kişilerin değerli hissetme/başarma, örnek olma, beceri kullanma/işe yarama boyutları ortaya çıkmıştır. İçsel motivasyon kapsamında da gönüllülüğü yaşama, bir misyonu onaylama ve yenilenme boyutları belirlenmiştir.

Bu tez çalışmasında da etkinlik ve ciddi boş zaman araştırmalarında yer bulmuş olan içsel ve dışsal motivasyonun, Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilmiş olan Öz Belirleme Teorisinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen öz belirleme teorisinin amacı, motivasyonu neyin ortaya çıkardığını bulmak değil, onu ortaya çıkaran, devamlılığını sağlayan şartların neler olduğunu belirlemektir. Bu çalışmada da yeşil etkinlik katılımcılarının motivasyonlarını ortaya çıkaran durumların ve bu motivasyonların devamlılığını sağlayan şartların neler olduğunun belirlenmesi amaçlandığı için bu teorisinin kullanılması uygun bulunmuştur.

1.4 Çevre Bilinci Düzeyi

İnsanlar hem yaşamlarını sürdürebilmek hem de çevrelerini iyileştirmek amacıyla tarih boyunca sürekli bir mücadele içinde olmuşlardır. Bu süreçte, çevreyi oluşturan doğal unsurların niteliği de insan faaliyetlerinin etkisiyle giderek değişime uğramıştır. Başlangıçta, insan kaynaklı çevresel zararlar, doğanın kendi kendini yenileme kapasitesi sayesinde gözle görülür bir sorun olarak algılanmamıştır. Hatta yaygın kanaat, çevrenin maruz kaldığı kirliliği zamanla ortadan kaldıracabileceği yönündeydi. Özellikle yakın geçmişe kadar, su ve hava gibi yaşamsal öneme sahip kaynaklar ile hayvan ve bitki varlığı, tükenmesi mümkün olmayan doğal unsurlar olarak değerlendirilmiş; bu kaynakların sınırsız olduğu düşüncesi yaygın biçimde kabul görmüştür (Albaş, 2011, s. 11). Ancak hızlı nüfus artışı, kaynakların sürdürülebilirliğini tehdit etmeye başlamış ve insanlar, hayat kalitelerini arttırmaya çalışırken bu kaynakları sömürmüşlerdir. Bu durum da insanların geleceğini geri dönülemez bir şekilde etkilemiştir. Çevreyle ilgili problemlerin ve değişimin zamanla artış göstermesiyle beraber, insanlarda ve toplumlarda uyanış görülmeye başlanmıştır (Savaş, 2020, s. 13).

Günümüzde kitle iletişim araçlarının büyük bir hızla gelişmesi, dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir olayın çok kısa sürede küresel ölçekte duyulmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, çevresel sorunların, özellikle de çevre kirliliğindeki artışın daha geniş kitlelerce fark edilmesini sağlamış ve dünya genelinde çevre bilincinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Bayraktutan & Uçak, 2011, s. 18). İnsanlar artık yalnızca kendi yaşam alanlarını korumakla yetinmemekte; aynı zamanda küresel ölçekte çevreyi tehdit eden faaliyetlere karşı daha duyarlı ve tepkisel bir tutum sergilemektedirler. Çünkü günümüzde ormansızlaşma, çölleşme, çevre kirliliği, doğal yaşam alanlarının tahribi, bitki ve hayvan türlerinin yok olması, iklimsel düzensizlikler, asit yağmurları ve ozon tabakasındaki incelme gibi çevresel tehditlerin, dünyanın her yerindeki insanları doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilediği bilinmektedir (Albaş, 2011, s. 11). Bu nedenle, yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamak adına bireylerin çevresel konularda bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi hâlde, çevre konusunda yeterli farkındalığa sahip olmayan bireylerin neden olduğu çevre sorunları, gelecekte çok daha ciddi boyutlara ulaşabilir (Karataş, 2013, s. 129).

Çevre bilinci bağlamında ele alınması gereken temel kavramlardan biri olan “bilinç”, bireyin elde ettiği bilgileri zihinsel olarak anlamlandırabilme, çevresinde olup bitenleri

algılayabilme ve kendisini bu çerçevede konumlandırabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Çetingöz, 2012, s. 6). Ozankaya'ya (1980, s. 24) göre ise bilinç; bireyin toplumsal ilişkiler sürecinde hem nesnel çevresini hem de kişisel varoluşunu kavramasını sağlayan düşünsel süreçlerin bütünüdür. Bu doğrultuda çevre bilinci, çevreye ilişkin düşüncelerin ve bu düşüncelerden türeyen davranışların bir bütünüdür. Başka bir ifadeyle, bir bireyin çevre bilincine sahip olup olmadığını değerlendirmek için yalnızca sahip olduğu bilgi düzeyine odaklanmak yeterli değildir; bireyin tutum ve davranışları da göz önünde bulundurulmalıdır. Çevre bilinci çok boyutlu bir yapı olup, yalnızca tek bir unsurdan oluşmaz. Bu nedenle, bir kişinin çevre bilinci düzeyine dair sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için bilgi, tutum ve davranış unsurlarının birlikte ele alınması gerekmektedir. Nitekim çevreye yönelik bilgi, tutum ve davranışlar birbirleriyle karşılıklı etkileşim hâlinindedir. Örneğin, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin fidan dikme etkinliklerine katılması, onların çevreye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Aynı şekilde, olumlu tutuma sahip öğrenciler çevre bilgilerini geliştirmek adına daha fazla çaba gösterebilirler (Albaş, 2011, s. 12).

Çevre bilinci, "evrensel düşün, yerel hareket et" sloganı ile ifade edilmektedir (Oğuz, 2019, s. 19). Ekosistemler, birbirleriyle etkileşim halindedir. Bir bölgede veya herhangi bir canlı türünde meydana gelen değişimler, doğrudan ya da dolaylı olarak diğerlerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle, başlangıçta yerel nitelikte görünen çevresel sorunlar, aslında küresel etkiler doğurmakta ve bu sorunların üstesinden gelinmesi kitlesel düzeyde bir çabayı gerekli kılmaktadır. Bireylerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerin çevre üzerindeki olası etkilerini öngörmeleri ve bu doğrultuda sorumlu davranışlar sergilemeleri, ancak gelişmiş bir çevre bilinciyle mümkündür (Özpınar, 2010, s. 17). Çevre bilinci, bireyin tarihsel, toplumsal ve doğal çevresini anlamlandırmasını; çevresel kaynakları tüketmeden ve sömürmeden kullanma gerekliliğinin farkında olmasını; doğal kaynakların insan yaşamı için taşıdığı hayati önemi kavramasını sağlamaktadır (Erkal vd., 2011, s. 150). Aynı zamanda çevre bilinci, bireyin yalnızca bugünü değil, geleceği de gözetenek hem kendisine hem de doğaya saygılı bir yaşam biçimini benimsemesini ifade etmektedir. Bu bilinç, üç temel boyutta ele alınmaktadır: bilişsel, duygusal ve davranışsal. Bu bağlamda çevre bilinci; çevresel ilkeleri, kararları ve değerlendirmeleri içeren düşünsel süreçleri (bilişsel); bu düşüncelere bağlı olarak ortaya çıkan hisleri

(duygusal); ve nihayetinde bu düşünce ve duyguların eyleme dökülmesini ifade eden davranışları kapsamaktadır (Demir & Bekar, 2021, s. 167).

Çevre bilinci, bireyin yaşamı süresince hem kendi içsel özelliklerinden hem de dış çevresel faktörlerden etkilenen dinamik bir yapı arz etmektedir. Türküm'e (1998, s. 170) göre çevre bilincinin gelişimi, bireyin kişilik gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Ancak çevreye ilişkin bilgiye sahip olmak, bu bilginin davranışa dönüşmesini her zaman garanti etmemektedir. Nitekim bazı bireyler, çevre kirliliği konusunda endişe taşısalar dahi, bu duyarlılıklarını çevresel koruma davranışlarına yansıtmamaktadır. Bu bağlamda, çevre bilincine sahip bireyleri yalnızca çevre konularında bilgi sahibi kişiler olarak tanımlamak yeterli değildir. Çevre dostu davranışları fiilen sergileyen bireyleri çevre bilincine sahip olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Örneğin sürekli kâğıt havlu kullanan bir kişinin, kâğıdın yeniden üretilmesi için gereken enerji ve suyun israf edildiğini, ağaçların kesildiğini, üretim esnasında ortaya çıkan atıklarla çevrenin kirlenmesine neden olduğunu bilmesine rağmen hala havlu kâğıt kullanımına devam etmesi, bu kişinin çevre bilincine sahip olmadığını göstermektedir. Eğer kişi bu bilgileri edindikten sonra kâğıt havlu kullanımı azaltır veya bırakırsa, bu kişinin çevre bilincine sahip olduğundan bahsedilebilir. Aynı zamanda şunu da belirtmek gerekir ki, bu bilinç, tek başına oluşmamaktadır (Oğuz, 2019, s. 18). Kişilerin çevre bilincinin gelişmesinde ailesinin, eğitim kurumlarının, kitle iletişim araçlarının ve sivil toplum örgütlerinin de önemli bir etkisi bulunmaktadır (Albaş, 2011, s. 18). Aileler kendi tutumlarıyla çocuklarına iyi bir model olabilirken, eğitim kurumları da öğretim programları aracılığı ile çocuklarda olumlu yönde bilinç geliştirebilmektedir. Günümüzde çevre sorunlarının küresel boyutlara ulaşmış olması ve kitle iletişim araçları ile insanların bunu kolay bir şekilde öğrenebilmesi ile de insanlar çevre konusunda daha bilinçli olmaya başlamıştır (Zinkhan ve Carlson, 1995, s. 1). Çevreye duyarlı birey, doğal çevreye zarar vermeden tüketen, yaşanılan çevrenin gelecek nesillerin emaneti olduğunun farkında olan ve çevre konusunda bilinçli olan bireylerdir (Demir ve Bekar, 2021, s. 168).

Karataş'a (2013, s. 132) göre çevre bilinci, bireyin çevresini anlayarak bilinçli bir duyarlılık geliştirmesini; çevresel sorunların çözüm sürecine aktif katılım göstermesini, bu süreçte karar alma mekanizmalarına dâhil olmasını, haklarının farkında olarak gerektiğinde savunmasını ve tepki göstermeye yönelik girişimlerde bulunmasını

kapsamaktadır. Ayrıca bireyin, doğal kaynakları tahrip etmeden ve zarar vermeden kullanmanın gerekliliğini içselleştirmesi, doğal yaşamın ve kaynakların insan yaşamı için ne denli hayati ve vazgeçilmez olduğunu idrak etmesi, çevresinde meydana gelen çevresel olaylara ilgi duyması ve bu gelişmeleri takip etmesi de çevre bilincinin temel boyutları arasında yer almaktadır. Toplumsal ölçekte sürdürülebilir bir çevre anlayışının inşa edilebilmesi ise, tüm bireylerde çevre bilincinin oluşturulmasına bağlıdır. Bu oluşum ise birtakım içselleştirme aşamalarından geçilerek gerçekleşmektedir. Karataş (2013), kişilerin çevre bilincini içselleştirme düzeylerini, Tablo 1.3'teki gibi ifade etmiştir.

Tablo 1.3

Kişilerin Çevre Bilincini İçselleştirme Düzeyleri

En Sığ Düzey	Birey, çevre-insan ilişkilerinin çevre sorunlarına neden olduğunu bilmektedir; ancak bu bilgiye rağmen kendi davranışlarını değiştirmez ve başkalarının da davranışlarını değiştirmesini talep etmez.
İkinci Düzey	Birey, kendi davranışlarını değiştirmez fakat başkalarının çevreye karşı sorumlu davranmasını bekler ve bunu talep eder.
Üçüncü Düzey	Birey, çevresiyle olan ilişkilerinde çevreye duyarlı ve sorumlu davranışlar sergiler.
Dördüncü Düzey	Birey, hem kendisi çevresel sorumluluk taşır hem de başkalarının çevresel sorumluluk almasını sağlamak adına çaba gösterir; ilgili devlet kurumlarını uyarır ve sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer alır.
Beşinci Düzey	Birey, çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla maddi fedakârlıklarda bulunur.

Kaynak: Karataş, 2013, s. 133.

Tablo incelendiğinde, bireylerin çevre bilincini içselleştirme düzeylerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Daha sürdürülebilir ve güvenli bir geleceğin inşası, yüksek çevre bilincine sahip bireylerden oluşan bir toplumsal yapının varlığına bağlıdır. İnsanlık tarihsel süreçte, doğa ile sürekli bir etkileşim ve ihtiyaçlarını karşılama çabası içerisinde olmuştur; bu süreç özellikle Sanayi Devrimi sonrasında hız kazanarak doğa üzerindeki baskıyı ciddi biçimde artırmıştır. Bu gelişmeler, tüm canlıları yaşanabilirliği tehdit altında olan bir dünya ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu olumsuz tablo karşısında, bireylerin çevresel farkındalıklarının artırılması önemli hâle gelmiştir (Oğuz, 2019, s. 21). Her ne kadar hükümetlerin uyguladığı çevre koruma politikaları belirli ölçüde caydırıcı etki yaratsa da bireylerin bu politikaların gerekliliğini içselleştirmemeleri durumunda uzun vadede etkin sonuçlar elde edilememektedir. Ancak toplumsal

düzeyde geliştirilecek çevresel bilinç sayesinde bireyler, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını benimseyerek doğayı koruma ve onunla uyum içinde yaşama yönünde daha güçlü bir eğilim sergileyebileceklerdir (Karataş, 2014, s. 130-131).

Çevresel duyarlılığa sahip tüketiciler, çevre sorunlarına karşı hassasiyet göstermekte ve bu bağlamda işletmelerden çevresel sorumluluklarını yerine getirmelerini, doğanın bütünlüğünü zedelemeyecek şekilde faaliyet göstermelerini beklemektedirler. Bu beklentiler doğrultusunda, giderek artan sayıda tüketici kendini “çevreci” olarak tanımlamaya başlamıştır (Oğuz, 2019, s. 19). Çevre bilincine sahip bireyler, sahip oldukları değerleri ve tutumları koruyabilmek amacıyla çevresel faaliyetlere katılım göstermekte ve çevreye olumlu ya da daha az zarar verdiğine inandıkları ürün ve hizmetleri tercih etmektedirler (Roberts, 1996). Bununla birlikte, bu tüketiciler yalnızca satın alma süreciyle sınırlı kalmayıp, ürünlerin kullanım sonrası imha süreçleri, özellikle geri dönüşüm gibi konularda da kaygı duymaktadırlar (Zinkhan & Carlson, 1995). Tüketici çevreciliği tarihsel süreçte farklı şekillerde tanımlanmıştır: 1960’lar bir “uyanış dönemi”, 1970’ler “eyleme geçiş”, 1980’ler “hesaplılık” ve 1990’lar ise “pazarda etkin bir güç” dönemi olarak nitelendirilmiştir. Ay ve Ecevit’in (2005, s. 241) gerçekleştirdiği araştırma, çevreye duyarlı tüketicilerin sayısındaki artışı ve çevre dostu ürünlere olan talebin yükselişini ortaya koyarak bu gelişimi desteklemektedir.

Alanyazında çevreci tüketici davranışlarını inceleyen pek çok araştırma yapılmıştır (Han ve Kim, 2010; Young vd., 2010; Siringi, 2012; Joshi ve Rahman, 2015; Muzaffar, 2015; Mobrezi ve Khoshtinat, 2016; Narula ve Desore, 2016). Bu çalışmalara ek olarak, turistlerin yeşil otel tercih etme niyetlerini çevre bilinçli tüketici davranışı ile açıklayan çalışmalar da yapılmıştır (Milar ve Mayer, 2013; Noor vd., 2014; Mohamad vd., 2014; Yıldız ve Kılıç, 2016). Bu çalışmalar sonucunda kişilerin çevre bilinci düzeyleri arttıkça yeşil otel tercih etme niyetlerinin de arttığı tespit edilmiştir. Demir ve Bekar (2021) yavaş şehir katılımcılarının çevre bilincinin davranışsal niyetleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Filho vd. (2017) de yeşil tüketimin ardındaki motivasyonları inceledikleri çalışmada çevre bilinci düzeyi yüksek olan kişilerin yeşil ürün kullanma motivasyonunun arttığını belirlemiştir. Ancak, yeşil etkinlik katılımcılarının davranışsal niyetlerinde ve motivasyonlarında çevre bilinci düzeylerinin etkisinin olup olmadığının incelendiği bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Günümüzde çevreye duyarlı etkinlik düzenleyen organizatörler, çevre bilinci sahibi

tüketici sayısının artışıyla uzun dönem kar artışı sağlayabilecek ve geleceğin etkinlik organizatörleri olabileceklerdir. Bu nedenle, çevre bilinci düzeyinin yeşil etkinlik katılımcılarının davranışsal niyetlerini ve motivasyonlarını nasıl etkilediğinin araştırılmasının önem arz ettiği söylenebilir. Çevreci davranışın karmaşık yapısına rağmen, alanyazında etkinlik sektöründe yeşil kaygıların katılımcıların davranışsal niyet ve motivasyonla ilişkisinin ne olduğunu ve bu kaygıların etkinlikle ilişkili davranışsal niyetlere nasıl dönüştüğünü ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle bu çalışma, çevre bilinci düzeyinin, yeşil etkinliklere yönelik motivasyon, yeşil etkinliklere katılma ve yeşil etkinlikleri tavsiye etme niyeti üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır.

1.5 Davranışsal Niyet

Niyet, bireyin gelecekte öngördüğü veya planladığı davranıştır. Bu, kişinin belirli bir bağlamdaki belirli bir davranışa ilişkin beklentilerini yansıtır ve harekete geçme olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Lam ve Hsu, 2004). Türk Dil Kurumu (2024), niyet kavramını, “Bir şeyi yapmaya önceden karar verme; düşünme” şeklinde tanımlamaktadır. Davranış; kişilerin belli uyarıcılara karşı gösterdikleri tepkidir (Birinci, 2018, s. 51). Motiho, üç aşamalı bir davranış modeli önermiştir. İlk aşama, davranış öncesi algılama ve karar verme sürecidir. Ardından satın alma sonrası değerlendirme süreci ve son olarak geleceğe yönelik karar verme süreci gelmektedir. Davranışsal niyet, geleceğe yönelik karar verme aşaması olan, kişilerin tavsiye etme veya tekrar ziyaret etme niyetine aittir. Tekrar ziyaret etme niyeti, işletmeler için büyük önem taşıyan ziyaretçinin geri dönme olasılığını ifade etmektedir. Tavsiye etme niyeti de başkalarına olumlu tavsiye verme olasılığını ifade etmektedir (aktaran Li vd., 2020, s. 386).

Davranışsal niyet, bireyin belirli bir hizmetten veya deneyimden tatmin olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan niyetler bütünüdür (Anderson vd., 1994). Liu vd. (2005), davranışsal niyeti bireyin katıldığı bir organizasyon, etkinlik veya faaliyete yeniden katılma ya da katılmama, bu etkinliği başkalarına önerme ya da önermeme eğiliminin bir göstergesi olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Lam ve Hsu (2004) davranışsal niyeti, bireyin bir organizasyona ya da faaliyete katılmaya yönelik geleceğe dönük planlanmış davranışı olarak açıklamaktadır. Bir başka yaklaşıma göre ise davranışsal

niyet, bireyin bir mal veya hizmeti kullandıktan sonra aynı davranışı tekrar gösterip göstermeyeceğini ifade etmektedir (Birinci, 2018, s. 52).

Davranışsal niyetler, bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirmeye yönelik istekliliğini ve bu doğrultuda göstermeye hazır olduğu çabayı yansıtmaktadır (Yazıcı, 2019, s. 25). Tüketicilerin gelecekte sergilemeyi planladıkları eylemleri içeren davranışsal niyet, onların belirli bir davranışa ilişkin beklentilerini temsil eder ve bu bağlamda bir "eylemde bulunma olasılığı" olarak değerlendirilebilir (Fu vd., 2018, s. 358). Lin ve Hiesh (2005), davranışsal niyeti, müşterilerin ilgili işletmeden hizmet almaya devam edip etmeyeceklerinin bir göstergesi olarak tanımlamışlardır (akt. Akkılıç vd., 2014, s. 5). Nitekim literatürde bazı araştırmacıların, davranışsal niyet kavramını müşteri sadakati ile ilişkilendirdikleri görülmektedir (Dick & Basu, 1994; Yoon & Uysal, 2005; Dedeoğlu vd., 2016). Örneğin, Dedeoğlu ve arkadaşları (2016), müşteri sadakatının hem davranışsal hem de tutumsal boyutlarıyla ele alınabileceğini ileri sürmektedir. Buna göre, davranışsal sadakat müşterilerin aynı işletmeden ürün ya da hizmeti tekrar satın alma eğilimleriyle ilişkilendirilirken; tutumsal sadakat ise tüketicilerin belirli bir markaya, hizmete ya da işletmeye yönelik duygusal bağlılıklarını yansıtmaktadır. Bu çerçevede, müşteri sadakati; yeniden tercih etme ve başkalarına öneride bulunma eğilimlerini içeren bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Dick ve Basu (1994, s. 99) tarafından yapılan tanıma göre ise sadakat, tüketicilerin göreceli tutumları ile tekrar eden satın alma davranışları arasındaki ilişkinin gücünü ifade etmektedir.

Varinli ve Çakır (2004, s. 36), davranışsal niyetleri ekonomik ve sosyal olmak üzere iki temel grupta incelemişlerdir. Ekonomik davranışsal niyetler; işletmeye bağlılık, daha fazla ödeme yapma istekliliği ve tekrar satın alma davranışı gibi, işletmenin finansal performansını doğrudan etkileyen tutum ve davranışlardan oluşmaktadır. Sosyal davranışsal niyetler ise; mevcut ya da potansiyel müşterilerin şikâyet etme ya da olumlu/olumsuz sözlü iletişimde bulunma gibi davranışlarını kapsamaktadır. Bu tür tutumlar, yalnızca bireyin kendi davranışlarını değil, aynı zamanda çevresindeki diğer potansiyel müşterilerin algılarını ve davranışlarını da etkileyebilmektedir.

Davranışsal niyetlerin nasıl oluştuğunu izah etmeye yönelik olarak geliştirilmiş pek çok teori mevcuttur. Bu teoriler arasında Gerekçeli Eylem Teorisi ve Planlı Davranış Teorisi öne çıkmaktadır. Gerekçeli Eylem Teorisi, bireyin davranışsal niyetinin, davranışa yönelik tutumlarından ve öznel normlardan etkilendiğini öne sürmektedir (Orr vd.,

2013, s. 1). Planlı Davranış Teorisi de Gerekçeli Eylem Teorisinin bir uzantısıdır. Bireyin davranışsal niyetinin, davranışa yönelik tutumundan, öznel normlarından ve algılanan davranış kontrolünden etkilendiğini öne sürmektedir (Ajzen, 2020, s. 315). Hem Planlı Davranış Teorisi hem de Gerekçeli Eylem Teorisi'nde odak nokta, davranışta bulunma niyetidir ve bu niyet, gerçek eylemin temelini oluşturmaktadır. Gerekçeli Eylem Teorisi'ne göre, niyet; tutum ve sosyal normlar gibi diğer iki belirleyici faktörün bir sonucu olarak kabul edilmekteyken, Planlı Davranış Teorisi'nde algılanan kontrol düzeyi niyeti öngörmede üçüncü bir belirleyici olarak dikkate alınmaktadır (Altun, 2024, s. 75).

Alanyazında davranışsal niyet kavramının farklı boyutlarda ele alındığı görülmektedir. Zeithaml vd. (1996), davranışsal niyeti; sadakat (pozitif sözlü iletişim ve yeniden satın alma niyeti), işletmeden ayrılma, daha fazla ödeme yapma ve şikayet etme niyetleri olmak üzere dört boyutta değerlendirmiştir. Cronin, Brady ve Hult (2000) ise bu kavramı; tekrar satın alma, başkalarına tavsiye etme ve işletmeye sadık kalma olmak üzere üç farklı boyutta incelemişlerdir. Lloyd vd. (2011) davranışsal niyeti; başkalarına tavsiye etme ve tekrar ziyaret etme şeklinde iki boyutlu bir yapı olarak ele almıştır. Öte yandan, etkinlikler bağlamında ziyaret edilen etkinliğin bir ürün olarak değerlendirilebilmesi mümkündür (Yoon ve Uysal, 2005, s. 48). Bu nedenle, etkinlik temelli çalışmalarda davranışsal niyetin ölçümünde diğer alanlardan farklı olarak "tekrar satın alma niyeti" yerine "tekrar katılma niyeti" kavramının öne çıktığı ifade edilmektedir (Çeşmeci, 2018, s. 55).

Etkinliklerin davranışsal niyetlerini anlamak için Chen ve Tsai (2007, s.1116) davranışsal niyet terimini, katılımcının etkinliğe tekrar katılma niyeti ve başkalarına tavsiye etme niyeti olarak tanımlamıştır. Chen ve Tsai'e (2007) göre bu tanım önemlidir çünkü başarılı bir etkinlik pazarlaması, katılımcının etkinliğe tekrar katılması ve bunu başkalarına tavsiye etmesi durumunda mümkün olabilmektedir. Tekrar katılma niyeti ve tavsiye etme niyeti, etkinlikler hakkında kritik bilgi kaynaklarıdır. Çünkü etkinlik katılımcıları hangi etkinliğe katılacaklarına karar vermeye çalıştıkları zaman, daha önce o etkinliğe katılmış diğer insanların o etkinlik hakkında ne düşündüğünü dikkate alma eğilimindedirler (Gilgör, 2019, s. 26).

Bu araştırmada davranışsal niyetin iki boyutu olarak tekrar katılma niyeti ve tavsiye etme niyetine yer verilmiştir. Bir etkinliğe katılma niyeti, gelecekte de bir etkinliğe

katılmaya devam etme olasılığıdır. Etkinlik organizatörleri için katılımcılarla uzun vadeli ilişkiler kurmak önemlidir. Dolayısıyla organizatörler, katılımcıları etkinliklere tekrar katılmaya teşvik etmeye çalışmalıdır. Tavsiye etme niyeti, etkinliklerin akraba ve/veya arkadaşlara önerilip önerilmemesi olasılığıdır. Etkinlik sektöründe tavsiye etme, en önemli iletişim yollarından biridir. Etkinlik katılımcıları bilgi arar ve başvurdukları bilgiler genellikle üçüncü bir tarafın deneyime dayalı görüşü olduğundan, katılımcılar, bilgi arama aşamasında tavsiyeyi daha güvenilir olarak görürler (Yazıcı, 2020, s. 25). Yukarıda sözü edilen nedenlerden dolayı, bu çalışmada davranışsal niyetin bu iki boyutu araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

2 YEŞİL ETKİNLİKLER

Bu bölümde yeşil etkinlikler hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. İlk olarak yeşil etkinliğin tanımı incelenmiştir. Daha sonra yeşil etkinliklerin tarihsel gelişimi, yeşil etkinlik ilkeleri, faydaları ve yeşil etkinlik sertifikaları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

2.1 Yeşil Etkinlik

Etkinlik kavramı, birbirinden farklı amaçları olan faaliyetleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu etkinlikler sanat, spor, turizm ve sosyal faaliyetler olabileceği gibi dev organizatörler tarafından daha profesyonel ve daha resmi olarak düzenlenen etkinlikler de olabilmektedir (Chen ve Mo, 2014, s. 260). Etkinlikler, bir deneyim yaratmak ve bu deneyime katılmak için bir araya gelen insanlarla ilgilidir (Silver, 2004, s. 2). Kamusal veya özel, ticari veya hayır amaçlı, kutlama veya anma amaçlı etkinlikler, insanları bir deneyimi paylaşmak için bir araya getirmektedir (Chen ve Mo, 2014 s. 260).

Etkinliklerin, ev sahibi topluluk ve paydaşları üzerinde hem olumlu hem de olumsuz pek çok etkisi olmaktadır (Nawarathna vd., 2021, s. 49). Bu etkiler, farklılık göstermekle birlikte genellikle ekonomik, turistik / ticari, politik, sosyal ve çevresel boyutları kapsamaktadır (MacArdle, 1998; Fredline, 2000; Byeon, 2002; James, 2007; Holmes vd., 2015; Nawarathna vd., 2021). Etkinlikler başlarda finansal kazançları ile ön plandayken, zamanla sürdürülebilirlik gibi toplumsal, çevresel ve sosyal sorunları da daha geniş bir şekilde ele almaya başlamıştır (Getz ve Frisby, 1988; Laing ve Frost, 2010; Tölkes ve Butzman, 2018). Çevresel sorunlara örnek olarak, ev sahibi topluluk için hava kirliliği, artan gıda israfı ve enerji tüketimi ön plana çıkmaktadır (Wu, Cheng

ve Hong, 2017; Wee, Mustapha ve Anas, 2022). Ek olarak etkinliklerde kağıt, poster veya afiş gibi etkinlik malzemelerinin uygun şekilde kullanılmadığı zamanlarda da çevresel sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Zamzuri vd., 2015, s. 56). Mohindra (2008) da yapmış olduğu çalışmada bir iş etkinliği düzenlenirken kongre merkezinde kullanılan sayısız malzeme sonucunda ortaya çıkan birkaç çevresel soruna değinmiştir. Yapılan başka bir araştırma da 2.500 katılımcılı beş günlük bir konferansta 62.500 tabak, 87.500 peçete, 75.000 bardak ve 90.000 şişenin veya kutunun kullanıldığını göstermiştir (Kilkenny, 2011).

Küresel ısınma ile birlikte çoğu etkinlik organizatörü, çevre ve kaynakların korunması konusundaki tutumlarını yeniden gözden geçirmeye başlamış ve çevresel sürdürülebilirlik giderek daha önemli hale gelmiştir (Nawarathna vd., 2021, s.49). Sürdürülebilir Turizm Merkezi ve Doğu Carolina Üniversitesi İşletme Fakültesi tarafından 2012 yılında yapılan bir araştırmaya göre, etkinlik katılımcılarının %57,6'sı etkinliklerin yeşil uygulamaları hayata geçirmesinin çok önemli olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Ayrıca çalışma, katılımcıların %66,5'inin yeşil uygulamaların gerçekleştirildiği bir etkinliğe katılma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ve %29,3'ünün yeşil uygulamaların gerçekleştirildiği bir etkinliğe katılmak için daha fazla ödeme yapabileceğini ortaya koymuştur (Chen ve Mo, 2014, s. 260).

Yeşil etkinlik kavramının, etkinliklerin yukarıda da bahsi geçen olası olumsuz etkileri sonucunda ortaya çıkan bir kavram olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Yeşil olmak, daha sağlıklı, daha güvenli, daha az savurgan, çevreye ve topluma daha az zarar veren seçimler yapmak anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle yeşil olmak, olumsuz olmak yerine olumlu bir etki yaratmaya çalışmak demektir. Ayrıca, yeşil olmak bazen bugünü ve geleceği hesaba katan işler yapmanın bir yolu olan sürdürülebilirlik anlamına gelebilmektedir (Buathong ve Lai, 2019, s. 113). Yeşil olma, sürdürülebilirlik için önemli bir aracı haline geldiğinden, etkinlik organizatörleri, ürün ve hizmetlerini yeşillendirme kavramıyla ilişkilendirmekle giderek daha fazla ilgilenmeye başlamıştır (Kwok vd., 2016; Han vd., 2020; Wong, vd., 2021; Ruan vd., 2022). Bu durum aynı zamanda bir etkinliğin rekabet gücünü arttırdığı için de organizatörlerin yeşil girişimlere yönelik ilgileri artmıştır (Wong vd., 2015, s. 295). Yapılan çalışmalar da “yeşil” kararlar vermenin, çevreye sağladığı faydaların yanı sıra toplum için iyi bir imaj olarak görüldüğünü göstermiştir (Kilkenny, 2011). Bu nedenle sosyal ve çevresel

açından sorumlu davranmak popüler hale gelmiştir. Polonya’da bulunan Etkinlik Pazarlama Enstitüsü, etkinlik planlamacılarının %83’ünün ya çevre dostu etkinlik uygulamaları yaptığını ya da önümüzdeki 12-18 ay içinde bu tür uygulamaları yapmayı planladığını belirtmiştir (Wong vd., 2015).

Bir etkinliğin yeşillendirilmesi, etkinliğin çevresel sürdürülebilirlik amacına ulaşmasında kullanılan stratejilerden biri olarak görülmektedir (Zamzuri vd., 2015, s. 56). Mihalic'e (2000) göre yeşil kavramı “çevre dostu” olmayı temsil etmek için kullanılmaktadır. Tsaur ve Wang’a (2007) göre ise yeşil kavramı “sürdürülebilir” veya “temiz ve verimli” anlamına gelmektedir. Getz (2009) de etkinliklere ve toplantılara çevre dostu bir unsurun dahil edilmesinin önemine ilişkin olarak, sürdürülebilir etkinliklerin insanlar için kişisel değeri olan ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel rolleri karşılayan bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Mevcut bağlamda, “yeşil” kavramı, yenilikçi ve geleceğe yönelik etkinlik yönetiminin genel bir göstergesi olabilmektedir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (2009) yeşil etkinliği, çevre üzerindeki olumsuz etkiyi azaltan ve ev sahibi toplum için olumlu bir izlenim bırakan planlı, koordineli ve uygulamalı bir etkinlik olarak tanımlamıştır (aktaran Ramely vd., 2022, s. 121). Yeşil etkinlik kavramı Laing ve Frost (2010, s. 262) tarafından, sürdürülebilir uygulamaları yönetim ve operasyonlarına dahil eden özel etkinlikler olarak tanımlanmıştır. Nelson, Ross ve Peters'a (2013) göre, yeşil bir etkinliğin temel unsurları arasında enerji kullanımını ve karbon emisyonlarını azaltmak, suyu korumak, geri dönüşüm ve atıkları en aza indirmek, yerel işletmeleri desteklemek yer almaktadır. Hunt (2015) ve Pernecky (2015) de yeşil etkinliği karbon nötr etkinlikler ve toplantılar; eko-etkinlikler veya çevre dostu etkinlikler; yoksulluğu azaltma etkinlikleri, sorumlu etkinlikler ve sürdürülebilir etkinlikler olarak adlandırmaktadır. Farklı bir çalışmada, Diederichs ve Roberts (2015, s. 382) yeşil etkinliği, iklimi korumak için uygun şekilde tasarlanmış düşük karbonlu etkinlik olarak sınıflandırmıştır.

Wadhwa (2019) yeşil etkinliği, olumsuz etkileri en aza indirecek ve ev sahibi toplum ve katılan herkes için olumlu bir izlenim bırakacak şekilde tasarlanmış, organize edilmiş ve uygulanmış bir etkinlik olarak tanımlamıştır (aktaran Ramely vd., 2022, s. 126). Genel olarak yeşil etkinlikler, destinasyon üzerindeki çeşitli ekonomik, sosyal ve çevresel olumsuz etkileri en aza indirme potansiyeline sahiptir (Lim vd., 2020, s. 56). Ayrıca,

çevreye zarar vermeden müşterilerin ihtiyaç ve isteklerini karşılayan ürün ve hizmetlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Praveena, 2013, s. 269).

Yapılan farklı tanımlar, araştırmacılar arasında yeşil etkinliklerin ortak bir tanımı olmadığını doğrulamıştır. İncelenen tanımların çeşitliliğine dayanarak, yeşil etkinlik kavramının genellikle çevreye zarar vermeyen etkinlik, çevre üzerindeki olumsuz etkiyi en aza indiren etkinlik, sürdürülebilir etkinlik ve düşük karbonlu etkinlik kavramları kullanılarak açıklandığı sonucuna varılabilir. Genel bir tanım olarak da yeşil etkinlikler, atıkların azaltılmasını, enerji tasarrufu yapılmasını ve doğal kaynakların kullanımını en aza indirilmesini sağlayan etkinliklerdir.

Yeşil etkinlikler, şirketlerin sosyal sorumluluklarını yerine getirmelerine, marka imajlarını geliştirmelerine ve zorlu pazarda rekabet avantajı kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Kirkwood, 2008, s. 28). Holmes (2015), yeşil uygulamaların birçok mega etkinlikte teklif süreci için önemli olduğunu belirtmiştir (aktaran Lim vd., 2020, s. 59). Liu (2018) da yeşil uygulamaların ihalelerin sürdürülmesine ve ev sahibinin daha fazla sponsor kazanmasına yardımcı olacağına inanmaktadır.

Her organizatör etkinliklerinde farklı yeşil uygulamaları ön plana çıkarabilmektedir. Örneğin, bazı yemek etkinlikleri yerel, organik ve vejetaryen yemekleri sunmaktadır. Bazı yeşil etkinlikler atık yönetimini vurgulayarak geri dönüşüm kutuları ve küçük yiyecek porsiyon seçenekleri sunmaktadır. Buna ek olarak bazı etkinlikler de plastik poşet, karton ve strafor kullanımını azaltmayı, yeniden kullanılabilir tabaklar kullanmayı ve katılımcıları kendi mutfak eşyalarını getirmeye teşvik etmektedir (Laing & Frost, 2010; Wong vd., 2015). Diğer uygulamalar arasında katılımcıları bisiklete binmeye ve toplu taşıma araçlarını kullanmaya teşvik etmenin yanı sıra mekânda sigara içmeyi kısıtlama yer almaktadır (Hu, Parsa ve Self, 2010). Bazı etkinlikler, çevrenin korunmasını, sağlıklı beslenmeyi ve yeşil bir yaşam tarzını teşvik etmeye çalışan eğlence performansları ve eğitim programları sunmaktadır (Laing ve Frost, 2010). Yaygın olarak kullanılan bir başka yeşil özellik, yemek stantlarının ve etkinlik mekanlarının tasarımı ve dekorasyonu ile ilgilidir. Bunlar, yeşille ilgili temaların kullanımını, geri dönüştürülmüş dekorasyon malzemelerini ve gereksiz süslemelerin ortadan kaldırılmasını içermektedir (Wong vd., 2015).

Yeşil etkinlikler, sürdürülebilirlik yönergelerinin planlama, düzenleme ve uygulama süreçlerine entegrasyonu ile karakterize edilen bir etkinlik türü olarak da

tanımlanmaktadır (Nawarathna vd., 2021). İlk bakışta, yeşil etkinlikler çevre dostu olmaya odaklanmış gibi görünse de aslında sürdürülebilirlik konularını ekonomik, sosyal-kültürel ve çevresel bir bakış açısı benimseyerek bütüncül bir şekilde ele almaktadır (Tölkes ve Butzman, 2018). Esas olarak, yeşil etkinlik ve sürdürülebilir etkinlik kavramı, birbirinin yerine kullanılmaktadır (Mair ve Laing, 2013). Sürdürülebilir etkinliğin amacı; *ekonomik, sosyal ve çevresel* boyutların dengesini korumaktır. Amaç, ekonomik etkileri en üst düzeye çıkarmak, sosyo-kültürel etkiyi optimize etmek ve çevresel etkiyi en aza indirmektir. (Astawa vd., 2019).

Ekonomik sürdürülebilirlik, işbirliği ve ortaklıklar, yerel destek, eşit ekonomik etki, şeffaflık ve hesap verebilir yönetim gibi uygulamalarla etkinliklerin gelişmesini desteklemektedir. Etkinliklerden ekonomik faydalar elde etmek için etkinlik yönetimi kuruluşları tarafından markalaşma, ağ oluşturma, maliyet düşürme stratejileri, standardizasyon ve gelir getirici stratejiler uygulanmaktadır (Nawarathna vd., 2021). Sürdürülebilir etkinlikler ekonomik olarak, düşük karbonlu yeşil büyüme politikası ve karbon emisyonlarını azaltarak küresel iklim değişikliğiyle mücadeleye odaklanmaktadır (Kim, 2011, s. 287). Bu, enerji verimliliği projeleri, temiz ve yenilenebilir enerji kullanımı (Biyodizel yakıtı, güneş veya rüzgar enerjisi) ve endüstrileri yeşillendirme (Konaklama endüstrisi için eko-etiketlerin tanıtımı) gibi bir dizi stratejiyle sağlanabilmektedir. Enerji verimliliği stratejileri, yakıt verimliliği ve emisyon standartlarını karşılayan araçların kullanımını teşvik etmeyi veya enerji verimli altyapının kurulmasını da içerebilmektedir (Wang vd., 2019, s. 539). Bir diğer ekonomik fayda da lojistik konuları ile sağlanabilmektedir. Lojistik konular temel olarak, gıda teslimatlarının incelenmesi veya çevreye duyarlı tedarikçilerden yerel, mevsimlik ve organik ürünlerin kullanımının teşvik edilmesini ifade etmektedir (Kilkenny, 2011).

Sosyal sürdürülebilirlik, bir etkinliği organize etmeye dahil olan herkesin ihtiyaçlarını eşit şekilde karşılayarak gerçekleştirilebilir. Etkinlik organizatörleri, etkilenen ev sahibi topluluklar üzerindeki etkilere ek olarak, çalışanlar ve doğrudan paydaşlar üzerindeki etkiyi de dikkate almalıdır. Sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanması, ücretli izin, düzenli çalışma saatleri, geçim ücretleri, eşit istihdam ve düzenli çalışmanın tümü sosyal sürdürülebilirlik kapsamındadır (Nawarathna vd., 2021, s. 53). Diğer sosyal sürdürülebilirlik faaliyetleri, sosyal ve kültürel yaşam, kamu hizmetleri, kentsel

gayrimenkul, ulaşım ve rahatlık, geleneksel etkinlikleri teşvik etmek, yerel kültüre uymak ve yasalara uymaktır (Caulfield vd., 2001). Sosyal yönler açısından, sürdürülebilir bir ulaşım sistemi de başarılı bir yeşil etkinliğin anahtarıdır. Çünkü trafik, enerji tüketimi, sera gazı emisyonları, tıkanıklık, gürültü ve yerel hava kalitesinin bozulması ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Etkinlikler sırasında ev sahipliği için yeni ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi ve inşa edilmesi, ulaşım verimliliğini ve enerji tasarrufunu artırabilir (Wang vd., 2019). Kim (2011), düşük karbonlu ulaşım elde etmek için karayolu ağında iyileştirmeler, rota yönlendirme sistemi, toplu taşıma ve bisiklete yönlendirme dahil olmak üzere daha temiz ve daha verimli ulaşım altyapısı hizmetlerinin şart olduğunu öne sürmüştür.

Çevresel sürdürülebilirlik, çevresel bozulmayı en aza indirmek için kararlar vermeyi içermektedir. Çevresel hususlar esas olarak organizatörler, ev sahibi topluluk ve katılımcılar tarafından kullanılan ve tasarlanan, sunulan ve alınan ürünler için geçerlidir. (Nawarathna vd., 2021) Atık azaltma stratejileri, geri dönüşüm girişimleri ve su tasarrufu dahil olmak üzere çeşitli yeşil uygulamalar vardır (Laing ve Frost, 2010). Bunlara ek olarak yeşil uygulamalar arasında enerji yönetimi, kirliliğin azaltılması, sıfır emisyon, malzeme kullanımının azaltılması, malzeme yaşam döngüsü değerlendirmesi yer almaktadır (Braungart vd., 2007).

2.2 Yeşil Etkinliklerin Tarihsel Gelişimi

1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Spokane kentinde gerçekleşen EXPO Fuarında, "Yarının Yeni Çevresini Kutlama" teması kullanılarak çevresel kaygılar ilk kez vurgulanmıştır (Birleşmiş Milletler Çevre Programı UNEP, 2010, s. 10). Bu etkinlikten sonra Fransa'daki 1992 Kış Olimpiyatlarına kadar bu konu tekrar gündeme gelmemiştir. 1992 yılından sonra Olimpiyat Oyunları sırasında meydana gelen çevresel hasarın da bir sonucu olarak, 1994'te Norveç'in Lillehammer kentinde ilk 'Yeşil Olimpiyat Oyunları' oynanmıştır (Cantelon ve Letters, 2000, s. 295). Ayrıca önceki Olimpiyat oyunlarında bulunmayan çevre standartları da belirlenmiştir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme çabası olarak çevresel etkiyi Olimpiyat Hareketinin üçüncü aşaması haline getirmiştir. Nitekim Olimpiyat Hareketinin Gündem 21 raporu da örgütün çevresel sürdürülebilirliğe olan bağlılığını vurgulamaktadır. (Lim, 2020, s. 61). Bu ilk Olimpiyat yeşillendirme çabası, ekolojik koruma, enerji verimliliği ve atık yönetimi müdahalelerini içermekteydi, ancak

etkinliğin iklim etkisine ilişkin özel bir rapor sunulmamıştır (Diederichs ve Roberts 2015, s. 377).

Etkinlik sonrasında, Lillehammer Olimpiyat organizasyon komitesine Birleşmiş Milletler Çevre Programları (UNEP) tarafından “Global 500 Onur Listesi” verilmiştir (Lim, 2020, s. 61). Birleşmiş Milletler Çevre Programları (UNEP), çevrenin korunmasını sağlamak için birçok etkinliğe atanan büyük kurumlardan biridir. Bu etkinlikler arasında Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası ve İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları yer almaktadır. Allen vd. (2011), UNEP’in 1994 yılında spor ve etkinlikler alanında çalışmaya başladığını ve temel amaçlarının çevresel hususların etkinliklere entegrasyonunu teşvik etmek olduğunu ifade etmiştir.

1995 yılında, çevresel sürdürülebilirliği desteklemek için IOC Spor ve Çevre Komisyonu kurulmuştur (Uluslararası Olimpiyat Komisyonu, 2012). Bu komisyon 2000 yılında Sidney’de gerçekleşen Yaz Olimpiyatları’nı daha çevreci hale getirmek için bazı kılavuzlar geliştirmiştir. Bu kılavuzlarda Olimpiyat tesislerinin planlanması ve inşası, enerji ve su tasarrufu, atıklardan kaçınma ve en aza indirme, hava, su ve toprak kalitesi, nakliye, gürültü kontrolü, doğayı ve doğal ortamları koruma, mağazacılık, biletleme, catering gibi çeşitli hususlar ana hatlarıyla belirtilmiştir. Sonuç olarak, bu kılavuzların uygulanmasından kaynaklı o dönem Sidney Olimpiyatları ‘şimdiye kadarki en yeşil ve en sürdürülebilir Oyunlar’ olarak kabul edilmiştir (Allen vd., 2011; Lim, 2020).

Karbon ayak izini ilk rapor eden etkinlik, 2004 yılında Buenos Aires’te Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi tarafından düzenlenen 10. Taraflar Konferansı (Conference of Parties) olmuştur (Sancha ve Bannister, 2012). 2005 yılında, Montreal merkezli 11. Taraflar Konferansı, karbon ayak izini dengeleyerek karbon nötr olduğunu iddia eden ilk küresel etkinlik olmuştur. 2006 yılında İtalya’daki Torino Olimpiyat Oyunları karbon ayak izini bildiren ilk Olimpiyat etkinliği olmuş (Uluslararası Olimpiyat Komisyonu, 2012) ve 2006 yılında Almanya FIFA Dünya Kupası etkinliği, karbon ayak izini raporlayan ve dengeleyen ilk FIFA etkinliği olmuştur (Diederichs ve Roberts, 2015).

2008 Pekin Olimpiyatları, çevre dostu uygulamaları benimseyerek çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli bir örnek teşkil etmiştir. “Yeni Pekin, Yeni Olimpiyatlar” teması doğrultusunda, etkinliğin temel hedeflerinden biri “Yeşil Olimpiyatlar” anlayışını hayata geçirmek olmuştur (Mol, 2010). Bu kapsamda

Olimpiyat mekanlarında enerji verimliliği sağlayan teknolojilere öncelik verilmiş; Olimpiyat Köyü'nde güneş enerjili sıcak su sistemleri, jeotermal enerji ve güneş fotovoltaik (PV) sistemler gibi çeşitli yenilenebilir enerji çözümleri uygulanmıştır. Ayrıca, şehirdeki hava kalitesini artırmak amacıyla araç emisyon standartları EURO IV seviyesine çıkarılmış ve bu standart, dönemin en katı düzenlemelerinden biri olarak öne çıkmıştır. Trafik yoğunluğunu ve taşıt kaynaklı emisyonları azaltmak amacıyla ise şehir ulaşım altyapısına dört yeni demiryolu hattı eklenmiş, bunlardan biri doğrudan Olimpiyat Köyü'ne bağlanacak şekilde tasarlanmıştır (Lim, 2020).

Sanatçılar da aynı zamanda etkinliklerin yönetilme biçiminde değişiklik getirebilecek önemli paydaşlardır. Örneğin, Radiohead grubu 2008 yılından itibaren performanslarında karbon denetimini başlatmıştır (Laing ve Frost, 2010). En büyük karbon katkılarının ses ekipmanlarının taşınması ve performanslarını izlemeye giden hayranlarının olduğunu belirlemişlerdir. Sonuç olarak Radiohead grubu, toplu taşıma araçlarıyla hizmet verilen daha küçük şehir mekanları için büyük stadyum konserlerinden vazgeçeceklerini duyurmuştur. Ayrıca, kötü toplu taşıma olanakları nedeniyle o yıl ikonik Glastonbury Festivali'nde sahne almayacaklarını açıklamışlardır (BBC News, 2008).

2005'ten 2013'e kadar Beyzbol Birinci Ligi (MLB), Ulusal Basketbol Birliği (NBA), Amerika Birleşik Devletleri Tenis Birliği (USTA), Ulusal Hokey Ligi (NHL), Ulusal Hisse Senedi Birliği Araba Yarışı (NASCAR), Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA), Ulusal Futbol Ligi (NFL), Super Bowl, 2010 İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları ve Londra 2012 Olimpiyat ve Paralimpik Yaz Oyunları gibi farklı ligler “Yeşil Hedef” çalışmaları dahil olmak üzere, sporda çevresel sürdürülebilirlik girişimlerini benimseyen diğer kuruluşlara örnek olarak gösterilebilir (Lim, 2020). Londra'daki 2012 Olimpiyat Oyunları, Tsingtao'daki 2014 Uluslararası Bahçıvanlık Fuarı ve Milano'daki 2015 Dünya Fuarı, Uluslararası Etkinlik Sürdürülebilirlik Yönetim Sistemleri Standardizasyon Örgütü tarafından oluşturulan yeni bir standart olan ISO 20121: 2012 kapsamında sertifikalandırılmıştır (Wang vd., 2019).

Sonuç olarak, iklim koruma, mega etkinliklerin yeşillendirme programlarında merkezi bir tema haline gelmiştir; bu programlar etkinlikle ilgili karbon emisyonlarını tahmin etme, en aza indirme, ölçme ve dengelemeye odaklanmaktadır. Yeşil etkinliklerin hedefleri, 'düşük karbon'dan 'iklim nötr'e kadar değişebilmektedir. Ancak 'karbon

nötrlüğü' rapor eden etkinliklerin çoğu, uluslararası seyahat gibi kaynakları hesaplamalarına dahil etmediği için genellikle etkinliğin toplam karbon ayak izinin yalnızca bir kısmı dengelenebilmektedir (Birleşmiş Milletler Çevre Programı, 2009). 'Düşük karbonlu' etkinliklere ev sahipliği yapma daha pragmatik bir hedef haline gelmektedir. Örneğin, Londra 2012 Olimpiyatları için yapılan teklifte 'karbon nötr' bir hedef yer alsa da etkinlik organizasyonu aşamasında bu hedef 'düşük karbon' olarak değiştirilmiştir (Londra Olimpiyat Oyunları ve Paralimpik Oyunları Organizasyon Komitesi, 2011). Bu sayede, ev sahibi şehirlerin genellikle yerel altyapıya, teknolojilere ve sistemlere yatırım yapmasına olanak tanınabilmektedir. Ancak, 'karbon nötrlük', BM etkinlikleri için bir gereklilik olarak kalmaktadır, çünkü BM'nin karbon nötr olma hedefine ulaşma çabaları bulunmaktadır (Diederichs ve Roberts, 2015).

2.3 Yeşil Etkinlik İlkeleri

Çevre üzerindeki olumsuz etkiyi azaltmak ve bir etkinliği daha sürdürülebilir hale getirmek için birtakım ilkeler belirlenmiştir (Kilkenny, 2006; Aase, 2009; Zitz, 2014; Ramely vd., 2022). Bunlar, ulaşım yönetimi, atık yönetimi, su yönetimi, enerji tasarrufu, eko-tedarik ve yeşil pazarlama ve tanıtımdır.

İlke 1: Ulaşım Yönetimi

Etkinlik, başlangıç noktasından bitiş noktasına kadar çok fazla hareket içermektedir. Ürünlerin, hizmetlerin ve insanların etkinliğe taşınması için çok fazla yakıt gerekmekte ve bu da karbon emisyonlarına yol açmaktadır. Yüksek karbon emisyonu sorununun üstesinden gelmek için çeşitli stratejiler uygulanabilmektedir. Örneğin, etkinliğin gerçekleştiği şehri katılımcılara ve konuşmacılara mümkün olduğunca yakın seçmek (Kilkenny, 2006; Aase, 2009; Wadhwa, 2019). Kilkenny (2006) ve Aase (2009) otelin, toplantı mekanının, mağaza ve restoranların birbirine yürüme mesafesinde olmasının önemine vurgu yapmıştır. Otele ve toplantı alanına yürüyerek ulaşamıyorsa Aase (2009), ulaşım hizmetleri ve toplu taşıma hizmetlerinin olanaklarının değerlendirilmesini önermektedir. Etkinlik malzemelerinin yerel tedarikçilerden satın alınması da yakıt miktarını azaltabilmektedir. Ayrıca, hibrit otomobil gibi çevre dostu bir ulaşım aracını kullanmak da uygulanabilecek iyi bir yöntemdir (Ramely vd., 2022).

Kilkenny (2006) ve Aase (2009), toplantının yalnızca teknoloji kullanımı yoluyla gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini de belirlemeyi önermektedir. Günümüzde teknoloji standartları geliştikçe, çevrimiçi toplantılar, Web Seminerleri ve konferans

görüşmeleri giderek daha fazla teşvik edilmekte ve bir toplantıya seyahat etmenin olumsuz etkilerini azaltmaya yardımcı olabilmektedir.

İlke 2: Atık Yönetimi (3R: Geri Dönüşüm, Yeniden Kullanım, Azaltma)

Çok sayıda insanı belirli bir yerde toplayan etkinlikler, çeşitli malzemelerin aşırı kullanımına bağlı olarak atıklarının artmasına yol açmaktadır. Bu malzemeler genellikle plastik torbaları, teneke kutuları, plastik şişeleri, gıda ambalajlarını, etkinlik el ilanlarını/broşürleri ve gıda atıklarını kapsamaktadır. Dickson ve Arcodia (2010, s. 236), etkinliklerde malzeme atıklarının oluşmasının önüne geçilebileceğini belirtmişlerdir. Örneğin, etkinlik organizatörleri kişi başına tek kullanımlık plastik şişe kullanmak yerine etkinlik alanına bir su dolum yeri kurabilir. Bu durum, geri dönüşüm ve yeniden kullanımı teşvik ettiği için plastik şişe atıklarının oluşmasını önleyecektir. Ayrıca, katılımcılara etkinlik hakkında yapılan bilgi paylaşımını sosyal medyadan yapmak da el ilanlarını ve broşürleri ortadan kaldırabilir. Malzemelerin yeniden kullanılması kavramı, sergiler için de geçerlidir. Etkinlik bir sergi içeriyorsa, çevre dostu veya geri dönüştürülmüş malzemelerden yapılmış sergiler tercih edilebilir (Aase, 2009).

İlke 3: Su Yönetimi

Su yönetimi, su tasarrufu uygulayan ve su tasarruflu cihazlar kullanan mekânlar seçilerek gerçekleştirilebilir. Mekân seçiminden önce, etkinlik organizatörü hangi etkinlik mekanının hangi su yönetimi stratejilerini benimsediğini tespit etmelidir. Örneğin, atık su emisyonunun azaltılması, su emisyon standartlarının oluşturulması, atık su arıtma tesislerinin iyileştirilmesi ve suyun yeniden kullanım projelerinin uygulanması gibi stratejilere bakılabilir (Zainol vd., 2017; Wang vd., 2018).

İlke 4: Enerji Tasarrufu

Etkinlikler, eğlence ve heyecanı teşvik etmek için özel olarak tasarlanmakta ve temasına göre özelleştirilmektedir. Etkinliklerin bu temaları çoğu zaman aydınlatmaya bağlı olabilmektedir. Örneğin, Malezya'da her sene gerçekleştirilen Anugerah Bintang Popular Berita Harian (ABPBH) gibi yerel bir eğlence etkinliği, sanatçıların her birinin konseptini görselleştirmek için ek bir aydınlatma sistemine ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca, kapalı mekânda düzenlenen bir etkinlikte, yüksek oranda klima kullanımı olabilmektedir. Bu durumda etkinlik organizatörlerine önerilen iki husus vardır. Bunlar;

enerji tasarrufu sağlayan ekipmanların ve yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesidir (Wadhwa, 2019).

İlke 5: Eko-tedarik

Bir etkinlik düzenlemek için çok sayıda ürün ve hizmet satın almak gerekir. Yerel olmayan mallar kullanıldığında ürünlerin uçak ile ulaşması sonucunda fosil yakıtlar, ek ambalaj atıkları ve seyahat için ekstra harcamalar ortaya çıkmaktadır (Kilkenny, 2006). Çevrenin olumsuz etkilerini azaltmak için etkinlik organizatörü tarafından alınacak önlemler arasında özellikle eko-tedarik, yerel tedarikçilerden hammadde veya etkinlik ekipmanı satın alma yer almaktadır. Buradaki amaç, karbon emisyonlarını azaltıp, tedarikçilerin etkinlik mekanına ulaşım süresini kısaltmaktır. Aynı ilke, hediyeler, çantalar, afişler, süs eşyaları ve tabelalar gibi etkinliklerle ilgili diğer ürünleri satın alırken de geçerlidir.

İlke 6: Yeşil Pazarlama ve Tanıtım

Pazarlama ve tanıtım, etkinlik yönetimindeki en önemli aşamadır. Bu aşama, katılımcıların etkinliğe katılıp katılmamaya karar vermeleri için gerekli bilgilerin yayılmasını sağlamaktadır. Yeşil etkinlik bağlamında pazarlama ve tanıtım, etkinlik organizatörlerinin pazarlama çabalarını nasıl yürüttüklerine odaklanmaktadır. Yeşil etkinlik olarak kabul edilen bir etkinlikte, bilgi gönderme aracı olarak teknolojik araçların kullanılması teşvik edilir. Etkinlik organizatörleri normalde etkinliği basılı bir broşür veya kitapçık aracılığıyla tanıtır ve bu da yüksek miktarda kâğıt kullanımına ve yüksek israfa neden olabilmektedir. Organizatörler etkinliği tanıtmak için SMS, e-posta ve web siteleri gibi dijital platformları kullanmalıdır (Kim, 2017; Wee vd., 2022). Ayrıca, davet ve kayıt süreci çevrimiçi bir davet ve kayıt sistemi üzerinden yürütülmelidir. Aynı zamanda, etkinlik sosyal medya platformu üzerinden de duyurulmalıdır. Bu girişimler, kâğıt israfını azaltma potansiyeline sahiptir (Buanthong vd., 2017; Wee vd., 2022). Teknoloji kullanımı kâğıt israfını büyük ölçüde azaltabilir, ancak kâğıt kullanımını tamamen ortadan kaldırmaz (Aase, 2009). Basılması gereken malzemeler, soya bazlı mürekkepler kullanılarak geri dönüştürülmüş ve klorsuz kâğıda çift taraflı basılabilir (Kilkenny, 2006; Kongre Endüstri Konseyi, 2004; Jones, 2010).

Bu altı ilke, etkinliklerin organizasyonunda çevre dostu süreçlerin ve programların uygulanması için kılavuz görevi görebilmektedir (Kilkenny, 2006). Aase'ye (2009) göre, sürdürülebilir etkinlikler son yıllarda o kadar ivme kazanmıştır ki, onları organize

etmek ve etkilerini ölçmek daha kolay hale gelmiştir. Ancak etkinlik endüstrisinin, organizatörleri, tedarikçileri ve mekanları doğru yöne yönlendiren standartlara ve kurallara ihtiyacı vardır. Bu nedenle sürdürülebilir etkinlikler için ilerleyen başlıklarda da açıklamalarına yer verilen sertifika programları da oluşturulmuştur.

2.4 Yeşil Etkinlik Düzenlemenin Faydaları

Yeşil etkinlikler doğa ve toplum açısından önemli etkinliklerdir. Ancak etkinlik organizatörleri, muhtemel politik baskılar ve yasal zorluklarla karşılaşma, rekabet koşulları ve etkinlik trendlerinin gerisinde kalma riski gibi etmenlere bağlı olarak bazı temel zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde her ne kadar sorumlu bir anlayışla yeşil etkinliklere yönelinmesi müşteri sadakati veya itibar gibi olumlu yönleri beraberinde getirirse de aynı zamanda birtakım zorluklar da ortaya çıkarabilmektedir. Sonuç olarak etkinlik düzenlemek amacıyla sürdürülebilir ve doğa dostu anlayışa yönelmeyen organizatörler, yönelenlere göre daha az sorumluluk üstlenmekte, bütçe planlamasında daha avantajlı seçeneklere yönelebilmektedir. Dolayısıyla sadece kısa süreli çıktılar göz önüne alınarak yeşil bir etkinliğin düzenlenmesinin akıllıca olmadığı değerlendirilmesi yapılabilir. Ancak kısa süreli etkilerin ortaya çıktıkları gibi etkilerinin de kısa süreli olacağı unutulmamalıdır. Buradan yola çıkarak, faydaları uzun yıllar sürecek etkinliklere yönelmek, pazar rekabeti göz önüne alındığında daha akıllıca görülmektedir. Bu doğrultuda yeşil etkinliklerin uzun vadeli faydaları şu şekilde sıralanmıştır (Dickson ve Arcodia 2010; eThekweni Belediyesi, 2011; Kurt, 2018; Aydın ve Yıldırım, 2020):

- Yeşil etkinlikler maliyet tasarrufu sağlar,
- Kurum itibarına katkı sağlar,
- Ev sahibi şehir ve düzenleyici kurum için rekabet avantajı sağlar,
- Kaynakların gereksiz kullanımını ve israfı önleyerek çevresel verimliliği artırır,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik ederek çevre kirliliğinin önlenmesine katkı sağlar,
- Yerel ürünler ve organik gıdaların kullanımını destekleyerek hem sürdürülebilir tarımı teşvik eder hem de karbon ayak izini azaltır,
- Katılımcıların motivasyonunu artırır ve etkinliği düzenleyen kuruluşa yönelik olumlu bir kurumsal imaj oluşturur,

- Toplu taşıma araçlarının kullanımını özendirerek bireysel araç kullanımını azaltır ve buna bağlı olarak karbon emisyonlarını düşürmeye yardımcı olur. Yerel topluluk ve işletmeler için toplumsal, çevresel ve ekonomik faydalar sağlar,
- Etkinlik düzenleme konusunda doğaya verilen zararların azaltılmasına yönelik farkındalık artışı sağlar,
- Karar mercilerini gelecekte yeşil etkinlikler düzenlenmesi konusunda ikna etmek ve şehrin iş yapma biçimini sürdürülebilir hale getirilmesini sağlar.

2.5 Yeşil Etkinlik Sertifikaları

Küresel ısınma nedeniyle girişimciler çevreye ve kaynaklara karşı tutumlarını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmışlardır. Kurumsal sosyal sorumluluk da günümüz iş dünyasında giderek önem kazanmıştır. Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında şirketler, çevre dostu davranmak ve üretmek için çeşitli sürdürülebilir politikalar geliştirmektedir. Özellikle turizm sektörü, seyahatlere bağlı olarak ortaya çıkan kirlilik, doğanın tahrip edilmesi ve çeşitli sosyal yönler nedeniyle çevre dostu stratejiler geliştirmek ve uygulamak zorunda kalmaktadır (Kilkenny, 2006; Dickson & Arcodia, 2010; Guterman, 2009; Zitz, 2014).

Çevresel duyarlılığın göstergelerinden biri olarak eko etiketler ön plana çıkmaktadır. Eko etiketleme, bir ürün, hizmet veya servisin hammaddeden başlayarak üretim, kullanım ve bertaraf süreçlerine kadar olan çevresel etkilerinin belirli standartlar çerçevesinde kabul edilebilir düzeyde olduğunu belgeleyen, Avrupa'da ve küresel ölçekte kabul gören güvenilir bir uygulamadır (Thøgersen vd., 2010). Eko etiketlemenin temel amacı, tüketicileri çevre ve sağlık konularında bilinçlendirmek ve yönlendirmektir. Bu uygulama sayesinde, tüketicilerin çevreye zarar vermeyen ürünleri tercih etmeleri teşvik edilirken; üreticilerin de çevre dostu üretim süreçlerine yönelmeleri hedeflenmektedir (Aydın ve Yıldırım, 2020).

1980'li yılların sonlarından itibaren, turizm sektörü özelinde birçok çevresel eko etiket programı geliştirilmiştir (Guizzardi ve ark., 2017; Wang vd., 2019). Bu programlar arasında Yeşil Anahtar Programı Sertifikası, Mavi Bayrak Sertifikası, Avrupa Birliği Eko Etiket, Yeşil Yıldız Sertifikası ve Yeşil Küre Sertifikası gibi çeşitli uygulamalar yer almaktadır. Söz konusu sertifikalar, sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda turizm işletmelerinin çevresel etkilerini en aza indirmeyi hedeflemekte ve aynı zamanda bu

işletmelere rakiplerinden ayrışarak daha olumlu bir imaj kazanma fırsatı sunmaktadır (Aslan ve Güneş, 2017; Aksu ve İpar, 2018; Aydın ve Yıldırım, 2020).

Turizm endüstrisinin bir parçası olan etkinlik sektörü de çevresel ve sosyal etkileri nedeniyle eleştirilere maruz kalmaktadır (Dickson ve Arcadia, 2010). Bir etkinliğin nasıl "yeşil" hale getirileceğine dair bağlayıcı olmayan birkaç öneri yapılmıştır (Kilkenny, 2006; Guterman, 2009; Meeting Professionals International, 2010; Kongre Endüstrisi Konseyi, 2004; Aase, 2009), ancak etkinlik endüstrisinin sürdürülebilir etkinlikleri planlamak için bir kılavuz olarak standartlara ihtiyacı vardır (Guterman, 2009). Çoğu durumda bu standartlar, belirli sertifikalarla ilişkilendirilmektedir (Kilkenny, 2006; EcoLogo, 2009; Meeting Professionals International, 2010; Jones, 2010; Daha Yeşil Bir Festival, 2012; Yourope; Sürdürülebilir Etkinlik Çözümleri, 2014). Bu kapsamda geliştirilmiş olan bazı sertifikalar; A Greener Festival, Yourope Green'n'Clean Ödülü, EcoLogo Sertifikası, Yeşil Toplantılar ve Yeşil Etkinlikler Eko Etiket, ISO 20121: 2012 ve Sürdürülebilir Etkinlik Profesyonelliği Sertifikasıdır. Bunlarla ilgili açıklamalara aşağıda alt başlıklar halinde yer verilmiştir.

A Greener Festival 2007

"A Greener Festival" 2007 yılında İngiltere'de kurulmuştur. "A Greener Festival" dünyanın dört bir yanındaki etkinliklerin, festivallerin ve mekanların daha sürdürülebilir hale gelmesine ve çevresel etkilerinin azaltılmasına yardımcı olmayı amaçlayan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bu dernek, Birleşik Krallık'ta festivallerin sürdürülebilirlikle ilgili performansını ölçerek raporlamak ve değerlendirmek için bir sistem kurmuştur. Küçük bir ücret karşılığında "A Greener Festival" derneği, etkinlik planlamacılarının festivali mümkün olduğunca yeşil hale getirmek için yaptıkları eylemleri ve prosedürleri değerlendirmek için bir kontrol listesi kullanarak festivale bir denetçi göndermektedir. Söz konusu festivalin, kontrol listesinde belirtilen standartları karşılaması halinde "A Greener Festival" ile sertifikalandırılabilceği belirtilmektedir (A Greener festival, 2024). Etkinlikler ve mekanlar aşağıdaki kategorilere göre değerlendirilmektedir:

- Yerel Çevreyi Koruma
- Yerel Topluluk Etkisi
- Seyahat ve Ulaşım

- Güç ve Elektrik
- Tedarik Kullanımı
- Katı Atık ve Geri Dönüşüm
- Su Kullanımı, Atık Su ve Kanalizasyon
- Yönetişim ve Sistemler
- CO2 Analizi

Yourope Green'n'Clean Ödülü 2007

Ödül, 2007 yıllarında Avrupa Festivalleri Birliği tarafından müzik festivallerinde sürdürülebilirliği değerlendirme ve denetleme amacıyla kurulmuştur. "Green'n'clean" kitapçığı, festivali çevre dostu ve sürdürülebilir kılmak ve "Green'n'clean Ödülü"nü almak için festival organizatörlerine ipuçları vermekte, tavsiyelerde bulunmaktadır. Ödülü alabilmek için çevresel önlemler açısından belirli sayıda kriterin karşılanması gerekmektedir. Sürdürülebilir yönetim, enerji tüketimi, kaynak kullanımı ve atık bertarafı gibi konular denetçiler tarafından incelenmektedir. Festivalin değerlendirme sürecinde incelenen diğer kriterler arasında çöp, enerji kullanımı, trafik ve ulaşım, kamp ve konaklama, karbon emisyonları ve iletişim yer almaktadır (Zitz, 2007, s. 24).

EcoLogo Sertifikası 2009

Bu sertifika Kanada hükümeti tarafından geliştirilmiş olup, enerji ve malzeme tüketimini azaltarak mal ve hizmetlerin üretimi, kullanımı ve bertarafı ile ilgili kirliliği en aza indirmeyi ve etkinliklerin çevre üzerindeki etkisini azaltmayı amaçlamaktadır. Etkinlikler ve turlar, önceden belirlenmiş hükümet ve endüstriyel güvenlik ve performans standartlarını karşılaması koşuluyla sertifikalandırılabilir. Etkinliğin EcoLogo sertifikasına sahip olması için atık, malzeme, enerji, karbon ve ulaşım kategorilerinde minimum sayıda puan alması gerekmektedir. Ecologo'nun belirttiği değerlendirme kriterleri arasında su için dökme konteynerlerin kullanılması, cam, plastik, metal, kâğıt ve karton için etiketli atık konteynerleri, yeniden kullanılabilir sofralar, takımları ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi konular yer almaktadır (EcoLogo, 2024).

Yeşil Toplantılar ve Yeşil Etkinlikler Eko Etiket 2010

2010 Yılında Avusturya'daki Federal Tarım, Ormancılık, Çevre ve Su Yönetimi Bakanlığı, sürdürülebilir ve çevre dostu etkinlikler düzenlemek için bir kılavuz olarak

“Yeşil Toplantılar ve Yeşil Etkinlikler” eko etiketini getirmiştir. Akredite şirketler, tüm gereksinimler karşılandığında ve minimum puana ulaşıldığında etkinliklere sertifika vermektedir (The Austrian Ecolabel, 2024).

Yeşil etkinliklerin başarılı bir şekilde planlanması ve yürütülmesi, belirli çevresel sürdürülebilirlik kriterlerinin göz önünde bulundurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, etkinliklerin çevresel etkilerini en aza indirmek amacıyla uygun mekânların seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Etkinliğin düzenlenmesinde rol alan tüm paydaşların, çevre standartları ve kriterleri hakkında zamanında bilgilendirilmesi, sürecin şeffaf ve bilinçli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde, gıda hizmetlerinin sağlanacağı catering ya da mutfak işletmelerinin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Katılımcıların konaklama yapacakları işletmelerin de enerji verimliliği, atık yönetimi gibi çevresel kriterleri karşılaması tercih sebebi olmalıdır. Etkinlik sürecinde taraflar arasında yapılacak tüm iş birlikleri, çevreye duyarlılığı garanti altına alacak yazılı anlaşmalarla desteklenmeli; operasyonel organizasyon süreci de bu doğrultuda planlanmalıdır. Ayrıca tedarik süreçlerinde çevre dostu ürün ve hizmetlerin tercih edilmesi, sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sağlayacaktır. Katılımcılara ve kamuoyuna sunulacak bilgilendirme materyallerinin çevresel farkındalık yaratacak şekilde hazırlanması da etkinliğin etkisini artıran bir unsurdur. Doğada gerçekleştirilecek etkinliklerde ise doğal yaşamı koruyacak standartların uygulanması, yeşil etkinlik yaklaşımının temel bileşenlerinden biridir.

Bir etkinlik dokuz kriterin tümünü içeriyorsa, toplam 42 puana ulaşması gerekir. Bu kriterlerden biri etkinliğin organizasyonunun bir parçası değilse puan düşürülür. Örneğin, etkinlikte konaklama dahil değilse etkinliğin yalnızca 40 puana ulaşması gerekir.

ISO 20121: 2012

ISO 20121, Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) tarafından 2012 yılında oluşturulan, sürdürülebilir etkinlik yönetimine yönelik gönüllü bir Uluslararası Standarttır. İlk olarak Londra tarafından kabul edilmiştir (ISO, 2012). Standardın oluşumunda katalizör görevi gören 2012 olimpiyatlarıdır. Londra, Olimpiyat Oyunları Aday Dosyasında, ISO 14001'e benzer bir Sürdürülebilir Yönetim Sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması yoluyla sürdürülebilir Oyunların oynanmasına yönelik taahhüdünü sunmuştur (Bakos, 2020). 2005 yılının Temmuz ayında yapılan Londra

2012 teklif tanıtım etkinliğinde, Londra Organizasyon Komitesi (LOCOG) Sürdürülebilirlik Başkanı David Stubbs'un, Arnold Pinter ile sürdürülebilir bir etkinlik sunmanın yollarını tartıştığı bir eylem planına dönüşmüştür (Pelham, 2011). Bu durum, kullanım kılavuzuyla birlikte sürdürülebilir bir etkinlik yönetimi sistemi için BS 8901:2007 Şartnamesinin oluşturulmasına yol açmıştır. İngiliz ulusal standardı, etkinlik organizatörleri, mekân yöneticileri ve tedarik zincirindeki kuruluşlar gibi etkinlik endüstrisindeki herhangi bir firma tarafından benimsenebilecek bir sürdürülebilirlik yönetim sisteminin gerekliliklerini belirtmektedir (BSI, 2007). Sertifikanın daha kullanılır bir hale getirilmesi amacıyla, BS8901'in ikinci versiyonu, 2009 yılında yayınlanmıştır. Standardın ikinci versiyonu, Birleşmiş Milletler Kopenhag İklim Konferansı (COP15) organizatörleri tarafından olumlu karşılanmış ve Microsoft Convergence® 2009, BS8901 sertifikasını almıştır (Bakos, 2020).

BS8901'in yarattığı ivmeye istinaden, ulusal standardın bir ISO standardına dönüştürülmesi için 2008 yılında BSI Grubu ve Brezilya ulusal standartlar kurumu (ABNT) tarafından ortak bir teklif sunulmuştur. Ertesi yıl ISO, standardı geliştirmekten sorumlu proje komitesini (PC) kurdu. PC, 25 ulusal standart kurumundan, diğer on ülkenin gözlemci olduğu, sekiz etkinlik ve sürdürülebilirlik sektörü kuruluşundan gelen uzman delegasyonlarından oluşmaktaydı ve başkanlığını Sustainable Events Ltd Genel Müdürü Fiona Pelham yapmıştır. ISO 20121 ile ilgili son oylama 30 Mayıs 2012'de gerçekleşmiştir. Onay alındıktan sonra ISO 20121, Londra Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarına denk gelecek şekilde 2012 yazında resmi olarak başlatılmıştır (Lauermann, 2014; Bakos, 2020).

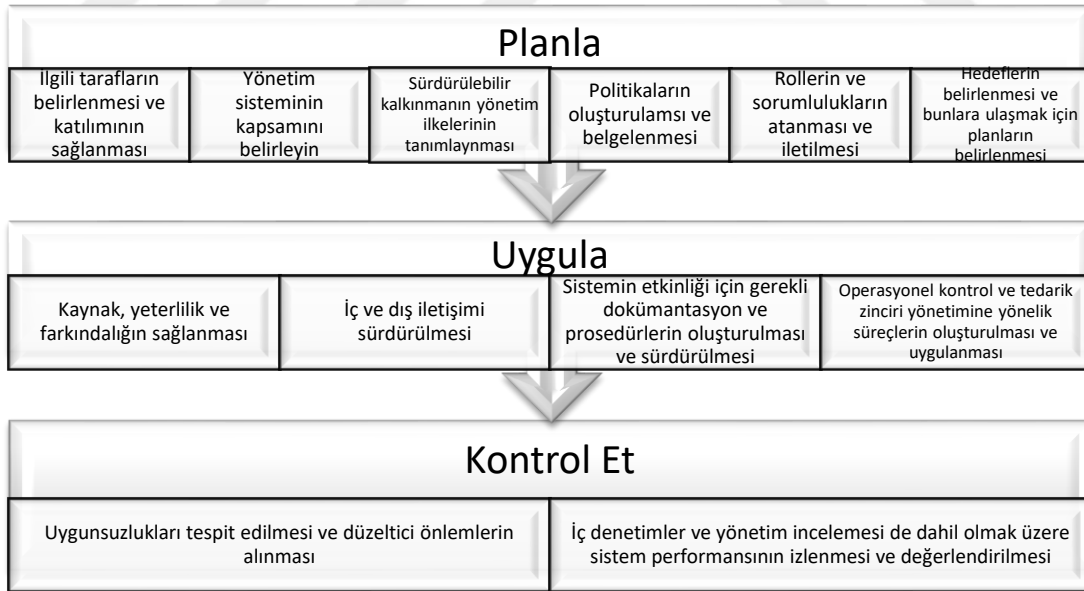
Standart, etkinlik endüstrisinde sürdürülebilirlik sorunlarına yönelik yenilikçi çözümlerin benimsenmesi konusunda proaktif bir yaklaşımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. ISO 20121 boyutu, yeri ve teması ne olursa olsun tüm etkinliklere uygulanabilir. Etkinliklerin olası olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini yönetmek ve azaltmak için yararlı bir çerçeve sağlayarak organizatörlerin ev sahibi topluluğa sürdürülebilir bir miras bırakmasına yardımcı olur. Standardın benimsenmesi, sertifikalı kuruluşun imajına ve itibarına fayda sağlayabilir ve sürdürülebilirliğe yönelik yüksek bağlılığın güvenilir ve şeffaf bir şekilde gösterilmesine katkıda bulunabilir. Aynı zamanda paydaşlar, ortaklar, tedarikçiler ve yerel topluluklarla güçlü ilişkiler kurmayı

da kolaylaştırabilir, böylece olumlu etkinlik sonuçları elde etme şansını artırabilmektedir (ISO, 2012).

ISO 20121 bir yönetim sistemi yaklaşımını benimser ve benimseyenlerin mekân seçimi, işletme prosedürleri, tedarik zinciri yönetimi, satın alma, iletişim ve ulaşım gibi etkinlikleriyle ilgili temel sürdürülebilirlik konularını belirlemelerini gerektirmektedir (Jones, 2017). Bu standart herhangi bir spesifik sürdürülebilir performans kriteri getirmez ancak kullanıcıları operasyonları ve faaliyetleriyle ilgili önemli sürdürülebilirlik hususlarını belirlemeye zorlamaktadır. ISO 20121 bir süreç standardı olduğundan, mevzuata uyum ve sürekli iyileştirme taahhüdü dışında sürdürülebilir performans için herhangi bir gereklilik bulunmamaktadır (Brunsson vd., 2012). Benimseyen kişiler, ISO 20121'i süreçlerine sağladığı iç faydalar ve aynı şekilde müşterilerinden ve paydaşlarından gelen övgüler açısından dış faydalar için uygulayabilmektedirler. Şekil 1, bu Uluslararası Standart için etkinlik sürdürülebilirliği yönetim sistemi modeline genel bir bakış sunmaktadır.

Şekil 2.1

ISO 20121 Etkinlik Sürdürülebilirliği Yönetim Sistemi Modeline Genel Bir Bakış

Kaynak: ISO, 2012 https://www.iso.org/iso/sustainable_events_iso_2012.pdf

ISO 20121 sertifikası almak için ilk olarak ISO 20121 standardının gerekliliklerini anlamak amacıyla standardın kopyası edinilir. Standart, ISO web sitesinden satın alınabilir. Daha sonra işletme, standardın gerekliliklerine uyum sağlamak için hangi

adımların atılması gerektiğini belirler. Sürdürülebilir etkinlik yönetim sistemini tanımlayan bir dokümantasyon oluşturulur. Bu, politika belgesi, prosedürler, talimatlar ve kayıtlar gibi unsurları içerebilir. Oluşturulan bu dokümantasyondaki politika ve prosedürler uygulanır ve bu süreçte iç denetimler gerçekleştirilir. Denetimler sırasında tespit edilen bulgular, düzeltici ve önleyici faaliyetlerin belirlenmesine yardımcı olur. Denetimlerin tamamlanmasının ardından şirkete üç yıl geçerli olmak üzere ISO 20121 Belgesi verilir. Belgelendirme tamamlandıktan sonraki süreçte periyodik olarak gözetleme denetimleri ve incelemeler gerçekleştirilir (Eurocert, 2014; Vertacert, 2021).

Sürdürülebilir Etkinlik Profesyonelliği Sertifikası 2022

Yeşil etkinliklerin küresel düzeyde yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yürütülmesini teşvik etmek amacıyla geliştirilen çeşitli sertifika programları bulunmaktadır. Bu sertifikalardan biri, Etkinlik Endüstrisi Konseyi (Events Industry Council) tarafından sunulan Sürdürülebilir Etkinlik Profesyonelliği Sertifikası (Sustainable Event Professional Certificate – SEPC) programıdır. SEPC programı, sürdürülebilirlik uygulamalarına ilgi duyan ve bu ilkeleri kendi kurum veya organizasyonlarında uygulamayı hedefleyen etkinlik profesyonelleri için geliştirilmiştir. Program kapsamında etkinlikler, sürdürülebilirlik düzeylerine göre bronz, gümüş, altın ve platin olmak üzere dört farklı kategori altında sınıflandırılmaktadır. 2022 yılında yapılan güncellemelerle birlikte sertifika sistemi daha kapsamlı hale getirilmiş ve sekiz temel alana yayılmıştır: etkinlik organizatörleri, konaklama, mekân, destinasyon, yiyecek ve içecek hizmetleri, görsel-işitsel ve yapım hizmetleri, sergi ve gösteriler, ayrıca bütünleşmiş özellikler. Bu alanlarda sürdürülebilirlik değerlendirmesi yapılırken dokuz temel kriter esas alınmaktadır: organizasyon yönetimi, pazarlama ve iletişim, iklim hareketi, su yönetimi, geri dönüşüm, tedarik zinciri yönetimi, eşitlik ve katılım, ulaşılabilirlik ve sosyal etki. Bu kriterler, etkinliklerin yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal ve yönetsel sorumluluk boyutlarını da kapsayacak şekilde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır.

Bu sertifikaların alınmasının zorunlu olmaması ve ücretlerinin yüksek olması sebebiyle sözkonusu sertifikalar, organizatörler tarafından henüz çok fazla tercih edilmemektedir (Yozcu, 2023, s.10). Sertifikalar arasında en bilinen ve tercih edilen A Greener Festival'dir. 2023 yılında toplam 38 etkinlik, A Greener Festival sertifikası almıştır. Bu etkinliklerin 15'i İngiltere merkezlidir (A Greener Festival, 2023). Uluslararası yeşil

etkinlik sertifikaları arasında öncü durumda olan A Greener Festival sertifikası, Türkiye’de son olarak 2013 yılında Rock’n Coke etkinlik organizatörleri tarafından alınmıştır (Anadolu Ajansı, 2013). Buna ek olarak Türkiye’de Setur MICE, bilinen ISO 20121 sertifikası alan ilk organizatör olmuştur (Anadolu Ajansı, 2022). Etkinliklerin tamamen yeşil olması mümkün olmayabilir, ancak etkinlikler, daha yeşil hale getirilebilirler. Bu nedenle, etkinlik organizatörleri, olumsuz etkileri azaltmak ve fırsatları optimize etmek için daha fazla bu sertifikalara yönelmelidir. Bu sertifikalar sayesinde, yeşil mesajlar, katılımcılara ve topluluklara başarıyla iletilebilmektedir.

Türkiye’de her sene düzenli olarak gerçekleştirilip, aynı zamanda yeşil etkinlik sertifikasına sahip bir etkinlik yoktur. Bu kapsamda, araştırmada Türkiye’de çöp körlüğünü yenme, atıkların olumsuz etkilerini azaltma ve sürdürülebilir bir çevreye sahip olma amacı ile etkinlikler düzenleyen Let’s Do It Derneğinin, gerçekleştirdiği etkinliklere katılanlar üzerine bir araştırma yapılması planlanmıştır.

3 YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle, araştırmanın amacı, yöntemi, hipotezleri ve modeline ilişkin detaylar aktarılmıştır. Ardından veri toplama aracının geliştirilmesi, evren, örneklem ve verilerin analizine dair açıklamalar yapılmıştır.

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yeşil etkinlik katılımcılarının, etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumlarının tespit edilmesi ve bu tutumların yeşil etkinliklere yönelik katılım motivasyonu ile davranışsal niyet üzerinde bir etkisinin olup olmadığının ortaya konmasıdır. Ayrıca bu ilişkide gönüllü katılım motivasyonunun aracılık etkisi ve çevre bilinç düzeyinin düzenleyici etkisi de araştırılmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde belirlenen alt amaçlar şunlardır;

- Ciddi boş zaman tutumunun içsel ve dışsal motivasyon üzerindeki etkisini incelemek,
- İçsel ve dışsal motivasyonun davranışsal niyet üzerindeki etkisini incelemek,
- Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet üzerindeki etkisini incelemek,
- Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinde içsel ve dışsal motivasyonunun aracılık etkisini belirlemek,
- Katılım motivasyonunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinde çevre bilinç düzeyinin düzenleyici etkisini belirlemek.

- Katılımcıların ciddi boş zaman düzeylerini ve çevre bilinci düzeylerini tespit etmek, oluşan kümeler arasındaki anlamlı farklılıkları belirlemek.

3.2 Araştırma Yaklaşımı ve Yöntemi

Bu araştırma, açıklayıcı araştırma yaklaşımına göre şekillendirilmiştir. Bu yaklaşım, olgulara ilişkin değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaya ve sosyal olguları bu ilişkiler üzerinden açıklamaya odaklanır. Başka bir ifadeyle, açıklayıcı araştırma yaklaşımı, sosyal olguları anlamak ve açıklamak amacıyla, olguya ilişkin kavramlar arasındaki bağımlı ve bağımsız değişken ilişkilerini incelemeye yönelik araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2015). Bu çalışma, açıklayıcı araştırma yaklaşımına uygun olarak katılımcıların yeşil etkinliklere yönelik ciddi boş zaman tutumlarının ve katılım motivasyonlarının davranışsal niyetleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. Aynı zamanda çevre bilinç düzeyinin, katılım motivasyonu ile davranışsal niyet ilişkisindeki olası düzenleyicisi etkisini de tespit etmektedir.

Araştırma yaklaşımının belirlenmesinin ardından, tez çalışmasında izlenecek olan araştırma yöntemi ortaya konmuştur. Bu doğrultuda, araştırmada niceliksel araştırma yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Sonuçlara ilişkin sınırlı da olsa genellemeler yapılmak istenmesi, niceliksel yöntemin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Ayrıca, belirli bir örneklemden veri toplanması, elde edilen bulguların sayısal olarak ifade edilmesi ve sonuçların nesnel biçimde sunulabilmesi gibi etkenler de bu yöntemin seçilmesinin gerekçeleri arasında yer almaktadır.

3.3 Araştırmanın Modeli Ve Hipotezleri

Katılım motivasyonu bağlamdan bağlama farklılık gösterse de Ryan ve Deci (2000) tarafından önerilen dışsal ve içsel motivasyon, araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Dışsal motivasyon, genellikle sosyal tanınmayı artırma ve tanınmak veya arkadaş sayısını artırma arzusundan oluşmaktadır. Öte yandan, içsel motivasyon, başkalarına yararlı olmayı hissetme arzusu ve diğer idealist motivasyonlardan oluşmaktadır.

Ciddi boş zaman ile motivasyon arasındaki ilişki, alanyazında araştırmacılar (Misener vd. 2010; Pi, Lin, Chen, Chiu ve Chen, 2014; Yazıcı, 2020) tarafından da incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda ciddi boş zaman tutumları yüksek olan katılımcıların katılım motivasyonlarının arttığı tespit edilmiştir. Pi vd. (2014), 2010 Taipei Uluslararası Flora Fuarı'na katılan kişilerin katılım motivasyonu ile ciddi boş zaman tutumları arasındaki

ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda ciddi boş zaman tutumları daha yüksek olan bireylerin, etkinliğe yönelik daha fazla katılım motivasyonu gösterme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Yazıcı (2020), 2019 yılında gerçekleştirilen 214 katılımcının yer aldığı Garmin Tuz Gölü Ultra Trail yardımseverlik koşusuna yönelik bir araştırmasında, yardımseverlik koşucularının ciddi boş zaman tutumları ile sportif yardımseverlik etkinliğine katılım motivasyonları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, koşucuların ciddi boş zaman tutumları ile katılım motivasyonları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu doğrultuda, daha yüksek düzeyde ciddi boş zaman tutumuna sahip bireylerin, yardımseverlik etkinliklerine katılım motivasyonlarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın ilk varsayımı, bireylerin bir etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumlarının yüksek olması durumunda bu etkinliğe katılma yönündeki motivasyonlarının daha yüksek olabileceği yönündedir. Bu yönde geliştirilen ilk hipotez ve alt hipotezleri, aşağıdaki gibidir;

H1. Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, katılım motivasyonları üzerinde pozitif etkisi vardır.

H1a. Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, içsel motivasyon üzerinde pozitif etkisi vardır.

H1b. Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, dışsal motivasyon üzerinde pozitif etkisi vardır.

Davranışsal niyet, tüketicinin katıldığı bir organizasyona, etkinliğe veya eyleme tekrar katılacağına veya katılmayacağına, bunu başkalarına tavsiye edeceğinin veya etmeyeceğinin göstergesi olarak tanımlanmaktadır (Liu vd., 2005). Ajzen (1987), davranışsal niyetin birçok yordayıcısı arasında motivasyonların etkisinin oldukça önemli olduğunu ifade etmektedir. Zira alanyazındaki pek çok çalışma (Filo vd., 2009; Hartley ve Harrison, 2009; Smith, Costello ve Muenchen, 2010; Won ve Park, 2010; Jin, vd., 2013; Huang vd., 2014; Backman ve Baniya ve Ghimire 2017; Chanuanthong ve Batra, 2017; Birinci, 2018; Lim ve Sia, 2018; Dean ve Shuartanto, 2019; Yazıcı, 2020; Davras, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Çavuşoğlu, 2021; Karacaoğlu, 2021) motivasyonun davranışsal niyeti etkilediğini göstermektedir. Hartley ve Harrison (2009), Avustralya'yı ziyaret eden 992 ekoturist üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında, turistlerin içsel motivasyonlarını incelemiş ve bu motivasyonel

dürtülerin bireylerin gelecekteki ekoturizm niyetleri üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda, turistlerin seyahat etme nedenlerinin “benlik saygısı”, “fiziksel ve zihinsel rahatlama”, “sosyal ihtiyaçlar”, “başarı ihtiyacı” ve “heyecan” olmak üzere beş ana motivasyon unsuru etrafında toplandığı belirlenmiştir. Özellikle “benlik saygısı”, “fiziksel ve zihinsel rahatlama” ve “başarı ihtiyacı” faktörlerinin, turistlerin bir destinasyonu başkalarına tavsiye etme niyetleriyle anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca “başarı ihtiyacı” ve “heyecan” unsurlarının, ekoturistlerin önümüzdeki beş yıl içinde doğa temelli etkinliklere katılma niyetlerini en fazla etkileyen motivasyonel unsurlar olduğu ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Filo ve arkadaşları (2009), başkaları için gönüllü olarak bir şeyler yapabilmenin ve bu etkinliklerin paylaşılmasının birçok katılımcı açısından önemli olduğunu, dolayısıyla bu durumun bireylerin katılım niyetlerini anlamlı ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Gönüllü etkinliklerin, bireylerin bir fark yaratma inancını geliştirmelerine ve bu inancı sürdürmelerine katkı sağladığı ifade edilmiştir. Won ve Park (2010) ise gençlerin sportif yardımseverlik etkinliklerine katılım nedenlerini inceledikleri çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin bu etkinliklere katılımında “yardımseverlik”, “özel etkinliklerden keyif alma”, “bir amacı destekleme” ve “sosyal etkileşim” gibi motivasyonların ön planda yer aldığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, bu motivasyon boyutlarının katılımcıların etkinliğe tekrar katılma niyetleri ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Yazıcı (2019) tarafından yapılan çalışmada, yardımseverlik koşucularının motivasyonlarının davranışsal niyetler ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Katılım motivasyonu daha yüksek olan kişilerin daha yüksek düzeyde davranışsal niyeti olduğu, diğer bir ifadeyle etkinliğe tekrar katılma kararının ve etkinliği başkalarına tavsiye etme olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir başka araştırma da Cicik ve Akdağ (2021) tarafından permakültür gönüllülerinin katılım motivasyonlarının tekrar ziyaret niyetlerine etkisi üzerine yapılmıştır. Sonuç olarak katılım motivasyonunun permakültür gönüllülerinin tekrar ziyaret niyetlerine olumlu etki ettiği belirlenmiştir. Tüm bu bulgulara göre araştırmanın varsayımı, bireylerin bir etkinliğe katılma yönündeki motivasyonlarının yüksek olması durumunda bu etkinliğe yönelik davranışsal niyetlerinin daha fazla olacağı yönündedir. Bu doğrultuda araştırmanın ikinci hipotezi ve alt hipotezleri, aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur;

H2. Katılım motivasyonunun, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.

H2a. İçsel motivasyonun, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.

H2b. Dışsal motivasyonun, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.

Etkinlikler, genellikle çeşitli ritüel nitelikler içeren, özel geçici olaylar olarak tasarlanmaktadır (Leach 1961). Etkinliklerin çoğu döngüseldir, düzenli olarak yapılır ve tekrar gelen ziyaretçiler önemli bir pazar bölümünü oluşturmaktadır (Prentice ve Anderson 2003). Bu kapsamda katılımcıların etkinlikle ilgili ciddiyeti, etkinlik deneyiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çünkü bu "ciddiyet", tekrarlanan katılımla ve belirli bir faaliyete karşı sürekli bir ilgiyle gösterilebilmektedir (Kim, 2004). Prentice ve Anderson (2003), festivallerin genellikle ciddi turistleri çektiğini ileri sürmüştür. Bu doğrultuda İskoçya'da gerçekleştirilen iki ayrı festivale ilişkin kapsamlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada etkinliği tekrar ziyaret eden kişiler, ciddi katılımcılar olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda ciddi katılımcıların, festival ziyaretçilerinin ayırt edici bir bölümünü oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Stebbins (1994), katılımcıların bir etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumları yüksek ise etkinliğe yönelik aidiyet ve katılım duygularının artacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda ciddi boş zaman, katılımcıların etkinliklerle güçlü bir şekilde özdeşleşmesini ve etkinlik hakkında gururla, heyecanla ve sık sık konuşma eğiliminde olmalarını sağlamaktadır (Stebbins, 1992, s. 7). Bu ifadelerden yola çıkarak araştırmanın varsayımı, bireylerin bir etkinliğe yönelik ciddi boş zaman tutumları ne kadar yüksek olursa bu etkinliğe yönelik davranışsal niyetlerinin daha fazla olacağı yönündedir. Bu doğrultuda araştırmanın üçüncü hipotezi ve alt hipotezleri, aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur;

H3: Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.

Önceki hipotezlerde tartışıldığı üzere, kişilerin hem ciddi boş zaman tutumları hem de katılım motivasyonları davranışsal niyetleri ile bir ilişki içerisindedir (Stebbins, 1992; Stebbins, 1994; Kim, 2004; Filo vd., 2009; Hartley ve Harrison, 2009; Smith, Costello ve Muenchen, 2010; Misener vd. 2010; Won ve Park, 2010; Jin, vd., 2013; Huang vd., 2014; Pi, Lin, Chen, Chiu ve Chen, 2014; Backman ve Baniya ve Ghimire 2017; Chanuanthong ve Batra, 2017; Birinci, 2018; Lim ve Sia, 2018; Dean ve Shuartanto, 2019; Yazıcı, 2020; Davras, 2020; Yazıcı, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Çavuşoğlu, 2021; Karacaoğlu, 2021). Bu bağlamda, kişilerin ciddi boş zaman tutumları arttıkça katılım motivasyonları da artmakta ve böylece davranışsal niyet gösterme eğilimleri de

yükselmektedir. Ancak bu ilişkide ciddi boş zaman tutumunun asıl etkisinin katılım motivasyonu üzerinde olduğu, davranışsal niyet üzerindeki etkinin katılım motivasyonu üzerinden gerçekleştiği varsayılmaktadır. Bu açıdan, ciddi boş zaman tutumu ile katılım motivasyonu arasındaki güçlü ilişki düşünüldüğünde, bireylerin ciddi boş zaman tutumlarındaki artışın davranışsal niyetleri üzerindeki etkisine katılım motivasyonunun ara değişken olarak etki edebileceği değerlendirilmektedir. Varsayılan bu ilişkiyi test etmek üzere ise aşağıdaki hipotez ve alt hipotezler geliştirilmiştir:

H4: Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet ilişkisinde, katılım motivasyonunun aracılık etkisi vardır.

H4a: Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet ilişkisinde, içsel motivasyonun aracılık etkisi vardır.

H4b: Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet ilişkisinde, dışsal motivasyonun aracılık etkisi vardır.

Çevre bilinci, bir kişinin çevre sorunlarıyla ilgili sahip olduğu endişenin derecesi olarak tanımlanmaktadır (Zheng, 2010). Çevre bilinci, tüketicilerin davranışsal niyetleri üzerinde etkilidir (Mohamad vd., 2012; Yıldız ve Kılıç, 2016; Acar, 2017; Demir ve Bekar, 2021; Oğuz ve Sever, 2023). Mohamad vd.nin (2012) araştırmasında destinasyonun doğal, tarihi ve kültürel çekiciliklerinin yeniden ziyaret etme niyeti üzerinde önemli bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, araştırmada çevre bilincinin de davranışsal niyet üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yıldız ve Kılıç (2016), araştırmalarında çevre bilincinin davranışsal niyet üzerinde etkisinin olduğu sonucunu elde etmiştir. Demir ve Bekar (2021) yavaş şehir katılımcılarının çevre bilincinin davranışsal niyet üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Çevre bilinç düzeyinin katılımcıların davranışsal niyetine etkilerine ilişkin mevcut bulguların yanı sıra katılımcıların motivasyonlarına etkileri de Huang vd. (2014) tarafından yapılan araştırmada belirtilmektedir. Huang vd. (2014), 458 otel misafiri üzerinde yapmış oldukları araştırmada misafirlerin çevre bilinç düzeylerinin, yeşil otelleri tercih etme motivasyonlarını etkilediğini tespit etmiştir. Filho vd. (2017) de yeşil tüketimin ardındaki motivasyonları inceledikleri araştırmada, çevre bilinç düzeyi yüksek olan kişilerin yeşil ürün kullanma motivasyonunun arttığını belirlemiştir. Oğuz ve Sever (2023) tarafından yapılan çalışmada da çevre bilincin yeşil mutfak tercih niyetine olan etkileri incelenmiş ve araştırma sonucunda çevre bilincinin yeşil mutfak tercihi üzerinde

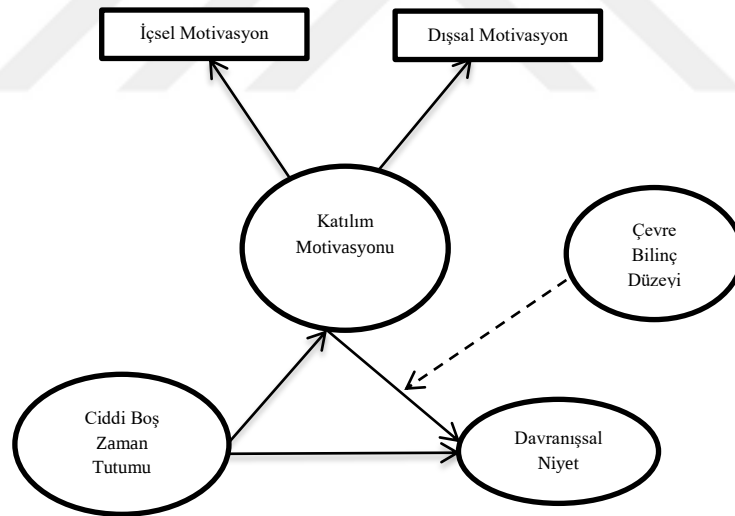
anlamlı ve pozitif yönlü etkileri olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgilerden hareketle, çevre bilinç düzeyinin katılımcıların davranışlarını farklılaştıracağı varsayılmaktadır. Buna göre aşağıdaki araştırma hipotezi oluşturulmuştur:

H5: Motivasyon ile davranışsal niyet ilişkisinde çevre bilinç düzeyinin düzenleyici etkisi vardır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda ve hipotezlere bağlı olarak oluşturulan araştırma modeli, Şekil 3.1’de gösterilmektedir. Modele göre, ciddi boş zaman tutumu ile katılım motivasyonunun davranışsal niyet üzerinde bir etkisi olduğu öngörülmektedir. Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinde katılım motivasyonunun aracılık etkisinin olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu ve bu ilişkide de çevre bilinç düzeyinin düzenleyici rolünün olduğu varsayılmaktadır.

Şekil 3.1.

Araştırma Modeli

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, nicel veri toplama yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Anket, araştırma örneklemini oluşturan birey, grup ya da kurumların, önceden yapılandırılmış ve belirli bir sıraya göre düzenlenmiş ifadelerle verdikleri yanıtlar aracılığıyla bilgi toplanmasını sağlayan bir veri toplama aracıdır.

(Ural & Kılıç, 2013, s.53). Özellikle geniş örneklem gruplarına ulaşmada zaman ve kaynak açısından verimlilik sunan anket uygulamaları, kısa sürede kapsamlı veri elde etme açısından oldukça etkilidir (Coşkun ve ark., 2017, s.85). Bu bağlamda, çalışmada geniş bir örneklem hacmine ulaşılması hedeflendiğinden, veri toplama sürecinde anket tekniği tercih edilmiştir.

Ciddi boş zaman tutumu, katılım motivasyonu, çevre bilinç düzeyi, davranışsal niyetler değişkenlerine ilişkin ölçekler ve katılımcıların demografik özelliklerine yönelik ifadelerin yanısıra katılımcıların etkinliğe daha önce katılıp katılmadığını belirlemek için de bir ifade eklenmiştir. Anket formunda yer alan değişkenlerden ciddi boş zaman tutumu değişkenine ait ifadeler için Akyıldız (2013) tarafından geliştirilen ölçekten yararlanılmıştır. Geliştirilen bu ölçek beşli Likert ölçeği (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) ile derecelendirilmiştir. Akyıldız (2013) tarafından ölçek analizleri Anadolu Üniversitesi'nde örgün eğitim gören 1428 öğrenciden elde edilen veriler ile yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan faktör analizi ile dokuz faktör elde edilmiştir. Bunlar; boş zaman kariyeri, yeterlilik hissi, psiko-sosyal fayda, terapatik fayda, sosyal dünya, bağlılık, kişilik, azim ve kişisel çabadır. Söz konusu faktörlere ait güvenilirlik katsayılarının 0.79 ile 0.88 arasında olduğu, ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısının 0.95 olduğu, toplam açıklanan varyansın ise %66.015 olduğu belirlenmiştir. Akyıldız (2013) çalışmada ciddi boş zaman katılımcılarını yüksek/düşük düzey olarak ayırabilmek için kümeleme analizine başvurmuştur.

Katılım motivasyonu değişkenine ait ifadeler de Guay, Vallerand ve Blanchard (2000) tarafından geliştirilen, Çetinkalp (2009) tarafından Türkçeye çevrilen ölçekten elde edilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma sürecinde, orijinal yapıya tamamen sadık kalınmış ve herhangi bir yeni ifade eklemesi yapılmamıştır. Çetinkalp (2009) tarafından çeviri süreci iki temel aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada, ölçek yabancı dilden Türkçeye çevrilmiş; ikinci aşamada ise Türkçeleştirilen ifadelerin anlaşılabilirliği, belirlenen bir öğrenci grubu üzerinde test edilmiştir. İfadelerin hedef kitle tarafından doğru ve açık bir şekilde anlaşıldığı tespit edildikten sonra, uygulama sürecine geçilmiştir. Ölçek, 7'li Likert tipi bir derecelendirme sistemine sahiptir (1 = Bütünüyle uygun değil – 7 = Bütünüyle uygun). Toplamda 16 maddeden oluşan bu ölçekte, dört alt

boyut yer almaktadır: İçsel Güdülenme (Intrinsic Motivation), zdeşimle Düzenleme (Identified Regulation), Dışsal Düzenleme (External Regulation) ve Güdülenmeme (Amotivation). etinkalp (2009) anket uygulamasını 470 sporcu üzerinden yapmıştır. Söz konusu boyutlara ait güvenilirlik katsayılarının 0.73 ile 0.79 arasında olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada da yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının katılım motivasyonları üzerindeki etkisine bakılması amaçlanmaktadır. Ciddi boş zaman katılımcılarının içsel motivasyon ile motive oldukları daha önceden yapılan araştırmalarda da tespit edilmiştir (Frederick ve Ryan, 1993; Frederick-Recascino ve Schuster-Smith, 2003; Heo vd., 2008; Lee, 2013; Ardahan, 2016; Qiu vd., 2020). Ancak yeşil etkinlik katılımcılarının srdrlebilirlik, çevresel sorumluluk ve sosyal takdir gibi dışsal faktörler ile de motive olabilecekleri dşnldğu için bu araştırmada dışsal düzenleme ifadelerinin de kullanılmasına karar verilmiştir. zdeşimle düzenleme, içsel ve dışsal motivasyona göre daha dolaylı bir motivasyon türü olduğundan, analizleri karmaşıklıktan arındırmak ve odak noktası dışındaki değişkenleri elimine etmek amacıyla bu motivasyon türünün çıkarılması uygun bulunmuştur. Güdülenmeme, bireyin herhangi bir davranışı gerçekleştirmek için motivasyon eksikliği yaşadığı durumu ifade etmektedir. Güdülenmeme boyutunun analize dahil edilmesinin, araştırmanın temel odak noktası olan motivasyonel faktörlerin etkisini glgeleyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, analizleri daha anlamlı ve bağlamla uyumlu hale getirmek için güdülenmeme boyutu da çıkarılmıştır.

Davranışsal niyet değişkenine ait ifadelerin belirlenmesinde alanyazındaki ilgili araştırmalardan (Llyod vd., 2011; Güven ve Sarışık, 2014; Aksoy ve eki, 2019) yararlanılmıştır. Davranışsal niyet leği, dört ifadeden oluşmaktadır.

evre bilinci düzeyini ölçmek amacıyla, Straughan ve Roberts (1999) tarafından geliştirilen ve geçerlilik-güvenilirlik alışması Sünnetçioğlu ve Yıldıırım (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan evre Bilinç Düzeyi leği kullanılmıştır. Ölçek, beşli Likert tipi derecelendirme sistemiyle yapılandırılmıştır (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 2 = Katılmıyorum, 3 = Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum, 4 = Katılıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum). Sünnetçioğlu ve Yıldıırım (2019) leğin analizlerini, Çanakkale Onsekiz Mart niversitesi'nde görev yapan 219 akademik personelden elde edilen verilerle gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda yürütülen açımlayıcı faktör analizi

sonucunda ölçek, “geri dönüşüm” ve “enerji tasarrufu” olmak üzere iki faktörden oluşmuştur. Söz konusu faktörlere ilişkin güvenilirlik katsayıları 0.77 ile 0.82 arasında değişirken, ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) 0.88 olarak hesaplanmıştır. Açıklanan toplam varyans oranı ise %64.390’dır.

Yukarıda bahsi geçen ölçekler, araştırmanın amacına uygun olduğu için tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme düzeyi olarak aralıklı düzeyde ölçüm yaptığı varsayılan 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların yanıtları, "Kesinlikle Katılmıyorum" (1) ile "Kesinlikle Katılıyorum" (5) arasında değişen beşli Likert ölçeği kullanılarak derecelendirilmiştir. Demografik bilgiler ise gruplandırılmış sorular aracılığıyla toplanmıştır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen demografik sorular; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve gelir düzeyine ilişkin ifadelerden oluşmaktadır.

3.5 Ön Uygulamaya İlişkin Analizler

Ciddi boş zaman ölçeğinin orijinal çalışmasında veriler öğrenci örneklemini üzerinden toplanmıştır. Katılım motivasyonu ölçeğinin Türkçeye uyarlanan versiyonunda veriler sporculardan elde edilmiş ve katılım motivasyonu ölçeğinde yalnızca araştırma amacına uygun olan iki boyuta odaklanılmış ve Likert derecelendirme ölçeği, anketin geneliyle uyumlu olacak şekilde beşli formata dönüştürülmüştür. Çevre bilinç düzeyi ölçeğinin Türkçeye çevrilen çalışmasında ise veriler akademik personel aracılığıyla toplanmıştır. Bu çalışmada ise yeşil etkinlik katılımcılarının profilinin net olarak bilinmemesi ve katılım motivasyonu ölçeğindeki iki boyutun çıkarılması nedeniyle, geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yeniden yapılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda uzman görüşlerine başvurulmuş ve bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir.

3.5.1 Uzman görüşünün alınması

Araştırmacıların Türkçeye çevirdiği, uyarladığı ya da doğrudan geliştirdiği ölçeklerin, otomatik olarak “sözel yeterliliğe” sahip olduğu varsayımı yanıltıcı olabilir. Bu nedenle, her uygulama öncesinde ilgili ölçeklerin dilsel açıdan dikkatle gözden geçirilmesi ve sözel yeterlilik bakımından değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Gerekli görüldüğünde, ifadelerde düzenlemeler yapılması veya maddelerin yeniden formüle edilmesi, ölçeğin temel yapısına müdahale anlamına gelmemekte, aksine geçerlilik sürecine katkı sağlamaktadır (Şencan, 2017). Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin de daha önce Türkçeye çevrilerek geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olduğundan ve

herhangi bir ifadenin çıkartılmak istenmemesinden dolayı yalnızca kapsam geçerliliğinin bir alt kategorisi olan sözel yeterliliğe bakılmıştır. Bu kapsamda, 09 Ağustos 2023 tarihinde, alanında uzman olan altı öğretim üyesinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan ifadelerin sözel yeterliliğini incelemeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen dönüşlere istinaden istenilen ve yapılan değişiklikler Ek 1’de detaylı olarak gösterilmiştir. Yapılan değişiklikler ile anket formu son haline getirilmiştir. Ciddi boş zaman tutumuna ilişkin 41 ifade, katılım motivasyonuna yönelik 8 ifade, davranışsal niyete yönelik 4 ifade ve çevre bilinç düzeyine ilişkin 16 ifade yer almaktadır (Ek-2).

3.5.2 Pilot çalışma, güvenilirlik ve açıklayıcı faktör analizi

Araştırma sürecinde verilerin sağlıklı toplanabilmesi ve yüzey geçerliliğinin sağlanabilmesi için uzman görüşünden sonra bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma gerçekleştirilmeden önce katılımcılar için gönüllü katılım formu hazırlanmış ve anket formu 11 Ağustos 2023 tarihinde Anadolu Üniversitesi Etik Kurulu’nun onayına gönderilmiştir. 29 Ağustos 2023 tarihinde kuruldan onay çıkmıştır. Pilot çalışma, 16 Eylül 2023 tarihinde gerçekleşen Dünya Temizlik Günü etkinliğine katılan kişiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu sayede ankette yer alan ifadelerin katılımcılar tarafından anlaşılabilirliği test edilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak, pilot araştırma sonucunda elde edilen veriler ile güvenilirlik ve yapı geçerlik analizlerinin yapılması uygun bulunmuştur. Dünya Temizlik Günü etkinliğinin Türkiye temsilcisi, Let’s Do It Derneği’dir. Araştırmacı, ilk olarak bu dernek ile 06 Eylül 2023 tarihinde e-posta yolu ile iletişime geçerek anket uygulaması için izin almış ve program hakkında detayları öğrenmiştir. Araştırmacı tarafından atılan e-postaya İç Anadolu Koordinatörü Selin Göçer tarafından dönüş yapılmıştır ve etkinlik sırasında anket yapılmasına ilişkin herhangi bir problem olmadığı belirtilmiş, etkinlik programı araştırmacıya iletilmiştir. Araştırmacı, etkinliğin süreçlerini daha iyi anlayabilmek için <https://letsdoitturkey.com/> internet sitesinden etkinliğe gönüllü olarak katılmak için form doldurmuştur. Doldurmuş olduğu bu form sayesinde 11 Eylül 2023 tarihinde dernek tarafından Ankara’daki gönüllüleri kapsayan bir whatsapp grubuna araştırmacı da dahil olmuştur. Whatsapp grubunda toplam 198 katılımcı olduğu görülmüştür. Araştırmacı, bu süreçte anketin bu gruba iletilebilmesi için anketi Google Form üzerinden çevrimiçi hale getirmiştir. İletilen programa göre Ankara’da toplam yedi temizlik noktası olduğu görülmüştür. Bunlar, Beypazarı, Çayyolu, Gölbaşı Mogan Gölü, Kartaltepe, Kurtuluş

Parkı, Kahramankazan ve Mamak Kent Ormanıdır. Etkinlik günü yeterli katılım olmadığı için Kahramankazan temizlik noktası iptal edilmiştir.

Ankara'daki etkinlik programına göre ilk olarak sabah 09.30'da Gençlik Parkı'nda toplanıp açılış konuşmaları yapılması planlanmıştır. Açılış konuşmalarında Ankara Estonya Büyükelçisi Vaino Reinart'ın yanı sıra Ankara Kent Konseyi başkan vekili Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin ve Toplum Gönüllüleri Vakfı üyesi Emre Akburacı da yer almıştır. Programa göre 11.00'da servis alanlarına geçilmesi planlanmaktaydı ancak bazı aksaklıklardan dolayı 11.30 ile 12.00 arasında servisler temizlik noktalarına hareket etmiştir. Bu kapsamda araştırmacı, pilot araştırması için anketleri sabah 09.00 ile 11.30 arasında Gençlik Parkı toplanma alanında bulunan her cinsiyetten ve yaş grubundan toplam 43 ziyaretçi ile yapmıştır. Katılımcılara anket uygulaması, araştırmacı tarafından yüz yüze yapılmıştır. Katılımcıların, anketi yaklaşık beş dakikada cevapladıkları tespit edilmiştir. Görüşmelerde katılımcılardan ifadeler arasında anlamadıkları kısımları belirtmeleri istenmiştir. Katılımcılardan bazıları anketin etkinlik sonrası yapılmasının daha uygun olabileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda esas araştırmada, anket uygulamasının etkinlik sırasında ve sonrasında yapılması planlanmıştır. Etkinlik bittikten sonra whatsapp grubuna çevrimiçi hale getirilmiş olan anketin gönderilmesi için araştırmacı yine Selin Göçer'den izin almış ve ardından gruba çevrimiçi anketi iletmıştır. 155 katılımcıdan yalnızca 12'si çevrimiçi anketi doldurarak araştırmaya katılmıştır. Pilot araştırma sonucunda sadece Dünya Temizlik Günü etkinliği katılımcılarının sayı bakımından esas araştırmada yeterli olmayacağı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, yeşil etkinlikler düzenleyen Let's Do It Derneği'nin bir yıl boyunca düzenlemiş olduğu tüm etkinliklere katılım gösteren kişilere anket uygulaması yapılması planlanmıştır. Ayrıca pilot araştırma kapsamında toplanan anketler de araştırma sonundaki veri analizine dâhil edilmek üzere saklanmıştır.

Pilot araştırma için kabul edilen örneklem büyüklüğünün evreni temsil eden en az 40-50 kadar katılımcıya uygulanmasının yeterli olduğu belirtilmektedir (Şencan, 2005, s. 744). Bu kapsamda elde edilen 55 verinin pilot araştırma için yeterli olduğu söylenebilir. Katılımcıların 42'si kadın, 13'ü erkektir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun yaşlarının 25 ve altı (48 kişi) aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeylerinin çoğunlukla önlisans/lisans (49 kişi) olduğu görülmektedir. Katılımcıların

medeni durumu incelendiğinde, 53'ünün bekâr, 2'sinin ise evli olduğu anlaşılmıştır. Pilot araştırmanın uygulandığı katılımcıların 40'nın 0-11.402 TL ve 11'inin ise 11.403-37.974 TL arası aylık gelirlerinin olduğu görülmüştür. Daha önce etkinliğe katılan kişi sayısı ise 4'tür.

Güvenilirlik analizi, veri toplama sürecinde kullanılan ölçme aracındaki ifadelerin birbiriyle ne derece tutarlı olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Ural & Kılıç, 2013, s.280). Bu amaca yönelik olarak çeşitli güvenilirlik analiz yöntemleri geliştirilmiş olmakla birlikte, bu çalışmada en yaygın kullanılan tekniklerden biri olan Cronbach Alpha katsayısı yöntemi tercih edilmiştir. Pilot uygulama sonucunda; Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği için Cronbach Alpha değeri .95, Katılım Motivasyonu Ölçeği için .74, Davranışsal Niyet Ölçeği için .85 ve Çevre Bilinci Düzeyi Ölçeği için ise .85 olarak hesaplanmıştır. Bu iç tutarlılık katsayıları, kullanılan veri toplama araçlarının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Veri toplama araçlarının güvenilirliğinin test edilmesinin ardından, yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla ölçeklere açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi, çok sayıda değişkeni ilişkili kümeler halinde bir araya getirerek, bu değişkenler arasındaki yapısal ilişkileri ortaya koymayı ve kavramsal olarak anlamlı alt boyutlar geliştirmeyi amaçlayan, yapı geçerliliğini belirlemede sıkça başvurulan bir istatistiksel yöntemdir (Çokluk ve ark., 2012, s.177). Bu yöntemin uygulanabilmesi için belirli ön koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, verilerin faktör analizine uygunluğu öncelikle değerlendirilmiştir. İlk olarak, örnekleme uygunluk göstergesi olan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının 0.50'nin altında olmaması gerektiği belirtilmektedir (Field, 2013, s.695). Yapılan analizlerde tüm ölçeklerde KMO değerlerinin bu eşik değerin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Bartlett Küresellik Testi sonuçları $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bulunmuş, bu da maddeler arasında AFA için yeterli düzeyde korelasyon olduğunu göstermiştir. Belirtilen koşullar sağlandıktan sonra, açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir. Faktör analizinde, çıkarım yöntemi olarak Maximum Likelihood yöntemi, dönüştürme yöntemi olarak ise Varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır. Maximum Likelihood yönteminin tercih edilmesinin, doğrulayıcı faktör analizi ile açımlayıcı faktör analizinden elde edilen sonuçlar arasında tutarlılığı artırabileceği belirtilmektedir

(Doğan, 2017, s.75). Faktör yüklerinin değerlendirilmesinde alt sınır olarak 0.30 değeri esas alınmıştır (Büyüköztürk, 2002, s.474).

Araştırma kapsamında ele alınan ve toplamda 41 maddeden oluşan Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği'ne faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi sonucu 0.612 olarak belirlenmiş, bu değer örneklemin analiz için yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Bartlett Küresellik Testi'nden elde edilen değerler ($\chi^2 = 2071,111$; sd = 861, p < .001), verilerin faktör analizine elverişli olduğunu ortaya koymuştur. Faktör analizi sonucunda açıklanan toplam varyans %68.847 olarak hesaplanmıştır. Sosyal bilimler alanında toplam açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli kabul edildiğinden (Çokluk vd., 2012, s.197), elde edilen bu oran oldukça yeterli düzeydedir. Yapılan analiz neticesinde, ölçeğin yapı geçerliliği sağlanmış ve ölçek yedi alt boyutta toplanan 41 ifadeden oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. Faktörlere ilişkin yük değerleri, özdeğerler, açıklanan varyans oranları ve güvenilirlik katsayılarına ilişkin detaylar Tablo 3.1'de sunulmuştur. En yüksek varyans oranına (%25,05) sahip alt boyutun "**azim**" boyutu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.1

Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörler	Faktör Yükleri							Özdeğerler
	1	2	3	4	5	6	7	
Azim								14.541
Yoğun olsam bile bu etkinliğe katılırım.	.886							
Yorgun olsam bile bu etkinliğe katılırım.	.759							
Bu etkinliğin zorluklarıyla ısrarla başa çıkarım.	.875							
Bu etkinlik ile ilgili engellerle (zaman, bütçe vb.)karşılaşısam bile üstesinden gelmek için mücadele ederim.	.886							
Somut ve Kalıcı Fayda								4.300
Seçtiğim etkinlikte kendimi eskiye kıyasla daha bilgili hissediyorum		.917						
Bu etkinlikte gelişme gösterdiğimi hissediyorum.		.887						
Bu etkinlik ile ilgili çeşitli başarılarla imza attığımı düşünüyorum.		.917						
Bu etkinlikte nasıl daha iyi olabilirim diye düşünüyorum.		.427						
Bu etkinlikte beni bir basamak daha iyiye taşıyacak her şeye açığım.		.927						
Bu etkinlik için kayda değer bir çaba harcıyorum.		.421						
Bu etkinlik ile ilgili gerekli olan materyalleri (kitap, CD vb.) alırım.		.917						

Tablo 3.1 (Devamı)*Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi*

Bu etkinlik ile ilgili kendimi geliştirmek için çok çalışırım.		.917						
Bu etkinlik ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmek için çeşitli kaynaklardan araştırmalar yaparım.		.835						
Bu etkinlik ile ilgili daha iyi olabilmek için zaman harcarım.		.887						
Boş Zaman Kariyeri								2.558
Bu etkinliğe dahil olduğumdan beri özgüvenim arttı.		.834						
Bu etkinliğe ilgi duyan diğer kişilerle arkadaşlıklar kuruyorum.		.512						
Bu etkinliğe dahil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.		.854						
Bu etkinlik sayesinde sosyal çevrem genişliyor.		.835						
Bu etkinlik ile bilinen biri olmak beni mutlu ediyor.		.737						
Bu etkinliğe ait bir grubun parçası olmak beni mutlu ediyor.		.847						
Bu etkinliğe katılmak bana mutluluk veriyor.		.868						
Bu etkinlikle kendimi yenilenmiş hissediyorum.		.576						
-*Bu etkinlik psikolojik olarak kendimi daha iyi hissetmemi sağlıyor.		.737						
Bu etkinlik sayesinde stresten uzaklaşıyorum.		.868						
Bu etkinlik esnasında kendimi farklı bir dünyadaymış gibi hissediyorum.		.574						
Alt kültür								2.519
Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle benzer fıkirlere sahibim.			.799					
Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle ortak düşüncelere sahibim.			.814					
Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle ortak değerlere sahibim.			.764					
Bu etkinliğin diğer katılımcıları ile benzer hayat görüşüne sahibim.			.799					
Kimlik								1.972
Seçtiğim bu etkinliğin yerini hiçbir boş zaman aktivitesi tutamaz.				.420				
Beni tanıyan herkes, bu etkinliğin beni ben yapan şeylerden biri olduğunu bilir.				.505				
Bu etkinliğe olan tutkum ile tanınırım.				.611				
Kişisel Çaba								1.846
Bu etkinlik neredeyse hayatımın merkezinde yer alıyor.					.850			
Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde yetenek gerektiriyor.					.857			
Bu etkinliğe katılmak, istekli olmayı gerektiriyor.					.840			
Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde beceri gerektiriyor.					.777			
Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde bilgi sahibi olmayı gerektiriyor.					.840			
Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde yeterlilik hissi gerektiriyor.					.850			
Kişilik								1.664

Tablo 3.1 (Devamı)*Ciddi Boş Zaman Tutumu Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi*

Bu etkinliğin kişiliğime uyduğunu düşünüyorum.							.707	
Bu etkinliğin karakter yapıma uyduğunu düşünüyorum.							.874	
Bu etkinliğin kişiliğimle örtüştüğünü düşünüyorum.							.825	
Kişiliğime uymasa bu etkinliğe katılmaya devam edemezdim.							.477	
Açıklanan Varyans (%)	25.055	6.536	4.938	5.125	8.245	6.526	5.248	68.847
Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı (α)	.88	.83	.79	.91	.88	.82	.80	.95

Katılım motivasyonu ölçeğine ilişkin faktör analizi sonucunda iki boyut ve sekiz ifadeden oluşan ölçek ortaya çıkartılarak ölçeğin yapı geçerliliği sağlanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem değeri 0.647 olarak hesaplanmıştır. Bartlett Küresellik Testi sonucunda elde edilen değerler ($\chi^2 = 220,859$; sd = 28), verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir ($p < .001$). Analiz sonucunda açıklanan toplam varyans %68.091 olarak hesaplanmıştır. Faktör yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans oranları ve güvenilirlik katsayısı gibi bulgulara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2*Katılım Motivasyonu Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi*

Faktörler	Faktör Yükleri		Özdeğerler
	1	2	
<i>İçsel Motivasyon</i>			2.974
Bu etkinliğin ilginç olduğunu düşündüğüm için.	.603		
Bu etkinliğin keyifli olduğunu düşündüğüm için.	.943		
Bu etkinlik eğlenceli olduğu için.	.855		
Bu etkinliği yaparken kendimi iyi hissettiğim için.	.740		
<i>Dışsal Düzenleme</i>			2.473
Bu etkinliği yapmam gerekli olduğu için.		.607	
Yapmak zorunda olduğum bir şey olduğu için.		.797	
Başka seçeneğim/seçme şansım olmadığı için.		.625	
Bu aktiviteyi yapmak zorunda olduğumu hissettiğim için.		.770	
Açıklanan Varyans (%)	37.177	30.914	68.091
Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı (α)	.84	.77	.74

Davranışsal niyet ölçeğine ilişkin gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda, dört ifadeden oluşan tek boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)

örneklem yeterlilik katsayısı 0.798 olarak bulunmuş, Bartlett Küresellik Testi sonuçları anlamlı çıkmıştır ($\chi^2 = 110,953$; $sd = 6$; $p < ,001$). Elde edilen yapı, toplam varyansın %71.303'ünü açıklamaktadır. Faktör yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans oranları ve güvenilirlik katsayısına ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 3.3'te sunulmaktadır.

Tablo 3.3

Davranışsal Niyet Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi

Faktörler	Faktör Yükleri	Özdeğer
	1	
<i>Davranışsal niyet</i>		2.852
Bu etkinlikteki deneyimimi yakınlarımla paylaşacağım.	.757	
Bu etkinlik hakkında olumlu yorumlar yapacağım.	.909	
Bu etkinliği başkalarına tavsiye edeceğim.	.901	
Gelecekte bu etkinliğe tekrar katılacağım.	.801	
Açıklanan Varyans (%)	71.303	
Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı (α)	.85	

Çevre bilinci düzeyi ölçeğine ilişkin gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda, üç boyut ve 16 ifadeden oluşan bir yapı elde edilmiş ve ölçeğin yapı geçerliliği sağlanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlilik katsayısı 0.745 olarak hesaplanmış, Bartlett Küresellik Testi sonuçları ise anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 359,615$; $sd = 120$; $p < ,001$). Elde edilen yapı, toplam varyansın %62,198'ini açıklamaktadır. Faktör yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans oranları ve güvenilirlik katsayılarına ilişkin detaylı bilgiler Tablo 3.4'te sunulmaktadır.

Tablo 3.4.

Çevre Bilinci Düzeyi Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi

Faktörler	Faktör Yükleri			Özdeğer
	1	2	3	
<i>Geri Dönüşüm</i>				6.513
Fazla ambalajlama yapılmış ürünleri almam.	.716			
Çevre kirliliğine daha az neden olan ürünleri satın alırım.	.598			
Mümkün olduğunca geri dönüştürülebilir malzemeden üretilen ürünleri satın alırım	.629			
Ev çöplerini ayırarak tekrar kullanılmalarına katkıda bulunurum.	.489			
Kağıt ürünlerini yeniden kullanılabilir kağıttan yapılmış olanlardan seçmeye çalışırım.	.535			
Yakın çevremi, çevreye zarar verecek ürünleri almamaları için ikna etmeye çalışırım.	.640			
<i>Minimum Çevre Zararı</i>				1.969

Tablo 3.4. (Devamı)*Çevre Bilinci Düzeyi Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi*

Kıt kaynaklardan yapılan ürünlerin kullanımını azaltmak için bilinçli bir çaba gösteririm.		.477		
Enerjiyi verimli kullanan ev aletlerini kullanmaya çalışırım.		.768		
Elektrikli araçları daha az elektrik tüketimi olan saatlerde kullanmaya çalışırım.		.632		
Sprey türü ürünleri satın almam.		.390		
Sadece yeniden kullanılabilir ürünler satın alırım.		.413		
Çevreye saygılı olmayan firmaların ürünlerini satın almam.		.426		
Genellikle en düşük fiyatlı ürünleri satın alırım.		.310		
Enerji Tasarrufu				1.470
Evdeki ampulleri, az enerji tüketen ampul tiplerden seçerim.			.453	
Elektrikli ürünleri boşuna çalışmaması için kapatırım.			.774	
Kullandığım elektrik miktarını azaltmak için çaba gösteririm.			.935	
Açıklanan Varyans (%)	22.417	17.575	11.586	51.578
Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı (α)	0.82	.74	.74	.85

3.6 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

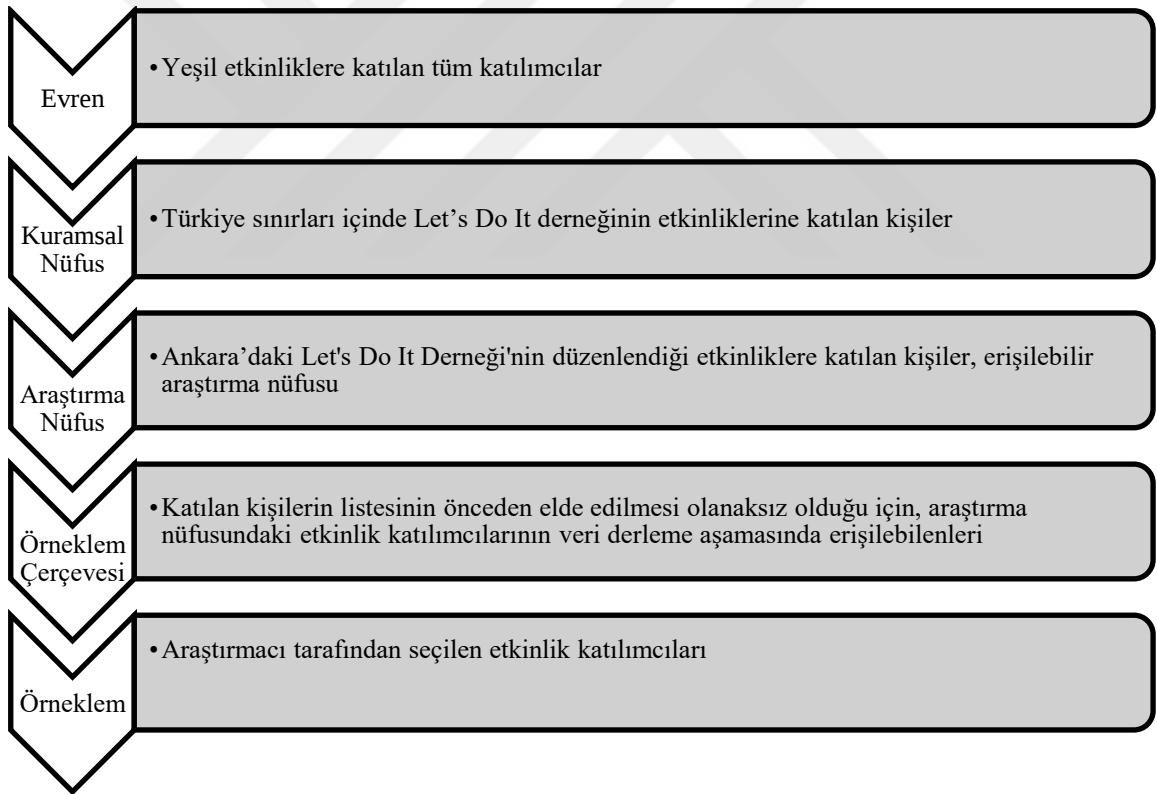
Araştırmanın evrenini yeşil etkinliklere katılan katılımcılar oluşturmaktadır. Let's Do It Derneği'nin dünyada 2008, Türkiye'de 2012 yılından beri düzenlemiş olduğu etkinliklerin özellikleri bakımından yeşil etkinliklere uygunluk göstermesinden ve 2021 yılında 81 ilde 23.000'den fazla gönüllünün bu etkinliklere katılmış olmasından dolayı bu derneğin etkinlikleri tercih edilmiştir. Derneğin mottosu, “Atıksız Bir Dünya”dır. Yeşil etkinliklerin hedefi de atıkları en aza indirmektir. Bu doğrultuda derneğin düzenlemiş olduğu bu yeşil etkinliklerin katılımcılarının evreni oluşturması, araştırmanın amacına oldukça uygundur.

Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için örnekleme sürecine başvurulmuştur. Örnekleme, Erdoğan (2003) tarafından uyarlanan aşamalı yol takip edilerek yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen araştırmanın evreni, yeşil etkinliklere katılan tüm bireyleri kapsamaktadır. Bu noktadan hareketle, çalışmanın zaman ve yer kavramları belirlenmiş olan kuramsal nüfusunu ise (Erdoğan, 2003, s.167) 2023 ve 2024 yılında, Türkiye sınırları içinde yeşil etkinler düzenleyen Let's Do It derneğin

etkinliklerine katılan kişiler oluşturmaktadır. Ancak, veri derlemede karşılaşılan zaman ve maliyet gibi sınırlılıklardan dolayı, kuramsal nüfusun da tamamına ulaşılması mümkün olmamaktadır. Bu kapsamda, yalnızca 2023 ve 2024 yılında Ankara'daki Let's Do It Derneği'nin düzenlemiş olduğu etkinliklere katılan kişiler, erişilebilir araştırma nüfusu olarak belirlenmiştir. Bu etkinliğe katılan kişilerin listesinin önceden elde edilmesi mümkün olmadığından, araştırma nüfusunu oluşturan etkinlik katılımcılarından veri toplama sürecinde ulaşılabilen bireyler örneklem çerçevesini oluşturmuştur. Araştırmanın son aşamasında ise, bu örneklem çerçevesinden hangi katılımcıların araştırma kapsamına alınacağı araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Örneklem belirleme sürecine ilişkin ayrıntılar Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 3.2

Örneklemin Belirlenmesi Süreci

Kaynak: Erdoğan, 2003, s.167.

Açıklamalardan yola çıkarak, tez çalışmasında verilerin toplanmasında yargısal (amaçlı) ve kolayda örnekleme tekniklerinin kullanıldığı söylenebilir. Yargısal örnekleme, araştırmanın amacına uygun kriterlerin belirlendiği ve bu kriterlere göre katılımcıların seçildiği örnekleme türüdür (Coşkun vd., 2017, s. 149). Kolayda örnekleme ise

katılımcıların araştırmacı ya da görüşmeyi yapan anketör tarafından seçilmesine dayanır (Ural ve Kılıç, 2013, s. 42). Araştırma örnekleminde kullanılan yargısal örnekleme tekniği kapsamında Ankara'daki yeşil etkinlik katılımcıları seçilmiştir. Bu katılımcıların çevreyle ilgili karşılaşılan sorunların çözümünde aktif olması, çevreye zarar vermeden kaynakların kullanılması gerektiğini kavraması ve bilinçli bir duyarlılık geliştirmesi gibi özelliklere sahip oldukları varsayılmıştır (Karataş, 2013, s. 132). Bu katılımcılardan ise kolayda örnekleme yoluyla araştırmaya katılım göstermeye istekli olan kişiler seçilerek veri toplanmıştır.

3.7 Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplam 420 katılımcıya ulaşılmıştır. Verilerin analize hazırlanması sürecinde, yanıtlanmayan soru sayısının fazla olduğu formlar analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca, tüm ifadeler aynı seçeneğin işaretlenmesi gibi yanıtların güvenilirliğinden şüphe duyulan durumlarda da ilgili formlar geçersiz sayılmıştır. Bu çerçevede, dokuz anket formu, katılımcıların bazı ifadeleri rastgele işaretlemiş olmaları nedeniyle analizlere dâhil edilmemiştir. Sonuç olarak, analizler 411 geçerli anket üzerinden yürütülmüştür.

Araştırma evreninin tam büyüklüğü bilinmemektedir. Bu nedenle, örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Krejcie ve Morgan (1970, s. 608) tarafından önerilen tablo dikkate alınmıştır. Söz konusu tabloda, evren büyüklüğü bilinmediği durumlarda veya 100 milyon üzerindeki büyük evrenler için, %5 örnekleme hatasıyla 384 kişilik örneklemin yeterli olduğu ifade edilmektedir (Ural ve Kılıç, 2013, s. 47; Coşkun vd., 2017, s. 144). Ayrıca, minimum örneklem büyüklüğünü belirlemek amacıyla G*Power 3.1.9.7 yazılımı kullanılmıştır. Bu hesaplamada uygun analiz türü seçilmiş ve ardından etki büyüklüğü (0,15), test gücü (0,80), açıklayıcı değişken sayısı ve anlamlılık düzeyi ($\alpha = 0,05$) girilmiştir. Yeşil etkinlik ve yapısal eşitlik modellemesi bir arada kullanılan çalışmalarda, alanyazında G*Power referans değerlerine ilişkin özel bir örnek bulunmadığından, Cohen'in (1988) önerdiği değerler esas alınmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda, modelin sağlıklı biçimde test edilebilmesi için en az 228 katılımcının yeterli olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, bu araştırmada ulaşılan 411 katılımcı sayısı, istatistiksel açıdan yeterli görülmektedir. Veri toplama süreci araştırmacı ve anketörler tarafından yürütülmüştür. Veri toplama aracında yer alan değişkenler hakkında anketörlere ayrıntılı açıklamalar yapılmış ve gerekli bilgilendirmeler sağlanmıştır.

Örnekleme alınan 411 katılımcının ciddi boş zaman ve çevre bilinci düzeylerinin yüksek/düşük olarak sınıflandırılması amacıyla kümeleme analizi (cluster analysis) yapılmıştır. Kümeleme analizi, veri veya nesnelerin birbirleri ile benzerliklerine göre kümelere ayırmak için kullanılan çok değişkenli istatistiksel analiz tekniğidir (Andreu vd., 2005). Kümeleme analizi, araştırmalarda ele alınan değişkenlerin kendi aralarındaki benzerliklerden yararlanılarak belirli gruplar altında sınıflandırılmasını sağlayan; bu grupların ortak özelliklerini ortaya koymaya ve bu sınıflara ilişkin genel tanımlar geliştirmeye imkân tanıyan bir analiz yöntemidir (Şen, 2024). Bu analiz, değişkenler arasındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendirmek için uzaklık matrisinden faydalanarak, kendi içinde homojen; birbirinden ise heterojen gruplar oluşturmayı amaçlamaktadır. Kümeleme analizinde birçok algoritma önerilmiş olup, literatürde bu algoritmalar temel olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır: hiyerarşik kümeleme teknikleri ve hiyerarşik olmayan kümeleme teknikleri (Ketchen ve Shook, 1996). Bu araştırmada, her iki kümeleme tekniğinden de yararlanılmıştır. Kümeleme analizi sonrasında, ölçeklerden elde edilen faktörlerin kümelere göre önem derecelerini değerlendirmek ve bu faktörlerin kümeleri ne ölçüde ayırt edebildiğini belirlemek amacıyla ayırma (diskriminant) analizi uygulanmıştır. Ayrıca, kümeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olup olmadığını incelemek için ki-kare analizi yapılmıştır. Ardından temel değişkenler arasında çoklu bağıntı olup olmadığına bakılması için korelasyon analizi yapılmıştır.

Son olarak, yapı geçerliğinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinden elde edilen kuramsal yapının ve geliştirilen ölçeklerin geçerliliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizinden (DFA) yararlanılmıştır. Bu analizle birlikte, modelde yer alan değişkenlerin ölçüm yapılarının doğrulanması ve teorik yapıya uygunluk düzeyinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, ciddi boş zaman, katılım motivasyonu ve davranışsal niyet değişkenleri arasındaki nedensel ilişkileri incelemek amacıyla Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) tekniği kullanılmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesi, değişkenler arasındaki karmaşık ilişki yapılarını test etmek için kullanılan çok yönlü bir istatistiksel analiz yöntemidir. Bu teknik, regresyon analizi, faktör analizi ve yol analizi gibi istatistiksel yöntemlerin bir bileşimi olarak işlev görmektedir ve aynı anda hem ölçüm modeli hem de yapısal modeli

test etme imkânı sunmaktadır (Gefen, 2000). YEM, gizli ve gözlenen değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri inceler ve bu ilişkileri modeller aracılığıyla test eder (Chin, 1998). YEM'in amacı, teorik modelin veriler tarafından desteklenip desteklenmediğini ve verilere uyup uymadığını belirlemektir. Tek bir modelde birden fazla değişken arasındaki karmaşık ilişkileri analiz ederken özellikle faydalıdır.

Yapısal eşitlik modeli (YEM) uygulamaları, normal dağılım varsayımına dayandığından, araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları incelenmiştir. Bu kapsamda, her bir değişkene ait dağılımın normal olup olmadığını değerlendirmek amacıyla temel istatistiksel değerlere başvurulmuştur. Literatürde, çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 3 aralığında olması, normal dağılım varsayımının karşılandığını göstermesi açısından yeterli kabul edilmektedir (Groeneveld & Meeden, 1984). Bu araştırmada kullanılan ilgili değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerini incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapısal eşitlik modeli (YEM) uygulama sürecinde, Anderson ve Gerbing (1988) tarafından önerilen iki aşamalı yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım doğrultusunda ilk olarak ölçüm modeli, ardından ise yapısal model test edilmiştir. Ölçüm modelinin test edilmesiyle, modele dahil edilen faktörlerin yapı güvenilirliği ve yakınsak geçerlilik düzeyleri değerlendirilmiştir. Ölçüm modelinin geçerliliği ve güvenilirliğinin doğrulanmasının ardından, yapısal model analiz edilerek değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler incelenmiştir.

Katılım motivasyonunun aracılık etkisini test etmek amacıyla, MacKinnon ve arkadaşları (2002) tarafından önerilen yöntem doğrultusunda, bağımsız değişken olan ciddi boş zamanın, bağımlı değişken olan davranışsal niyet üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri birlikte incelenmiştir. Ayrıca, çevre bilinç düzeyinin, katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici (moderatör) etkisini belirlemek amacıyla, Baron ve Kenny (1986) tarafından geliştirilen üç aşamalı hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen analizlerin özet sonuçları Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.5*Yapılan Analizler*

Yapılan Analiz	Yapılma Nedeni
Kümeleme Analizi	Ciddi boş zaman ve çevre bilinç düzeylerini yüksek/düşük olarak belirlemek
Ayrırma Analizi	Hangi faktörlerin kümeleri daha etkili bir şekilde ayırt edebildiğini belirlemek
Ki-kare Analizi	Kümeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olup olmadığını incelemek
Korelasyon Analizi	Temel değişkenler arasındaki çoklu bağıntı varsayımının sağlanıp sağlanmadığını belirlemek
Doğrulamalı Faktör Analizi	Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapıların geçerliliklerinin ve güvenilirliklerinin sağlanması
Yapısal Eşitlik Modeli Analizi	Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini incelemek
Aracılık Etkisi Analizi	Katılım motivasyonunun aracılık etkisini test etmek
Düzenleyici Etkisi Analizi	Çevre bilinç düzeyinin; katılım motivasyonu ve davranışsal niyet arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici (moderatör) etkisinin incelenebilmesi

4 BULGULAR

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen veriler sistematik biçimde analiz edilerek elde edilen bulgular ayrıntılı olarak yorumlanmıştır. İlk olarak, kümeleme ve ayırma analizlerine ilişkin sonuçlara yer verilmiş ve ilgili veriler sırasıyla sunulmuştur. Ardından, oluşturulan kümeler arasında demografik özellikler, etkinliğe katılım alışkanlıkları ve motivasyon düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Son olarak, ölçüm modeli ve yapısal model kapsamında gerçekleştirilen analizler ile aracılık ve düzenleyici etkilere yönelik bulgulara yer verilmiştir.

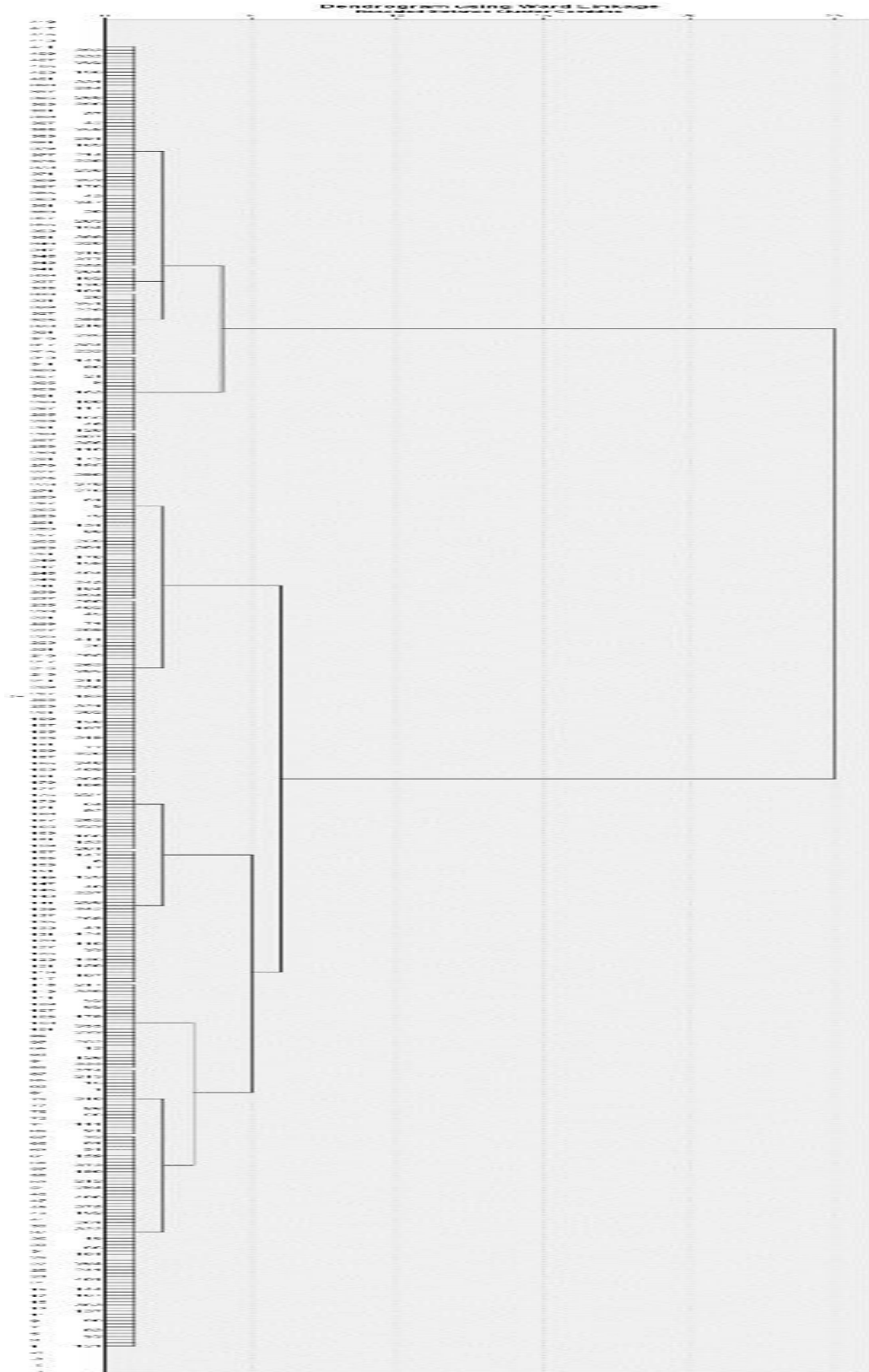
4.1 Ciddi Boş Zaman Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular

Tez çalışmasında katılımcıların ciddi boş zaman düzeylerinin yüksek ve düşük olarak sınıflandırılabilmesi için kümeleme analizi yapılmıştır. Veri kümesinde bulunan birimleri birbirine benzeme durumuna göre bir araya toplama tekniğine kümeleme analizi denilmektedir (Durucasu vd., 2006, s. 98). Kümeleme analizinde kullanılan veriler benzerlik durumuna göre sınıflandırılmaktadır. Kümeleme analizi, değişkenler arasındaki benzerlik ya da farklılıklardan hareketle, gözlem birimlerini istatistiksel ölçütler doğrultusunda homojen alt gruplar hâlinde sınıflandırmayı amaçlayan bir yöntemdir (Yılmaz ve Patır, 2011). Kümeleme analizinin iki çeşidi vardır. Bunlar; hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemleridir.

Hiyerarşik kümeleme yöntemlerinde kümeleme işlemi, kademeli bir yapı izler; her aşamada bir önceki seviyede oluşan alt kümeler birleştirilerek bir üst düzeydeki kümeleri meydana getirir (Akyıldız, 2013). Hiyerarşik olmayan kümeleme, küme sayısının analiz öncesinde belirlendiği ve gözlem birimlerinin değişken değerlerine göre önceden tanımlanmış k sayıda kümeye atandığı bir sınıflama yöntemidir. Bu yaklaşımda, kümeler kendi içinde homojen, birbirleri arasında ise heterojen bir yapı sergilemektedir (Alkaya ve Alkaş, 2021). Bir araştırmada her iki yöntemin ardışık bir şekilde kullanılmasının kümeleme çözümlerinin güvenilirliğini arttıracığı belirtilmektedir (Hair vd., 1998, s.492).

Bu çalışmada ilk olarak hiyerarşik kümeleme analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen 411 katılımcının belirlenen yedi faktör itibarıyla kümelene eğilimlerinin tespit edilmesi işleminde, öncelikle hiyerarşik ve yığılmacı (agglomerative) yöntemlerden

biri olan Ward yöntemine başvurulmuştur. Ward yöntemi bir kümenin merkezinde bulunan gözlemin, kümenin içinde bulunan gözlemden ortalama uzaklığını dikkate almaktadır. Bu yöntem, toplam küme içi varyansı minimize etmeyi hedeflemektedir. Ward yönteminde, genellikle karesel Öklit uzaklığı metriğinden faydalanılarak kümeler arası benzerlik hesaplanmaktadır (Sekreter, Akyüz & Çetin, 2004, s. 149). Analiz sürecinde ilk olarak bu uzaklık ölçütlerine dayalı olarak oluşturulan yığışım tablosu incelenmiş ve katsayı değerlerinde meydana gelen ani artışlar kümelenme yapısına dair ipuçları sunmuştur. Bununla birlikte, analiz adımlarının genel görünümünü sunması açısından ağaç grafiği (dendrogram) de dikkatle değerlendirilmiştir. Bu grafik, benzer birimlerin yakınlık düzeylerine göre gruplandırılmasını görsel olarak destekleyerek kümelerin algılanabilirliğini artırmaktadır (Durucasu, Aşan & Er, 2006, s. 99). Elde edilen yığışım tablosunda gözlemlenen katsayılar, iki kümelik bir yapının uygun olabileceğini göstermektedir. Aynı şekilde, Şekil 4.1’de sunulan ağaç grafiği de katılımcıların genel olarak iki temel gruba ayrıldığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda hem yığışım tablosu hem de dendrogram birlikte değerlendirilerek küme sayısının iki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.1

Hiyerarşik Kümeleme Analizi ile Elde Edilen Dendogram (Ağaç Grafiği)

Kümeleme çözümlerlerinin güvenilirliğini artırmak amacıyla, hiyerarşik kümeleme analizinin ardından hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden biri olan K-ortalamlar analizi uygulanmıştır. Bu teknikte, kümelerin sayısı önceden araştırmacı tarafından belirlenmektedir. Hiyerarşik analiz sonuçlarına göre ideal küme sayısının iki olarak belirlenmiş olması nedeniyle, K-ortalamlar analizinde de bu sayı esas alınarak uygulama gerçekleştirilmiştir. Böylece, önceden saptanan küme sayısının istatistiksel olarak ne derece uygun olduğu ek bir yöntemle test edilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen yedi faktöre ait küme ortalamaları, ANOVA bulguları ve her bir kümedeki gözlem sayıları Tablo 4.1’de sunulmuştur. Kümeler arasında faktör düzeylerinde anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA analizinde, tüm faktörlerin kümelere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ($p < .01$) tespit edilmiştir. Bu durum, kümeleme analizinin gruplar arasındaki farkı en üst düzeye çıkaracak biçimde başarılı bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, elde edilen küme yapısı rastlantısal olmayıp, anlamlı bir farklılığa dayanmaktadır (Nakip, 2006, s. 462). Yapılan analiz sonucunda, ilk kümede 251, ikinci kümede ise 160 katılımcının yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca, birinci kümedeki bireylerin tüm faktörlere daha yüksek düzeyde önem verdikleri, yani ortalamalarının ikinci kümeye göre sistematik biçimde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.1

Kümeleme Analizi Sonuçları

Faktörler	Kümeler		F Değerleri	p
	1	2		
Azim	4.12	2.46	417.872	<..001
Somut ve Kalıcı Fayda	4.46	3.17	289.781	<..001
Boş Zaman Kariyeri	4.52	3.74	149.841	<..001
Alt Kültürler	4.42	3.54	148.893	<..001
Kimlik	3.80	2.08	327.985	<..001
Kişisel Çaba	3.77	2.43	223.033	<..001
Kişilik	4.52	3.56	151.778	<..001
n	251	160		

Hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme analizleri sonuçlarının karşılaştırılması neticesinde, her iki kümeleme analizi yöntemiyle de birbirine benzer sonuçların elde edildiği görülmüştür. Ciddi boş zaman katılımcılarının tüm faktörlerde yüksek ortalama puanlara sahip olmaları, alanyazındaki bulgularla örtüşmektedir. Çünkü ciddi boş zaman katılımı; anlamlı çaba sarf etme, kararlılık gösterme, kariyer yönelimi, etkinliği kişisel kimliğin bir parçası hâline getirme, sosyal etkileşim ortamı oluşturma ve bu süreçten çeşitli kazanımlar elde etme gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Bu bağlamda analiz bulguları, teorik beklentileri desteklemektedir. Sonuç olarak, 411 katılımcının genel eğilimleri doğrultusunda iki temel grup oluştuğu belirlenmiş ve elde edilen kümeler niteliklerine uygun şekilde isimlendirme yapılmasına geçilmiştir.

Katılımcıların faktörlere verdikleri önemin daha ayrıntılı biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla Tablo 4.2 hazırlanmıştır. Tabloya göre, örneklemin %61'ini oluşturan birinci kümedeki bireylerin, boş zaman faaliyetlerine katılımda kimlik geliştirme ve kişisel çaba faktörlerinde orta düzeyde, diğer tüm faktörlerde ise yüksek düzeyde etkilendikleri görülmektedir. Öte yandan, katılımcıların %39'unu kapsayan ikinci küme, tüm faktörlerde orta düzeyde puanlara sahip olup birinci kümeye kıyasla daha düşük düzeyde etki göstermektedir. Bununla birlikte, bu grubun ortalamalarının orta düzeyde olması, katılımcıların faktörlere tamamen kayıtsız olmadığını da ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda, kümeler içerdiği özelliklere göre adlandırılmış ve birinci küme “yüksek düzey ciddi boş zaman katılımcıları”, ikinci küme ise “düşük düzey ciddi boş zaman katılımcıları” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4.2

Kümelerin Faktörlere Göre Özellikleri

FAKTÖRLER	KÜMELER			
	Birinci Küme (n=251)		İkinci Küme (n=160)	
	Yüksek Zaman Katılımcıları	Düşük Zaman Katılımcıları	Ciddi Boş Zaman Katılımcıları	Ciddi Boş Zaman Katılımcıları
Azım	YÜKSEK		ORTA	
Somut ve Kalıcı Fayda	YÜKSEK		ORTA	
Boş Zaman Kariyeri	YÜKSEK		ORTA	
Alt Kültürler	YÜKSEK		ORTA	
Kimlik	ORTA		DÜŞÜK	
Kişisel Çaba	ORTA		ORTA	
Kişilik	YÜKSEK		ORTA	

4.2 Ciddi Boş Zaman Ayırma Analizine İlişkin Bulgular

Bu araştırmada, örneklem grubunu oluşturan 411 katılımcı, ciddi boş zaman ölçeğinden elde edilen faktör yapıları doğrultusunda yüksek düzeyde ciddi ve düşük düzeyde ciddi olmak üzere iki ayrı kümeye ayrılmıştır. Ardından, hangi faktörlerin bu kümeleri daha etkili bir şekilde ayırt edebildiğini belirlemek amacıyla diskriminant analizi uygulanmıştır (Nakip, 2006, s. 478). Bu analiz yöntemi, kümeler arasındaki ayrışmanın derecesini ve her bir grubun kendi içindeki homojenlik düzeyini değerlendirmek için tercih edilmektedir (Özel, 2010, s. 161). Analize geçmeden önce, yöntemin uygulanabilirliği açısından gerekli olan bazı ön koşullar incelenmiştir. Bu koşullar arasında değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının bulunmaması, değişkenlerin normal dağılım göstermesi ve kovaryans matrislerinin homojen olması yer almaktadır (Hair ve diğerleri, 1998, s. 259).

Öncelikle, değişkenlerin normal dağılıma uygunluk gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla çarpıklık ve basıklık istatistikleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular, bu değerlerin -3 ile +3 aralığında değiştiğini ve dolayısıyla dağılımın normal kabul edilebileceğini ortaya koymuştur (Groeneveld & Meeden, 1984). Diğer yandan, çoklu bağıntı varsayımının geçerliliğini test etmek için faktörler arasındaki korelasyon katsayıları analiz edilmiştir. Korelasyon değerlerinin hiçbirinin 0,90'ın üzerine çıkmaması (Field, 2013), bu varsayımın sağlandığını göstermektedir.

Diskriminant analizinin uygulanabilmesi için gerekli bir diğer koşul, gruplara ait kovaryans matrislerinin homojenliğidir. Bu koşulun sağlanıp sağlanmadığını belirlemek amacıyla Box's M testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4.3'te yer alan sonuçlara göre, %5 anlamlılık düzeyinde kovaryans matrisleri arasında eşitlik bulunmadığı anlaşılmıştır. Kovaryans matrislerinin eşit olmaması durumunda diskriminant analiz yine de uygulanabilmektedir. Bu bağlamda, matrislerin eşit olduğu durumlarda doğrusal diskriminant analizi tercih edilirken, eşitliğin sağlanmadığı durumlarda karesel diskriminant analizinin kullanılması önerilmektedir (Akyıldız, 2013, s. 105). Bu çalışmada elde edilen Box's M testi sonuçları incelendiğinde, testin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüş ($F(21, 424283.077) = 8.559, p < .05$) ve kovaryans matrislerinin homojen olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, ayırma fonksiyonunun belirlenmesinde karesel diskriminant analizi yöntemi uygulanmıştır.

Tablo 4.3*Kovaryans Matrislerinin Homojenliğine İlişkin Test Sonuçları*

Box' M	182.792
F Değeri	8.559
Standart Sapma 1	21
Standart Sapma 2	424283.077
p değeri	<..001

Ayırma analizine ilişkin ön koşulların sağlandığının belirlenmesinin ardından, 411 katılımcının ait oldukları kümelerle sınıflandırılması amacıyla analiz sürecinin uygulama aşamasına geçilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen karesel diskriminant analizinde, bağımlı değişken olarak kümeleme analizi sonucunda elde edilen iki grup; bağımsız değişkenler olarak ise açıklayıcı faktör analizinden elde edilen yedi faktör kullanılmıştır. Diskriminant fonksiyonunun ayırt edici gücünü değerlendirmek için kanonik korelasyon katsayısı, özdeğer (eigenvalue) ve Wilks' Lambda istatistikleri dikkate alınmaktadır (Çokluk vd., 2010, s. 122). Bu çalışmada bağımlı değişkenin iki kategoriye sahip olması nedeniyle analiz sonucunda yalnızca bir adet diskriminant fonksiyonu hesaplanmıştır (Akyıldız, 2013).

Kanonik korelasyon, diskriminant fonksiyon ile bağımlı değişkenlerin oluşturduğu kümeler arasındaki ilişki düzeyini ifade eder. Bu korelasyon katsayısının sıfır olması, gruplarla diskriminant fonksiyon arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını gösterirken; yüksek bir kanonik korelasyon değeri, güçlü bir ilişkiyi işaret etmektedir (Çokluk vd., 2010, s. 123). Araştırmada yalnızca bir diskriminant fonksiyonu bulunduğundan, buna karşılık gelen tek bir Wilks' Lambda değeri söz konusudur. Wilks' Lambda, ayırma fonksiyonunun grupları istatistiksel olarak ayırt etme gücünü değerlendirmek amacıyla kullanılır (Hair vd., 1998, s. 272). Elde edilen bu değer anlamlı çıkması durumunda, analiz sürecine devam edilebilir; aksi halde modelin tahmin gücü güvenilir kabul edilmez ve yorumlanması uygun olmaz (Akyıldız, 2013). Bu çalışmada yapılan analizler sonucunda, diskriminant fonksiyonun 0.05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$; $p = 0,000$). Bu bulgu, ayırma fonksiyonunun gözlemleri doğru şekilde sınıflandırmada kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.4*Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Önem Dereceleri*

Fonksiyon	Öz-değer	Toplam Varyans (%)	Kanonik Korelasyon	Ki-Kare	Wilks' Lambda	p
1	2.413	100	.84	498.388	.29	<..001

Analiz bulgularına göre (Tablo 4.4), iki düzeyli bağımlı değişkenin varlığı nedeniyle tek bir diskriminant fonksiyon oluşturulmuştur. Bu fonksiyonun özdeğeri 2.413 olarak hesaplanmış ve toplam varyansın tamamını (%100) açıkladığı görülmüştür; bu durum, modelin güçlü bir ayırt edici kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Fonksiyon ile kümeler arasındaki ilişkiyi gösteren kanonik korelasyon katsayısı ise 0.84'tür. Bu değer in karesi alındığında, modelin varyansın yaklaşık %70'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu oran, diskriminant fonksiyonun bağımlı değişken üzerindeki açıklayıcı gücünün yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Analiz kapsamında Wilks' Lambda değeri 0.29 olarak belirlenmiş ve buna karşılık gelen ki-kare değeri 498.388 olarak hesaplanmıştır. Wilks' Lambda değerinin düşük olması, kümeler arasındaki farkın yüksek olduğuna işaret eder. Bu sonuçlar doğrultusunda, geliştirilen diskriminant modelin 0.00 anlamlılık düzeyinde geçerli olduğu ve model üzerine istatistiksel yorumlar ile öngörülerde bulunulabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.5*Bağımsız Değişkenlerin Öneminin Değerlendirilmesi*

Faktörler	Fonksiyon 1	
	Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları	Ayrırma Yükleri
Azım	0.482	0.651
Somut ve kalıcı fayda	0.310	0.542
Boş zaman kariyeri	0.197	0.390
Kimlik	0.407	0.576
Kişisel çaba	0.255	0.475
Kişilik	0.219	0.392
Altkültür	0.155	0.306

Diskriminant fonksiyonunun istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğu belirlendikten sonra, bağımlı değişkeni oluşturan kümeler ile bağımsız değişkenleri temsil eden faktörler arasındaki ilişkinin daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmesi amacıyla, kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları ve yapı matrisi analiz edilmiştir. Bu kapsamda, her bir bağımsız değişkenin ayırma fonksiyonuna katkısını ortaya koyan

ayırma yükleri incelenmiştir. Tablo 4.5, faktörlerin göreceli önem düzeylerini ve hangi değişkenlerin kümeler arasında daha güçlü bir ayrım sağladığını göstermektedir. İlgili tabloda yer alan standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayılarına göre, "azim" değişkeni en yüksek değere sahip olup, kümeler arasında en güçlü ayırt edici özelliğe sahiptir. Öte yandan, "altkültür" değişkeni en düşük katsayıya sahip olduğundan, iki grup arasında en zayıf ayrımı sağlayan değişken olarak değerlendirilmiştir. Bu katsayılar, regresyon analizindeki beta katsayılarıyla benzer nitelik taşımaktadır (Çokluk vd., 2010, s. 123). Analiz sonuçları, azim, kimlik, somut ve kalıcı fayda faktörlerinin diskriminant fonksiyona diğer faktörlerden daha fazla katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Yapı matrisi değerlendirildiğinde, diskriminant fonksiyon ile en yüksek korelasyon gösteren faktörün yine azim olduğu belirlenmiştir. Genel olarak ayırma yükü %30'un üzerinde olan değişkenler anlamlı kabul edilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada yer alan tüm faktörlerin ayırma yüklerinin 0,30'un üzerinde olduğu ve her birinin anlamlı ayırma gücüne sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, diskriminant fonksiyon ile en yüksek ilişkiyi sırasıyla azim, kimlik, somut ve kalıcı fayda ile kişisel çaba değişkenleri kurarken; kişilik, boş zaman kariyeri ve altkültür değişkenleri ise göreceli olarak daha düşük düzeyde ilişki göstermektedir.

Tablo 4.6

Ayırma Analizi Sınıflandırma Sonuçları

Kümeler	Tahmini Küme Üyeliği	
	1	2
1.Küme	251	0
2.Küme	160	0

Ayırma analizinin son aşamasında, katılımcıların ait oldukları kümelerle doğru şekilde sınıflandırılıp sınıflandırılmadığı değerlendirilmiştir. Yapılan sınıflandırma doğruluk analizine göre, her iki kümeye atanan katılımcıların %100'ünün doğru sınıflandırıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, sınıflandırmanın son derece yüksek olduğunu ve ayırma fonksiyonunun oldukça güçlü bir şekilde işlediğini göstermektedir.

4.3 Demografik Özellikler, Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Çevre Bilinç Düzeyi ve Katılım Motivasyonuna Göre Kümeler Arasındaki Farklılıklar

Ciddi boş zaman faktörlerinin ve boş zaman katılımcılarının kümelenme eğilimlerinin saptanmasından sonra, bu kümelerin profillerinin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Bu doğrultuda, katılımcı profillerini daha iyi anlayabilmek amacıyla demografik özellikler,

etkinliklere katılım sıklığı, çevresel duyarlılık düzeyi ve katılım motivasyonları temel alınarak kümeler arası farklılıklar incelenmiştir. Bu analizlerde, değişkenlerin kümelerle ilişkisini değerlendirmek üzere çapraz tablolar (cross tabulations) kullanılmıştır. Kümeler arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek için ise ki-kare testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 4.7’de toplu biçimde sunulmuştur.

Tablo 4.7

Kümelere İlişkin Özellikler

Demografik Özellikler ve Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Çevre Bilinç Düzeyi ve Katılım Motivasyonu		Düşük Düzey Ciddiler (n=160)	Yüksek Düzey Ciddiler (n=251)	p
Yaş	25 ve altı	64 (%40)	109 (%43)	0.607
	26-60	87 (%54)	127 (%51)	
	61 ve üstü	9 (%6)	15 (%6)	
Cinsiyet	Kadın	77 (%48)	146 (%58)	0.029**
	Erkek	83 (%52)	105 (%42)	
Gelir	0-11.402 TL	58 (%36)	95 (%38)	0.273
	11.403-37.974 TL	62 (%39)	110 (%44)	
	37.975 ve üstü	40 (%25)	46 (%18)	
Eğitim Durumu	İlköğretim	0 (%)	4 (%)	0.406
	Lise	13 (%8)	21 (%8)	
	Önlisans/Lisans	129 (%81)	178 (%71)	
	Lisansüstü	18 (%11)	48 (%19)	
Medeni Durum	Evli	78 (%49)	75 (%30)	<..001*
	Bekar	82 (%51)	176 (%70)	
Etkinliğe daha önce katıldınız mı?	Evet	14 (%9)	77 (%31)	<..001*
	Hayır	146 (%91)	174 (%69)	
Çevre Bilinç Düzeyi	Yüksek	49 (%31)	156 (%62)	<..001*
	Düşük	111 (%69)	95 (%38)	
Katılım motivasyonu	İçsel motivasyon	105 (%66)	126 (%50)	<..001*
	Dışsal motivasyon	55 (%34)	125 (%50)	
*p < 0.001; **p<0.05				

Tablodan da anlaşılabileceği gibi katılımcılar arasında cinsiyet, medeni durum, etkinliğe daha önce katılım durumları, çevre bilinç düzeyleri ve katılım motivasyonları açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Ancak yaş, gelir düzeyleri ve eğitim durumları açısından anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. İlk olarak kümeler, yaş grubu açısından incelendiğinde, tüm kümelerde en fazla yer alan yaş grubunun 26-60 yaş arası olduğu görülmüştür. Kümeler arası cinsiyet karşılaştırması yapıldığında ise yüksek düzey ciddi katılımcılarda kadınların, düşük düzey ciddi katılımcılarda ise erkeklerin çoğunlukta olduğu göze çarpmıştır. Kümelere ait aylık ortalama geliri incelendiğinde, her iki kümenin de ağırlıklı olarak 11.403-37.974 TL arası gelire sahip oldukları görülmektedir. Eğitim durumu açısından bir inceleme yapıldığında, tüm kümelerde en

büyük dilimi, önlisans/lisans mezunu olan katılımcıların oluşturduğu görülmüştür. Medeni durum açısından bakıldığında da bekar katılımcıların her iki kümede de ağırlıklı olduğu görülmektedir.

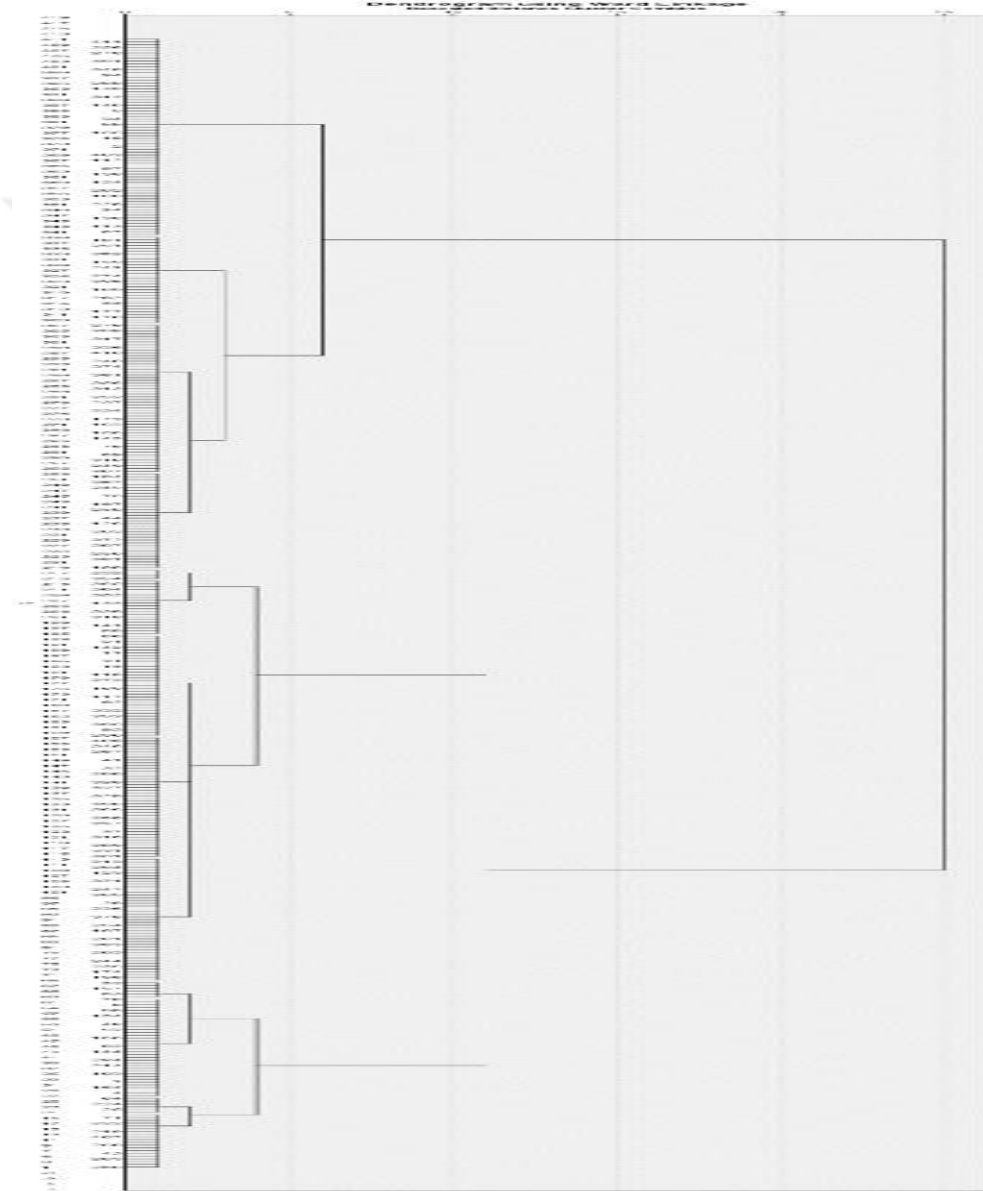
Etkinliğe daha önce katılım durumuna bakıldığında, tüm kümelerde ilk defa katılımın fazla olduğu görülmektedir. Kümeler, çevre bilinç düzeyi yüksek ve düşük olma durumu açısından incelendiğinde; çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcıların yüksek düzey ciddi katılımcılar olduğu, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcıların da düşük düzey ciddi katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Katılım motivasyonuna bakıldığında yüksek düzey ciddi katılımcıların yarısının içsel, yarısının da dışsal motivasyona sahip olduğu görülmektedir. Düşük düzey ciddi katılımcıların ise çoğunluğunun içsel motivasyona sahip olduğu dikkat çekmektedir.

4.4 Çevre Bilinç Düzeyi Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular

Tez çalışmasında katılımcıların çevre bilinç düzeylerinin yüksek ve düşük olarak sınıflandırılabilmesi için kümeleme analizi yapılmıştır. İlk olarak hiyerarşik kümeleme analizi yapılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan 411 katılımcının, belirlenen üç temel faktör doğrultusunda hangi kümelere ayrıldığını belirlemek amacıyla, öncelikle hiyerarşik kümeleme tekniklerinden biri olan Ward yöntemi kullanılmıştır. Bu analizde karesel Öklid uzaklıkları temel alınarak oluşturulan yığışım (agglomeration) tablosu incelenmiş ve katsayılarda gözlenen ani artışlar, küme oluşumuna ilişkin önemli ipuçları sağlamıştır. Yığışım katsayılarının analizine ek olarak, elde edilen sonuçların görsel olarak yorumlanabilmesi adına dendrogram (ağaç diyagramı) değerlendirilmiştir. Hem yığışım tablosu hem de dendrogram incelendiğinde, katılımcıların iki ana grupta toplandığı görülmüş ve bu doğrultuda en uygun küme sayısının iki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 4.2).

Şekil 4.2

Hiyerarşik Kümeleme Analizi ile Elde Edilen Dendogram (Ağaç Grafiği)

Kümeleme çözümlerinin güvenilirliği açısından, hiyerarşik kümeleme analizinden sonra hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden K-ortalamlar kümelemesi uygulanmıştır. Hiyerarşik kümeleme yönteminde ortaya çıkan küme sayısı iki

olduğundan, K-ortalama kümelemesi uygulanırken küme sayısı iki olarak belirlenmiş ve analiz gerçekleştirilmiştir. Böylece küme sayısının doğru belirlenip belirlenmediği kontrol edilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen üç faktöre ilişkin küme ortalamaları, ANOVA bulguları ve her kümeye düşen katılımcı sayıları Tablo 4.8’de sunulmuştur. Faktörler bazında kümeler arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi (ANOVA) sonuçları incelendiğinde, tüm faktörlerin kümelerle göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p < 0,01$). Bu bulgu, araştırma sürecinde öngörülen ayrışmayı desteklemektedir. Analiz sonucunda oluşturulan kümelerin birincisinde 205, ikincisinde ise 206 katılımcı yer almaktadır ve kümeler arasındaki fark 0,01 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kümeleme analizine göre, birinci kümedeki katılımcıların her üç faktöre de ikinci kümedekilere kıyasla daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Başka bir ifadeyle, birinci kümede yer alan katılımcıların faktör ortalamaları, ikinci kümedekilere göre sistematik biçimde daha yüksek düzeydedir.

Tablo 4.8

Kümeleme Analizi Sonuçları

Faktörler	Kümeler		F Değerleri	p
	1	2		
Geri Dönüşüm	4.42	3.32	239.347	<..001
Minimum Çevre Zararı	4.35	2.83	409.840	<..001
Enerji Tasarrufu	4.70	4.34	36.639	<..001
n	205	206		

Katılımcıların yer aldığı kümelerin belirlenen faktörlere verdikleri önemin daha net bir şekilde yorumlanabilmesi amacıyla Tablo 4.9 hazırlanmıştır. Tabloya göre, araştırma kapsamındaki bireylerin yaklaşık %50’sini oluşturan birinci küme, geri dönüşüm, çevresel zararın en aza indirilmesi ve enerji tasarrufu faktörlerinde yüksek düzeyde duyarlılık göstermektedir. Diğer yandan, yine %50 oranındaki ikinci kümede yer alan katılımcılar, geri dönüşüm faktöründe orta düzeyde, çevresel zararı azaltma faktöründe düşük düzeyde ve enerji tasarrufu faktöründe ise yüksek düzeyde puan almıştır. Bu bulgular, ikinci kümede yer alan bireylerin çevre bilinç düzeylerinin, birinci kümeye

kıyasla genel olarak daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tespitten hareketle, birinci küme “yüksek” olarak, ikinci küme ise “düşük” olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 4.9

Kümelerin Faktörlere Göre Özellikleri

FAKTÖRLER	KÜMELER	
	Birinci Küme (n=205)	İkinci Küme (n=206)
	Çevre Bilinç Düzeyi Yüksek	Çevre Bilinç Düzeyi Düşük
Geri Dönüşüm	YÜKSEK	ORTA
Minimum Çevre Zararı	YÜKSEK	ORTA
Enerji Tasarrufu	YÜKSEK	YÜKSEK

4.5 Çevre Bilinç Düzeyi Ayırma Analizine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında örnekleme dâhil edilen 411 katılımcı, çevre bilinç düzeyine ilişkin ölçekten elde edilen faktör yapıları doğrultusunda “yüksek” ve “düşük” olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplar arasında hangi faktörlerin ayırt edici güce sahip olduğunu belirlemek amacıyla ayırma (diskriminant) analizi gerçekleştirilmiştir. Ancak analize geçilmeden önce, diskriminant analizinin gerektirdiği temel varsayımların sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiştir.

Analiz sürecinin ilk aşamasında, değişkenlerin normal dağılıma uygun olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla yapılan değerlendirmede, çarpıklık ve basıklık katsayılarının +3 ile -3 aralığında yer aldığı görülmüş ve bu durum verilerin normal dağıldığını göstermiştir (Groeneveld & Meeden, 1984). Ayrıca çoklu bağıntı varsayımının sağlanıp sağlanmadığını belirlemek üzere, faktörler arasındaki korelasyon katsayıları analiz edilmiştir. Korelasyon değerlerinden herhangi birinin 0,90’ı aşmaması, bu varsayımın da geçerli olduğunu ortaya koymuştur (Field, 2013).

Ayırma analizinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli bir diğer ön koşul olan kovaryans matrislerinin homojenliğine ilişkin değerlendirme, Box’s M testi ile yapılmıştır. Elde edilen Box’s M istatistiği sonucunda testin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F(6, 1.211.920,545) = 18.499, p < .05$) (Tablo 4.10). Bu bulgu, gruplar arasında kovaryans matrislerinin eşit olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, ayırma fonksiyonunun belirlenmesinde klasik diskriminant analizi yerine karesel diskriminant analizi tercih edilmiştir.

Tablo 4.10

Kovaryans Matrislerinin Homojenliğine İlişkin Test Sonuçları

Box’ M	111.886
---------------	---------

F Değeri	18.499
Standart Sapma 1	6
Standart Sapma 2	1211920.545
p değeri	<..001

Ayırma analizine ilişkin varsayımların sağlandığının tespit edilmesinin ardından, 411 katılımcının ait oldukları kümelerle göre sınıflandırılabilmesi amacıyla analiz sürecine geçilmiştir. Bu aşamada karesel diskriminant analizi kullanılmış ve analizde bağımlı değişken olarak kümeleme sonucunda elde edilen iki grup, bağımsız değişkenler olarak ise açıklayıcı faktör analiziyle ortaya konan üç faktör kullanılmıştır. Araştırmada yalnızca iki grup bulunduğu için analizde tek bir diskriminant fonksiyonunun oluşturulması yeterli görülmüştür. Fonksiyonun sınıflama başarısını değerlendirmek üzere özdeğer, kanonik korelasyon ve Wilks' Lambda istatistiklerinden yararlanılmıştır. Tablo 4.11'de bu fonksiyona ait istatistiksel sonuçlar sunulmaktadır. Wilks' Lambda değeri, fonksiyonun gruplar arasında anlamlı bir ayırma yapıp yapmadığını gösteren temel göstergelerden biridir (Hair vd., 1998, s. 272). Yapılan analiz sonucunda elde edilen anlamlılık değeri ($p < 0.05$; $p = <..001$), oluşturulan diskriminant fonksiyonunun gruplar arasında anlamlı bir ayırım yaptığını ve bu nedenle sınıflandırma işlemlerinde kullanılabileceğini göstermektedir.

Tablo 4.11

Diskriminant Fonksiyonuna İlişkin Önem Dereceleri

Fonksiyon	Öz-değer	Toplam Varyans (%)	Kanonik Korelasyon	Ki-Kare	Wilks' Lambda	p
1	2.236	100	.83	478.495	.30	<..001

Analiz sonuçlarına göre, iki kategorili bir bağımlı değişkenin bulunması nedeniyle yalnızca bir ayırma fonksiyonu oluşturulmuştur. Bu fonksiyonun özdeğeri 2.236 olarak hesaplanmış ve toplam varyansın tamamını (%100) açıkladığı belirlenmiştir; bu da modelin güçlü bir ayırt edici kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Fonksiyonun kanonik korelasyon katsayısı 0.83 olarak bulunmuş, bu değer karesi alınarak modelin bağımlı değişkendeki varyansın yaklaşık %68'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, gruplar ile oluşturulan diskriminant fonksiyonu arasında anlamlı ve güçlü bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Wilks' Lambda değeri 0.30 olarak belirlenmiş ve bu değere karşılık gelen ki-kare istatistiği 478.495 olarak bulunmuştur. Wilks' Lambda değerinin düşük olması, gruplar arasındaki farklılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, ayırma modelinin %0.00 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı

olduğunu ortaya koymakta ve modelin geçerliliği sayesinde güvenilir yorum ve tahminler yapılabileceğini göstermektedir.

Tablo 4.12

Bağımsız Değişkenlerin Öneminin Değerlendirilmesi

Faktörler	Fonksiyon 1	
	Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları	Ayrırma Yükleri
Geri dönüşüm	0.737	0.512
Minimum çevre zararı	0.879	0.669
Enerji tasarrufu	0.172	0.305

Diskriminant fonksiyonunun geçerliliği belirlendikten sonra, bağımlı değişken olan kümeler ile bağımsız değişkenleri oluşturan faktörler arasındaki ilişkinin daha ayrıntılı biçimde anlaşılabilmesi amacıyla, kanonik diskriminant fonksiyonu katsayıları ile yapı matrisi incelenmiştir. Bu analizde, her bir faktörün ayırt edici gücü değerlendirilmiştir. Tablo 4.12, faktörlerin göreceli önem düzeylerini ve hangi değişkenlerin kümeler arasında daha etkili bir ayırım sağladığını ortaya koymaktadır. Tabloda görüldüğü üzere, standartlaştırılmış kanonik diskriminant fonksiyonu katsayısı en yüksek olan değişken “minimum çevre zararı” olup, bu değişken iki grubu ayırt etmede en belirleyici unsur olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık, en düşük katsayıya sahip olan “enerji tasarrufu” değişkeni, kümeler arasındaki ayrımı en az sağlayan değişken olarak belirlenmiştir. Ayrırma yükleri dikkate alındığında ise, diskriminant fonksiyonu ile en güçlü korelasyona sahip faktörün yine minimum çevresel zarar olduğu görülmektedir.

Tablo 4.13

Ayrırma Analizi Sınıflandırma Sonuçları

Kümeler	Tahmini Küme Üyeliği	
	1	2
1.Küme	205	0
2.Küme	206	0

Ayrırma analizinin son aşamasında, katılımcıların ait oldukları kümelere doğru bir şekilde sınıflandırılıp sınıflandırılmadığı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, Tablo 4.13’te sınıflandırma sonuçlarının ayrıntıları sunulmaktadır. Analiz bulgularına göre, her iki kümeye atanan katılımcıların tamamı, yani %100’ü, ait oldukları gruba doğru şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sonuç, ayırma fonksiyonunun yüksek düzeyde sınıflama doğruluğuna sahip olduğunu göstermektedir.

4.6 Demografik Özellikler, Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Katılım Motivasyonu ve Ciddi Boş Zaman Katılım Durumuna Göre Kümeler Arasındaki Farklılıklar

Bu tez çalışmasında, katılımcıların çevre bilinç düzeylerine göre gösterdikleri kümelenme eğilimleri belirlendikten sonra, bu kümelere ait profil özellikleri analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, kümelerin demografik yapıları, etkinliğe katılım alışkanlıkları, katılım motivasyonları ve ciddi boş zaman katılım düzeyleri temelinde tanımlanabilmesi amacıyla çapraz tablolar kullanılmıştır. Kümeler arasında belirtilen değişkenler açısından anlamlı farklar olup olmadığını belirlemek üzere ki-kare testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 4.14'te özetlenerek sunulmuştur.

Tablo 4.14

Kümelere İlişkin Özellikler

Demografik Özellikler, Etkinliğe Katılma Alışkanlıkları, Katılım Motivasyonu ve Ciddi Boş Zaman Katılım Durumu		Çevre Bilinci Yüksek (n=205)	Çevre Bilinci Düşük (n=206)	p
Yaş	25 ve altı	73 (%36)	100 (%49)	0.026**
	26-60	120 (%59)	94 (%46)	
	61 ve üstü	12 (%5)	12 (%5)	
Cinsiyet	Kadın	101 (%49)	122 (%59)	0.027**
	Erkek	104 (%51)	84 (%41)	
Gelir	0-11.402 TL	69 (%34)	84 (%41)	0.213
	11.403-37.974 TL	91 (%44)	81 (%39)	
	37.975 ve üstü	45 (%21)	41 (%20)	
Eğitim Durumu	İlköğretim	0 (%0)	4 (%2)	0.092
	Lise	17 (%8)	17 (%8)	
	Önlisans/Lisans	150 (%73)	157 (%76)	
	Lisansüstü	38 (%19)	28 (%14)	
Medeni Durum	Evli	78 (%38)	75 (%36)	0.404
	Bekar	127 (%62)	131 (%64)	
Etkinliğe daha önce katıldınız mı?	Evet	50 (%24)	41 (%20)	0.164
	Hayır	155 (%76)	165 (%80)	
Katılım motivasyonu	İçsel motivasyon	92 (%45)	139 (%67)	<..001*
	Dışsal motivasyon	113 (%55)	67 (%33)	
Ciddi Boş Zaman Katılım Durumu	Yüksek Ciddi	156 (%76)	95 (%46)	<..001*
	Düşük Ciddi	49 (%24)	111 (%54)	
*p < 0.001; **p<0.05				

Tablo 4.14'den de anlaşılabileceği gibi katılımcılar arasında yaş, cinsiyet, katılım motivasyonu ve ciddi boş zaman katılım durumu açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Ancak gelir düzeyleri, eğitim durumları, medeni durumları ve etkinliğe daha önce katılım durumları açısından anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. İlk olarak kümeler, yaş grubu açısından incelendiğinde, çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcılarda 26-60 yaş grubunun çoğunlukta olduğu, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcılarda da 25 ve altı yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmüştür. Kümeler arası cinsiyet

karşılaştırması yapıldığında ise çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcılarda erkeklerin, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcılarda ise kadınların çoğunlukta olduğu göze çarpmıştır. Kümelere ait aylık ortalama geliri incelendiğinde, çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcıların 11.403-37.974 TL arası gelire sahip oldukları, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcıların ise 0-11.402 TL arası gelire sahip oldukları görülmektedir. Eğitim durumu açısından bir inceleme yapıldığında, tüm kümelerde en büyük dilimi önlisans/lisans mezunu olan katılımcıların oluşturduğu görülmüştür. Medeni durum açısından bakıldığında da bekar katılımcıların her iki kümede de ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Etkinliğe daha önce katılım durumuna bakıldığında, tüm kümelerde ilk defa katılımın fazla olduğu görülmektedir. Katılım motivasyonunda çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcıların dışsal motivasyonunun yüksek olduğu, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcıların ise içsel motivasyonunun fazla olduğu dikkat çekmektedir. Kümeler ciddi boş zaman katılım durumu açısından incelendiğinde; çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcıların yüksek düzey ciddi katılımcılar olduğu, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcıların da düşük düzey ciddi katılımcılar olduğu tespit edilmiştir.

4.7 Değişkenler Arasındaki Korelasyon

Araştırma kapsamında ele alınan temel değişkenler arasındaki çoklu bağıntı varsayımının sağlanıp sağlanmadığını belirlemek üzere korelasyon katsayıları incelenmiştir. Korelasyon değerlerinden herhangi birinin 0.90'ı aşmaması, çoklu bağıntı olmadığını ortaya koymuştur (Field, 2013). Değişkenler arası korelasyon sonuçları Tablo 4.15'te özetlenmiştir. Matris incelendiğinde, ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet ($r=0.610$; $p<..001$) ve çevre bilinci düzeyi ($r=0.511$; $p<..001$) ile yüksek düzeyde, katılım motivasyonu ($r=0.394$; $p<..001$) ile ise orta düzeyde pozitif ve anlamlı ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgular, yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, davranışsal niyetleri ve çevre bilinç düzeyleri üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, katılım motivasyonunun da bu tutumdan etkilendiği, ancak söz konusu ilişkinin görece daha düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

Katılım motivasyonu ile davranışsal niyet ($r=0.362$; $p<..001$) ve çevre bilinci ($r=0.442$; $p<..001$) arasında da orta düzeyde anlamlı ve pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuç, bireylerin etkinliğe katılım motivasyonları arttıkça, hem yeşil etkinliklere yönelik davranışsal niyetlerinin hem de çevresel farkındalık düzeylerinin arttığını

göstermektedir. Son olarak, davranışsal niyet ile çevre bilinci arasındaki ilişki de anlamlı bulunmuş ($r=0.461$; $p<..001$) ve bu durum, çevresel duyarlılığın bireylerin davranışsal eğilimlerini güçlendirdiğine işaret etmiştir.

Tablo 4.15

Temel Değişkenler Arasındaki Korelasyon

Değişkenler		Ciddi	Motivasyon	Niyet	Çevre Bilinci
Ciddi	r	1	.394	.610	.511
	p		<..001	<..001	<..001
Motivasyon	r	.394	1	.362	.442
	p	<..001		<..001	<..001
Niyet	r	.610	.362	1	.461
	p	<..001	<..001		<..001
Çevre Bilinci	r	.511	.442	.461	1
	p	<..001	<..001	<..001	

4.8 Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada incelenen değişkenlere ait veri toplama araçları üzerinde gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizleri sonucunda elde edilen yapısal boyutların geçerlilik ve güvenilirliklerini test etmek amacıyla, her bir değişkene yönelik doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, önceden kuramsal olarak belirlenen faktör yapısının, elde edilen verilerle ne ölçüde örtüştüğünü değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir (Anderson ve Gerbing, 1984, s.156). Diğer bir ifade ile doğrulayıcı faktör analizi açımlayıcı faktör analizinin bir uzantısı olup özellikle gizil değişkenler ve gözlenen ölçümler arasındaki ilişkilerin ölçüm modelleriyle ilgilenen yapısal eşitlik modellemesinin bir türüdür (Browne ve Cudeck, 1993).

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarının yorumlanmasında, her bir ifadeye ilişkin standardize edilmiş faktör yükleri, hata katsayıları, anlamlılık (t) değerleri, açıklanan varyans oranları ve yapı güvenilirliği gibi ölçütler dikkate alınmaktadır. Ayrıca, modelin doğruluğunu değerlendirmek amacıyla çeşitli uyum indekslerinden faydalanılmaktadır. Bu uyum indekslerinin, kuramsal model ile gözlenen veriler arasındaki uyumu değerlendirme süreçlerinde farklı güçlü ve zayıf yönleri bulunduğundan, modelin genel uyumunun sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi için birden fazla uyum ölçütü kullanılması önerilmektedir (Marsh vd., 1988). En yaygın kullanılan uyum indeksleri arasında Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI), Ortalama Hataların Karekökü (RMR veya RMS), Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının

Karekökü (SRMR), Uyum İyiliği İndeksi (GFI), Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (RMSEA) yer almaktadır (Hair vd., 1998; Sümer, 2000; Kline, 2011).

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kapsamında modelin geçerliliğini ve uyumunu değerlendirmek amacıyla çeşitli uyum iyiliği göstergelerinin yanı sıra, Fornell ve Larcker (1981) tarafından önerilen yapı geçerliliği ölçütlerine de başvurulmuştur. Bu kapsamda, her bir faktör için hesaplanan Açıklanan Varyans (AVE) ve Bileşik Güvenilirlik (CR) değerleri hem yakınsak hem de ıraksak geçerlik kriterlerini sağlama açısından önemli ölçütlerdir. Yapı güvenilirliğini yansıtan CR değerinin 0.70 ve üzeri olması, modelin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, her bir değişkene ilişkin AVE değerinin 0.50'nin altında olmaması, ilgili yapının yeterli düzeyde açıklanabildiğine işaret etmektedir (Hair vd., 1998).

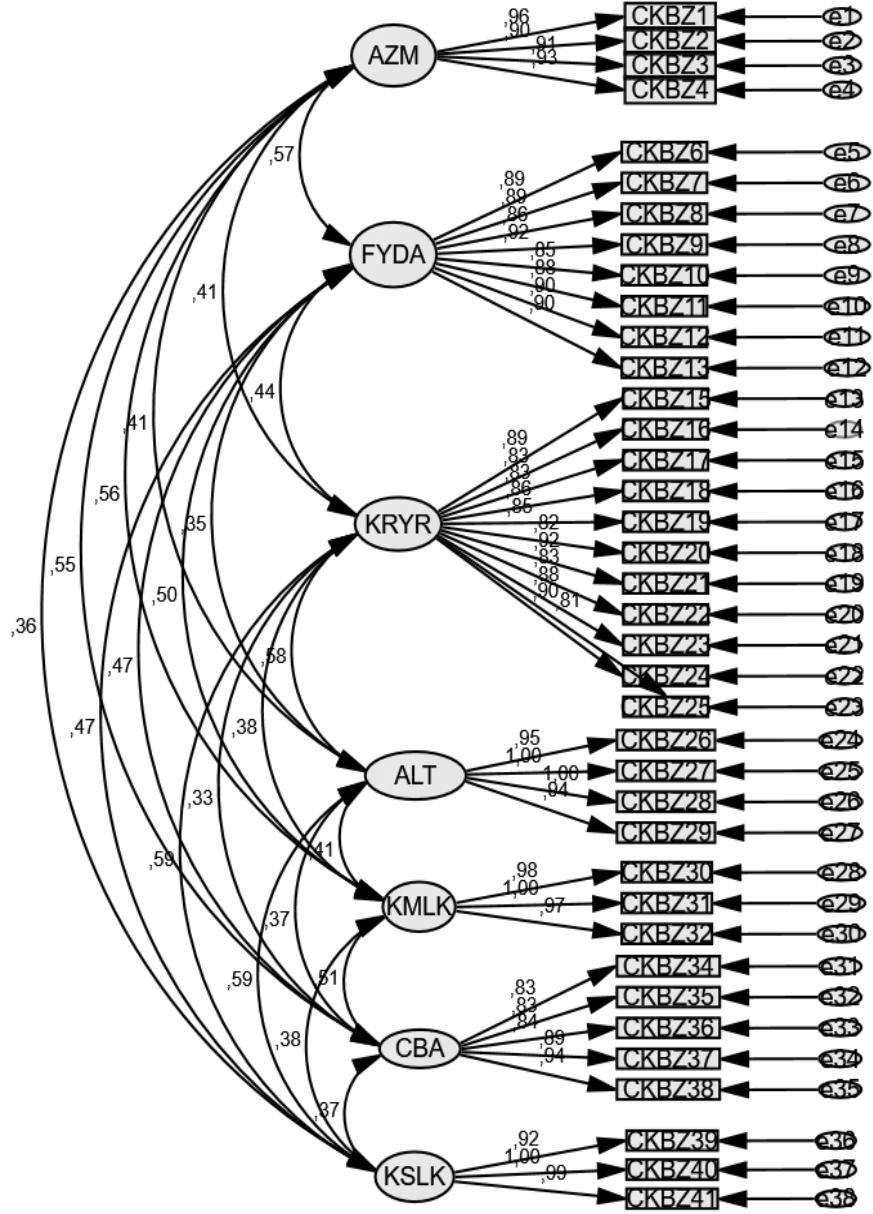
4.8.1 Ciddi boş zaman dfa bulguları

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yedi faktörlü ciddi boş zaman tutum ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla, 411 katılımcıdan toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Birinci düzey DFA sonuçlarına göre, örtük değişkenlere ait gözlenen değişkenlerin standardize edilmiş faktör yüklerinin 0.50'nin üzerinde, hata terimlerinin ise 0.90'ın altında olduğu ve tüm t-değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu ($p < 0,001$) belirlenmiştir. Ancak, modele ilişkin uyum iyiliği göstergeleri incelendiğinde, elde edilen değerlerin kabul edilebilir sınırların dışında kaldığı görülmüştür. Bu durum üzerine, modelin uyumunu artırmak amacıyla düzeltme indeksleri değerlendirilmiş ve ölçüm modelinde çeşitli iyileştirmelere gidilmesine karar verilmiştir. Bu tür iyileştirmeler, modelin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla literatürde sıklıkla başvurulan bir yöntemdir (Simon vd., 2010). Özellikle, “Seçtiğim etkinlikte kendimi eskiye kıyasla daha bilgili hissediyorum”, “Bu etkinlik ile ilgili daha iyi olabilmek için zaman harcarım”, “Bu etkinlik neredeyse hayatımın merkezinde yer alıyor” ve “Kişiliğime uymasa bu etkinliğe katılmaya devam edemezdim” ifadelerinin birden fazla maddeyle yüksek korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir. Bu ifadeler modelden çıkarıldıktan sonra DFA yeniden uygulanmış ve modelin uyum iyiliği göstergelerinde, özellikle NFI ve RMSEA değerlerinde iyileşmeler elde edilmiştir. İlgili uyum indekslerine ait bulgular Tablo 4.16'da sunulmaktadır.

Tablo 4.16*Ciddi Boş Zaman Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri*

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri	Sonuç
$\chi^2/sd < 5$	3.66	İyi uyum
IFI > 0,90	0.92	İyi uyum
NFI > 0,90	0.90	İyi uyum
CFI > 0,90	0.92	İyi uyum
RMSEA < 0,10	0.08	İyi uyum
SRMR < 0,10	0.04	İyi uyum
GFI > 0,90	0.92	İyi uyum

Tablo 4.16'nın incelenmesi sonucunda, test edilen modelin genel olarak kabul edilebilir düzeyde bir uyum gösterdiği görülmektedir. Bu bulgu, ciddi boş zaman tutumu ölçeğinde kuramsal temellere dayalı olarak önerilen yedi faktörlü yapının, saha çalışması kapsamında elde edilen verilerle desteklendiğini ortaya koymaktadır. Ölçekte yer alan gözlenen değişkenlere ilişkin faktör yükleri, t-değerleri ve hata terimlerine dair detaylar ise yol diyagramı üzerinde görselleştirilmiş olup, Şekil 4.3'te sunulmuştur.

Şekil 4.3

Ciddi Boş Zaman Tutumu Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ciddi boş zaman tutum ölçeğine ilişkin yapı güvenirliği, yakınsak ve ayırt edici geçerliliğinin de sağlanması gerekmektedir. Her bir boyuta ilişkin yapı güvenirliği

değerlerinin 0.60-0.70 arasındaki güvenilirlik katsayılarının kabul edilebilir olduğu belirtilirken bu katsayının 0.70-0.95 arasında olması durumunda ise değerlerin tatmin edici olduğu ifade edilmektedir (Hair vd., 1998, s. 145). Ciddi boş zaman boyutlarına ilişkin yapı güvenilirliği değerlerinin incelenmesi sonucunda, tüm boyutlarda bu değerlerin 0.70'in üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Fornell ve Larcker (1981) tarafından önerilen ölçütlere göre, yakınsak geçerliliğin sağlanabilmesi için her bir gözlenen değişkenin faktör yükünün 0.50'nin üzerinde olması, yapı güvenilirliği değerlerinin 0.70'i aşması ve açıklanan varyans (AVE) değerlerinin 0.50'den yüksek olması beklenmektedir. Elde edilen analiz bulguları, gözlenen değişkenlerin yeterli düzeyde faktör yüklerine sahip olduğunu ve boyutlara ilişkin yapı güvenilirliği değerlerinin önerilen sınırların üzerinde yer aldığını ortaya koymuştur. Bu doğrultuda, söz konusu ölçeğin yakınsak geçerlilik açısından yeterli düzeyde olduğu ifade edilebilir. İlgili bulguların ayrıntıları Tablo 4.17'de sunulmaktadır.

Tablo 4.17

Ciddi Boş Zaman Tutumu DFA Sonuçları

Faktör	Faktör Yükleri	t-değeri	R ²	α (Ca)	CR	AVE
Azım				.95	0.958	0.852
CKBZ1	.961	26.340	0.809			
CKBZ2	.899	23.426	0.822			
CKBZ3	.907	23.731	0.856			
CKBZ4	.925	24.616	0.845			
Somut ve kalıcı faydalar				.96	0.989	0.787
CKBZ6	.894	23.242	0.800			
CKBZ7	.887	22.904	0.786			
CKBZ8	.858	21.721	0.737			
CKBZ9	.922	24.481	0.849			
CKBZ10	.850	21.381	0.722			
CKBZ11	.882	22.710	0.779			
CKBZ12	.903	23.609	0.815			
CKBZ13	.898	23.405	0.807			
Boş zaman kariyeri				.96	0.967	0.732
CKBZ15	.889	23.033	0.791			
CKBZ16	.829	20.578	0.687			
CKBZ17	.831	20.658	0.691			
CKBZ18	.861	21.834	0.741			
CKBZ19	.845	21.178	0.714			
CKBZ20	.818	20.140	0.669			
CKBZ21	.922	24.494	0.849			
CKBZ22	.833	20.721	0.694			
CKBZ23	.876	22.424	0.767			
CKBZ24	.897	23.386	0.805			
CKBZ25	.806	19.711	0.650			
Altkültürler				.98	0.985	0.946

Tablo 4.17 (Devamı)*Ciddi Boş Zaman Tutumu DFA Sonuçları*

CKBZ26	.950	26.015	0.903			
CKBZ27	.997	28.501	0.994			
CKBZ28	.998	28.545	0.996			
CKBZ29	.942	25.602	0.888			
Kimlik				.98	0.987	0.965
CKBZ30	.981	27.615	0.963			
CKBZ31	.997	28.479	0.994			
CKBZ32	.968	26.923	0.938			
Kişisel çaba				.93	0.938	0.751
CKBZ34	.830	20.430	0.689			
CKBZ35	.831	20.485	0.690			
CKBZ36	.845	21.010	0.713			
CKBZ37	.886	22.714	0.784			
CKBZ38	.941	25.207	0.885			
Kişilik				.97	0.980	0.943
CKBZ39	.921	24.578	0.848			
CKBZ40	.999	28.594	0.998			
CKBZ41	.992	28.223	0.985			

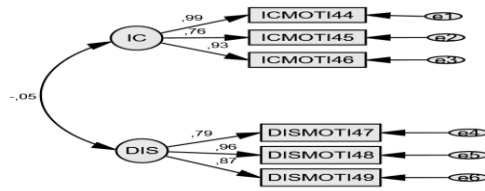
4.8.2 Katılım motivasyonu dfa bulguları

Araştırma kapsamında kullanılan ve iki boyuttan oluşan sekiz ifadeyi içeren katılım motivasyonu ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Uygulanan birinci düzey DFA sonucunda, katılım motivasyonunu temsil eden örtük değişkenlere ait gözlenen değişkenlerin standartlaştırılmış faktör yüklerinin 0.50'nin üzerinde, hata varyanslarının ise 0.90'ın altında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca t-değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı ($p < .001$) olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, modele ilişkin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, özellikle RMSEA ve NFI değerlerinin kabul edilebilir sınırların dışında kaldığı tespit edilmiştir. Düzeltme indeksleri kontrol edildiğinde “Bu etkinliğin ilginç olduğunu düşündüğüm için” ve “Bu aktiviteyi yapmak zorunda olduğumu hissettiğim için” ifadelerinin birçok ifade ile yakın ilişkide olduğu görülmüştür. Böyle bir durumda söz konusu ifadelerin analiz dışı bırakılması gerekmektedir. Problemler ifadeler ölçekten çıkartılarak tekrar doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve DFA sonucunda modelin istenen uyum değerlerine sahip olduğu saptanmıştır. İlgili bulguların ayrıntıları Tablo 4.18’de sunulmaktadır.

Tablo 4.18*Katılım Motivasyonu Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri*

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri	Sonuç
$\chi^2/sd < 5$	1.29	İyi uyum
IFI > 0,90	0.99	İyi uyum
NFI > 0,90	0.99	İyi uyum
CFI > 0,90	0.99	İyi uyum
RMSEA < 0,10	0.02	İyi uyum
SRMR < 0,10	0.01	İyi uyum
GFI > 0,90	0.99	İyi uyum

Tablo 4.18 incelendiğinde, modelin genel anlamda “iyi uyum” sağladığı görülmektedir. Bu bulgu, katılım motivasyonu ölçeğine ilişkin kuramsal olarak öne sürülen iki faktörlü yapının, uygulanan alan araştırması verileriyle desteklendiğini ortaya koymaktadır. Ölçekte yer alan gözlenen değişkenlerin faktör yükleri, t-değerleri ve hata katsayılarına ilişkin bilgiler, Şekil 4.4’teki yol diyagramında detaylı biçimde sunulmuştur.

Şekil 4.4*Katılım Motivasyonu Doğrulayıcı Faktör Analizi*

Bunun yanı sıra, yapı güvenilirliği ve açıklanan varyans değerleri incelendiğinde, boyutlara ilişkin yapı güvenilirlik katsayılarının 0.70’in üzerinde olması ve açıklanan varyans oranlarının 0.50’den yüksek çıkması, modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Katılım motivasyonu ölçeğinde yer alan göstergelere ilişkin faktör yüklerinin, yapı güvenilirliği değerlerinin ve açıklanan varyans oranlarının

istenen düzeylerde olması, ölçeğin yakınsak geçerliliğinin sağlandığını ortaya koymaktadır. Katılım motivasyonu ölçeğinde yer alan gözlenen değişkenlere ilişkin faktör yükleri, t-değerleri, her bir değişkenin açıklayıcı gücünü yansıtan R^2 değerleri, yapı güvenilirliği, Cronbach's Alpha katsayısı ve açıklanan varyans oranları ise Tablo 4.19'da ayrıntılı biçimde sunulmuştur.

Tablo 4.19

Katılım Motivasyonu DFA Sonuçları

Faktör	Faktör Yükleri	t-değeri	R^2	α (Ca)	CR	AVE
İçsel motivasyon				.91	0.924	0.805
ICMOTI44	.987	27.074	0.974			
ICMOTI45	.759	17.984	0.576			
ICMOTI46	.930	24.412	0.866			
Dışsal motivasyon				.90	0.907	0.763
DISMOTI47	.788	18.679	0.621			
DISMOTI48	.958	24.997	0.918			
DISMOTI49	.872	21.580	0.761			

4.8.3 Davranışsal niyet dfa bulguları

Davranışsal niyete ilişkin alanyazın taraması doğrultusunda geliştirilen, dört maddeden ve tek boyuttan oluşan ölçek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, gözlenen değişkenlere ait faktör yüklerinin yüksek olduğu, t-değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı çıktığı ve yapı güvenilirliği ile açıklanan varyans değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, modele ilişkin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde modelin mükemmel uyum düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda elde edilen uyum iyiliği değerleri şu şekildedir: $\chi^2/sd = 0,45$, IFI = 1,001, NFI = 0,99, CFI = 1,000, RMSEA = 0,000, SRMR = 0,003 ve GFI = 1,000. Standardize edilmiş faktör yükleri, t-değerleri, yapı güvenilirliği ve açıklanan varyans oranlarına ilişkin detaylı bilgiler Tablo 4.20'de sunulmuştur.

Tablo 4.20

Davranışsal Niyet DFA Sonuçları

Faktör	Faktör Yükleri	t-değeri	R^2	α (Ca)	CR	AVE
Davranışsal niyet				.91	0.772	0.740
NIYET51	.622	21.948	0.756			
NIYET52	.732	23.747	0.833			
NIYET53	.724	24.644	0.870			
NIYET54	.628	17.054	0.540			

4.8.4 Çevre bilinç düzeyi dfa bulguları

Araştırma modelinde yer alan değişkenlerden biri olan ve 16 ifadeden oluşan çevre bilinç düzeyine ilişkin olarak gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen boyutların güvenilirlik ve geçerliliklerinin değerlendirilmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Düzeltme indeksleri doğrultusunda yapılan incelemelerde, “Elektrikli araçları daha az elektrik tüketimi olan saatlerde kullanmaya çalışırım” ve “Kullandığım elektrik miktarını azaltmak için çaba gösteririm” ifadelerinin birden fazla maddeyle yüksek düzeyde ilişki içinde oldukları görülmüş ve modelin iyileştirilmesi amacıyla bu iki ifade analiz dışı bırakılmıştır. Bu düzenlemelerin ardından tekrar gerçekleştirilen DFA sonucunda, 14 ifadeden oluşan üç boyutlu çevre bilinç düzeyi modelinin kabul edilebilir düzeyde uyum iyiliği değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. Söz konusu uyum iyiliği değerleri ayrıntılı biçimde Tablo 4.21’de sunulmaktadır.

Tablo 4.21

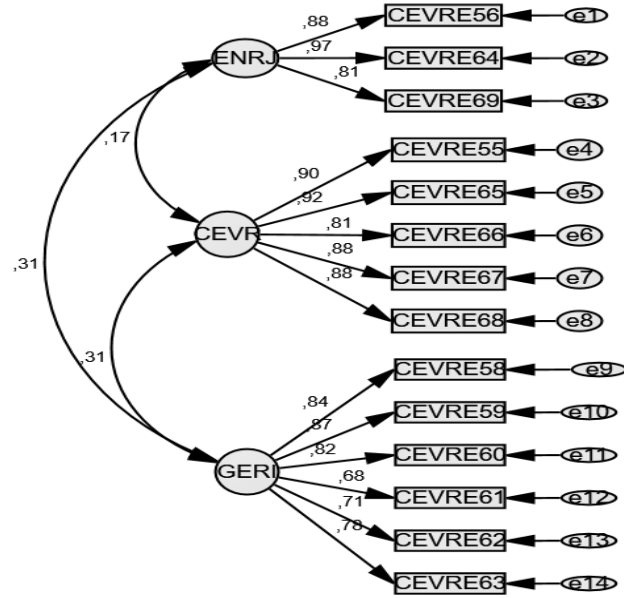
Çevre Bilinç Düzeyi Ölçeği Uyum İyiliği Değerleri

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri	Sonuç
$\chi^2/sd < 5$	4.02	İyi uyum
IFI > 0,90	0.95	İyi uyum
NFI > 0,90	0.93	İyi uyum
CFI > 0,90	0.95	İyi uyum
RMSEA < 0,10	0.08	İyi uyum
SRMR < 0,10	0.05	İyi uyum
GFI > 0,90	0.99	İyi uyum

Doğrulan çevre bilinç düzeyine ilişkin yapı güvenirliği, açıklanan varyans oranları hesaplanmış, standardize edilmiş faktör yükleri de göz önüne alındığında çevre bilinç düzeyine ilişkin yakınsak geçerliliğin sağlandığı görülmüştür. Tüm bu koşullar sağlandıktan sonra çevre bilinç düzeyi modelinin kabul edilebilir bir model olduğunu söylemek mümkündür. Gözlenen değişkenlere ait faktör yükleri ile hata katsayılarının yer aldığı yol şeması Şekil 4.5’te sunulmaktadır. Ayrıca, her bir ifadenin ait olduğu gizil değişkeni açıklama gücü (R^2), yapı güvenirliği, Cronbach’s Alpha katsayısı ve açıklanan varyans değerleri ise ayrıntılı olarak Tablo 4.22’de gösterilmektedir.

Şekil 4.5

Çevre Bilinç Düzeyi Doğrulamalı Faktör Analizi

Tablo 4.22

Çevre Bilinç Düzeyi DFA Sonuçları

Faktör	Faktör Yükleri	t-değeri	R ²	α (Ca)	CR	AVE
Geridönüşüm				.90	0.906	0.618
CEVRE58	.845	20.722	0.713			
CEVRE59	.867	21.570	0.751			
CEVRE60	.819	19.734	0.670			
CEVRE61	.682	15.226	0.465			
CEVRE62	.707	15.919	0.500			
CEVRE63	.780	18.285	0.608			
Minimum çevre zararı				.94	0.944	0.772
CEVRE55	.905	23.543	0.819			
CEVRE65	.924	24.405	0.853			
CEVRE66	.809	19.660	0.654			
CEVRE67	.878	22.366	0.771			
CEVRE68	.875	22.244	0.766			
Enerji tasarrufu				.92	0.921	0.799

Tablo 4.22 (Devamı)*Çevre Bilinç Düzeyi DFA Sonuçları*

CEVRE56	.881	22.168	0.776
CEVRE64	.975	26.198	0.950
CEVRE69	.814	19.690	0.663

4.9 Ölçüm Modeline İlişkin Bulgular

Bu tez çalışmasında, Anderson ve Gerbing (1988) tarafından önerilen iki aşamalı yaklaşım benimsenmiş ve bu doğrultuda öncelikle ölçme modeli, ardından yapısal model test edilmiştir. İlk aşamada, değişkenlerin birlikte değerlendirildiği ölçüm modelinin doğruluğu Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. Bu süreçte, yapısal modelde yer alan tüm değişkenleri içeren ölçme modelinin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri de gerçekleştirilmiştir. Ölçüm modelinin güvenilirliği ve geçerliliği sağlandıktan sonra yapısal modelin analizine geçilmiştir (Yılmaz ve Doğan, 2016, s. 198). Bu kapsamda, ciddi boş zaman tutumunu ölçen yedi faktör (38 ifade), katılım motivasyonunun iki faktörü (6 ifade) ve davranışsal niyet (4 ifade) değişkenlerini içeren birinci düzey DFA uygulanmıştır. Ölçüm modelinin değerlendirilmesinde t-değerlerinin anlamlı olması, standardize edilmiş faktör yüklerinin 0.50'nin üzerinde bulunması ve modelin kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip olması beklenmektedir. Uyum iyiliği değerleri incelendiğinde, $\chi^2/sd = 3,33$, RMSEA = 0,07, SRMR = 0,04, NFI = 0,88, CFI = 0,91, GFI = 0,92 ve IFI = 0,91 olarak elde edilmiştir. Bu değerler, modelin veri ile uyumlu ve kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. İlgili bulguların ayrıntıları Tablo 4.23'de sunulmaktadır.

Tablo 4.23*Ölçüm Modeli Uyum İyiliği Sonuçları*

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri	Sonuç
$\chi^2/sd < 5$	3.33	İyi uyum
IFI > 0,90	0.91	İyi uyum
NFI > 0,90	0.88	Kabul edilebilir uyum
CFI > 0,90	0.91	İyi uyum
RMSEA < 0,10	0.07	İyi uyum
SRMR < 0,10	0.04	İyi uyum
GFI > 0,90	0.92	İyi uyum

Ölçüm modeline ilişkin faktör yükleri, t-değerleri, yapı güvenilirlikleri, Cronbach's Alpha katsayıları, R^2 değerleri ve açıklanan varyans oranları Tablo 4.24'te sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde, tüm faktörlerin yapı güvenilirliği değerlerinin

önerilen alt sınır olan 0.60'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, Cronbach's Alpha katsayılarının tamamı 0.70'in üzerinde olup, ölçeğin iç tutarlılığı açısından yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, faktörlerin Açıklanan Varyans (AVE) değerlerinin 0.50'yi aşması, birleşme (yakınsak) geçerliliğin sağlandığını göstermektedir (Fornell ve Larcker, 1981).

Tablo 4.24

Ölçüm Modeli DFA Sonuçları

Faktör	Faktör Yükleri	t-değeri	R ²	α (Ca)	CR	AVE
Azım				.95	1.050	0.852
CKBZ1	1.160	26.345	0.923			
CKBZ2	1.074	23.416	0.809			
CKBZ3	1.109	23.753	0.823			
CKBZ4	1.108	24.603	0.855			
Somut ve kalıcı faydalar				.96	0.989	0.787
CKBZ6	0.910	23.205	0.798			
CKBZ7	0.989	22.888	0.786			
CKBZ8	0.924	21.707	0.736			
CKBZ9	0.986	24.500	0.850			
CKBZ10	0.919	21.442	0.725			
CKBZ11	0.944	22.710	0.778			
CKBZ12	0.998	23.627	0.816			
CKBZ13	1.002	23.389	0.806			
Boş zaman kariyeri				.96	0.923	0.729
CKBZ15	0.738	22.994	0.789			
CKBZ16	0.677	20.545	0.686			
CKBZ17	0.709	20.733	0.694			
CKBZ18	0.707	21.819	0.740			
CKBZ19	0.757	21.175	0.714			
CKBZ20	0.648	20.222	0.672			
CKBZ21	0.731	24.584	0.853			
CKBZ22	0.750	20.657	0.691			
CKBZ23	0.757	22.421	0.766			
CKBZ24	0.731	23.312	0.802			
CKBZ25	0.747	19.718	0.650			
Altkültürler				.98	0.894	0.946
CKBZ26	0.793	26.014	0.903			
CKBZ27	0.850	28.502	0.994			
CKBZ28	0.852	28.544	0.996			
CKBZ29	0.799	25.604	0.888			
Kimlik				.98	1.139	0.965
CKBZ30	1.253	27.622	0.963			
CKBZ31	1.281	28.471	0.994			
CKBZ32	1.240	26.930	0.938			
Kişisel çaba				.93	1.025	0.751
CKBZ34	1.049	20.452	0.689			
CKBZ35	1.001	20.443	0.688			
CKBZ36	1.054	21.047	0.715			
CKBZ37	1.101	22.722	0.784			

Tablo 4.24 (Devamı)*Ölçüm Modeli DFA Sonuçları*

CKBZ38	1.130	25.209	0.885			
Kişilik				.97	0.922	0.943
CKBZ39	0.850	24.577	0.848			
CKBZ40	0.917	28.598	0.998			
CKBZ41	0.913	28.219	0.985			
İçsel motivasyon				.91	0.817	0.795
ICMOTI44	0.832	27.184	0.965			
ICMOTI45	0.699	18.176	0.583			
ICMOTI46	0.788	24.847	0.872			
Dışsal motivasyon				.90	1.116	0.765
DISMOTI47	1.103	18.873	0.630			
DISMOTI48	1.283	25.018	0.910			
DISMOTI49	1.225	21.808	0.764			
Davranışsal niyet				.91	0.774	0.743
NIYET51	0.630	22.426	0.776			
NIYET52	0.728	23.615	0.823			
NIYET53	0.718	24.403	0.856			
NIYET54	0.638	17.421	0.556			

4.10 Yapısal Modele İlişkin Bulgular

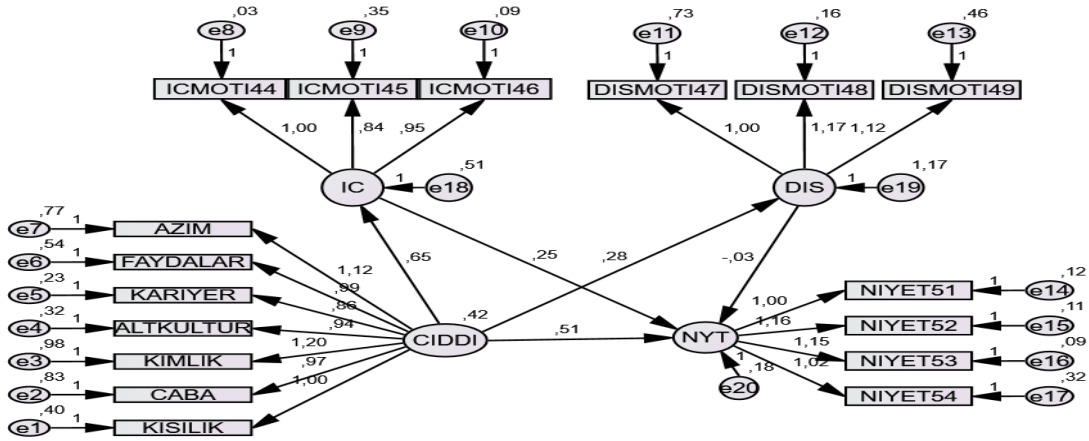
Ölçüm modelinin doğrulanmasının ardından, araştırma modelinde yer alan değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri test etmek amacıyla Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) tekniği kullanılmıştır. Yapısal model, gizil değişkenler arasındaki regresyon yollarını ifade etmekte olup, bu yolların kurulabilmesi için modelde yer alan içsel ve dışsal değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Alanyazına göre dışsal değişkenler genellikle yordayıcı (bağımsız) değişken, içsel değişkenler ise yordanan (bağımlı) değişken olarak ele alınmaktadır (Çokluk vd., 2012). Bu bağlamda, araştırmada önerilen yapısal modelde "ciddi boş zaman tutumu" dışsal değişken, "katılım motivasyonu" ve "davranışsal niyet" ise içsel değişken olarak tanımlanmıştır. Yapısal model yapılmadan önce ciddi boş zaman değişkenine ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Öncelikle yapısal modele ilişkin uyum iyiliği indeksleri değerlendirilmiştir. Elde edilen uyum indeksleri şu şekildedir: $\chi^2/df = 3.368$; RMSEA = 0.076; SRMR = 0.045; NFI = 0.89; IFI = 0.91; CFI = 0.91; GFI = 0.92. RMSEA değerinin 0.07'ye yakın olması, modelin iyi ya da kabul edilebilir düzeyde bir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. IFI, GFI ve CFI değerlerinin 0.90'ın üzerinde olması, modelin iyi düzeyde uyum sağladığını; NFI değerinin ise 0.85'in üzerinde olması, modelin kabul edilebilir sınırlarda olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2010; Barakazı, 2021). Tüm bu bulgular doğrultusunda, önerilen yapısal modelin veriyle iyi düzeyde uyum sağladığı

söylenbilir. Yapısal modele ait standartlaştırılmış beta katsayıları ise Şekil 4.6’da gösterilmektedir.

Şekil 4.6

Araştırma Modeli Yol Katsayıları

Daha sonra, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin anlamlılık değerleri incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin t-değeri 1.96’yı aşarsa, bu durum ilişkilerin 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu anlamına gelirken; t-değeri 2.56’yı aşarsa, ilişkilerin 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu belirtilmektedir (Çokluk vd., 2010, s. 304). Bu çerçevede, değişkenler arasındaki katsayılar ve anlamlılık değerleri Tablo 4.25’te yer almaktadır.

Tablo 4.25

Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Neden-Sonuç İlişkileri	Beta	t-değeri	p	Sonuç
H1	Ciddi → İçsel	0.650	9.265	<,.001	Desteklendi
	Ciddi → Dışsal	0.275	2.923	.003	Desteklendi
H2	İçsel → Niyet	0.247	7.095	<,.001	Desteklendi
	Dışsal → Niyet	-0.030	-1.334	0.182	Desteklenmedi
H3	Ciddi → Niyet	0.508	9.207	< .001	Desteklendi

Hipotez testi sonuçları incelendiğinde, ciddi boş zaman tutumunun içsel motivasyonu ($\beta=-0.650$, $p<.001$) pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla H1a: “*Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, içsel motivasyonu üzerinde pozitif etkisi vardır.*” hipotezi desteklenmiştir. Ciddi boş zaman tutumlarının dışsal motivasyonu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Böylece H1b: “*Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, dışsal motivasyonu üzerinde pozitif etkisi vardır.*” kabul görmüştür.

İçsel motivasyonun davranışsal niyeti ($\beta=0.247$, $p<0.05$) pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultudan hareketle H2a: “*İçsel motivasyonunun, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir. Dışsal motivasyonun ($\beta= -0.030$, $p>0.05$) ise davranışsal niyet üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla H2b: “*Dışsal motivasyonunun, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.*” hipotezi reddedilmiştir.

Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyeti ($\beta=0.508$, $p<0.001$) pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla H3: “*Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının, davranışsal niyet üzerinde pozitif etkisi vardır.*” hipotezi kabul edilmiştir.

4.11 Aracılık Etkisine İlişkin Bulgular

Aracı değişken, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki nedensel ilişkinin açıklanmasında işlevsel bir köprü görevi üstlenmektedir (MacKinnon vd., 2007, s. 595). Aracılık etkisinin değerlendirildiği modellerde, bu etkiye ilişkin bazı ön koşulların sağlanması gerekmektedir. Baron ve Kenny (1986) tarafından geliştirilen ve literatürde “Baron ve Kenny’nin adımları” olarak bilinen bu koşullar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (akt. Gürbüz ve Bekmezci, 2012, s. 200):

1. Bağımsız değişkenin, bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunması gereklidir.
2. Bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde de anlamlı bir etkisinin olması gerekir.
3. Aracı değişken modele dâhil edildiğinde; eğer bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlılığını tamamen yitiriyorsa tam aracılık, etkide azalma meydana geliyorsa kısmi aracılık söz konusudur (MacKinnon vd., 2007).

Öte yandan, Zhao, Lynch ve Chen (2010) tarafından yapılan çalışmalarda, güven aralıklarının değerlendirilmesinin aracılık etkisinin belirlenmesinde daha güçlü bir yöntem olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, analizlerde %95 yanlılık düzeltilmiş (bias-corrected) güven aralıkları da dikkate alınmıştır. Konuya ilişkin detaylı bulgular Tablo 4.26’da sunulmaktadır.

Tablo 4.26

Katılım Motivasyonunun Aracılık Etkisi

Etkiler	Beta	t-değeri	p	% 95 YD GA	Aracılık Sonucu
Doğrudan etki (Ciddi → Niyet)	0.681	11.707	< .001	AS: 0.107	Kısmi aracılık
Dolaylı etki (Ciddi → İçsel → Niyet)	0.496	9.183	< .001	ÜS: 0.225	
Doğrudan etki (Ciddi → Niyet)	0.681	11.707	< .001	AS: -0.046	Aracılık yok
Dolaylı etki (Ciddi → Dışsal → Niyet)	0.685	11.629	< .001	ÜS: -0.004	

Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun kısmi aracılık etkisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinde dışsal motivasyonun aracılık etkisine bakıldığında, aracılık değişkeni olarak dışsal motivasyon analize eklendiği zaman kat sayıda azalma yerine artma tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu durum dışsal motivasyonun aracılık etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu nedenle H4a: “*Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet ilişkisinde, içsel motivasyonunun aracılık etkisi vardır*” desteklenmiş, H4b: “*Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet ilişkisinde, dışsal motivasyonun aracılık etkisi vardır*” reddedilmiştir.

4.12 Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular

Düzenleyici (moderator variable) değişken bir bağımsız değişken ile bir bağımlı değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve/veya gücünü etkileyen nitel ya da nicel üçüncü bir değişken olarak ifade edilmektedir (Baron ve Kenny, 1986). Bu araştırma bağlamında değerlendirildiğinde, çevre bilinç düzeyi (düzenleyici/moderatör değişken), katılım motivasyonu (bağımsız değişken) ile davranışsal niyet (bağımlı değişken) arasındaki ilişkinin yönünü ve şiddetini etkileyebilecek bir değişken türü olarak ele alınmaktadır. Katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişki üzerinde çevre bilinç düzeyinin bir düzenleyici rol oynayıp oynamadığını belirlemek için, katılım motivasyonu ile çevre bilinç düzeyinin etkileşim etkisinin davranışsal niyet üzerindeki etkisi incelenmelidir. Düzenleyici etki analizi, özellikle etkileşim terimleri üzerinden yürütüldüğünde, çok sayıda değişken ve etkileşim terimi modele dahil edildiğinden

çoklu doğrusal bağlantı riski artmaktadır. Hem içsel hem dışsal motivasyonun ayrı ayrı düzenleyici etkilerini test etmek modeli gereksiz şekilde karmaşıktırabilir ve modelin güvenilirliğini düşürebilir. Bu nedenle yapısal bütünlük açısından motivasyon değişkenini tek yapı halinde test etmek daha uygun görülmüştür. Bu doğrultuda hiyerarşik regresyon analizi yapılmış ve bağımsız değişken ile düzenleyici değişkenin etkileşim terimi (katılım motivasyonu * çevre bilinç düzeyi) davranışsal niyet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki gösteriyorsa, bu durum söz konusu ilişkinin çevre bilinç düzeyi tarafından düzenlendiğini göstermektedir (Baron ve Kenny, 1986). Elde edilen bulgular Tablo 4.27’de sunulmuştur.

Tablo 4.27

Katılım Motivasyonu ve Davranışsal Niyet Arasındaki İlişkide Çevre Bilinci Düzeyinin Düzenleyiciliğine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi

Model		β	SH	t	P	R^2
Model 1	Motivasyon→Niyet	0.347	0.044	7.845	< .001	0.362
Model 2	Motivasyon→Niyet	0.188	0.046	4.083	< .001	0.494
	Çevre→Niyet	0.428	0.055	7.809		
Model 3	Motivasyon→Niyet	0.979	0.254	3.851	< .001	0.512
	Çevre→Niyet	1.073	0.211	0.940	< .001	
	Motivasyon*Çevre→Niyet	-0.192	0.061	-3.162	0.002	

Tablo 4.27’de sunulan analiz sonuçlarına göre, Model 1’de katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkinin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = 0.347$, $p < .001$). Model 2’ye çevre bilinci değişkeni eklendiğinde, katılım motivasyonunun etkisinin azaldığı ($\beta = 0.188$, $p < .001$), buna karşılık çevre bilincinin davranışsal niyet üzerinde anlamlı ve güçlü bir etkisinin bulunduğu ($\beta = 0.428$, $p < .001$) anlaşılmaktadır. Bu durum, çevre bilinci düzeyinin açıklayıcı gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Model 3’te, katılım motivasyonu ile çevre bilinci etkileşim terimi modele dahil edilmiştir. Etkileşim teriminin anlamlı ($\beta = -0.192$, $p = 0.002$) ve azaltıcı yönlü olması, çevre bilincinin bu ilişki üzerinde düzenleyici (moderatör) etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, çevre bilinci düzeyi arttıkça, katılım motivasyonunun davranışsal niyet üzerindeki etkisinin azaldığını; dolayısıyla çevre bilinci yüksek

bireylerde motivasyon-niyet ilişkisinin daha zayıf, çevre bilinci düşük bireylerde ise daha güçlü olduğunu göstermektedir.

Yapılan tüm bu analizler sonucunda, çalışmanın H5 hipotezi: “*Katılım motivasyonu ile davranışsal niyet ilişkisinde çevre bilinç düzeyinin düzenleyici rolü vardır*” hipotezi desteklenmiştir.

5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların ilgili alan yazındaki bulgular ile karşılaştırılması, tartışılması ve değerlendirilmesi sonucu ortaya konulan araştırma sonuçları yer almaktadır. Bu değerlendirmeleri çalışmanın teorik çerçevelere sunduğu katkılar ve çıkarımlar izlemektedir. Son olarak, çalışmanın sunduğu pratik çıkarımlar, gelecek çalışmalar için sınırlamalar ve öneriler yer almaktadır.

5.1 Tartışma ve Sonuç

Yeşil etkinliklerin gelişmesini sağlamak ve özellikle bu sektördeki tüm paydaşların davranış ve tutumlarında değişiklik yaratmak, sürdürülebilir büyüme için oldukça önemlidir. Neugebauer vd (2020) yapmış oldukları çalışmada, üç günlük sürdürülebilirlik temalı bir konferansta bile 455 ton CO₂ eq. karbon ayak izi yaratıldığını belirtmişlerdir. Bunun 378 CO₂ eq. sunun seyahat aktiviteleri, 39 CO₂ eq. su otel konaklamaları, 20 CO₂ eq. su yiyecek içecek hizmetlerinden oluştuğu ifade edilmiştir (Neugebauer vd., 2020). Tema sürdürülebilirlik olduğu halde sonuçların bu şekilde olması, oldukça düşündürücüdür. Bu nedenle, yeşil etkinliklerin uygulamada artması oldukça önemlidir. Bu kapsamda çalışmanın ana amacı, yeşil etkinliklere katılım gösteren bireylerin ciddi boş zaman tutumlarını, katılım motivasyonlarını ve davranışsal niyetlerini inceleyerek, bu değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkilerini anlamayı amaçlamaktır. Alanyazında, bireylerin boş zaman etkinliklerine yönelik algıları ile bu etkinliklere katılma motivasyonlarının davranışsal sonuçları üzerindeki etkisi, giderek artan bir ilgi görmektedir (Filo vd., 2009; Hartley ve Harrison, 2009; Smith, Costello ve Muenchen, 2010; Won ve Park, 2010; Jin, vd., 2013; Huang vd., 2014; Backman ve Baniya ve Ghimire 2017; Chanuanthong ve Batra, 2017; Birinci, 2018; Lim ve Sia, 2018; Dean ve Shuartanto, 2019; Yazıcı, 2020; Davras, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Çavuşoğlu, 2021; Karacaoğlu, 2021). Ancak, bu ilişkinin yeşil etkinlik bağlamında nasıl şekillendiğine dair sınırlı sayıda çalışma (Chen ve Mo, 2014; Wong vd. 2015, 2021) bulunmaktadır. Bunun yanında bu çalışmada, katılım motivasyonunun

aracılık etkisi ve çevre bilinç düzeyinin düzenleyici etkisi de araştırılmıştır. Buna ek olarak, kümeleme analizi ile katılımcıların ciddi boş zaman düzeyleri ve çevre bilinci düzeylerinin yüksek/düşük olarak sınıflandırılması ve bu kümeler arasındaki anlamlı farklılıkların belirlenmesi amaçlanmıştır. Son olarak, çalışmada ortaya çıkan sonuçların nedensel bağlarını ortaya koyabilmek ve açıklayabilmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında ölçeklerdeki ifadelerin sözel yeterliliğine bakılabilmesi için uzman görüşleri alınmış ve ardından yapı geçerliliğinin kontrol edilmesi için de pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. 55 katılımcıdan elde edilen verilere faktör analizi uygulanarak kullanılan ölçeklerin geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen pilot çalışma sonucunda, ciddi boş zaman ölçeğinin yedi alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu bulgu, alanyazındaki mevcut sınıflandırmalarla kıyaslandığında hem teorik hem de ampirik açıdan dikkate değer bir farklılık ortaya koymaktadır. Stebbins (2007), ciddi boş zamanı altı temel boyutta ele almış ve bu sınıflandırma alanyazında yaygın kabul görmüştür. Bununla birlikte, ölçeğin orijinal uygulamasını gerçekleştiren Akyıldız (2013), dokuz alt boyut belirlemiş ve ciddi boş zaman deneyiminin daha geniş bir yapı sergileyebileceğini öne sürmüştür. Başka bir araştırmada ise 18 alt boyut bulunmuştur (Denktaş, 2020). Mevcut çalışmada ise, yedi alt boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Çevresel ve sürdürülebilirlik odaklı etkinliklere katılım ve doğayla etkileşim gibi etmenler, ciddi boş zaman deneyimini geleneksel sınıflandırmalardan farklı biçimde yapılandırmış olabilir. Bu bağlamda, ölçeğin faktör yapısının etkinlik türüne göre değişkenlik gösterebileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları, Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilen Öz Belirleme Teorisi kapsamında katılım motivasyonunun içsel ve dışsal motivasyon olmak üzere iki temel boyuttan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, alanyazındaki teorik çerçeveye uyumlu olup, bireylerin bir etkinliğe katılım süreçlerini belirleyen motivasyonel dinamiklerin iki ana ekseninde şekillendiğini doğrulamaktadır. Mevcut araştırmada elde edilen bulgular, bu ayrımın yeşil etkinliklere katılım motivasyonu açısından da geçerli olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, bireylerin etkinliklere katılımının ya doğrudan içsel tatmin ve ilgiye dayandığı ya da dışsal faktörlerden etkilendiği söylenebilir. Önemli bir nokta, araştırma bulgularının, ölçeğin orijinal uygulamasıyla örtüşmesidir. Bu durum, içsel ve dışsal motivasyon ayrımının farklı bağlamlarda tutarlı bir şekilde gözlemlendiğini ve yeşil etkinlikler özelinde de geçerli olduğunu göstermektedir.

Straughan ve Roberts (1999) tarafından geliştirilen Çevre Bilinç Düzeyi Ölçeği'ne uygulanan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, ölçeğin üç alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu bulgu, alan yazındaki bazı çalışmalarda elde edilen sonuçlarla kısmen örtüşmekle birlikte, literatürde farklı faktör yapılarının da olduğu görülmektedir. Örneğin, Straughan ve Roberts (1999), Ay ve Ecevit (2005) tarafından yapılan çalışmalarda ölçek, tek boyut olarak ifade edilmiştir. Sünnetçioğlu ve Yıldırım (2019), ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğunu belirtirken, Savaş (2020) tarafından yürütülen çalışmada altı alt boyutlu bir yapı tespit edilmiştir. Bu durum, çevre bilinci kavramının dinamik ve bağlamsal bir yapı sergilediğini göstermekte olup, çevre bilincinin tek tip model üzerinden değerlendirilemeyeceğine işaret etmektedir. Yapılan pilot çalışma sonrası ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin sağlandığı tespit edilmiş ve esas araştırmaya geçilmiştir. Esas araştırmada toplam 420 katılımcıdan anket verileri toplanmış ancak bunların dokuzu geçersiz sayıldığı için 411 katılımcı üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Ciddi Boş Zaman Ölçeği ve Çevre Bilinç Düzeyi Ölçeği'ne uygulanan hiyerarşik kümeleme analizi sonucunda, yığılma tablosu ve dendogram grafiği temel alınarak katılımcıların iki ayrı kümede toplandığı belirlenmiştir. Kümeleme çözümünün güvenilirliğini artırmak amacıyla, hiyerarşik kümeleme analizini takiben hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden biri olan K-ortalamlar (K-means) analizi uygulanmış ve en uygun küme sayısının iki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen kümeler, ortalama değerleri dikkate alınarak ciddi boş zaman için “Yüksek Düzey Ciddiler” ve “Düşük Düzey Ciddiler” olarak adlandırılmıştır. Bu sınıflandırma, bireylerin boş zaman etkinliklerine yönelik katılım derecelerinin değiştiğini ve bu faaliyetlere tamamen kayıtsız kalmaktan ziyade, farklı düzeylerde ciddiyetle yaklaştıklarını göstermektedir. Alanyazında, ciddi boş zaman faaliyetlerine yönelik yapılan kümeleme analizlerinde, Akyıldız (2013) bireylerin boş zaman katılımını “ciddi” ve “kayıtsız” olarak ele almış, Kim vd., (2011) yapılan etkinliği ciddi boş zaman etkinliği olarak varsaymış ve kümeleri ona göre isimlendirmiştir. Örneğin, tekvando etkinliğine katılan kişileri, tekvandocular, acemiler, ciddi bilgiler ve ustalar olarak belirtmiştir. Ancak bazı çalışmalar bu yaklaşımın yetersiz olduğunu ortaya koymuştur (Henderson ve Hickerson, 2007; Tsaur ve Liang, 2008). Boş zaman etkinliklerine yönelik ilgi ve bağlılık, tamamen var olan ya da olmayan bir durumdan ziyade, farklı yoğunluklarda deneyimlenebilen bir olgudur (Stebbins, 2007). Bu doğrultuda, mevcut

çalışmada düşük düzeyde de olsa bir ciddiyet sergileyen bireylerin, kayıtsız olarak nitelendirilmesinin uygun olmayacağı değerlendirilmiştir. Çünkü bu bireyler, boş zaman etkinliklerine katılım göstermekte ancak bunu yüksek düzeyde süreklilik, özdeşleşme ve bağlılıkla gerçekleştirmemektedir. Stebbins'in (2007) "ciddi boş zaman" tanımı, bireylerin bu tür etkinliklere anlam yükleyerek ve kişisel gelişim sağlama motivasyonu ile katılım göstermelerini içermektedir. Mevcut araştırmada tespit edilen düşük düzey ciddi grup, bu tanım kapsamında tamamen kayıtsız olmaktan ziyade, ciddi boş zaman faaliyetlerine belirli bir düzeyde ilgi gösteren, ancak bu ilgiyi ileri seviyeye taşımayan bireylerden oluşmaktadır. Nitekim, Gibson vd. (2002), bireylerin boş zaman etkinliklerine ilgilerinin zaman içinde artıp azalabileceğini, bu nedenle tamamen kayıtsız bir grup yerine orta düzeyde katılım gösteren grupların da tanımlanması gerektiğini vurgulamıştır. Çevre bilinç düzeyi için de kümeler, "Yüksek" ve "Düşük" olarak adlandırılmıştır. Kümelere ait profillerin belirlenmesi amacıyla, boş zaman katılımcılarının demografik özellikleri, etkinliklere katılma alışkanlıkları, katılım motivasyonları ve çevre bilinç düzeyleri dikkate alınarak kümeler arasındaki farklılıklar analiz edilmiştir. Söz konusu değişkenler açısından kümeler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını tespit etmek için ki-kare analizi uygulanmıştır.

İlk olarak ciddi boş zaman ölçeğine yapılan ki-kare analizi sonucuna bakıldığında, katılımcılar arasında cinsiyet, medeni durum, etkinliğe daha önce katılım durumları, çevre bilinç düzeyleri ve katılım motivasyonları açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Kümeler arası cinsiyet karşılaştırması yapıldığında yüksek düzey ciddi katılımcılarda kadınların, düşük düzey ciddi katılımcılarda ise erkeklerin çoğunlukta olduğu göze çarpmıştır. Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumluluk gösterirken, bazılarıyla farklılık taşımaktadır. Örneğin, Henderson ve Hickerson (2007), boş zaman etkinliklerine katılımı toplumsal cinsiyet farklılıklarını inceleyen çalışmalarında, kadınların boş zaman etkinliklerine katılımı daha fazla sosyalleşme ve kişisel gelişim motivasyonlarına sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, kadınların özellikle çevresel ve toplumsal fayda sağlayan etkinliklere daha fazla yönelme eğiliminde olmalarıyla açıklanabilir. Benzer şekilde, Shaw (1994), kadınların boş zaman etkinliklerinde daha fazla gönüllülük ve sürdürülebilirlik odaklı aktivitelere yöneldiğini ortaya koymuştur. Ancak, bazı araştırmalar erkeklerin belirli boş zaman etkinliklerine daha fazla katılım gösterdiğini öne sürmektedir. Örneğin, Tsaur ve Liang (2008), açık

hava ve spor temelli ciddi boş zaman etkinliklerinde erkeklerin daha fazla temsil edildiğini tespit etmişlerdir. Bu kapsamda Qiu vd.nin (2019) maraton koşucularını inceledikleri araştırmada, 603 maraton koşucusundan toplanan verilerde farklı demografik değişkenler ele alınmış ve Ciddi Boş Zaman boyutlarında önemli farklılık gözlemlenmiştir. Özellikle cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında, kadın maratoncuların çaba, kariyer ve kimlik boyutları erkeklerden daha az olarak tespit edilmiştir. Bu durum, belirli etkinlik türlerine yönelik cinsiyet temelli tercihlerin ve sosyal rollerin bir sonucu olabilir. Medeni durum açısından bakıldığında da bekar katılımcıların her iki kümede de ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu bulgu diğer ciddi boş zaman çalışmaları ile paralellik göstermektedir (Ardahan, 2016; Söyler, 2016; Göklemen, 2019). Bu durum bekar bireylerin, zaman ve sorumluluk açısından daha esnek olabildiklerinden, ciddi boş zaman etkinliklerine daha fazla katılım gösterebilmelerinden kaynaklanabilir. Bu bulgudan farklı olarak Munusturlar ve Munusturlar (2016), ciddi fotoğrafçıları kümelemek için yapmış oldukları araştırmada evli katılımcıların bekar katılımcılardan daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu da evli bireylerin aile içi dinamikleri ve ortak ilgi alanları doğrultusunda bu tür etkinliklere katılabileceklerini göstermektedir.

Etkinliğe daha önce katılım durumuna bakıldığında, tüm kümelerde ilk defa katılımın fazla olduğu görülmektedir. Bu bulgu, alanyazındaki genel beklentinin aksine, ciddi boş zaman katılımcılarının etkinliklere sürekli ve düzenli katılım göstermesi gerektiği yönündeki anlayışla çelişmektedir (Akyıldız, 2013; Lee, 2013; Göklemen, 2019; Dinler, 2020; Özant, 2020). Bu durum katılımcıların, daha önce benzer etkinliklere katılmış olmasından kaynaklanabilir. Spesifik olarak bu yeşil etkinliğe ilk kez katılıyor olsalar bile, genel deneyimleri ve ilgi alanları nedeniyle ciddi katılımcı olarak değerlendirilebilirler. Bir başka neden de bu tür etkinliklerin, katılımcılara anlamlı deneyimler sunarak, onlarda ilk katılımlarında dahi derin bir bağlılık ve ilgi uyandırması olabilir. Buna bağlı olarak, bireyler etkinliğe ilk kez katılsalar bile ciddi bir katılımcı profili sergileyebilirler.

Kümeler, çevre bilinç düzeyi yüksek ve düşük olma durumu açısından incelendiğinde; çevre bilinç düzeyi yüksek katılımcıların yüksek düzey ciddi katılımcılar olduğu, çevre bilinç düzeyi düşük katılımcıların da düşük düzey ciddi katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Alanyazında, çevre bilinci yüksek bireylerin doğa temelli rekreasyonel

aktivitelere daha fazla katılım gösterdiği ve bu etkinliklere daha ciddi bir bağlılık sergilediği belirtilmektedir. Örneğin, Demirel vd. (2009), doğada yapılan rekreasyonel aktivitelere katılımın bireylerin çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ve çevre bilinci yüksek bireylerin bu tür etkinliklere daha fazla ilgi gösterdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, Değirmenci (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, çevre bilinçli ile çevresel bağlılık arasında pozitif bir ilişki olduğu ve çevre bilinci yüksek bireylerin çevresel konulara daha fazla bağlılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Katılım motivasyonu incelendiğinde yüksek düzey ciddi katılımcıların yarısının içsel, yarısının da dışsal motivasyona sahip olduğu görülmektedir. İçsel ve dışsal motivasyonlarının yüksek olması, bu bireylerin çevresel etkinliklere katılımında hem bireysel tatmin ve kişisel değerler (içsel motivasyon) hem de dışsal ödüller, sosyal tanınma ve toplumsal fayda sağlama (dışsal motivasyon) gibi faktörlerin birlikte rol oynadığını göstermektedir. Neulinger'in Boş Zaman Paradigması'na göre de bireylerin boş zaman aktivitelerine katılım motivasyonları, içsel ve dışsal faktörlerin bir kombinasyonundan oluşabilmektedir (İskender, 2017). Aynı zamanda, Coşkun (2021) tarafından yapılan bir çalışmada, Türk toplumunun boş zaman aktivitelerine katılım motivasyonlarının hem içsel hem de dışsal faktörlerden etkilendiği bulunmuştur. Bu durum, bireylerin boş zaman etkinliklerine katılımında çeşitli motivasyonel unsurların birlikte rol oynayabileceğini göstermektedir. Düşük düzey ciddi katılımcıların ise çoğunluğunun içsel motivasyona sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bu katılımcılar, çevresel etkinliklere sosyal baskılar veya ödüller için değil, kendi içsel tatminlerini ve kişisel hedeflerini gerçekleştirme amacıyla katılmaktadırlar. Çevresel etkinliklerin onlara sunduğu içsel ödüller, bu katılımcıların motivasyonlarını pekiştiren önemli bir faktördür. Ancak Ardahan (2016), yapmış olduğu araştırmada bu durumdan farklı bir sonuç elde etmiştir. Araştırmacı, gönüllülük faaliyetlerine katılan bireylerin motivasyonlarını incelediği çalışmasında, katılım düzeyi düşük olan bireylerin daha çok sosyal etkileşim ve tanınma gibi dışsal motivasyonlarla hareket ettiğini belirtmiştir. Bu bulgu, motivasyonun etkinlik türüne ve bireyin algıladığı faydalara göre değişebileceğini göstermektedir.

Çevre bilinç düzeyinde demografik özelliklere, etkinliğe katılma alışkanlıklarına, katılım motivasyonuna ve ciddi boş zaman katılım durumuna göre kümeler arasındaki farklılıklar incelendiğinde ise katılımcılar arasında yaş, cinsiyet, katılım motivasyonu ve

ciddi boş zaman katılım durumu açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Alanyazında, boş zaman katılımı ve çevresel farkındalık arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmalar, çevre dostu etkinliklere olan ilginin yaşla birlikte değişebileceğini ortaya koymaktadır (Gifford ve Nilsson, 2014). Özellikle 25 yaş ve üzerindeki bireylerin çevresel bilinç düzeylerinin genç bireylere kıyasla daha yüksek olabildiği, bu durumun ise yeşil etkinliklere katılım motivasyonlarını artırdığı belirtilmektedir (Straughan ve Roberts, 1999). Ayrıca, orta yaş grubundaki bireyler, genellikle finansal istikrar, oturmuş bir yaşam düzeni ve çevresel duyarlılığın gelişmiş olması gibi faktörler nedeniyle sürdürülebilir etkinliklere daha fazla ilgi gösterebilmektedir (McDonald ve Oates, 2006).

Kadın katılımcıların çevre bilinç düzeylerinin erkeklerden düşük çıkması, alanyazında beklenen eğilimlerden farklı bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Alanyazında birçok çalışma, kadınların çevre dostu davranışlara ve sürdürülebilirlik konularına erkeklere kıyasla daha duyarlı olduğunu göstermektedir (Zelezny vd., 2000; Hunter vd., 2004). Bazı araştırmalar, erkeklerin çevresel konulara daha bilişsel, kadınların ise daha duygusal ve eyleme yönelik yaklaştığını göstermektedir (Zelezny vd., 2000). Bu bağlamda, erkekler kendilerini çevre bilinci yüksek bireyler olarak tanımlama eğiliminde olabilirken, kadınlar çevre dostu davranışları günlük yaşamlarına entegre etseler bile bu bilinç düzeyini daha düşük değerlendirebilirler (Stern, Dietz ve Kalof, 1993).

Araştırma bulgularına göre, çevre bilinci yüksek katılımcıların dışsal motivasyon düzeylerinin yüksek, çevre bilinci düşük katılımcıların ise içsel motivasyon düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çevresel duyarlılığın genellikle içsel motivasyonla paralel ilerlediğini öne süren çalışmalardan farklılaşmaktadır (Pelletier vd., 1998; Kollmuss ve Agyeman, 2002). Bu farklılığın nedeni, araştırmanın bağlamsal yapısında yatıyor olabilir. Özellikle çevre bilinci yüksek bireyler, toplumsal normlara uyum sağlama, sosyal statü kazanma ya da çevresel sorumluluğu yerine getirme gibi dışsal nedenlerle de etkinliklere katılım gösterebilir. Bu durum, dışsal motivasyonun yalnızca ödül veya fayda beklentisinden değil; sosyal onay, grup aidiyeti veya etik sorumluluk gibi daha karmaşık dışsal faktörlerden de kaynaklanabileceğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, çevre bilinci yüksek bireylerin dışsal motivasyonları, klasik anlamda “yüzeysel” güdülerden çok, sosyal sorumluluk

bilinciyle bütünleşmiş dışsal etkenlerden besleniyor olabilir. Çevre bilinç düzeyi düşük bireylerin içsel motivasyonlarının yüksek olması, bu kişilerin çevre dostu etkinliklere bireysel ilgi, keyif alma ve kişisel tatmin gibi içsel faktörlerle yönelmeleriyle açıklanabilir. Bu bireyler, çevresel sürdürülebilirliği temel motivasyon kaynağı olarak görmüyor olabilir, ancak yeşil etkinliklerin sunduğu yeni deneyimler, fiziksel aktivite veya topluluk içindeki sosyal aidiyet duygusu nedeniyle içsel olarak motive olmuş olabilirler (Guzmán & Becker, 2021). Ayrıca, çevre bilinci düşük bireyler, farkında olmadan çevresel fayda sağlayan aktivitelere yönelmiş olabilirler. Bu durum, bireylerin çevre bilinci kavramsallaştırmasına bağlı olarak ortaya çıkabilir; örneğin, yeşil etkinliklere doğa sevgisi veya macera duygusu nedeniyle katılan bireyler, bunu bir çevre bilinci göstergesi olarak değil, kişisel ilgi alanı olarak görebilir (Kollmuss & Agyeman, 2002). Ryan ve Deci (2000), bireyin çevresel duyarlılığı düşük olsa bile, aktiviteleri ilgi ve keyif için yaptığı durumlarda içsel motivasyonun yüksek olabileceğini öne sürmektedir.

Kümeleme analizi sonrasında pilot çalışma ile elde edilen boyutların doğruluğunu test etmek amacıyla, yeşil etkinliklere katılan 411 katılımcıdan elde edilen verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ciddi Boş Zaman Ölçeği'ne yapılan DFA sonucunda, 38 ifadeden ve yedi boyuttan oluşan bir ölçek yapısı elde edilmiştir. Katılım Motivasyonu Ölçeği'ne uygulanan DFA sonucunda ise altı ifadeden ve iki boyuttan oluşan bir yapı ortaya çıkmıştır. Araştırmada kullanılan Davranışsal Niyet Ölçeği'ne ilişkin doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin mükemmel düzeyde uyum iyiliği değerlerine sahip olduğunu ve ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Çevre Bilinç Düzeyi Ölçeği'ne uygulanan DFA sonucunda ise 14 ifadeden ve üç boyuttan oluşan bir yapı elde edilmiştir.

Araştırma modelinde yer alan değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini test etmek amacıyla oluşturulan hipotezler, yapısal eşitlik modellemesi (YEM) tekniği ile analiz edilmiştir. Yapısal model oluşturulmadan önce test edilen ölçüm modelinin uyum iyiliği değerleri incelendiğinde, modelin kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı görülmüştür. Ayrıca, ölçüm modelinin yakınsak geçerlilik kriterlerini karşıladığı da belirlenmiştir. Yapısal modelin analizi sonucunda ciddi boş zaman tutumu ile içsel motivasyon arasında ($H1a: \beta=0,650, p<0,001$) öne sürülen etkinin doğrulandığı ve bu etkinin önem seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre daha yüksek düzeyde ciddi

boş zaman tutumuna sahip kişilerin içsel motivasyonu daha yüksek olacaktır. Bu sonuç, ciddi boş zaman faaliyetlerine katılımın bireylerin içsel motivasyonlarını artırdığına dair alanyazındaki çeşitli çalışmalarla örtüşmektedir (Deci & Ryan, 2000; Stebbins, 2007; Kleiber vd., 2011; Lee, 2013; Pi vd., 2014; Yazıcı, 2020). Stebbins (2007), ciddi boş zaman etkinliklerinin bireylerin uzun vadeli bağlılık geliştirdiği, bilgi ve beceri kazanımına önem verdiği ve bu süreçten içsel bir tatmin elde ettiği alanlar olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, bireylerin boş zaman etkinliklerine olan ilgilerinin ve bağlılıklarının artması, onların içsel olarak motive olmalarına katkı sağlayabilir. Kleiber vd. (2011) de yapmış oldukları çalışmada, bireylerin kendilerini geliştirebilecekleri ve belirli bir uzmanlık kazanabilecekleri etkinliklere düzenli olarak katıldıklarında, bu süreçten aldıkları doyumun arttığını ve içsel motivasyonlarının güçlendiğini tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda, ciddi boş zaman tutumu yüksek olan bireylerin, bu etkinliklere daha fazla anlam yüklemeleri ve etkinlikleri içsel bir tatmin kaynağı olarak görmeleri, içsel motivasyonlarının yüksek olmasını açıklayabilir. Ayrıca ciddi boş zaman tutumunun dışsal motivasyon üzerindeki etkisinin de kabul edildiği tespit edilmiştir ($H1b: \beta=0,275, p<0,003$). Bu bulgular, Kyle ve Chick'in (2002) yaptığı çalışmada da desteklenmektedir. Kyle ve Chick'e (2002) göre, bireyler ciddi boş zaman etkinliklerine yalnızca içsel bir ilgiyle değil, aynı zamanda sosyal kabul, başarı veya ödüller gibi dışsal motivasyon unsurlarını göz önünde bulundurarak da katılabilmektedir. Örneğin, bir kişi sürdürülebilir etkinliklere yalnızca doğa sevgisi nedeniyle değil, aynı zamanda sosyal çevresi tarafından takdir edilmek, kariyerinde belirli bir konum elde etmek veya çevresel aktivizmin getirdiği statüden faydalanmak amacıyla da katılım gösterebilir. Pelletier vd. (1998) tarafından yapılan çalışma da benzer bir eğilimi ortaya koymaktadır. Çevre dostu etkinliklere katılan bireylerin bir kısmı, bu katılımı çevresel sorumluluklarını yerine getirme veya sosyal normlara uyum sağlama gibi dışsal motivasyon faktörleri ile açıklamaktadır. Aynı şekilde, ciddi boş zaman etkinliklerine katılım da, bireylerin yalnızca bireysel tatmin için değil, aynı zamanda dışsal ödüller ve sosyal onay gibi motivasyonlarla yönlendirildiğini göstermektedir. Farklı bir çalışmada Lee (2013), ciddi boş zaman ve motivasyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ciddi boş zaman perspektifi, kaya tırmanıcılarının geliştirdikleri bağlılık düzeyi, kişilik gelişimleri ve elde ettikleri çeşitli faydaları tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, belirlenmiş motivasyon; bağlılık, kişilik gelişimi ve kişisel faydalarla anlamlı bir şekilde ilişkilidir.

İçsel motivasyonun ise kişisel ve sosyal faydalarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, dışsal motivasyon ile ciddi boş zaman özellikleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çalışmada içsel motivasyonun davranışsal niyeti (H2a: $\beta=0,247$, $p<0,01$) etkilediğine yönelik öne sürülen varsayımın doğrulandığı görülmektedir. Bu sonucun önceki çalışmalarla (Hartley ve Harrison, 2009; Birinci, 2018; Sargın ve Oralhan, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Karacaoğlu, 2021; Lee vd. 2024) tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Karacaoğlu (2021), doğa temelli etkinliklere katılan kişilerin içsel motivasyonlarının davranışsal niyetlerini yordama durumunu tespit etmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda doğa temelli etkinliklere katılan bireylerin içsel motivasyonlarının gelecekteki davranışsal niyetini etkilediği tespit edilmiştir. İçsel motivasyonu yüksek bireyler, çevre dostu etkinliklere genellikle doğaya olan ilgileri, sürdürülebilir yaşam felsefeleri ve kişisel tatminleri doğrultusunda katılım göstermektedirler. Bu da bu tür etkinliklerin uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından kritik bir faktördür. Çalışma sonucunda dışsal motivasyonun davranışsal niyet üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir (H2b: $\beta = -0.030$, $p > 0.05$). Bu bulgu, literatürde yer alan bazı çalışmalarla örtüşürken, bazılarıyla ise çelişmektedir. Örneğin, Lee ve arkadaşlarının (2024) yüksek teknoloji şirketlerinde çalışan bireyler üzerinde yürüttükleri araştırmada, içsel ve dışsal motivasyonel faktörlerin endüstriyel teknoloji sızıntılarını önlemeye yönelik davranışsal niyet üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, içsel motivasyonun davranışsal niyet üzerinde anlamlı ve olumlu etkisi bulunurken, dışsal motivasyonun anlamlı bir etkisi tespit edilmemiştir. Bu sonuç, mevcut çalışmanın bulgularını desteklemektedir. Bununla birlikte, literatürde dışsal motivasyonun davranışsal niyet üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Won, Park ve Lee (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, üniversite öğrencilerinin sportif yardımseverlik etkinliklerine katılım motivasyonları incelenmiş; öğrencilerin etkinlik tercihlerinde spor faaliyeti, hizmet edilen amaç, katılım ücreti, referans kaynağı ve ödül gibi dışsal motivasyon unsurlarının belirleyici olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Şahbaz'ın (2019) Türkiye'de gerçekleştirdiği araştırmada, Airbnb kullanıcılarının paylaşım ekonomisine katılım motivasyonları değerlendirilmiş ve ekonomik fayda ile itibar gibi dışsal motivasyon unsurlarının davranışsal niyet üzerinde doğrudan ve olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, dışsal motivasyonun davranışsal niyeti artırabileceğine işaret

etmektedir. Bu farklılıklar çalışmanın bağlamına (örneğin gönüllülük temelli, çevreci bir etkinlik olması) ve katılımcıların demografik özelliklerine bağlı olabilir.

Çalışmada ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyeti (H3: $\beta=0,508$, $p<0,01$) etkilediğine yönelik olarak öne sürülen varsayımın doğrulandığı görülmektedir. Ciddi boş zaman, bireylerin bilgi, beceri ve uzmanlık gerektiren, uzun vadeli bağlılık ve katılım gösterdikleri aktiviteleri ifade eder. Bu tür etkinliklere katılım, bireylerin kimliklerinin bir parçası haline gelir ve bu da onların davranışsal niyetlerini şekillendirir. Özellikle yeşil etkinlikler gibi çevre odaklı faaliyetlere katılan bireyler, bu etkinliklere olan bağlılıkları nedeniyle gelecekte de benzer etkinliklere katılma niyeti taşırlar. Laverie ve Arnett (2000) de boş zaman aktivitelerine olan bağlılığın, bireylerin kimlikleriyle ilişkili olduğunu ve bu bağlılığın davranışsal niyetleri güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Cheng ve Tsaur (2012) çalışmalarında, sörfçülerin ciddi boş zaman özellikleri ile rekreasyonel katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma bulguları, ciddi boş zaman özelliklerine daha fazla sahip olan bireylerin rekreasyonel katılım düzeylerinin de daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmada ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide içsel motivasyonun aracılık rolüne (H4a) yönelik olarak öne sürülen varsayımın doğrulandığı görülmektedir. Alanyazında, içsel motivasyonun çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilerde aracılık rolü oynadığına dair çalışmalar bulunmaktadır (Gürkan ve Demiralay, 2017; Yılmaz, 2018; Künye ve Aydın, 2021; Fidan ve Çetinkaya, 2022). Künye ve Aydın (2021) tarafından yapılan bir araştırmada, öz-şefkatin iş tatmini üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun tam aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Bu çalışma, içsel motivasyonun bireylerin iş tatminini artırmada kritik bir aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Fidan ve Çetinkaya (2022) çalışmalarında, psikolojik sermayenin işe bağlılık üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun kısmi aracılık rolünü incelemişlerdir. Sonuçlar, psikolojik sermayenin içsel motivasyonu artırdığını ve bunun da işe bağlılığı güçlendirdiğini göstermektedir. Önceki çalışmalar, alanyazında içsel motivasyonun aracılık etkisine yönelik önemli katkılar sağlamış olsa da, bu araştırmanın alanyazına özgün bir katkısı, içsel motivasyonun ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide rolünün olduğunu doğrulanmasıdır. Çalışmada, ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide dışsal motivasyonun aracılık

rolüne (H4b) yönelik olarak öne sürülen varsayımın doğrulanmadığı görülmektedir. Ön ve Yanık'ın (2024) çalışmasında ise dijital liderliğin akademisyenlerin inovatif iş davranışları üzerindeki etkisinde dışsal motivasyonun kısmi aracılık rolü oynadığı tespit edilmiştir. Bu, dijital liderlerin sağladığı dışsal teşviklerin (örneğin, ödüller, takdir) akademisyenlerin yenilikçi davranışlarını artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, dışsal motivasyonun her bağlamda etkili bir aracı olmadığını, dolayısıyla organizasyonların motivasyon stratejilerini belirlerken hedef kitlelerinin özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle, belirli sektörlerde veya pozisyonlarda içsel motivasyon unsurlarının daha belirleyici olduğu durumlarda, dışsal teşviklerin tek başına yeterli olmayabileceği anlaşılmaktadır.

Çalışmada çevre bilinç düzeyinin, katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide negatif yönlü bir düzenleyici (H5) etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, alanyazında çevre bilincinin çoğunlukla davranışsal niyet üzerinde doğrudan ve pozitif etkili olduğunu gösteren çalışmalarla (Mohamad vd., 2012; Yıldız ve Kılıç, 2016; Acar, 2017; Ergin ve Dal, 2023) örtüşmemektedir. Bu farklılığın temelinde, çevre bilinci yüksek bireylerin davranışlarını yalnızca bireysel motivasyonlardan değil, daha geniş yapısal ve sistemsel faktörlerden etkilenerken şekillendirmeleri yatabilir. Örneğin, çevre bilinci yüksek bireyler, etkinliğin gerçek anlamda sürdürülebilir olup olmadığını sorgulayabilir; sembolik ya da yüzeysel sürdürülebilirlik uygulamaları onlar için yeterli gelmeyebilir. Bu durum, çevre bilinci yüksek bireylerin motivasyonlarının davranışsal niyete dönüşmesini engelleyebilir. Bununla birlikte, düşük çevre bilincine sahip bireyler, çevresel hassasiyetleri sınırlı olsa da bireysel deneyim, sosyal etkileşim ya da kişisel tatmin gibi faktörlerle motive olarak etkinliklere katılım göstermekte ve davranışsal niyetlerini daha kolay şekillendirebilmektedir. Bu da çevre bilincinin davranışsal niyet üzerindeki düzenleyici etkisinin bağlama göre yön değiştirebileceğini göstermektedir. Bu bulgu, çevre bilinci ile niyet arasındaki ilişkinin her zaman pozitif yönlü ve doğrudan işlemediğini; bağlamsal, psikolojik ve algısal faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada sonuç olarak, ciddi boş zaman tutumunun içsel ve dışsal motivasyonu doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların etkinliklere yönelik ciddiyet düzeyi arttıkça hem içsel hem de dışsal motivasyonlarının daha belirgin hale geldiği görülmüştür. Bu durum, bireylerin boş zamanlarını yapılandırılmış ve anlamlı bir

şekilde değerlendirdiklerinde, etkinliklere katılım motivasyonlarının da yükseldiğini göstermektedir. İçsel motivasyon, davranışsal niyeti doğrudan etkilerken dışsal motivasyonun davranışsal niyeti doğrudan etkilemediği görülmüştür. Bu durum, bireylerin gelecekte benzer etkinliklere katılım kararlarını verirken dışsal faktörlerden çok, içsel olarak hissettikleri tatmin, öğrenme arzusu ve kişisel gelişim gibi unsurlarla hareket ettiklerini göstermektedir. Ciddi boş zaman tutumunun davranışsal niyeti doğrudan etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, bireylerin katıldıkları etkinliklerle yalnızca anlık bir deneyim yaşamadıklarını, aynı zamanda bu etkinliklerin onların gelecek davranışlarına yön veren önemli faktörlerden biri haline geldiğini göstermektedir. Örneğin, ciddi boş zaman etkinliklerine katılan bireylerin, bu etkinlikleri bir kimlik unsuru haline getirme ve sürekli olarak bu tür etkinliklere katılma eğiliminde olma ihtimalleri daha yüksektir. Ciddi boş zaman tutumu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide içsel motivasyonun kısmi aracılık rolü olduğu, dışsal motivasyonun ise aracılık rolünün olmadığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda bireyler, ciddi boş zaman etkinliklerine ne kadar bağlı olurlarsa olsunlar, bu etkinliklere devam etme niyetlerini belirleyen esas faktör, onların bu süreçten aldıkları içsel tatmindir. Kendi ilgi alanlarıyla örtüşen, kişisel gelişimlerine katkı sağlayan veya kendilerini gerçekleştirme fırsatı sunan etkinliklerde yer alan bireylerin, gelecekte de bu tür etkinliklere yönelmeleri olasıdır. Çevre bilinç düzeyinin, katılım motivasyonu ve davranışsal niyet arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, bireylerin çevresel farkındalık düzeylerinin yalnızca çevreci davranışları doğrudan etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda motivasyon temelli yönelimlerinin davranışsal çıktılara dönüşme biçimini de değiştirebildiğini göstermektedir.

5.2 Teorik Katkılar

Bu çalışma, yeşil etkinlikler bağlamında ciddi boş zaman tutumları, çevre bilinci, katılım motivasyonu (içsel ve dışsal) ve davranışsal niyet arasındaki etkileri inceleyerek alanyazına önemli teorik katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda bu değişkenlerin demografik özellikler arasındaki ilişkilerini de ortaya koymaktadır. Ciddi boş zaman kavramı, bireylerin boş zaman aktivitelerine yüksek düzeyde bağlılık gösterdiği ve bu süreçte beceri, bilgi ve aidiyet geliştirdiği bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Ciddi boş zaman, genellikle spor, sanat ve hobi temelli aktivitelerle ilişkilendirilmiştir. Ancak, bu araştırma yeşil etkinlikler bağlamında ciddi boş zaman olgusunu inceleyerek alanyazına yeni bir perspektif kazandırmaktadır. Aynı zamanda ciddi boş zaman tutumlarının

davranışsal niyet üzerindeki doğrudan etkisini ortaya koyarak, alanyazında bu kavramın uzun vadeli çevresel davranışlar üzerindeki etkisini anlamaya yönelik yeni araştırmaların önünü açmaktadır. Buna ek olarak çalışma, ciddi boş zaman tutumlarının hem içsel hem de dışsal motivasyon üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koyarak, yeşil etkinlikler bağlamında motivasyonun nasıl şekillendiğini açıklamaktadır. Bu bulgu da ciddi boş zaman teorisini ve motivasyon teorilerini birleştiren yeni bir bakış açısı geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Alanyazında ciddi boş zamanın genellikle içsel motivasyonla ilişkili olduğu öne sürülmekte (Frederick ve Ryan, 1993; Frederick-Recascino ve Schuster-Smith, 2003; Heo vd., 2008; Lee, 2013; Ardahan, 2016; Qiu vd., 2020.), dışsal motivasyon üzerindeki etkisi ise daha az incelenmektedir. Ancak, bu çalışmanın sonuçları ciddi boş zaman tutumlarının dışsal motivasyonu da artırdığını göstermektedir. Bu kapsamda çalışma yeşil etkinlikler bağlamında, bireylerin çevresel etkinliklere katılım kararlarını etkileyen faktörlerin hem içsel hem de dışsal motivasyonla ilişkili olabileceğini göstererek alanyazına yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Aynı zamanda bulgular, kadınların yüksek düzey ciddi, erkeklerin ise düşük düzey ciddi grupta yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum, boş zaman çalışmalarında cinsiyetin bireylerin etkinliklere olan bağlılık düzeyi üzerindeki etkisini inceleyen alanyazına katkı sağlayabilir. Alanyazında boş zaman aktivitelerine katılımı kadınların daha ciddi tutum sergilediğini öne süren çalışmalar bulunmaktadır (Shaw, 1994; Henderson ve Hickerson, 2007). Ancak, bu çalışma ciddi boş zaman tutumlarıyla çevre bilinci, motivasyon türleri ve medeni durum arasındaki bağlantıyı da göstererek yeni bir teorik bakış açısı sunmaktadır. Bekârlık faktörünün hem yüksek hem de düşük düzey ciddi gruplarda baskın olması, bireylerin yaşam biçimlerine bağlı olarak etkinliklere katılım motivasyonlarının nasıl şekillendiğini anlamaya katkı sunmaktadır.

Öz-Belirleme Teorisi (Deci & Ryan, 1985), bireylerin içsel ve dışsal motivasyonları doğrultusunda davranışlarını yönlendirdiğini öne sürmektedir. Alanyazında boş zaman motivasyonunun bireylerin boş zaman aktivitelerine yönelik bağlılıklarını ve tekrar katılım niyetlerini nasıl şekillendirdiği üzerine çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Filo vd., 2009; Hartley ve Harrison, 2009; Smith, Costello ve Muenchen, 2010; Won ve Park, 2010; Jin, vd., 2013; Huang vd., 2014; Backman ve Baniya ve Ghimire 2017; Chanuanthong ve Batra, 2017; Birinci, 2018; Lim ve Sia, 2018; Dean ve Shuartanto, 2019; Yazıcı, 2020; Davras, 2020; Cicik ve Akdağ, 2021; Çavuşoğlu, 2021; Karacaoğlu, 2021). Ancak, bu çalışma yeşil etkinlikler bağlamında içsel motivasyonun

davranışsal niyet üzerinde doğrudan etkili olduğunu, dışsal motivasyonun davranışsal niyet üzerinde etkili olmadığını, içsel motivasyonun aracılık rolü oynadığını ve dışsal motivasyonun aracılık etkisinin olmadığını ampirik olarak ortaya koymuştur. Çevresel psikoloji alanındaki birçok çalışma, çevre dostu davranışları yönlendiren faktörlerin dışsal teşviklerle artırılabilceğini öne sürmektedir (Pelletier vd. 1998; Zibarras ve Ballinger, 2011; Karaca ve Karapınar, 2022). Ancak, bu araştırmada dışsal motivasyonun etkili olmadığı bulunmuştur. Bu durum, çevre bilincinin sürdürülebilir etkinliklere dönüşebilmesi için bireylerin içsel olarak bu davranışları benimsemesi gerektiğini göstermektedir. Bu bulgu, dışsal teşviklerin kısa vadede bireyleri yönlendirebileceğini ancak uzun vadeli davranış değişikliği yaratmada etkili olmadığını savunan çevresel psikoloji alanyazınına destek sunmaktadır (Gagne ve Deci, 2005). Aynı zamanda boş zaman aktivitelerinin sürdürülebilirliği açısından, bireylerin içsel motivasyonlarını artıracak deneyimler sunulması gerektiğine dair alanyazına önemli bir perspektif sunmaktadır.

Çalışmada, ciddi boş zaman ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide içsel motivasyonun kısmi aracılık rolü oynadığı, ancak dışsal motivasyonun bu süreçte aracılık etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, bireylerin yeşil etkinliklere bağlılıklarının yalnızca içsel motivasyon aracılığıyla sürdürülebileceğini, dışsal faktörlerin bu süreçte belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir. Alanyazında genellikle boş zaman tatmini değişkeninin aracılık rolü incelenmiştir (Kovacs, 2007; Birinci, 2018; Liv vd., 2020; Barakazı, 2021; Wong vd., 2021; Vapur ve Yavuz, 2022; Özavcı vd., 2023). Ancak, içsel ve dışsal motivasyonun bu süreçte nasıl bir köprü görevi gördüğü üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır (Gürkan ve Demiralay, 2017; Yılmaz, 2018; Künye ve Aydın, 2021; Fidan ve Çetinkaya, 2022; Ön ve Yanık, 2024). Bu çalışma, motivasyonun yalnızca doğrudan etkileri üzerinden değil, aracılık mekanizmaları ile de ele alınması gerektiğini göstererek, Öz Belirleme Teorisi'nin farklı bağlamlarda nasıl işlediğine dair yeni bir perspektif sunmaktadır. Buna ek olarak, sürdürülebilir turizm ve yeşil etkinlik yönetimi alanyazınına, bireylerin katılım motivasyonlarının uzun vadeli davranış değişikliklerini nasıl etkilediğine dair de yeni bir çerçeve sunmaktadır.

Bu çalışmanın en önemli teorik katkılarından biri, çevre bilinci değişkeninin katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide düzenleyici rolünü azaltıcı yönde ortaya koymasıdır. Alanyazında çevre bilincinin davranışsal niyet üzerinde genellikle

doğrudan ve olumlu etkileri olduğu bulunsu da bu çalışmada çevre bilinci düzeyi arttıkça katılım motivasyonunun niyet üzerindeki etkisinin azaldığı belirlenmiştir. Bu durum, çevre bilinci yüksek bireylerin davranışlarında daha sabit, değer temelli bir tutum sergileyebileceklerini ve motivasyonel değişkenlerden daha az etkilenebileceklerini düşündürmektedir. Böylece araştırma, çevre bilincinin sadece doğrudan bir etki değil, aynı zamanda bireylerin karar alma süreçlerinde bazı psikolojik mekanizmaların etkisini zayıflatıcı bir rol oynayabileceğini göstererek literatüre özgün bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu bağlamda çalışma, çevre bilincinin davranışsal modellerde yalnızca bir bağımsız değişken olarak değil, moderatör bir değişken olarak da ele alınmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Yukarıda bahsi geçen teorik katkılar, gelecekte yapılacak araştırmalar için yeni bir temel oluşturmakta ve ciddi boş zaman, motivasyon, davranışsal niyet ve sürdürülebilir etkinliklerin nasıl daha etkili bir şekilde yönetilebileceğine dair yeni modeller geliştirilmesine olanak tanıyarak alanyazına önemli bir perspektif sunmaktadır.

5.3 Uygulamaya Dönük Çıkarımlar

Araştırmadan elde edilen bulgular, yeşil etkinliklerin planlanması, katılımcı bağlılığının artırılması ve motivasyon stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli pratik çıkarımlar sunmaktadır. Araştırma bulguları, yeşil etkinliklere katılımın sürdürülebilir olması için içsel motivasyonun güçlendirilmesi gerektiğini, dışsal teşviklerin tek başına yeterli olmadığını ve çevre bilincinin bireylerin motivasyonlarını düzenleyici bir faktör olarak etkili olduğunu göstermektedir. Araştırmada dışsal motivasyonun davranışsal niyet üzerinde etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, yalnızca dışsal teşviklerle (örneğin, finansal ödüller, sertifikalar veya sosyal prestij) katılımcı çekmeye çalışan organizasyonların uzun vadede sürdürülebilir bir katılım sağlayamayabileceğini göstermektedir. Dışsal motivasyon unsurları tamamen devre dışı bırakılmamalıdır, ancak içsel motivasyonu destekleyici bir araç olarak konumlandırılmalıdır. Katılımcılar, etkinlik sürecinden tatmin olursa, dışsal ödüller sadece ek bir teşvik unsuru olabilir. Bu nedenle, organizasyonlar, belediyeler ve çevre dostu etkinlikleri teşvik eden tüm paydaşlar, bireylerin etkinliklere uzun vadeli bağlılığını artırmak için katılımcı deneyimlerini daha anlamlı hale getiren, bireylerin içsel tatmin duygularını pekiştiren ve ciddi boş zaman tutumlarını güçlendiren stratejilere odaklanmalıdır. Örneğin, etkinlik organizatörleri, doğa ile birebir etkileşim sağlayan etkinlikler düzenleyerek

katılımcıların etkinliği anlamlı bulmalarını sağlayabilir ve bireylerin aktif olarak katılım gösterebileceği doğa koruma projeleri, atölyeler ve eğitim programları düzenleyerek içsel motivasyonlarını güçlendirilebilir. İçsel motivasyonları artıran faktörlerden biri de bireylerin kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissetmeleridir. Bu nedenle, katılımcılar arasında sosyal etkileşimi artıran programlar geliştirilebilir. Bireyler, doğal alanlarda vakit geçirmekten ve çevre dostu aktivitelerden içsel tatmin sağlıyorsa, bu tür deneyimler yaygınlaştırılmalıdır. Örneğin, doğa yürüyüşleri, eko-kamplar, sürdürülebilir yaşam atölyeleri gibi etkinlikler bu bağlamda değerlendirilebilir.

Araştırmada, ciddi boş zaman tutumlarının hem içsel/dışsal motivasyon ile ilişkili olduğu, hem de doğrudan davranışsal niyeti etkilediği belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçları, etkinlik organizatörlerine katılımcıları uzun vadede nasıl elde tutabilecekleri konusunda rehberlik edebilir. Etkinliklere uzun süreli bağlılık oluşturma, bireylerin bu etkinlikleri sadece bir “boş zaman aktivitesi” olarak görmelerinden öte, kimliklerinin bir parçası haline getirmeleriyle mümkün olabilir. Bu nedenle, katılımcılara liderlik, mentorluk veya organizasyona katkı sağlama gibi roller verilebilir. Mentorluk ve liderlik programları ile uzun süredir katılım sağlayan bireylerin yeni katılımcılara rehberlik etmesi teşvik edilebilir. Ciddi boş zaman katılımcılarının dışsal motivasyonla da etkinliklere bağlanabildiği dikkate alındığında, organizatörlerin yalnızca içsel doyum sağlayan içerikler üretmekle yetinmemesi; aynı zamanda bireylerin sosyal tanınma, ödüllendirme ve katkılarının görünür kılınması gibi dışsal motivasyon unsurlarını da göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda, yeşil etkinliklerde katılım belgeleri, teşekkür sertifikaları, gönüllü rozetleri, sosyal medya görünürlüğü gibi araçlarla katılımcıların katkıları takdir edilmeli ve teşvik edilmelidir. Ayrıca, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları, özellikle sürdürülebilirlik temelli etkinliklerde dışsal motivasyonu harekete geçirecek stratejiler geliştirerek katılım oranlarını artırabilir. Örneğin, aktif katılımcılara yönelik sembolik ödüller sunulması, toplumsal fayda yaratan katılımcıların yerel medya aracılığıyla duyurulması ya da kariyer gelişimine katkı sağlayacak gönüllülük deneyimlerinin sertifikalandırılması gibi uygulamalar bu kapsamda değerlendirilebilir. Katılımı sürdürülebilir hale getirmek için, üyelik veya sadakat programları geliştirilebilir. Buna ek olarak, çevresel sürdürülebilirliği desteklemek için, çevre dostu davranışları ödüllendiren ve teşvik eden belediye programları (atık yönetimi programları, sürdürülebilir ulaşım teşvikleri, yeşil alan artırma ve kentsel tarım destekleri, enerji ve su tasarruf teşvikleri, çevre eğitimi ve

gönüllülük programları), vergi indirimleri veya teşvik mekanizmaları oluşturulabilir. Yeşil etkinlikleri toplum gözünde daha çekici hale getiren kampanyalar düzenlenerek, katılımcı sayısı artırılabilir. Sosyal medya ve dijital platformlar kullanılarak yeşil etkinliklerin cazibesi artırılabilir.

Çalışmada, çevre bilincinin katılım motivasyonu ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide azaltıcı yönlü bir düzenleyici etki gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu durum, çevre bilinci düşük olan bireylerde motivasyonun davranışsal niyet üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğunu, buna karşılık çevre bilinci yüksek bireylerde motivasyonun davranışsal niyeti açıklamadaki gücünün azaldığını göstermektedir. Bu sonuç, uygulayıcılara farklı hedef kitlelere yönelik stratejiler geliştirme konusunda önemli pratik katkılar sunmaktadır. Özellikle çevre bilinci düşük bireylere yönelik olarak, içsel motivasyonları harekete geçiren deneyim odaklı, duygusal bağ kurmaya yönelik ya da bireysel anlam yaratımına imkân tanıyan etkinlik içeriklerinin sunulması davranışsal niyeti artırma potansiyeline sahiptir. Öte yandan, çevre bilinci yüksek bireylerde katılım niyeti zaten yüksek olduğundan, bu grupta motivasyonu artırmaya yönelik ek müdahalelere gerek kalmadan doğrudan çevresel değerlere odaklanan stratejiler uygulanabilir. Bu bulgu, etkinlik planlamalarında hedef kitlenin çevre bilinci düzeyine göre özelleştirilmiş iletişim ve içerik stratejilerinin daha etkili olabileceğini göstermektedir. Örneğin, bazı etkinlikler, katılımcıları çevre dostu uygulamalara teşvik etmek için gönüllülük programları ve ödüllendirme sistemleri sunarken, bazıları doğrudan beceri kazandıran atölyeler veya sosyal medya aracılığıyla görünürlük sağlayan kampanyalar düzenleyebilir.

5.4 Sınırlılıklar ve Gelecekteki Araştırmalara Öneriler

Bu çalışma, ciddi boş zaman tutumları, içsel ve dışsal motivasyon, çevre bilinci ve davranışsal niyet arasındaki ilişkileri inceleyerek yeşil etkinliklere katılım dinamiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda önemli teorik ve pratik çıkarımlar sunulmuştur. Ancak, çalışmanın bazı sınırlılıklar bulunmaktadır ve gelecekteki araştırmalar ile bu eksiklikler giderilebilir.

İlk olarak, bulguların genellenebilirliği sınırlıdır, çünkü veriler yalnızca Türkiye Let's Do It Derneği tarafından düzenlenen yeşil etkinliklere katılan kişilerden toplanmıştır. Bireylerin çevre bilinci, motivasyonları ve ciddi boş zaman tutumları, Batı Avrupa, Asya veya Latin Amerika gibi farklı bölgelerde değişiklik gösterebilir. Gelecekte, farklı

kültürlerde çapraz-kültürel karşılaştırmalar yapılması, genel geçer sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir. Çalışmanın kesitsel yapısından dolayı değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler tam olarak belirlenememektedir. Örneğin, yüksek düzey ciddi bireylerin çevre bilincinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak, çevre bilinci, bireyleri ciddi boş zaman katılımcısı haline mi getirmektedir, yoksa ciddi boş zaman deneyimi bireylerin çevre bilincini mi arttırmaktadır? Gelecekte, uzunlamasına çalışmalar ile zaman içinde bu ilişkilerin nasıl değiştiği incelenebilir. Çalışmada elde edilen içsel ve dışsal motivasyon ayrımı, Öz Belirleme Teorisi'nin temel prensipleriyle örtüşmekte ve yeşil etkinlik bağlamında da geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, farklı etkinlik türleri ve kültürel bağlamlar göz önünde bulundurularak, motivasyonel süreçlerin nasıl şekillendiği daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilir. Aynı zamanda katılım motivasyonunun ciddi boş zaman tutumu üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı da araştırılabilir. Ayrıca, içsel ve dışsal motivasyonun uzun vadeli davranışsal etkilerini değerlendiren boylamsal çalışmalar, bu alandaki bilgi birikimini derinleştirebilir. Çalışmada dışsal motivasyonun davranışsal niyetle ilişkisinin bulunamaması, dışsal motivasyonun etkisinin bağlama özgü olabileceğini düşündürmektedir. Gelecekteki araştırmalar, hangi dışsal faktörlerin bireyleri sürdürülebilir etkinliklere katılmaya teşvik edebileceğini inceleyebilir. Örneğin, finansal teşvikler, sosyal normlar veya toplumsal baskılar gibi faktörlerin etkisi araştırılabilir.

Çalışmada veriler, anket tekniği ile elde edilmiştir. Katılımcılar sosyal olarak kabul gören yanıtları vermeye eğilimli olabilirler. Özellikle çevre bilinci gibi konularda, bireyler gerçekte sahip olduklarından daha yüksek bir bilinç düzeyi bildirme eğiliminde olabilirler. Gelecekte, katılımcıların gerçek davranışlarını ölçmek için gözlemsel yöntemler veya deneysel tasarımlar kullanılabilir. Örneğin, bir yeşil etkinlikte bireylerin atık yönetimi, geri dönüşüm veya sürdürülebilir ürün satın alma gibi davranışları gözlemlenerek veriler toplanabilir. Aynı zamanda, çalışmada ciddi boş zaman ölçeğinden yedi boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu durum, alanyazında mevcut olan sınıflandırmalarla hem örtüşen hem de ayrışan yönler sergilemektedir. Bu farklılık, ciddi boş zaman kavramının bağlamdan bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğini ve belirli etkinlik türleri bağlamında yeniden yorumlanması gerektiğini göstermektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, bu farklılıkların nedenlerini daha ayrıntılı

inceleyebilmek adına, hem nicel hem de nitel yöntemlerin bir arada kullanılması faydalı olacaktır.

Çevre bilincinin katılım motivasyon ile davranışsal niyet arasındaki ilişkide düzenleyici bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Çevre bilinci, bilişsel (bilgi seviyesi), duygusal (çevreye karşı duyarlılık) ve davranışsal (günlük çevreci alışkanlıklar) boyutlarıyla da ele alınarak daha detaylı bir modelleme ile çevre bilincinin hangi yönlerinin bireylerin motivasyonlarını etkileyebileceği incelenmelidir. Yeşil etkinliklerin katılımcılar üzerinde uzun vadeli etkiler yaratıp yaratmadığını anlamak için etkinlik sonrası araştırmalar yapılabilir. Örneğin, etkinlik sonrası bireylerin çevreci davranışlarında bir değişiklik olup olmadığı derinlemesine görüşmelerle veri toplama yoluyla ölçülebilir.

KAYNAKÇA

- Aase, S. (2009). A Guide to Greener Meetings. *Journal of the American Dietetic Association*, Vol. 109, N. 5, pp 800-804.
- Acar, Y. (2017). Ziyaretçilerin Çevresel Duyarlılık ve Küreselleşme Karşıtlığı Özelliklerinin Sakin Şehirleri Tercih Nedenleri ile İlişkisi: Türkiye’deki Sakin Şehirlerin Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(2), 213–236. <https://doi.org/10.21325/jotags.2017.78>
- Ajzen, I. (1987). “Attitudes, Traits, and Actions: Dispositional Prediction of Behavior in Personality and Social Psychology”. *Advances in Experimental Social Psychology*, 20, 1-63.
- Ajzen, I. (2020). The theory of planned behavior: frequently asked questions. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(4), 314-324.
- Akkılıç, M.E., Koç F., İlban M.O., Dinç Y ve Çetintaş H (2014). Hizmetin önemi ile davranışsal niyetler arasındaki ilişkide otel niteliklerinin aracı etkisinin tespiti. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi* 1: 1–22.
- Akmeşe, S. (2018). *Etkinlik turizmi kapsamında yerel mutfak festivallerinin etkileri: Uluslararası Mengen aşçılık ve turizm festival örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi.
- Aksoy, M., ve Çekiç, İ. (2019). Algılanan mutfak imajının davranışsal niyet üzerindeki etkisi: Hatay ili örneği. *Journal of tourism and gastronomy studies*, 7(4), 2839-2854.
- Akyıldız, M. (2013). *Ciddi ve kayıtsız katılımcıların kişilik özellikleri ile boş zaman tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi
- Albaş, M. (2011). *İlköğretim programındaki çevre bilinci kazandırmaya yönelik kazanımların işe vurukluğu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Alkaya, A., ve Alkaş, C. (2021). Oecd Ülkelerinin Sağlık Göstergelerine Göre Kümeleme Analizi Sınıflaması. *Sosyal Güvence*, (19), 427-474.

- Alkış, N. (2016). Bayes Yapısal Eşitlik Modellemesi: Kavramlar Ve Genel Bakış. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(3), 105-116.
- Allen, J., O'Toole, W., McDonnell, I. & Harris, R. (2011). *Festival and Special Event Management*. (6th. Ed.). Milton: John Wiley & Sons Australia, Ltd.
- Alshmemri, M., Shahwan-Akl, L., & Maude, P. (2017). Herzberg's two-factor theory. *Life Science Journal*, 14(5), 12-16.
- Altun, H. E. (2024). Duyusal deneyimlerin destinasyon duygusuna etkisinde kişiliğin düzenleyici rolü ve davranışsal niyetlere etkisinde destinasyon duygusunun aracı rolü (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103: 411-423,
- Andersen, S. M., Chen, S., ve Carter, C. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological inquiry*, 11(4), 269-275.
- Anderson, W. E., Fornell, C. ve Lehmann, D. R. (1994). Customer Satisfaction, Market Share and Profitability: Findings from Sweden. *Journal of Marketing*, 58(3), 53-66.
- Andreu, Luisa, Metin Kozak, Nurten Avcı ve Nuray Çifter. "Market Segmentation by Motivations to Travel: British Tourists Visiting Turkey, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 19, 1: 1-14, 2005.
- Aracıoğlu, B. ve Tatlıdil, R. (2009). Tüketicilerin Satın Alma Davranışında Çevre Bilincinin Etkileri, *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review*, 9 (2), 435-461.
- Ardahan, F. (2016). Ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülük: AKUT örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 6(1), 47-61.
- Ardahan, F., ve Akdeniz, Y. (2019). Ciddi Boş Zaman Faaliyeti Olarak Korolara Katılımının Bireylerin Yaşam Doyumuna Etkisinin Çeşitli Demografik

Değişkenlere Göre Karşılaştırılması: Antalya Örneği. *Atlas Journal*, 5(17), 60-69.

Avşar, Ö. (2023). *Emniyet Teşkilatı Mensuplarında Sporun İçsel Motivasyon Ve Mental Dayanıklılığa Etkisi (Gaziantep İli Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi.

Ay, C. ve Ecevit Z. (2005). Çevre Bilinçli Tüketiciler. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10, 238-263.

Aydın, B. ve Yıldırım, H. M. (2020). Etkinliklerin Sürdürülebilirliği ve Eko-Etkinlikler: A Greener Festival Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 164-180.

Bakos, A. (2020). *The institutionalisation of sustainability in event management: A case study of the diffusion of ISO 20121 at the Gold Coast 2018 Commonwealth Games*. Bond University.

Baniya, R. ve Ghimire, S. (2017). Push and pull factors and their effects on international tourists' revisit intention to Nepal. *The Gaze: Journal of Tourism and Hospitality*, 8, 20–39.

Barakazı, E. (2021). *Boş Zaman Motivasyonu Ve Yaşam Tatmini İlişkisinde Boş Zaman Tatminin Aracılık Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

Barbieri, C., ve Sotomayor, S. (2013). Surf travel behavior and destination preferences: An application of the Serious Leisure Inventory and Measure. *Tourism management*, 35, 111-121.

Baron, R. M., ve Kenny, D. A. (1986). The Moderator–Mediator Variable Distinction In Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, And Statistical Considerations, *Journal of Personality And Social Psychology*, 51(6), 1173.

Bayraktutan, Y., ve Uçak, S. (2011). Ekolojik İktisat ve Kalkınmanın Sürdürülebilirliği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(4), 17–36.

- Bendle, L. J., ve Patterson, I. (2009). Mixed serious leisure and grassroots organizational capacity: A study of amateur artist groups in a regional Australian city. *Leisure Sciences*, 31(3), 272-286.
- Birinci, M. C. (2018). *Boş zaman motivasyonu ve davranışsal niyet ilişkisinde boş zaman tatmininin aracılık etkisi ve rekreasyonel hizmet kalitesinin düzenleyici rolü: Rekreasyonel kayak etkinliğine ilişkin bir çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Braungart, M., McDonough, W., ve Bollinger, A. (2007). Cradle-to-cradle design: creating healthy emissions—a strategy for eco-effective product and system design. *Journal of cleaner production*, 15(13-14), 1337-1348.
- Brown, C. A. (2007). The Carolina shaggers: Dance as serious leisure. *Journal of Leisure Research*, 39(4), 623-647.
- Browne, M. W., ve Cudeck, R. (1993). *Alternative ways of assessing model fit*. Sage Focus Editions, 154, 136-136.
- Brunsson, N., Rasche, A., ve Seidl, D. (2012). The dynamics of standardization: Three perspectives on standards in organization studies. *Organization Studies*, 33(5-6), 613-632.
- Burton, N. W., ve Turrell, G. (2000). Occupation, hours worked, and leisure-time physical activity. *Preventive medicine*, 31(6), 673-681.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8(4), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- BSI. (2007). BS8901: 2007 Specification for a Sustainable Event Management System with Guidance for Use. In: British Standards Institution London
- Byeon, M. (2002). *The Korean Hotel Sector's Perspectives on the Potential Impact of co-hosting the 2002 Football World Cup Korea/Japan*, Yüksek Lisans Tezi. Otago Üniversitesi.

- Cankül, I., ve Cankül, D. (2022). Ciddi Boş Zaman Aktivitesi Olarak Gönüllü Sosyal Sorumluluk. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 5(1), 250-256
- Cantelon, H., ve Letters, M. (2000). The making of the IOC environmental policy as the third dimension of the Olympic movement. *International review for the sociology of sport*, 35(3), 294-308.
- Caulfield, J., Polèse, M., Stren, R. E., ve Stren, R. (Eds.). (2000). *The social sustainability of cities: Diversity and the management of change*. University of Toronto press.
- Chanuanthong, R. ve Batran, A. (2017). Dark tourism: Push-pull motivations, satisfaction experience and post behavioral intention – sites of death railway tragedy Kanchanaburi province Thailand. *AU-GSB e-Journal*, 9 (1), 25–40.
- Chen, C. ve Tsai, D., 2007. How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions?. *Tourism Management*, pp.1115-1122.
- Chen, Y. F., ve Mo, H. E. (2014). A survey of push and pull motivations of green event tourists. *International Journal of Information and Education Technology*, 4(3), 260.
- Cheng, T. M., ve Tsaur, S. H. (2012). The relationship between serious leisure characteristics and recreation involvement: A case study of Taiwan's surfing activities. *Leisure Studies*, 31(1), 53–68.
- Chin, W. W. (1998). *Commentary: Issues and opinion on structural equation modeling*. *MIS Quarterly*, 22(1), VII–XVI.
- Cicik, Ş., ve Akdağ, G. (2021). Çiftlik Turizmi Uygulamalarının Permakültür Gönüllülerinin Motivasyonlarına Etkisi. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 5(2), 359-387.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associate.

- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Crompton, J.L. (1979). Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6 (4), 408-424.
- Crompton, J. L. ve McKay, S. G. (1997). Motives of visitors attending festival events. *Annals of Tourism Research*, 24 (2), 425-439.
- Cronin J.J., Brady M.K. ve Hult G.T.M. (2000). Assessing the effects of quality, value, and customer satisfaction on consumer behavioral intentions in service environments. *Journal of Retailing* 76(2): 193–218.
- Csikszentmihalyi, M., Kleiber, D. A., Driver, B. L., Brown, P. J., ve Peterson, G. L. (1991). *Benefits of Leisure*.
- Çakıcı, C. ve Yavuz, G. (2012). 2013 Akdeniz Oyunları Bağlamında Spor Etkinlikleri Ve Olası Etkileri. *1. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu*. 20-22 April, Mersin. 2-15
- Çavuşoğlu, F. (2021). *Kişilik Özellikleri, Motivasyon, Algılanan Değer ve Davranışsal Niyet İlişkisi: Macera Aktivitelerine Katılan Turistler Üzerine Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Çelik, Ş. (2013). Kümeleme Analizi ile Sağlık Göstergelerine Göre Türkiye'deki İllerin Sınıflandırılması, *Doğu Üniversitesi Dergisi*, 14, (2), 2013, s.179.
- Çeşmeci, N. (2018). *Yürüyüş deneyimine yönelik akış durumunun algılanan değere ve davranışsal niyete etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi.
- Çetiner, N., Karakaya, G., ve Kırıkcı, S. (2021). Ciddi Boş Zaman Perspektifinden Sürdürülebilir Rekreasyonu Destekleyen Astrofotoğrafçılık. *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*.7(44), 1501-1508.

- Çetingöz Akbay, G. (2012). *İlköğretim 6. 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde “Enerjini Boşa Harcama Etkinlikleri” İle Çevre Bilincinin Kazandırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Çınar, B., ve Duran, A. (2021). Doğaya bağlılığın doğa yürüyüşlerine katılım motivasyonu üzerindeki etkisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 754-766.
- Çokluk, Ö, Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Daft, R. L. (1999). *Management*. Florida: Harcourt College Publishing.
- Danish, R.Q. ve Usman A. (2010). Impact of reward and recognition on job satisfaction and motivation: an empirical study from Pakistan. *International Journal of Business and Management*, 5(2):159-167.
- Darendelioğlu, R. (2023). *Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Liglerinde Oynayan Sporcuların Ciddi Boş Zaman Algılarının Ve Algılanan Sağlık Çıktılarının İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Davras, Ö. (2020). Kış spor aktivitelerine katılan yerli turistlerin algıladıkları kısıtlayıcı ve motivasyonun davranışsal niyet üzerindeki etkileri. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 142–163.
- Dean, D. ve Suhartanto, D. (2019). The formation of visitor behavioral intention to creative tourism: The role of push-pull motivation. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24 (5), 393–403.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2010). Intrinsic motivation. *The corsini encyclopedia of psychology*, 1-2.
- Dedeoğlu B.B., Balıkcıoğlu S ve Küçükergin, K.G. (2016). The role of tourists’ value perceptions in behavioral intentions: the moderating effect of gender. *Journal of Travel & Tourism Marketing* 33(4): 513–534.

- Değirmenci, B. (2020). Çevresel Bilinç ile Çevresel Bağlılık İlişkisinin" Demografik Özellikler" Bağlamında İncelenmesi. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences (BNEJSS)*, 6(4).
- Demir, D., ve Bekar, A. (2021). Yerli Turistlerin Çevre Bilincinin Ve Destinasyon Marka İmajının Yavaş Şehirlere Yönelik Davranışsal Niyete Etkisi. V. *Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi*, 165.
- Demirel, M., Gürbüz, B., ve Karaküçük, S. (2009). Rekreatyonel Aktivitelere Katilimin Çevreye Yönelik Tutum Üzerindeki Etkisi Ve Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği'nin Geçerliği Ve Güvenirliği. *Spormetre beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 7(2), 47-50.
- Denktaş, M. (2020). *Serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin özgünlük benlik saygısı ve ciddi boş zaman perspektifleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Dick, A.S. ve Basu, K. (1994). Customer loyalty: toward an integrated conceptual framework. *Journal of the Academy of Marketing Science* 22(2): 99–113.
- Dickson, C. ve Arcodia, C. (2010). *Environmentally Sustainable Events: A Critical Review of the Literature*. Global Events CongressIV: Festivals&Event Research, State of the Art, Leeds Metropolitan University,14.
- Diederichs, N., ve Roberts, D. (2015). Climate protection in mega-event greening: the 2010 FIFA™ World Cup and COP17/CMP7 experiences in Durban, South Africa. *Climate and Development*, 8(4), 376-384.
- Dilek, E. S. (2012). *Turizm İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Uygulamaları: Bir Alan Araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Dilley, R. E., ve Scraton, S. J. (2010). Women, climbing and serious leisure. *Leisure studies*, 29(2), 125-141.
- Dinçer, E. (2006). *Veri Madenciliğinde K-means Algoritması ve Tıp Alanında Uygulanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi.

- Dinler, K. (2020). *Rekreasyonel basketbolda ciddi boş zaman algısı ve optimum performans duygu durumu ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Doğan, V. (2017). Davranışsal ve sosyal bilimlerde yaygınca sorgulanan 10 metodolojik sorunun cevabı. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi* 3(2).41-88.
- Dörnyei, Z., ve Ushioda, E. (2013). *Teaching and researching: Motivation*. Routledge.
- Durucasu, Hasan, Zerrin Aşan ve Fikret Er (2006). Öğrencilerin Yaz Okulu Hakkındaki Görüşleri İçin Kümeleme Analizi, *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7, 1: 97-101, 2006.
- Er, B. (2021). *Uluslararası spor organizasyonlarında gönüllü motivasyonu ile serbest zaman doyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraslan, G. (2017). Spor merkezi üyelerinin ciddi boş zaman etkinliklerine katılımlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. (2003). *Pozitivist Metodoloji: Bilimsel Araştırma Tasarımı İstatistiksel Yöntemler Analiz ve Yorum*. Ankara: Erk Yayınları.
- Eren, E. (2007). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. Onuncu Basım. İstanbul: Beta
- Ergin, R. G., ve Dal, N. E. (2023). Davranışsal çevre bilincinin sürdürülebilir tüketim davranışına etkisi hakkında bir araştırma. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 28-53.
- Erkal, S., Şafak, Ş., ve Yertutan, C. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre Bilincinin Oluşturulmasında Ailenin Rolü. *Sosyo Ekonomi*(1), 145-158.
- Ertürk, N. (2023). Covid 19 pandemi sürecinde çalışanların içsel ve dışsal motivasyon algıları: doğalgaz sektörü çalışanları üzerine bir inceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi.

- Fidan, E., ve Çetinkaya, F. F. (2022). Psikolojik Sermayenin İşe Bağlılık Üzerindeki Etkisinde İçsel Motivasyonun Aracı Rolü. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 53-75.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage
- Filho, E. J. M. A., Cardoso, B. L., ve Barboza, M. N. L. (2017). Motivations behind green consumption and the influence of environmental consciousness on consumer behaviour. *International journal of innovation and sustainable development*, 11(2-3), 291-308.
- Filo, K.R., Funk, D.C., ve O'Brien, D. (2009). The meaning behind attachment: exploring camaraderie, cause, and competency at a charity sport event. *Journal of Sport Management*, 23, 361–387.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error, *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Frash Jr, R. E., ve Blose, J. E. (2019). Serious leisure as a predictor of travel intentions and flow in motorcycle tourism. *Tourism Recreation Research*, 44(4), 516-531.
- Frederick, C. M., ve R. M. Ryan. 1993. "Differences in Motivation for Sport and Exercise and Their Relations with Participation and Mental Health." *Journal of Sport Behavior* 16 (3): 124–146.
- Frederick-Recascino, C. M., ve H. Schuster-Smith. 2003. "Competition and Intrinsic Motivation in Physical Activity: A Comparison of Two Groups." *Journal of Sport Behaviour* 26 (3): 240–254.
- Fredline, E. (2000). *Host community reactions to major sporting events: the Gold Coast Indy and the Australian Formula One Grand Prix in Melbourne*. Brisbane: Griffith University.
- Frey, B. S. ve Osterloh, M. (2002). *Successful management by motivation: Balancing intrinsic and extrinsic incentives*. Heidelberg: Springer.

- Fu Y, Liu X, Wang Y ve Chao, R.F. (2018). How experiential consumption moderates the effects of souvenir authenticity on behavioral intention through perceived value. *Tourism Management* 69: 356–367.
- Funk, D. C., Mahony, D. F. ve Ridinger, L. L. (2002). Characterizing consumer motivation as individual difference factors: Augmenting the sports interest inventory (SII) to explain level of spectator support. *Sport Marketing Quarterly*, 11(1).
- Gagné, M., ve Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26(4), 331-362.
- Gedik, Y. (2021). Etkinlik Pazarlaması: Avantajları, Zorlukları ve Stratejileri Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 4
- Gefen, D., Straub, D. ve Boudreau, M. C. (2000). *Structural equation modeling and regression: Guidelines for research practice*. Communications of the Association for Information Systems, 4(7), 1-79.
- Getz, D. ve Frisby, W. (1988). Evaluating management effectiveness in community-run festivals. *J. Travel Res.*, 27, 22–27.
- Getz, D. (1997). *Event Management & Event Tourism*. Cognizant Communication Corporation: New York.
- Getz, D. (2009). Policy for sustainable and responsible festivals and events: Institutionalization of a new paradigm. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 1(1), 61–78.
- Gibson, H., Willming, C., ve Holdnak, A. (2002). We're ... not just Gator fans: Serious leisure and University of Florida football. *Journal of Leisure Research*, 34, 397- 425.
- Gifford, R., & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3), 141-157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>

- Gilgör, B. (2019). *The effects of destination brand personality on destination brand image and behavioral intentions of different generations* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi.
- Göklemen, T. Y. (2019). *Okçuluk sporuna katılan bireylerin ciddi boş zaman açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Graci, S., ve Dodds, R. (2008). Why Go Green? The Business Case For Environmental Commitment In The Canadian Hotel Industry. *Anatolia*, 19(2), 251-270
- Green, B. C., ve Jones, I. (2005). Serious leisure, social identity and sport tourism. *Sport in Society*, 8(2), 164–181.
- Groeneveld, R.A. ve Meeden, G. (1984). Measuring Skewness and Kurtosis. *The Statistician*, 33: 391-399.
- Gürbüz, S. ve Bekmezci, M. (2012). “İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Bilgi İşçilerinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisinde Duygusal Bağlılığın Aracılık ve Düzenleyicilik Rolü”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 41(2), 189-213.
- Gürkan, G. Ç., ve Demiralay, T. (2017). Bireysel yenilikçiliğin çalışanın yenilikçi davranışı üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun aracılık rolü: Türkiye’de cerrahlar örneği. *Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 6(1), 65-90.
- Güven, E. Ö. ve Sarıışık, M. (2014). Konaklama hizmetlerinde davranışsal niyeti etkileyen hizmet kalitesi boyutları. *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(2), 21-51.
- Hair, Joseph F., Rolph E., Anderson, Ronald L. Tatham ve William C. Black. (1998). *Multivariate Data Analysis*. Beşinci Basım, Upper Saddle River, N. J.: Prentice Hall.
- Hamarat, B., Gümüş, O. G. E. D. M., ve Tufan, E. (2014). Çevresel tehdit, çevresel bilinç ve çevresel tutum, çevre odaklı davranışı etkiler mi? Çanakkale sivil toplum kuruluşları örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 26-56.
- Han, H. ve Kim, Y. (2010). An investigation of green hotel customers’ decision formation: Developing an extended model of the theory of planned behavior. *International Journal of Hospitality Management*, 29, 659–668.

- Han, H., Koo, B., Chua, B.-L., Sul, H.-K., ve Jenny Kim, J. (2020). Travelers' intentions for green behaviors at airports: Exploring the effect of green physical surroundings using mixed methods. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 45, 569–579.
- Hartley, N., ve Harrison, P. (2009). An Exploration of Motives for Attending Australian Ecotourism Locations and Their Influence on Future Intentions. *Sustainable Management and Marketing*, 30 November–2 December 2009. Monash University, Melbourne, 1-9.
- Hastings, D. W., Kurth, S. B., Schloder, M., ve Cyr, D. (1995). Reasons for participating in a serious leisure career: Comparison of Canadian and US masters swimmers. *International Review for the Sociology of Sport*, 30(1), 101-119.
- Henderson, J., Foo, K., Lim, H. ve Yip, S. (2010). Sports events and tourism: The Singapore Formula One Grand Prix. *International Journal of Event and Festival Management*, 1: 60–73.
- Henderson, K. A., ve Hickerson, B. (2007). Women and leisure: Premises and performances uncovered in an integrative review. *Journal of Leisure Research*, 39(4), 591-610.
- Heo, J., Lee, Y., Lundberg, N., McCormick, B., ve Chun, S. (2008). Adaptive sport as serious leisure: Do self-determination, skill level, and leisure constraints matter. *Annual in Therapeutic Recreation*, 16, 31-38.
- Holmes, K., Hughes, M., Mair, J., ve Carlsen, J. (2015). Events and sustainability. In *Events and Sustainability*. <https://doi.org/10.4324/9781315813011> (Erişim tarihi: 19.02.2024).
- Hu, H.-H., Parsa, H.G., ve Self, J. (2010). The dynamics of green restaurant patronage. *Cornell Hospitality Quarterly*, 51(3), 344-362.
- Huang, H. C., Lin, T. H., Lai, M. C., ve Lin, T. L. (2014). Environmental consciousness and green customer behavior: An examination of motivation crowding effect. *International Journal of Hospitality Management*, 40, 139-149.

- Hunt, L. A. (2015). Are we moving closer towards a more unified definition of sustainable events?: Sustainable communities review. http://scrjournal.org/Spring%202018/Article%201_Hunt_Laura_Proof_Ma_y.pdf
- Hunter, L. M., Hatch, A., ve Johnson, A. (2004). Cross-national gender variation in environmental behaviors. *Social Science Quarterly*, 85(3), 677-694.
- Hutchinson, S.L., ve Kleiber, D.A., (2005). Gifts of the ordinary: Casualleisure's contributions to health and well-being. *World Leisure Journal*, 47(3), 2-16.
- Işık, U. (2014). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan ciddi boş zaman katılımcılarının kişilik özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi.
- İskender, A. (2017). Neulinger boş zaman paradigması ve boş zaman katılım motivasyonları üzerine nitel bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 819-825.
- Jago, L., Dwyer, L., Lipman, G., Lill, D. V., ve Vorster, S. (2010). Optimising The Potential Of Mega-Events: An Overview. *International Journal of Event and Festival Management*, 1 (3): 220-237
- James, B. (2007). *Sydney Olympic Park: Olympic Legacy or Burden?*, (Yayınlanmamış Onur Tezi). University of New South Wales,
- Jin, N. P., Lee, S. ve Lee, H. (2013). The effect of experience quality on perceived value, satisfaction, image and behavioral intention of water park patrons: New versus repeat visitors. *International Journal of Tourism Research*, 17 (1), 82-95.
- Joshi, S. (2011). Green Marketing: An Overview. *International Journal of Science, Technology and Management*, 2, 36-41.
- Kanfer, R. (1990). *Motivation theory and industrial and organizational psychology*. Handbook of industrial and organizational psychology, 1(2), 75-130.

- Kapelianis, D., ve Strachan, S. (1996). The price premium of an environmentally friendly product. *South African Journal of Business Management*, 27(4), 89–96.
- Karaca, M., ve Karapınar, P. S. (2022). Bilissel Değerler ve Yesil Dissal Motivasyonun Çevresel Tutuma Etkisinin İncelenmesi. *Journal of Business Research-Turk*, 14(3), 2022-2034.
- Karacaoğlu, S. (2021). Doğa Temelli Etkinliklere Katılanların İçsel Motivasyonları ile Gelecekteki Davranışsal Niyeti Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 81-109.
- Karaküçük, S. (1997). *Rekreasyon (Boş Zamanları Değerlendirme) Kavram, Kapsam ve Bir Araştırma*. Seren Ofset.
- Karaküçük, S., Durhan, T. A., Aksın, K., Göral, Ş., & Akgül, B. M. (2019). Oryantiring Sporcularının Ciddi Boş Zaman Perspektifleri. *Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(4), 296-318.
- Karataş, A. (2013). *Çevre bilincinin geliştirilmesine çevre eğitiminin rolü ve niğde üniversitesi eğitim fakültesi örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Kasimati, E., ve Dawson, P. (2009). Assessing the impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy: A small macroeconometric model. *Economic modelling*, 26(1), 139-146.
- Kavi, E. (2006). *İşgörenler Açısından Örgüt Kültürünün Motivasyona Etkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Kelly, J.R., (1990). *Leisure*, 2nd edn., Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Ketchen, D. Jr., ve Shook, C.L. (1996). The Application of Cluster Analysis in Strategic Management Research: An Analysis and Critique, *Strategic Management Journal*, 17(6), 441-458.
- Kilkenny, S. (2011). *The complete guide to successful event planning*. Atlantic Publishing Company.

- Kim, H. (2004). *Serious leisure, participation and experience in tourism: authenticity and ritual in a renaissance festival*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Texas A&M University
- Kim, J., Yamada, N., Heo, J., ve Han, A. (2014). Health benefits of serious involvement in leisure activities among older Korean adults. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 9(1), 24616.
- Kim, K. S. (2011). Exploring transportation planning issues during the preparations for EXPO 2012 Yeosu Korea. *Habitat International*, 35(2), 286-294.
- Kim, K., Uysal, M. ve Chen, J. (2002). Festival Visitor Motivation From The Organizer's Point of View. *Event Management*, 7(2): 127-134.
- Kirkwood, H. (2008). Green event practices. *Expo Magazine*, 20(8), 28-29.
- Kleiber, D. A., Walker, G. J., ve Mannell, R. C. (2011). *A social psychology of leisure*. Venture Publishing.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, Guilford Publications, New York.
- Kollmuss, A., ve Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239–260.
- Kovacs A. (2007). *The Leisure Personality: Relationships Between Personality, Leisure Satisfaction, and Life Satisfaction*. Doktora Tezi. Indiana University.
- Kowal, J., ve Fortier, M. S. (1999). Motivational determinants of flow: Contributions from self-determination theory. *The journal of social psychology*, 139(3), 355-368.
- Kozak, M. A., Maviş, F., Nergis, H. G., ve Çiçek, D. (2013). *Otel işletmelerinde yönetim fonksiyonel yaklaşım*. Detay Yayıncılık.
- Kozak, M.A. ve Doğantan, E. (2017). *Ciddi Boş Zaman Faaliyeti Olarak Gönüllülük: Öğrenci Kulüpleri Kapsamında Bir Değerlendirme*. 1.Uluslararası

Turizmin Geleceği İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürebilirlik Kongresi,
Mersin, Türkiye, 28 -30 Eylül 2017, cilt.1

Krejcie, R. V. ve Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30, 607-610.

Kurt, S. Ü. (2018). *Yeşil Etkinlik Yönetimi: Planlama v Yaklaşımlar*. Eğitim Yayınevi

Künye, N., ve Aydınlan, B. (2021). Öz-Şefkat ile İş Tatmini Arasındaki İlişkide İçsel Motivasyonun Aracı Rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3159–3169.

Kwok, L., Huang, Y.-K., ve Hu, L. (2016). Green attributes of restaurants: What really matters to consumers? *International Journal of Hospitality Management*, (55), 107–117.

Kyle, G., ve Chick, G. (2002). The social nature of leisure involvement. *Journal of Leisure Research*, 34(4), 426-448.

Laing, J., ve Frost, W. (2010). How green was my festival: Exploring challenges and opportunities associated with staging green events. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 261-267.

Laroche, M., Bergeron, J., ve Barbaro-Forleo, G. (2001). Targeting consumers who are willing to pay more for environmentally friendly products. *Journal of Consumer Marketing*, 18(6), 503–520.

Lam, T., ve Hsu, C. H. C. (2004). Theory of planned behavior: potential travelers from China. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 28(4), 463–482.
<https://doi.org/10.1177/1096348004267515>

Lauermann, J. (2014). Competition through interurban policy making: Bidding to host megaevents as entrepreneurial networking. *Environment and Planning A*, 46(11), 2638-2653.

Laverie, D. A., ve Arnett, D. B. (2000). Factors affecting fan attendance: The influence of identity salience and satisfaction. *Journal of Leisure Research*, 32(2), 225-246.

- Leach, E.R. (1961). *Time and False Notes*. In Rethinking Anthropology, E.R. Leach, ed., pp.132-136. London: Athlone Press.
- Lee, C.-K., Lee, Y.-K. ve Wicks, B. 2004. Segmentation of Festival Motivation by Nationality and Satisfaction. *Tourism Management*, 25(1): 61-70.
- Lee, K. (2013). *An examination on the motivations of serious leisure in rock climbing: A structural equation modeling study* (Doctora tezi, Indiana University).
- Lee, S., Kim, B., ve Ivan, U. V. (2024). The Effect of Motivation on the Behavioral Intention to Protect Industrial Techniques of High-Tech Firms' Employees. *Administrative Sciences*, 14(8), 176.
- Li, Z., Ge, Y., Su, Z., ve Huang, X. (2020). Audience leisure involvement, satisfaction and behavior intention at the Macau Science Center. *The electronic library*, 38(2), 383-401.
- Lim, Y. M. ve Sia, T. H. (2018). Medical tourists' behavioral intention in relation to motivational factors and perceived image of the service providers. *International Academic Journal of Organizational Behavior and Human Resource Management*, 5 (3), 1–16.
- Lim, K. C., Ramely, A., ve Abdul Wafi, A. (2020). Make green growth a priority: issues and challenges in organising green sports tourism events/Lim Khong Chiu, Asmahany Ramely and Anisah Abdul Wafi. *Malaysian Journal of Sustainable Environment (MySE)*, 7(1), 55-73.
- Liu, C., Marchewka, J. T., Lu, J., ve Yu, C. S. (2005). Beyond Concern: A Privacy-Trust-behavioral Intention Model of Electronic Commerce. *Information & Management*, 42, 289-304.
- Liu, Y. De. (2018). Legacy Planning and Event Sustainability: Helsinki as the 2012 World Design Capital. *Sustainability (Switzerland)*, 10(7). <http://doi.org/10.3390/su10072453> (Erişim tarihi: 02.02.2024).
- Lloyd, A. E., Yip, L. S., ve Luk, S. T. (2011). An examination of the differences in retail service evaluation between domestic and tourist shoppers in Hong Kong. *Tourism Management*, 32(3), 520-533.
- Lundy, O., ve Cowling, A., (1996). *Strategic Human Resource Strategy*, London: Routledge Publishing.

- MacArdle, K. (1998). *Temporal, Spatial and Thematic Analysis of Special Events in Victoria*, Yüksek Lisans Tezi, Victoria University of Technology, Faculty of Business.
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., Hoffman, J. M., West, S. G., ve Sheets, V. (2002). A comparison of methods to test mediation and other intervening variable effects. *Psychological methods*, 7(1), 83.
- MacKinnon, D. P., Fairchild, A. J., ve Fritz, M. S. (2007). Mediation Analysis. *Annual Review of Psychology*, 58(1), 593–614.
- Mair, J., ve Laing, J. (2012). The greening of music festivals: Motivations, barriers and outcomes. Applying the Mair and Jago model. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(5), 683-700.
- Mair, J., ve Laing, J. H. (2013). Encouraging pro-environmental behaviour: The role of sustainability-focused events. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(8), 1113-1128.
- Marsh, H.W., Balla, J. R., ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- McDonald, S., ve Oates, C. J. (2006). Sustainability: Consumer perceptions and marketing strategies. *Business Strategy and the Environment*, 15(3), 157-170. <https://doi.org/10.1002/bse.524>
- McKay, G., ve Webster, E. (2016). From Glyndebourne to Glastonbury: The Impact of British Music Festivals. <https://ueaeprints.uea.ac.uk/id/eprint/59132/> (Erişim tarihi: 03.03.2023)
- Meriç, O. (2019). *Geleneksel sporlarımızdan kuşak gureşi sporcu ve yöneticilerinin boş zaman motivasyon ve tatminlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.
- Mihalic, T. (2000). Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness. *Tourism Management*, 21, 65–78.
- Millar, M. ve Mayer, J. K. (2013). A profile of travelers who are willing to stay in environmentally friendly hotel, *Hospitality Review*, 30, 2, 90-108.

- Misener, K., Doherty, A., ve Hamm-Kerwin, S. (2010). Learning from the experiences of older adult volunteers in sport: A serious leisure perspective. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 267–289.
- Mobrezi, H. ve Khoshtinat, B. (2016). Investigating the factors affecting female consumers' willingness toward green purchase based on the model of planned behavior. *Procedia Economics and Finance*, 36, 441 – 447.
- Mohamad, M., Abdullah, A. R., ve Mokhlis, S. (2012). Tourists' Evaluations of Destination Image and Future Behavioural Intention: The Case of Malaysia. *Journal of Management and Sustainability*, 2(1), 181–189. <https://doi.org/10.5539/jms.v2n1p181>
- Mohamad, Z. Z., Arifin, T. R.T., Samsuri , A., S. ve Munir, M, F., M., B. (2014). Intention to Visit Green Hotel in Malaysia: The Impact of Personal Traits and Marketing Strategy. *International Journal of Business and Social Science*, 5(7), 167-173.
- Mohindra, K. S. (2008). Greening public health conferences: educating ourselves. *Health Education*, 108(4), 269-271.
- Mol, A. P. (2010). Sustainability as global attractor: The greening of the 2008 Beijing Olympics. *Global Networks*, 10(4), 510-528.
- Munusturlar, M. A. (2016). Fiziksel engelli bireylerin ciddi boş zaman, boş zaman tatmini ve yaşam kalitesinin incelenmesi. *Sport Sciences*, 11(3), 23-38.
- Munusturlar, M. A., ve Munusturlar, S. (2016). Ciddi Bir Boş Zaman Etkinliği Olarak Fotoğrafçılık: Fotoğrafçıların Kümeleme Analizi İle Sınıflandırılması. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 12-24.
- Mutlu, H. G., Avcıkurt, C., ve Filiz, A. (2020). Festival katılımcılarının motivasyonları ve turistik deneyimleri. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 4(2), 219-233.
- Muzaffar, N. (2015). Developing an Extended Model of Theory of Planned Behavior to Explore Green Purchase Behavior of Pakistani Consumers. *American Journal of Business and Management*, 4(2), 85-101.

- Narula, A., S., ve Desore, A. (2016). Framing green consumer behaviour research: opportunities and challenges. *Social Responsibility Journal*, 12(1), 1-22.
- Nawarathna, D. B., ve Arachchi, R. S. S. W. (2021). A study on sustainable event management practices in Sri Lanka; event managers' perspective. *Tourism and Sustainable Development Review*, 2(1), 49-64.
- Nelson, E., Ross, J., ve Peters, K. (2013). Eco-Friendly Events: Tips for Hosting a Sustainable Sporting Event. <https://www.sportsdestinations.com/management/other/eco-friendly-events-tipshosting-sustainable-sport-5842> (Erişim tarihi: 01.02.2024)
- Neugebauer, S., Bolz, M., Mankaa, R., ve Traverso, M. (2020). How sustainable are sustainable conferences? – Comprehensive Life Cycle Assessment of an international conference series in Europe. *Journal of Cleaner Production*, 242, 118516. doi:10.1016/j.jclepro.2019.118516
- Noor, M., Azila, N., Hasnizam, H., ve Dileep, K. M. (2014). Exploring tourists intention to stay at green hotel: The influences of environmental attitudes and hotel attributes. *The Macrotheme Review*, 3 (7), 22-33.
- Oğuz, Y. E., ve Sever, Y. (2023). Çevre Bilincinin Yeşil Mutfak Tercih Niyetine Etkisi. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 7(2), 263-280.
- Oğuz, H. (2019). İşletmelerde çevresel bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi ve ekogirişimcilik üzerine etkisi: Konya Organize Sanayi örneğİ, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Orr, M., Thrush, R. L., ve Plaut, D. C. (2013). The theory of reasoned action as parallel constraint satisfaction: towards a dynamic computational model of health behavior. *PLoS ONE*, 8(5), e62490. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0062490>
- Osemeke, M., ve Adegboyega, S. (2017). Critical review and comparism between Maslow, Herzberg and McClelland's theory of needs. *Funai journal of accounting, business and finance*, 1(1), 161-173

- Öğüt, E., Yenel, İ. F., ve Kocamaz, S. (2013). Spor Federasyonlarındaki Gönüllülerin Katılım Nedenleri Ve Kazanımları: Ciddi Boş Zaman Teorisine Göre Bir Değerlendirme. *Pamukkale Journal Of Sport Sciences*, 4(1).
- Ön, E., ve Yanık, G. D. (2024). Dijital Liderlik ile İnovatif İş Davranışı Arasındaki İlişkide Dışsal Motivasyonun Aracı Rolü. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 202-217.
- Özant, M. İ. (2020). *Bir ciddi boş zaman faaliyeti olarak amatör futbolcuların rekreasyonel etkinlik beklentileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Özavci, E., Sağar, M. E., ve Ünver, H. (2023). Genel özyeterliğin akademik özgüvene etkisinde boş zaman tatmininin aracılık rolü. *Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(153), 122-137.
- Özel, Ç. H. (2010). *Güdülere dayalı yerli turist tipolojisinin belirlenmesi: iç turizm pazarına yönelik bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Özkılıç, S. (2022). *Bir Ciddi Boş Zaman Faaliyeti Olarak Pilates ve Fitness Yapan Bireylerde Merhamet Algısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Özpınar, B. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinde sosyo-ekonomik düzeyin çevre bilincine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Pearce, F. (2009). Greenwash: Formula 1 Failing Miserably to Keep Max Mosley's Green Promises.
- Pelham, F. (2011). Will sustainability change the business model of the event industry? *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 3(3), 187-192.
- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Briere, N. M., ve Blais, M. R. (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The Sport Motivation Scale (SMS). *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(1), 35-53.

- Pelletier, L. G., Tuson, K. M., Green-Demers, I., Noels, K., ve Beaton, A. M. (1998). Why are you doing things for the environment? The motivation toward the environment scale (MTES). *Journal of Applied Social Psychology*, 28(5), 437–468.
- Pernecky, T. (2015). Sustainable leadership in event management. *Event Management*, 9, 109–121.
- Pi, L. L., Lin, Y. H., Chen, C. Y., Chiu, J. C., ve Chen, Y. M. (2014). Serious leisure, motivation to volunteer and subjective well-being of volunteers in recreational events. *Social Indicators Research*, 119(3), 1485–1494.
- Praveena, L. (2013). Green Tourism as a Demand Driver for Destination Branding of India. *International Journal of Applied Services Marketing Perspectives*, 2(1), 268–272.
- Prentice, R., ve V. Anderson (2003). Festival as Creative Destination. *Annals of Tourism Research*, 30(1): 7-30.
- Raj, R., ve Morpeth, N. (2006). Local community structures in events and festivals: opportunities for destination marketing or communities ‘caring for place’?. *Tourism Today*
- Ramely, A., Talib, M. F. A., Radha, J. Z. R. R. R., ve Mokhtar, M. F. (2022). Green event practices: Understanding the adaptation of event organisers through a systematic review. *Malaysian Journal of Sustainable Environment*, 9(1), 119-140.
- Ritchie, J.R. ve Crouch G.I., (2005). *The Competitive Destination, A Sustainable Tourism Perspective*. Wallingford, UK: CABI Publishing
- Roberts, J.A. (1996). Green consumers in the 1990s: Profile and implications for advertising, *Journal of Business Research*, 36 (3), 217-231.
- Rogers, R. W. (1975). A protection motivation theory of fear appeals and attitude change¹. *The journal of psychology*, 91(1), 93-114.

- Ruan, W. J., Wong, I. A., ve Lan, J. (2022). Uniting ecological belief and social conformity in green events. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 53, 61-69.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. doi:10.1037/0003-066x.55.1.68
- Sabuncuoğlu, Z., ve Tüz, M. V. (2013). *Örgütsel Davranış*. Bursa, Aktüel Yayınları.
- Sancak, İ. T. B. (2022). Çevresel bilincin, tutum ve davranış üzerindeki etkisinin incelenmesi: Bingöl Üniversitesi örneği. *Akademik MATBUAT*, 6(1), 91-110.
- Sancha, M. M., ve Bannister, S. (2012). Climate change conferences and their sustainability concepts: Best practice examples from recent sessions of the UNFCCC COP. Presentation made to the UN DESA expert group meeting on enhancing sustainability of conferences and conference related travel, New York. Retrieved July 27, 2013, http://unfccc.int/files/secretariat/environmental_responsibilities/application/pdf/sustainable_cops_-_best_practices.ppt.pdf
- Sargın, S., Oralhan, B., ve Üvenç, A. S. (2020). Sosyal medya reklamcılığının tüketici satın alma davranışı üzerine etkisinin yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (20), 632-639.
- Savaş, N. E. (2020). Çevresel Bilinç, Çevrecilik ve Yeşil Pazarlama Karması Faaliyetlerinin Yeşil Satın Alma Davranışına ve Bağlılığa Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Sekreter, M. S., Akyüz, G. ve Çetin, E. İ. (2004). Analitik Hiyerarşi Süreci ile Müşteri Şikayetlerinin Analizi, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 8: 139-155.
- Shaw, S. M. (1994). Gender, leisure, and constraint: Towards a framework for the analysis of women's leisure. *Journal of Leisure Research*, 26(1), 8-22.
- Silver, J. R. (2004). *Professional Event Coordination*. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons

- Simon, D., Kriston, L., Loh, A., Spies, C., Scheibler, F., Wills, C., ve Härter, M. (2010). Confirmatory factor analysis and recommendations for improvement of the Autonomy-Preference-Index (API). *Health expectations*, 13(3), 234-243.
- Siringi, K. R. (2012). Determinants of Green Consumer Behavior of Post graduate Teachers. *Journal of Business and Management*, 6 (3), 19-25.
- Smith, S., Costello, C. ve Muenchen, A. R. (2010). Influence of push and pull motivations on satisfaction and behavioral intentions within a culinary tourism event. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 11 (1), 17–35.
- Söyler, S. (2016). *Turizmde ciddi serbest zaman faaliyeti olarak doğa yürüyüşleri, çevre kimliği ve yaşam doyumu ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Sprott, R. A., ve Williams, D. J. (2019). Is BDSM a sexual orientation or serious leisure?. *Current Sexual Health Reports*, 11, 75-79.
- Stebbins, R.A (1979). *Amateurs: On the Margin between Work and Leisure*. Beverly Hills, CA: Sage Publication
- Stebbins, R.A. (1982). Serious Leisure: A Conceptual Statement, *The Pacific Sociological Review*, 25(2), April, 251-272.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, professionals and serious leisure* (1st ed.). Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R. A. (1994). The liberal arts hobbies: A neglected subtype of serious leisure. *Loisir et Société/Society and Leisure*, 17(1), 173-186.
- Stebbins, R. A. (1996). Cultural tourism as serious leisure. *Annals of tourism research*.
- Stebbins, R. A. (1997). Casual Leisure: A Conceptual Statement. *Leisure Studies* 16: 17-25.
- Stebbins, R. A. (2001). *New directions in the theory and research of serious leisure*. *Mellen Studies in Sociology*, 28. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press.

- Stebbins, R. A. (2001b). The costs and benefits of hedonism: Some consequences of taking casual leisure seriously. *Leisure studies*, 20(4), 305-309.
- Stebbins, R. A. (2005). *Challenging mountain nature: risk, motive, and lifestyle in three hobbyist sports*. Calgary: Detselig.
- Stebbins, R.A., (2008). Right leisure: Serious, casual, or Project-based?, *Neuro-Rehabilitation*, 23, 335-341.
- Stebbins, R. (2013). Unpaid work of love: Defining the work–leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*, 32(3), 339-345.
- Stebbins, R. (2015). *Serious leisure: A perspective for our time*. New Brunswick, New Jersey
- Steers, R. M., Mowday, R. T. ve Shapiro, D. L. (2004). The future of work motivation theory. *Academy of Management Review*, 29(3), 379-387.
- Stern, P. C., Dietz, T., ve Kalof, L. (1993). Value orientations, gender, and environmental concern. *Environment and Behavior*, 25(5), 322-348.
- Straughan R.D. ve Roberts, J.A. (1999). Environmental segmentation alternatives: A look at green consumer behavior in the new millennium. *Journal of Consumer Marketing*, 16(6), 558-575.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*. 3(6), 49–74.
- Sünnetçioğlu, A., ve Yıldırım, H. M.. (2019). Çevre Bilinçli Tüketici Davranışının Yeşil Otel Tercih Etme Niyeti Üzerindeki Rolü (The Role of Environmentally Conscious Consumer Behavior on the Intention to Choose the Green Hotel). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 7(1), 205-224.
- Svobodová, L. (2015). *Factors Affecting the Motivation of Secondary School Students to Learn the English Language*. Masaryk University Faculty of Education, Diploma Thesis, Brno.

- Şahbaz, A. (2019). *Airbnb ve Couchsurfing kullanıcılarının paylaşım ekonomisine katılım motivasyonları arasındaki farklılıklar: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Şahin, Ş. (2012). *Kısıtlar Teorisi'ne göre sanayi işletmelerinde çalışanların motivasyonu ve işletme başarısına etkisi: PVC üretim işletmesi üzerine bir uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Şen, A. M. (2024). *Türkiye'de Ortaya Çıkan Depremlerin Magnitüdlerine Göre Markoviyen Yapısının Kümeleme Analizi ile İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi.
- Şencan, H. (2005). *Güvenilirlik ve geçerlilik*. Hüner Şencan.
- Tayfun, A., ve Arslan, E. (2013). Festival turizmi kapsamında yerli turistlerin Ankara Alışveriş Festivali'nden memnuniyetleri üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 191-206.
- Tomlinson, A. (1993). Culture of Commitment in Leisure: Notes towards the Understanding of a Serious Legacy. *World Leisure and Recreation* 35: 6-9.
- Tölkes, C., ve Butzmann, E. (2018). Motivating pro-sustainable behavior: The potential of green events—A case-study from the Munich Streetlife Festival. *Sustainability*, 10(10), 3731.
- Tsaur, S., ve Wang, C. (2007). The evaluation of sustainable tourism development by analytic hierarchy process and fuzzy set theory: An empirical study on the Green Island in Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(2), 127–145.
- Tsaur, S. H., ve Liang, Y. W. (2008). Serious leisure and recreation specialization. *Leisure Sciences*, 30(4), 325-341.
- Tuna, M. ve Akpınar, A. (2018). *Etkinlik Turizmi*. Aydın, Ş. ve Boz, M editörler. Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler II. Ankara: Detay Yayıncılık 265-284
- Türküm, S. (1998). *Çağdaş toplumda çevre sorunları ve çevre bilinci*. Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan. (ss. 165-181) Can, G. (Ed.). Eskişehir: AÖF Yayınları.

- Qiu, Y., Tian, H., Zhou, W., Lin, Y., ve Gao, J. (2020). ‘Why do people commit to long distance running’: serious leisure qualities and leisure motivation of marathon runners. *Sport in Society*, 23(7), 1256-1272.
- Unruh, D.R. (1980). Characteristics and Types of Participation in Social Worlds. *Symbolic Interaction* 2(2):115-129.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi* (4.baskı). Ankara: Detay Yayıncılık
- Ünsalan E. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Detay Yayınevi.
- Van Til, J. (1988). *Mapping the Third Sector: Voluntarism in a Changing Political Economy*. New York: The Foundation Center.
- Vapur, A., ve Yavuz, M. C. (2022). Boş zaman katılımının yaşam kalitesine etkisinde boş zaman tatmini ve algılanan stresin aracılık rolü. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 5(3), 200-215.
- Varan, N. (2020). *The effect of brand equity on intrinsic and extrinsic motivations of consumers for luxury consumption tendency* (Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi.
- Varinli İ ve Çakır, A. (2004) Hizmet kalitesi, değer, hasta tatmini ve davranışsal niyetler arasındaki ilişki: kayseri’de poliklinik hastalarına yönelik bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(2): 33–52.
- Wang, F., Wang, K., ve Wang, L. (2019). An examination of a city greening mega-event. *International Journal of Hospitality Management*, 77, 538-548.
- Wee, H., Mustapha, N. A., ve Anas, M. S. (2021). Characteristic of green event practices in mice tourism: a systematic literature review. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 11(16), 271-291.
- Whitfield, J., ve Dioko, L.A.N. (2012). Measuring and examining the relevance of discretionary corporate social responsibility in tourism: Some preliminary evidence from the U.K. conference sector. *Journal of Travel Research*, 51(3), 289–302.

- Won, D., ve Park, M. (2010). Motivating factors influencing college students' participation in charity sport events. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 8, 296-321.
- Won, D., Park, M., ve Turner, B. A. (2010). Motivations for participating in health related charity sport events. *Journal of Venue and Event Management*, 1, 17-44.
- Won, D., Park, M., ve Lee, Y. (2013). Factors influencing college students' choice of a charity sport event. *Journal of Global Scholars of Marketing Science*, 23(1), 41–54. <https://doi.org/10.1080/21639159.2012.744510>
- Wong, I. A., Wan, Y. K. P., ve Qi, S. (2015). Green Events, Value Perceptions, And The Role Of Consumer Involvement In Festival Design And Performance. *Journal Of Sustainable Tourism*, 23(2), 294-315.
- Wong, I. A., Lu, M. V., Ou, J., Hu, R., ve Wang, H. (2021). Destination green equity and its moderating role of travel satisfaction. *Journal of Vacation Marketing*, 27(3), 287–298.
- Wu, X. (2003). Intrinsic motivation and young language learners: The impact of the classroom environment. *System*, 31(4), 501-517.
- Wu, H., Cheng, C., ve Hong, W. (2017). An empirical analysis of green convention attendees' switching intentions. *Journal of Convention & Event Tourism*, 18(3), 159–190.
- Yang, C. L., Hwang, M., ve Chen, Y. C. (2011). An empirical study of the existence, relatedness and growth (ERG) theory in consumers selection of mobile valueadded services. *African Journal of Business Management*, 5(19), 7885-7898.
- Yazıcı, T. (2020). *Serious leisure, motivation, experience value and behavioral intentions in charity sport event context* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Yıldırım, H. M. ve Çeti, B. (2018). Yeşeren Turizm (edt.Özkök vd.). *Eko Etkinlikler*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

- Yıldız, S. B., ve Kılıç, S. N. (2016). Alman Turistlerin Çevre Bilinci ve Çevre Dostu Otel (Yeşil Otel) Algısının Davranışsal Niyetleri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 9(43), 2614–2623.
- Yılmaz, B. E. (2015). *Bireylerin kültürel etkinliklere katılım motivasyonları: Mersin uluslararası müzik festivali 2013 katılımcıları üzerinde bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi.
- Yılmaz, R. (2018). *Psikolojik iklimin örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisinde içsel motivasyonun aracılık rolü: Sanayi işletmelerinde bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Yılmaz, Ş. K., ve Patır, S. (2011). Kümeleme Analizi Ve Pazarlamada Kullanımı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 91-113.
- Yılmaz, V., ve Doğan, A. G. M. (2016). Planlanmış davranış teorisi kullanılarak önerilen bir yapısal eşitlik modeli ile geri dönüşüm davranışlarının araştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(5 (Özel Sayı)), 191-206.
- Yoon Y ve Uysal M (2005). An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty: a structural model. *Tourism Management* 26(1): 45–56.
- Young, W. Hwang, K., McDonald, S. ve Oates, J. C. (2010). Sustainable Consumption: Green Consumer Behaviour when Purchasing Products. *Sustainable Development*, 18, 20-31.
- Zamzuri, N. H., Awang, K. W., Aziz, Y. A., ve Samdin, Z. (2015). Theoretizing a new sustainable business event: Extension of Mair and Jago Model. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 3(2), 55-61.
- Zeithaml, V., Parasuraman, A. ve Berry, L. (1996), The Behavioral Consequences Of Service Quality, *Journal Of Marketing*, Vol.60.2., S.31-46

- Zelezny, L. C., Chua, P. P., ve Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Journal of Social Issues*, 56(3), 443-457.
- Zheng, Y. (2010). Association analysis on pro-environmental behaviors and environmental consciousness in main cities of East Asia, *Behaviormetrika*, 37 (1), 55-69.
- Zhao, X., Lynch, J. G., ve Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: myths and truths about mediation analysis. *Journal of Consumer Research*, 37(2), 197-206.
- Zibarras, L. D., ve Ballinger, C. (2011). Promoting environmental behaviour in the workplace: A survey of UK organisations. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 84(3), 551-566.
- Zinkhan, G. M., ve Carlson, L. (1995). Green advertising and the reluctant consumer. *Journal of Advertising*, 24(2), 1-6.
<https://doi.org/10.1080/00913367.1995.10673471>
- Zitz, N. (2014). *Awareness and Perception of Green Meetings and Events among Austrian Companies*. Bachelor's Degree Thesis, MODUL Vienna University.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Anadolu Ajansı, 2013. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/genel/rock-n-coke-festivaline-ovguye-deger-festival-odulu/625870> (Erişim tarihi: 12.03.2024).
- Anadolu Ajansı, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/turizm/setur-setur-mice-ile-iso-surdurulebilir-etkinlik-yonetim-sistemi-belgesine-layik-goruldu/675578> (Erişim tarihi: 12.03.2024).
- A Greener Festival, 2024 <https://www.agreenerfestival.com/about-us/> (Erişim tarihi: 28.02.2024).
- BBC News, 2008. Green Radiohead Avoid Glastonbury, 28 February, 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/7268916.stm> (Erişim tarihi: 2 Şubat 2024).
- EcoLogo, 2024. <https://www.ul.com/resources/ecologo-certification-program> (Erişim tarihi: 27.02.2024).

Eurocert, 2014. <https://www.eurocert.com.tr/iso-20121-etkin-surdurulebilir-etkinlikler-standardi.aspx> (Erişim tarihi: 28.02.2024)

Etkinlik Endüstrisi Konseyi, 2022. <https://insights.eventscouncil.org/Sustainability/Sustainability-Events-Standards> (Erişim tarihi: 28.02.2024).

ISO, 2012. <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:20121:ed-1:v1:en> (Erişim tarihi: 28.02.2024).

London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games. (2011). London 2012 sustainability report: A blueprint for change. <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20180426101359/http://learninglegacy.independent.gov.uk/documents/pdfs/sustainability/2-london-2012-sustainability-report-a-blueprint-for-change.pdf> (Erişim tarihi: 06.02.2024).

Serious Leisure Perspective, 2023 <https://www.seriousleisure.net/slp-diagrams.html> (Erişim tarihi: 10.05.2023)

Tanöz, G. K. (2019). <https://www.themaggar.com/dunya-temizlik-gunu/> (Erişim tarihi: 19.04.2023).

The Austrian Ecolabel, 2024. <https://www.umweltzeichen.at/en/green-meetings-and-events/home> (Erişim tarihi: 27.02.2024).

The Journal, 2018 <https://www.thejournal.ie/world-cleanup-day-ireland-4224661-Sep2018/> (Erişim tarihi: 19.04.2023).

Thekwini Municipality (2011). Green Event Guidline. Hosting Green Events in Durban. https://www.durban.gov.za/City_Services/development_planning_management/environmental-planning-climate-protection/Publications/Documents/GreenEvent_A5_complete.pdf (Erişim tarihi: 26.02.2024)

Türk Dil Kurumu, 2023 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.04.2023).

Türk Dil Kurumu, 2023 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 16.10.2023).

Türk Dil Kurumu, (2024). <https://sozluk.gov.tr/?q=niyet&aranan> (Erişim tarihi: 05.04.2024).

United Nations Environment Programme. (2009b). Independent environmental assessment: Beijing 2008 Olympic Games. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/7882/BEIJING_REPORT_COMPLETE.pdf?sequence=3&isAllowed (Erişim tarihi: 06.02.2024).

United Nations Environment Programme (UNEP), 2010. UNEP Environmental Assessment: Expo 2010 Shanghai, China. <https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/11896/retrieve> (Erişim tarihi: 06.02.2024).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi, 2012. https://stillmed.olympic.org/Documents/Commissions_PDFfiles/SportAndEnvironment/Sustainability_Through_Sport.pdf (Erişim tarihi: 05.02.2024)

Vertacert, 2021. <http://www.vertacert.com/iso-20121-surdurulebilir-etkinlik-yonetim-sistemi/> (Erişim tarihi: 28.02.2024)

World Clean Up Day, 2023 <https://www.worldcleanupday.org/about> (Erişim tarihi: 19.04.2023)

EKLER

EK-1. Uzman Görüşleri

Uzman	Değiştirilmek İstenilen İfade	Uzman Görüşü	İfadenin Son Hali
Uzman 1	Seçtiğim etkinlikte kendimi artık daha bilgili hissediyorum.	Artık derken, yani daha önceki bir durum ya da seviyeyle mi karşılaştırılıyor. Neden artık deniyor? Bunu anlamadım	Seçtiğim etkinlikte kendimi eskiye kıyasla daha bilgili hissediyorum
Uzman 2	Bu etkinliğe dahil olmak belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Bu etkinliğe dahil olmak bana belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Bu etkinliğe dâhil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.
	Bu etkinliğin benim kişiliğime uyduğunu düşünüyorum.	Bu etkinliğin kişiliğime uyduğunu düşünüyorum. (Gereksiz kelime çıkabilir.)	Bu etkinliğin kişiliğime uyduğunu düşünüyorum.
	Kıt kaynaklardan yapılan ürünlerin kullanımını sınırlamak için bilinçli bir çaba gösteririm.	Daha iyi ifade edilebilir mi? azaltmak	Kıt kaynaklardan yapılan ürünlerin kullanımını azaltmak için bilinçli bir çaba gösteririm.
	Mümkün olduğunca yeniden kullanılabilir kaplarda satılan ürünleri satın alırım.	Mümkün olduğunca geri dönüştürülebilir ambalajlı ürünleri satın alırım. Mümkün olduğunca geri dönüştürülebilir malzemeden üretilen ürünleri satın alırım.	Mümkün olduğunca geri dönüştürülebilir malzemeden üretilen ürünleri satın alırım
Uzman 3	Bu etkinliğe dahil olmak belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Bu etkinliğe dahil olmak bana belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Bu etkinliğe dâhil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.
	Daha az çevre kirliliğine neden olan ürünleri satın alırım.	Çevre kirliliğine daha az neden olan...	Çevre kirliliğine daha az neden olan ürünleri satın alırım.
Uzman 4	Bu etkinlik ile ilgili engellerle karşılaşsam	Ne gibi engeller?	Bu etkinlik ile ilgili engellerle (zaman, bütçe

	bile üstesinden gelmek için mücadele ederim.		vb)karşılaştım bile üstesinden gelmek için mücadele ederim.
Uzman 5	Bu etkinliğe ilgi duyan diğer kişiler ile arkadaşlıklar kuruyorum.	Kişilerle şeklinde yazılmalı	Bu etkinliğe ilgi duyan diğer kişilerle arkadaşlıklar kuruyorum.
	Bu etkinliğe dahil olmak belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Dâhil şeklinde yazılmalı	Bu etkinliğe dâhil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.
Uzman 6	Bu etkinlik ile ilgili kitap, CD vb. materyaller alırım.	Bunun yerine cümlelerin şu şekilde ifade edilmesi daha uygun olacaktır: “Bu etkinlik ile ilgili gerekli olan materyalleri alırım.”	Bu etkinlik ile ilgili gerekli olan materyalleri (kitap, CD vb.) alırım.
	Bu etkinliğe dahil olmak belli bir sosyal statü kazandırıyor.	Bu etkinliğe dahil olmanın bana belli bir sosyal statü kazandırdığını düşünüyorum.	Bu etkinliğe dâhil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.

EK- 2. Anket Formu

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, “Yeşil Etkinliklerin Ciddi Boş Zaman, Motivasyon, Çevresel Bilinç Düzeyi Ve Davranışsal Niyetler Çerçevesinde İncelenmesi” başlıklı bir araştırma çalışması olup yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumlarının ve motivasyonlarının, davranışsal niyetlerinin üzerinde etkisinin olup olmadığının incelenmesi amacını taşımaktadır. Çalışma, Dilek MUTLU BAYIN tarafından yürütülmektedir. Yeşil etkinlik katılımcılarının ciddi boş zaman tutumları, motivasyonları ve çevresel bilinç düzeyleri konularını ele alan bu araştırmanın sonuçları ile etkinlik katılımcılarının davranışsal niyetlerinde nelerin etkili olduğu ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, anket yoluyla sizden veriler toplanacaktır.
- İsmınızı yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler şifreleme ile dijital ortamda korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalından Dilek MUTLU BAYIN’a yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Dilek MUTLU BAYIN

Adres: Anadolu Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Yunus Emre Kampüsü Tepebaşı ESKİŞEHİR

Cep Tel:

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

ANKET

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ KadınYaş: ☐ 25 ve altı ☐ 26–60 ☐ 61 yaş ve üstüEğitim Durumu: ☐ İlköğretim ☐ Ön lisans/Lisans
☐ Lise ☐ LisansüstüMedeni Durum: ☐ Evli ☐ BekârAylık Gelir: ☐ 0-11.402 TL ☐ 11.403-37.974 TL ☐ 37.975 TL ve üstüBu etkinliğe daha önce katıldınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır

Daha önce katıldıysanız bu kaçınıcı katılımlınız?

İFADELER

		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
	Aşağıda katılmış olduğunuz etkinliğe yönelik <i>ciddi boş zaman algınızı</i> ölçmeyi amaçlayan ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri okuyup her bir ifadeye katılma durumunuzu ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Örneğin birinci satırda yer alan “Zorluklarla karşılaştığımda bile bu etkinliğe katılmaya çalışırım.” ifadesine kesinlikle katılmıyorsanız 1’i, kesinlikle katılıyorsanız 5’i işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Yoğun olsam bile bu etkinliğe katılırım.	1	2	3	4	5
2.	Yorgun olsam bile bu etkinliğe katılırım.	1	2	3	4	5
3.	Bu etkinliğin zorluklarıyla ısrarla başa çıkarım.	1	2	3	4	5
4.	Bu etkinlik ile ilgili engellerle (zaman, bütçe vb.)karşılaştıysam bile üstesinden gelmek için mücadele ederim.	1	2	3	4	5
5.	Seçtiğim etkinlikte kendimi eskiye kıyasla daha bilgili hissediyorum	1	2	3	4	5
6.	Bu etkinlikte gelişme gösterdiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
7.	Bu etkinlik ile ilgili çeşitli başarılarla imza attığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
8.	Bu etkinlikte nasıl daha iyi olabilirim diye düşünüyorum.	1	2	3	4	5
9.	Bu etkinlikte beni bir basamak daha iyiye taşıyacak her şeye açığım.	1	2	3	4	5
10.	Bu etkinlik için kayda değer bir çaba harcıyorum.	1	2	3	4	5
11.	Bu etkinlik ile ilgili gerekli olan materyalleri (kitap, CD vb.) alırım.	1	2	3	4	5

12.	Bu etkinlik ile ilgili kendimi geliştirmek için çok çalışırım.	1	2	3	4	5
13.	Bu etkinlik ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmek için çeşitli kaynaklardan araştırmalar yaparım.	1	2	3	4	5
14.	Bu etkinlik ile ilgili daha iyi olabilmek için zaman harcarım.	1	2	3	4	5
15.	Bu etkinliğe dahil olduğumdan beri özgüvenim arttı.	1	2	3	4	5
16.	Bu etkinliğe ilgi duyan diğer kişilerle arkadaşlıklar kuruyorum.	1	2	3	4	5
17.	Bu etkinliğe dahil olmak, bana bir sosyal statü kazandırıyor.	1	2	3	4	5
18.	Bu etkinlik sayesinde sosyal çevrem genişliyor.	1	2	3	4	5
19.	Bu etkinlik ile bilinen biri olmak beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5
20.	Bu etkinliğe ait bir grubun parçası olmak beni mutlu ediyor.	1	2	3	4	5
21.	Bu etkinliğe katılmak bana mutluluk veriyor.	1	2	3	4	5
22.	Bu etkinlikle kendimi yenilenmiş hissediyorum.	1	2	3	4	5
23.	Bu etkinlik psikolojik olarak kendimi daha iyi hissetmemi sağlıyor.	1	2	3	4	5
24.	Bu etkinlik sayesinde stresten uzaklaşıyorum.	1	2	3	4	5
25.	Bu etkinlik esnasında kendimi farklı bir dünyadaymış gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
26.	Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle benzer fikirlere sahibim.	1	2	3	4	5
27.	Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle ortak düşüncelere sahibim.	1	2	3	4	5
28.	Bu etkinliğe ilgi duyan kişilerle ortak değerlere sahibim.	1	2	3	4	5
29.	Bu etkinliğin diğer katılımcıları ile benzer hayat görüşüne sahibim.	1	2	3	4	5
30.	Seçtiğim bu etkinliğin yerini hiçbir boş zaman aktivitesi tutamaz.	1	2	3	4	5
31.	Beni tanıyan herkes, bu etkinliğin beni ben yapan şeylerden biri olduğunu bilir.	1	2	3	4	5
32.	Bu etkinliğe olan tutkum ile tanınırım.	1	2	3	4	5
33.	Bu etkinlik neredeyse hayatımın merkezinde yer alıyor.	1	2	3	4	5
34.	Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde yetenek gerektiriyor.	1	2	3	4	5
35.	Bu etkinliğe katılmak, istekli olmayı gerektiriyor.	1	2	3	4	5
36.	Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde beceri	1	2	3	4	5

	gerektiriyor.					
37.	Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde bilgi sahibi olmayı gerektiriyor.	1	2	3	4	5
38.	Bu etkinliğe katılmak, belli bir düzeyde yeterlilik hissi gerektiriyor.	1	2	3	4	5
39.	Bu etkinliğin kişiliğime uyduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
40.	Bu etkinliğin karakter yapıma uyduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
41.	Bu etkinliğin kişiliğimle örtüştüğünü düşünüyorum.	1	2	3	4	5
42.	Kişiliğime uymasa bu etkinliğe katılmaya devam edemezdim.	1	2	3	4	5
Aşağıda katılmış olduğunuz etkinlikteki içsel ve dışsal motivasyonunu ölçmeyi amaçlayan ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri okuyup her bir ifadeyi “ <i>Şu anda bu etkinliğe niçin katılıyorsunuz?</i> ” sorusu kapsamında değerlendiriniz. Her bir ifade için tek bir kutucuğu işaretleyiniz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
43.	Bu etkinliğin ilginç olduğunu düşündüğüm için.	1	2	3	4	5
44.	Bu etkinliğin keyifli olduğunu düşündüğüm için.	1	2	3	4	5
45.	Bu etkinlik eğlenceli olduğu için.	1	2	3	4	5
46.	Bu etkinliği yaparken kendimi iyi hissettiğim için.	1	2	3	4	5
47.	Bu etkinliği yapmam gerekli olduğu için.	1	2	3	4	5
48.	Yapmak zorunda olduğum bir şey olduğu için.	1	2	3	4	5
49.	Başka seçeneğim/seçme şansım olmadığı için.	1	2	3	4	5
50.	Bu aktiviteyi yapmak zorunda olduğumu hissettiğim için.	1	2	3	4	5
Aşağıda katılmış olduğunuz etkinliği tekrar ziyaret etme ve tavsiye etme niyetiniz ölçmeyi amaçlayan ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri okuyup her bir ifadeye katılma durumunuzu ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her bir ifade için tek bir kutucuğu işaretleyiniz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
51.	Bu etkinlikteki deneyimimi yakınlarımla paylaşacağım.	1	2	3	4	5
52.	Bu etkinlik hakkında olumlu yorumlar yapacağım.	1	2	3	4	5
53.	Bu etkinliği başkalarına tavsiye edeceğim.	1	2	3	4	5
54.	Gelecekte bu etkinliğe tekrar katılacağım.	1	2	3	4	5
Aşağıda çevresel bilinç düzeyinizi ölçmeyi amaçlayan ifadeler bulunmaktadır. Lütfen ifadeleri okuyup her bir ifadeye katılma durumunuzu ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her bir ifade için tek bir kutucuğu işaretleyiniz.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
55.	Kıt kaynaklardan yapılan ürünlerin kullanımını	1	2	3	4	5

	azaltmak için bilinçli bir çaba gösteririm.					
56.	Enerjiyi verimli kullanan ev aletlerini kullanmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
57.	Elektrikli araçları daha az elektrik tüketimi olan saatlerde kullanmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
58.	Fazla ambalajlama yapılmış ürünleri almam.	1	2	3	4	5
59.	Çevre kirliliğine daha az neden olan ürünleri satın alırım.	1	2	3	4	5
60.	Mümkün olduğunca geri dönüştürülebilir malzemeden üretilen ürünleri satın alırım	1	2	3	4	5
61.	Ev çöplerini ayırarak tekrar kullanılmalara katkıda bulunurum.	1	2	3	4	5
62.	Kağıt ürünlerini yeniden kullanılabilir kağıttan yapılmış olanlardan seçmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
63.	Yakın çevremi, çevreye zarar verecek ürünleri almamaları için ikna etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5
64.	Evdeki ampulleri, az enerji tüketen ampul tiplerden seçerim.	1	2	3	4	5
65.	Sprey türü ürünleri satın almam.	1	2	3	4	5
66.	Sadece yeniden kullanılabilir ürünler satın alırım.	1	2	3	4	5
67.	Çevreye saygılı olmayan firmaların ürünlerini satın almam.	1	2	3	4	5
68.	Genellikle en düşük fiyatlı ürünleri satın alırım.	1	2	3	4	5
69.	Elektrikli ürünleri boşuna çalışmaması için kapatırım.	1	2	3	4	5
70.	Kullandığım elektrik miktarını azaltmak için çaba gösteririm.	1	2	3	4	5

EK- 3. Etik Kurul Belgesi Beyannamesi

Evrak Kayıt Tarihi: 11.08.2023 Protokol No: 563547

Tarih: 29.08.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Yeşil Etkinliklerin Ciddi Boş Zaman, Motivasyon, Çevresel Bilinç Düzeyi ve Davranışsal Niyetler Çerçevesinde İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Çağrı Hale ÖZEL
TEZ YAZARI:	Dilek Mutlu BAYIN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saime ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari BİL. Fak.)	

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı: Dilek MUTLU BAYIN

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Eğitim ve

Mesleki Geçmiş:

- 2025, Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora, Eskişehir.
- 2021, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Eskişehir.
- 2016, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Konaklama İşletmeciliği Bölümü, Lisans, İzmir.
- Halen çalışıyorum, Ariva Turizm, Bilet Satış Danışmanı, Ankara.
- 2018, Uygur Tur, Satış Danışmanı, Ankara.
- 2016, Ephesus Restaurant, Garson, Brighton.
- 2015, Cafe Villa Bistro, Garson, Ankara.
- 2014, Cafe Villa Bistro, Garson, Ankara.
- 2011, Doğan Royal Otel, Resepsiyon, Ankara.
- 2010, Büyük Anadolu Otel, Rezervasyon, Ankara.

Yayınlar ve Bilimsel Faaliyetler:

Bayın, D. M. ve Özel, Ç.H. (2024). “Yeşil Etkinliklerin Ciddi Boş Zaman, Motivasyon, Çevresel Bilinç Düzeyi Ve Davranışsal Niyetler Çerçevesinde İncelenmesi”, Prof. Dr. Hasan Işın Dener Bilim Sempozyumu, Ankara, Türkiye, 18 Nisan 2024, ss.93-96

Bayın, D. M., & Kozak, M. A. (2023). Gezilecek Yerlerin Tanıtımında Sosyal Medya Fenomenlerinin Rolü. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi 7 (1), 63-83

Bayın, D. M. (2021). 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri. N. Kozak ve M. Kozak (Editörler), Türkiye turizm ansiklopedisi içinde (CİLT - IV). Ankara: Detay Yayıncılık.

Bayın, D. M., & Kozak, M. A. (2021). 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın Ankara Turizmine Katkısı Üzerine Bir Araştırma. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 5(4), 2448-2465

KOZAK, M. A., & MUTLU, D. (2020). *Dünden Bugüne 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı), 16-29.

KOZAK, M. A. & MUTLU, D. (2019) "Eskişehir'in Turistik Tanıtımı: Kurtuluş Savaş Alanları", *Rekreasyon Araştırmalarında Yeni Yaklaşımlar*, ed. Prof. Dr. Özkan Tütüncü, Detay Yayıncılık, Ankara.

